T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FİLİPİNLER'DE MÜSLÜMANLIK VE MÜSLÜMANLARIN STATÜSÜ

NESLİHAN ÇAKIR
1148208152

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ

EDİRNE, 2017

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Neslihan ÇAKIR tarafından hazırlanan **"Filipinler'de Müslümanlık ve Müslümanların Statüsü"** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 9.-10.maddeleri uyarınca 22.09.2017 günü saat **14.00**'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *.....Kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Doç.Dr. Cemile Arıkoğlu Üstücü	Kabul edilmesine	C. Arıkoğlu
Doç.Dr. Nejdet Murzoğlu	Kabul edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Deniz Er Utku	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10166729
Yazar Adı / Soyadı	NESLİHAN ÇAKIR
T.C.Kimlik No	21181793338
Telefon	5325269809
E-Posta	neslihan053@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Filipinler'de Müslümanlık ve Müslümanların Statüsü
Tezin Tercümesi	Muslims in the Philippines and Status of the Muslims
Konu	Kamu Yönetimi = Public Administration
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2017
Sayfa	179
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. CEMİLE ARIKOĞLU ÜNDÜCÜ 40189094612
Dizin Terimleri	Müslümanlar=Muslims ; Filipinler=Philippines ; İslamiyet=Islam
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	24 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 04.10.2019 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

04.10.2017

İmza:.....

Tezin Adı: Filipinler'de Müslümanlık ve Müslümanların Statüsü
Hazırlayan: Neslihan ÇAKIR

ÖZET

Filipinli Müslümanlar veya Mindanao'daki Bangsamoro halkı, Filipin uyruğundan tarihsel olarak daha eski bir toplumdur ve kültürel açıdan daha farklı bir yapıya sahiptir. Günümüzde özellikle Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'nde (ARMM) yaşayan Filipinli Müslümanlar özgürlük ve sosyal adalet için sürmekte olan mücadelelerinden dolayı yoksulluğun yükünü ve bozulan barış düzeninin zor koşullarını yaşamaya devam etmektedirler. Moro probleminin etkileri olarak görülen bu çok boyutlu problemin kapsamlı bir şekilde anlaşılması ve ele alınması gerekir. Yapısal ve idari olarak, Filipin hükümetinin merkezileşmiş yapısı Filipinlerin Müslüman ve Hıristiyan halkları gibi farklı tarihsel deneyimlere ve farklı kültürlere sahip halklarının idaresi için uygun değildir. Politik olarak, Filipin hükümetinin üniter kurulumu, hükümetin işleyiş ve yönetiminde Müslümanların siyasi güç kazanma ve yeterli temsil ihtiyaçlarına pek duyarlı değildir.

Müslüman-Hıristiyan ilişkilerinin sosyo psikolojik sorunu olarak olumsuz Moro imgesi, çoğu Hristiyan Filipinli'nin zihninde devam etmektedir. Gerçekten de yanıltıcı olmaya devam eden Mindanao mücadelesinin özellikle de doğrudan ve dolaylı olarak savaşın kin ve haysiyetsizliğinden muzdarip olan Güney Filipinlerin Müslüman ve yerli halklarının tarihine ve insan haklarına etki eden bilinçli ve sağlam bir hükümet politikasından kaynaklandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Mindanao, Moro, Bangsamoro, Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (ARMM), Bangsamoro Çözüm Süreci.

Name of Thesis: Muslims in the Philippines and Status of the Muslims
Prepared by: Neslihan ÇAKIR

ABSTRACT

The Philippine Muslims or Bangsamoro in Mindanao, culturally distinct from and historically older than the Filipino nationality. The Philippine Muslims today, because of their continuing struggle for freedom and social justice, continue to bear the burden of poverty and the deteriorating peace and order condition, particularly in their designated region of the Autonomous Region in Muslim Mindanao (ARMM). Viewed as effects of the so-called Moro problem, this multidimensional problem needs to be understood comprehensively and dealt with positively.

Structurally and administratively, the unitary or highly centralized setup of the Philippine government has been inappropriate in administering peoples of different cultures with different historical experiences, such as the Islamized and Christianized peoples of the Philippines. Politically, the unitary setup of the Philippine government has been less responsive to the needs of the Muslims for political empowerment and for adequate representation in the multitasks of governmental functioning and management.

On the sociopsychological problem of Muslim-Christian relations, the persistence of the negative Moro image in the minds of many Christian Filipinos continues. Indeed, the Mindanao peace that continues to be illusive may spring from a rational and sound government policy to the history and human rights of the affected peoples of southern Philippines—especially Muslims and indigenous people, who are directly or indirectly suffering from the menace and inhumanity of war imposed upon these innocent victims.

Key Words: Mindanao, Moro, Bangsamoro, Autonomous Region Muslim Mindanao (ARMM), Bangsamoro Peace Process.

ÖN SÖZ

Etnik kimlik, insanlar ve gruplar arasındaki ilişkilerin 'kendi-öteki' ayrımı bağlamında sınıflandırması olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle bir ulus-devlet kurmak için, belirli bir bölgede yaşayan tüm etnik kimlikleri geçersiz kılacak ve kültürel farklılıkları aşacak bir ulusal kimlik geliştirmelidir. Bununla birlikte etnik grupları özümseme ve bütünleştirme çabaları bazen etnik çatışmalara yol açmaktadır. Çünkü modernleşme sürecinde devlete sadakat duygusu beslemenin etnik grupları motive edeceği yönünde yanlış bir inanç bulunmaktadır. Ayrıca etnik gruplar çıkarlarının doğrudan tehdit altında olduğunu veya diğer gruplar ya da topluluklar tarafından engellendiği ya da hayal kırıklığına uğradıklarını hissettiklerinde bu asimilizasyona karşı koyabilmektedirler. Diğer grupların çıkarları için bir tehdit olduğu algısı, belirli bir etnik grubun üyeleri için kendi dillerinin, dini inançlarının ve değerlerinin farklı olduğunu fark etmelerini sağlar. Dahası etnik kimlik etnik milliyetçiliğe dönüşebilir. Ve bu da siyasi bir hareketliliğin temelini oluşturabilir.

İdeoloji, belirli bir amaca ulaşmak için insanları seferber etme konusunda önemli bir işleve sahiptir. Etnik bir grup, kendi kimliğini korumak ve liderlerinin kendileri için belirlediği amaç ve özlemlere uyarak grup dayanışmasını sağlamak için kendi ideolojisini oluşturabilir. Benzer şekilde etnik grup liderleri tarafından anahtar kültürel simgelerin ustaca manipüle edilmesiyle bireylerin etnik politik eylem için harekete geçirilmesi de mümkündür. Bu nedenle etnik hareketlerin başarısı liderlerinin kendilerini etnik bir grubun tek temsilcisi olarak kabul ettirme ve liderlik ettikleri grupların kimliğini şekillendirme yeteneğine bağlıdır.

Bir ulus kurmak için devletin kalkınma stratejilerini anayasal bir çerçeve aracılığıyla uygulaması, kendi gelişimini sağlayacak çeşitli etnik halkların güçlenmesine, kendi tarih, kültür ve etnik köken duygularıyla tanımlanmasına izin vermesi gereklidir. Oysa günümüzde devlet sistemini üniter olarak tanımlayan birçok ülkede etnik kimliklerin güçlendirilmesi yerine asimile edilmeye hatta yok edilmeye çalışılması devlet sistemlerinin sorgulanmasına ve federalizm gibi yeni arayışlara girilmesine sebep olmaktadır. Bu süreci yaşayan ülkelerden birisi de Filipinler'dir.

Türkiye'den binlerce kilometre uzaklıkta ve hakkında çok az bilgi sahibi olduğumuz, Güneydoğu Asya'da bir ada ülkesi olan Filipinler devletinin farklı etnik kimliğe sahip grupları "Filipinli" kimliği altında eritme ve bir ulus-devlet yaratma çabaları devam etmektedir. Bu gruplardan biri olan, Güney Filipinler'de yani Mindanao adasında yaşayan ve Moro olarak adlandırılan Müslümanlar, 1600'lü yıllardan bu yana devam eden dünya tarihinin en uzun kimlik mücadelerinden birini vermektedirler. Derin tarihsel kökenleri olan bu mücadelede kendi kaderini tayin hakkını savunan Moroların anavatanlarının, ata topraklarının ellerinden alınması, Moro kimliği ve Moro topraklarına dair tarihlerinin silinmesine, ülkenin en yoksul bölgesi durumuna düşmelerine, yıllarca sürecek çatışmalara, kitlesel göçlere ve farklı ideolojilere sahip liderlerin ortaya çıkarak içinde bulundukları Müslüman grupları farklı ideolojiler çerçevesinde çatışma ortamına çekmesine sebep olmuştur. Dinsel birliktelik olmakla birlikte farklı etno-linguistik özellikler taşıyan Müslüman grupların Moro mücadelesini bütüncül bir yapıya taşıyamadığını da söyleyebiliriz.

Öte yandan Mindanao Adasında aralarında Vahhabi doktrinini benimseyenlerin de görüldüğü radikal İslamcı grupların yarattığı terörizm siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan ülkedeki ılımlı Müslümanların durumlarını da tehlikeye sokmaktadır. Terörizmi meşru taleplerden ayırmak, hukukun ve adaletin yolunu açmak devlet yönetiminde önemli bir konudur. Ancak Filipin hükümetlerinin terörle mücadelesinde bu ayrımı yapabildiği gözlemlenememektedir.

2017 yılı Mayıs ayında yaşanan terör olayları ve sıkıyönetim ilanı ile birlikte Mindanao'daki çatışmalar şiddetlenmektedir. Ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1946 yılından bu yana devam eden çatışmalar, bir başlayıp bir kesilen barış görüşmeleri, politikacıların tutumları, imzalanan anlaşmaların sadece kağıt üzerinde kalması ve kesin sonuçlara ulaşılamaması, Hristiyan nüfusun yoğunluğu ve Müslümanlarla ilgili önyargıları, Filipin toplumunun etnik yapısındaki farklılıklar, yoksulluk, yolsuzluk, illegal faaliyetler ve bunlara ilave edebileceğimiz pek çok etken sebebiyle Mindanao'daki kimlik çatışması ile ilgili olarak "tünelin sonunda bir ışık" görebilmenin uzun zaman alacağı söylenebilir.

Bu tez 16 Ocak 2016 tarihinde İngilizce eğitimi için gittiğim Filipinler'de geçen sekiz aylık süre içinde birebir gözlemleme ve deneyimleme imkanı bulduğum

Filipin toplumunu, devlet yapısını, örgütlenmeleri, ülkedeki Müslüman toplumunu ve yaşadıklarını akademik çerçevede anlatmak için yazılmıştır. İncelenebilecek çok sayıda konunun olduğu ülkeye ilginin artmasını ve ülke hakkında daha fazla Türkçe eser yazılmasını umut ediyorum.

Tezin konusunun belirlenmesinden, kaynak seçimi, yazımı ve değerlendirilmesine kadar olan süreçte en büyük desteği veren danışmanım Doç. Dr. Cemile Arıkoğlu ÜNDÜCÜ'ye şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Filipinler toplumunu tanımamda en büyük katkısı olan sevgili arkadaşım Grail NUNEZ'e, Filipinler Üniversitesi'nde görevli Yard. Doç. Dr. Macrina MORADOS'a ve Prof. Dr. Abraham SAKİLİ'ye, Filipinler'de bulunduğum süre içerisinde bilgi aktaran, misafir eden, farklı kişilerle tanışmama vesile olan tüm dost ve arkadaşlarıma, yüksek lisans eğitimim boyunca beni evinde misafir eden, destek veren ablama ve ailesine, kardeşime, eşine, akrabalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi iletiyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖN SÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
HARİTALAR LİSTESİ ..... **ix**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **x**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xi**
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ..... **xii**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM: FİLİPİNLER

1.1. Genel Bilgiler 10
1.2. Coğrafi Konum 13
1.3. Tarihçe 14
1.4. Demografik, etnik yapı, dil ve lehçeler 16
1.5. Siyasi Yapı 24
1.6. Ekonomik Yapı 26
1.7. Doğal Kaynaklar ve Çevre 27
1.8. Dini Yapı, Dini Örgütlenmeler ve Faaliyetler 27
1.9. Uluslararası İlişkiler 29
1.10. Türkiye ile İlişkiler 30

2. BÖLÜM: FİLİPİNLER'E İSLAMİYETİN GELİŞİ ve SÖMÜRGECİLİK DÖNEMİNDE MÜSLÜMANLARIN STATÜSÜ

2.1 Filipinler'de Müslümanlık 32
2.1.1 Mindanao Toprakları ve Halkları 32
2.1.2 Moro Kelimesinin Kökeni 34
2.1.3 Filipin Müslümanlarının Kimlik Yapısı 36
2.1.4 İslamiyet Öncesi Mindanao ve İslamiyetin Gelişi 40
2.1.5 Sufizm 42

2.2. Filipinler'de Müslümanlığın Tarihçesi 44
2.2.1 Sulu'nun İslamiyetle Tanışması ve Sulu Sultanlığı 44
2.2.2 Mindanao'nun İslamiyetle Tanışması ve Mindanao Sultanlığı 50
2.3 İspanyol Sömürge Döneminde Morolar 54
2.3.1 İspanyol Sömürgeciliğine Karşı Moro Tepkisi 55
2.3.2 Moro Savaşları ve Müslüman-Hıristiyan Mücadelesi 56
2.3.3 Psikolojik Savaş, Moro-Moro Oyunları 64
2.3.4 İspanyol Politikasının Başarısız Olmasının Nedenleri 64
2.3.5 İspanyol Sömürgeciliğinin Etkileri 68
2.3.6 Liberalizmin Yükselişi ve Filipin Milliyetçiliği Mücadelesi 72
2.4 Amerikan Sömürge Döneminde Morolar 73
2.4.1 Amerikan İdaresinin Aşamaları 75
2.4.2 Amerikan İdaresinin Sonuçları 90
2.4.2.1 Amerikan Yönetiminin Askeri Sonuçları 91
2.4.2.2 Ata Topraklarının Kaybı 92
2.4.2.3 Eğitim Standartlarındaki Düşüş 97
2.4.2.4 Ekonomik Bozulma ve Nüfus Değişiklikleri 99
2.4.2.5 Toplumsal Yapı 104

3. BÖLÜM: FİLİPİNLER'DE BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SONRASI MÜSLÜMANLARIN STATÜSÜ

3.1 Filipinler Topluluğu (1935-1946) 106
3.2 1960 Sonrası Müslümanların Durumu 109
3.3. Kurulan Örgütler ve Bu Örgütlerle Yapılan Anlaşmalar 112
3.3.1 Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) 114
3.3.2 Moro İslami Kurtuluş Cephesi(MILF) 127
3.3.3 Abu Sayyaf Grubu 140
3.3.4 İslami Örgütlerin ve Örgütlenmelerin Son Durumu 144

SONUÇ 148
KAYNAKÇA 158

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Güneydoğu Asya 10
Harita 2: Filipinler Haritası..... 11
Harita 3: Etnik Yapı..... 21
Harita 4: Mindanao'daki ana etnik gruplar..... 38

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2010 Nüfus Sayımına Göre Etnik Gruplar 19
Tablo 2: 2000 ve 2010 yıllarında Filipinler ve Mindanao Nüfusu..... 23
Tablo 3: 1903-1980 arasında Mindanao'daki Moro ve Moro olmayan nüfusun büyüklüğü..... 100

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AFP : Filipinler Silahlı Kuvvetleri

ARMM : Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi

B.P. : Before Present (Radyokarbon Tarihleme Yöntemi: Arkeolojik kazılarda içinde karbon elementi bulunan çeşitli buluntular elde edilir. Karbon içeren buluntularda eser olarak bulunan radyoaktif 14C (radyokarbon) izotopunun yoğunluğu ya da radyoaktivitesi ölçülerek buluntular tarihlenebilir. Radyokarbon tarihleme yöntemi, bulunduğu 1950 yılından günümüze, yaklaşık son 50 bin yılda yeryüzünde meydana gelen arkeolojik, paleobotanik ve jeolojik olayların mutlak tarihlenmesi için kullanılan ana yöntem durumuna gelmiştir.)

BCE : Milattan Önce

CE : Milattan Sonra

CIA : Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı

DPI : Demokratik Gelişim Enstitüsü

IŞİD : Irak ve Şam İslam Devleti

MILF : Moro İslami Kurtuluş Cephesi (Moro Islamic Liberation Front)

MNLF : Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (Moro National Liberation Front)

MOA-AD : Ata Toprakları Üzerine Anlaşma (Memorandum of Agreement for Ancestral Domain)

PHP : Filipinler Pesosu

TPMT : Bağımsız İzleme Heyeti

UN : Birleşmiş Milletler

USD : Amerikan Doları

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü Dekanlık Töreni 155
Fotoğraf 2: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü Dekanlık Töreni 155
Fotoğraf 3: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesi 156
Fotoğraf 4: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan Prof.Dr. Cesar Adib MAJUL koleksiyonu..... 156
Fotoğraf 5: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan "Atatürk" adlı kitap 157
Fotoğraf 6: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan Orhan Pamuk kitapları 157

GİRİŞ

Güneydoğu Asya'da, doğusu Filipinler Denizi, batısı Güney Çin Denizi ve güneyi Celebes Denizi ile çevrelenmiş 7107 adadan oluşan ve yaklaşık 103 milyon nüfusa sahip Filipinler'de "Morolar" olarak adlandırılan Müslüman toplumu dörtyüz yıldan uzun bir süredir varolma mücadelesi vermektedir. 16. yüzyılda adaların İspanyollar tarafından keşfi, ardından gelen bölgeyi Hıristiyanlaştırma çabaları, 20. yüzyılın başında ülkenin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne devri ve 1946 yılında Filipinler'in tam bağımsızlık ilanından sonra yaşanan olaylar ve adalarda kökeni 13. yüzyıla kadar dayanan Müslüman nüfusun haklarının ve topraklarının ellerinden alınması, bu süreç içinde yüz binlerce kişinin hayatını kaybetmesine, milyonlarca kişinin ata topraklarını terk etmesine ve bölgede bağımsızlık adına mücadele veren birçok grubun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ülkede azınlık konumuna düşürülen Müslümanların yoğun olarak yaşadığı, ülkenin güneyinde yer alan Mindanao adasına yıllardır süregelen çatışma ve şiddet ortamından dolayı devlet ve özel sektör tarafından yatırımlar yapılamamış, bölge kaynakları adaletli paylaştırılamamış ve yeterince kullanılamamış, bilinçli olarak uygulanan politikalarla Müslüman halk oldukça yoksul bir hayat yaşamak zorunda bırakılmıştır. Bu bölge halen Filipinler'in en fakir bölgeleri arasında sayılmaktadır. Ve bu durum burada yaşayan insanların yasal veya yasadışı yollarla başka ülkelere veya Filipinler'in farklı bölgelerine, özellikle başkent Manila'ya, göç etmesine sebep olmaktadır.

Filipinler'in genelinde 10 milyon civarında Müslüman'ın yaşadığı tahmin edilmektedir. Ülkenin farklı bölgelerinde, küçük gruplar şeklide yaşayan Müslümanlara rastlanmakla birlikte, ağırlıklı olarak yaşadıkları bölgeler Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (ARMM), Mindanao Adası'nın ARMM dışındaki farklı şehirleri ve ülkenin başkenti olan Manila şehridir. Mindanao adasının coğrafi özellikleri, burada yaşayan ve ülkeye yayılmış halde bulunan Müslümanların durumları göz önünde bulundurulduğunda ülkedeki Müslüman nüfus hakkında karşımıza net bir rakam çıkmamaktadır. Filipin Ulusal İstatistik Otoritesi rakamlarına göre, ülkedeki Müslümanların en fazla yaşadığı yer olan ve 1989 yılında kurulan ARMM'nin 2015 yılı nüfusu 3.781.387'dir (Filipinler İstatistik Otoritesi,

01.12.2016). Sünni mezhep anlayışına sahip olan Filipin Müslümanlarının dini hassasiyetlere önem verdikleri, yasal olarak kabul gören medreselerde eğitim aldıkları, çoğunun Arapça okuma ve yazma bilgisine sahip olduğu, İslam'ın emir ve yasaklarına uymaya gayret ettikleri gözlenmektedir. Ancak % 80'i Katolik Hıristiyan olan Filipinler'de geçmişte daha sık yaşanan, günümüzde de aralıklarla Müslüman gruplar ile Filipin ordusu ve polisi arasında devam eden Müslüman- Hıristiyan çatışmaları, Müslüman terör örgütlerinin varlığı ve eylemleri, Müslümanların "Filipinli" kimliğinden ziyade dini ve sosyal kimlikleri olan "Moro ve Bangsamoro (Moro Halkı)" kimliği ile varolma ve bağımsızlık mücadeleleri, ülkede Müslüman halka karşı negatif bir yaklaşıma ve onların "terörist, yobaz, istenmeyen kişiler" olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır.

Filipinler'e İslamiyet'in gelişi ve Müslümanlar'la ilk temaslar 13. yüzyılın başlarında bugünkü Borneo ve Malezya toprakları üzerinde bulunan Malacca'dan Sulu takımadalarına gelen Müslüman tüccarlar aracılığı ile ve barışçıl yollarla gerçekleşmiş ve bölgede hızla yayılan İslamiyet bu coğrafyada birleştirici bir bağ oluşturmuştur. İslamiyet 15. yüzyılda Mindanao Adası'nın güneyine taşınmış, Müslüman tüccarlar ve misyonerler aracılığıyla burada hızla yayılmış, Müslümanlığı kabul edenlerin sayısında ciddi bir artış görülmüştür. Mindanao'daki en büyük kabile olan Maguindanao kabilesinin İslamiyet'i kabul etmesi ve genişlemeyi desteklemesi İslamiyetin adadaki küçük kabilelerin birçoğu tarafından kabul edilmesini sağlamıştır (Sevinç, Durmuş ve Vaqas, 2015: 100).

İsrail'li politikacı ve tarihçi Moshe Yegar 15. yüzyılda bölgede İslamiyet'in yayılmasını ve güçlenmesini sağlayan birbirine bağlı üç önemli faktör olduğunu söylemektedir (Sevinç, Durmuş ve Vaqas, 2015:100):

1) Brunei ve Ternate (Endonezya'da bir ada)'de meydana gelen İslamlaşma sürecinin barış içinde gerçekleşmesi Sulu ve Mindanao için olumlu bir model teşkil etmiştir.

2) Günümüzde Malezya içerisinde yer alan Müslüman Malacca ile Endonezya içerisinde yer alan Java Adası ve Arap yarımadası arasındaki deniz

hatları Müslüman tacirlerin ve misyonerlerin Güney Filipinler'e kolaylıkla erişebilmelerini sağlamıştır.

3) Arap yarımadası, Brunei, Borneo ve Hindistan'dan gelen Müslümanlar'ın, Güneydoğu Filipinler'in güçlü ailelerinin kızlarıyla evlenerek akrabalık bağları kurmaları bölgede İslamiyet'i güçlendirmiştir.

İslamiyet bu coğrafyada 15. yüzyılda Sulu'da Tausug kabilesi tarafından Sulu Sultanlığı'nın, 16. yüzyılda Mindanao'da Maguindanao kabilesi tarafından Maguindanao Sultanlığı'nın kurulması ile politik bir kimlik kazanmış ve bölgedeki birçok farklı etnik grup İslamiyet çatısı altında birleşmiştir. Ancak 16. yüzyılda İspanyolların adaya ayak basması ve adaları Hıristiyanlaştırma çabaları günümüze kadar devam eden ve halen çözüm bekleyen bir sürecin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Hıristiyanlığı yaymayı ve zengin kaynaklar bulmayı amaçlayan İspanyolların adalara ilk gelişi 1521 yılında gerçekleşmiştir. Bu ilk sefer kaptan Macellan'ın Cebu'nun Mactan adasının lideri Lapu Lapu tarafından öldürülmesi ile başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1565 yılında tekrar gelen ve ülkeye farklı adalardan giriş yapan İspanyollar yerel halkı Hıristiyanlaştırmaya başlamışlar, Müslümanları ve sultanlıkları amaçlarına ulaşma yolunda en büyük engel olarak görmüşlerdir. Aynı şekilde bölgedeki Müslüman sultanlıkların ve grupların İspanyolların Hristiyanlığı yayma çabalarını ve sömürge faaliyetlerini, inançlarına ve yaşam tarzlarına karşı büyük bir tehdit olarak görmeleri ile birlikte İspanyollar ve Müslümanlar arasında 1900'lü yılların başına kadar sürecek mücadeleler başlamıştır.

Filipinlerde 1896 yılında İspanyol sömürgeciliğine karşı başlatılan bağımsızlık mücadelesinde devreye ABD'nin girmesi, ülkedeki Hristiyan nüfus kadar Müslüman nüfusun da kaderini değiştirmiştir. Ülkenin güneyindeki Müslüman bölgelerde yüzyıllardır süregelen Müslüman sultanlıkları sona ermiş, bu topraklar Filipinler devleti topraklarına dahil edilmiştir. ABD tarafından uygulanan politikalar ile Morolor Filipin vatandaşı olarak kabul edilmiş, bölge başka adalardan gelen göçlerle Hristiyanlaştırılmış, Müslümanları azınlık haline getirip, Filipin kimliği altında eritme çabaları görülmüştür. Silahlı mücadelenin görülmediği bu dönemde başka adalardan Hıristiyan nüfusunun buralara göç ettirilmesi ve Müslümanların ata

topraklarının ellerinden zorla alınıp bu topraklara göç eden kişilere verilmesi, eğitim, ulaşım, sosyal ve ekonomik alanda uygulanan politikalar ile ülkedeki Müslüman nüfus kendi topraklarında bağımsızlık ve otoritesinin yanı sıra "Moro halkı" kimliğini de kaybetme tehlikesi karşı karşıya kalmıştır.

İspanyol ve Amerikan yönetimlerinin ardından II. Dünya Savaşı esnasında Japon işgali altında kalan Filipinler'in bağımsızlığını kazandığı 1946 yılından sonra da Müslümanların yaşadığı sıkıntılar devam etmiştir. Filipinler Devleti tarafından bağımsızlık talepleri dikkate alınmayan ve Hristiyan göçlerinin devamı ile topraklarını kaybeden Morolar hükümet politikalarına karşı örgütlü ve silahlı mücadeleye başlamışlardır. Bu örgütlerinin en önemlileri; 1969 yılında kurulan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (Moro National Liberation Front-MNLF), ve MNLF'den ayrılan bir grubun 1977 yılında kurduğu Moro İslami Kurtuluş Cephesi (Moro Islamic Liberation Front- MILF)'dir. Filipinler'de 1990'lı yıllarda kurulan ve günümüzde bağımsızlık mücadelesinden ziyade terör ve adam kaçırma gibi olaylarla anılan radikal İslamcı Abu Sayyaf örgütünün başlangıçta El- Kaide, günümüzde ise Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) örgütü ile bağlantılı olduğu iddia edilmekte olup, örgüt Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA)'in ve İngiltere'nin terör örgütleri listesindedir. MNLF ve MILF terör örgütü niteliğinde olmayıp, Filipinler Devleti ve uluslararası alanda tanınan ve muhatap alınan örgütlerdir.

Uzun yıllardır Müslüman nüfus adına bağımsızlık mücadelesi veren gruplar ile sorunların yaşandığı Filipinler'de devlet başkanlarının ve hükümetlerin Moro halkı ile ilgili yanlış politikaları, yaşanan katliamlar, Moro kimliğinin yok sayılması gibi sebepler ve bunlara tepki olarak Müslüman grupların yürüttüğü silahlı mücadeleler sorunun çözüme kavuşturulması çabalarını oldukça geciktirmiştir. 1989 yılında kurulan Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (ARMM) ile Müslümanlara sınırlı sosyal ve ekonomik haklar verilmiştir. Bu tarihten sonra yaklaşık 20 yıl boyunca gerek Filipin devlet başkanlarının ve hükümetlerinin politikaları gerekse silahlı eylemler nedeniyle zaman zaman tansiyon yükselse de 2011 sonu ve 2012 başları çatışma yaşanmadan atlatılmış ve barış için kurulan grupların çalışmaları ve uluslararası toplumun da çabaları ile MILF ile Filipinler Devleti arasında 24 Nisan

2012'de "Prensipler Üzerine 10 Karar Maddesi (10 Decision Points on Principles)" imzalanmıştır. Moro barış sürecinde çok önemli bir yeri olan bu uzlaşı ile 2008 Temmuz'unda imzalanan "Ata Toprakları Üzerine Anlaşma (Memorandum of Agreement for Ancestral Domain/MOA-AD)"da yer aldığı gibi "Mindanao'daki Moro Müslümanları için özerk bir yönetim oluşturulması ve ARMM'nin yerini alması" kararlaştırılmıştır. Devam eden görüşmeler sonucunda 15 Ekim 2012'de Filipinler Hükümeti ile MILF arasında "Bangsamoro Çerçeve Anlaşması (The Framework Agreement on the Bangsamoro)", 27 Mart 2014 tarihinde "Kapsamlı Bangsamoro Anlaşması (Comprehensive Agreement on the Bangsamoro)" imzalanmıştır. Anlaşmalar içişlerinde bağımsız, dışişleri, para politikaları ve ulusal savunma gibi konularda Filipin hükümetine bağlı olacak ve ARMM'nin yerini alacak Bangsamoro Özerk Yönetimin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Ayrıca anlaşma bölgedeki ekonomik kaynakların kullanımı ve paylaşımı, İslam hukukuna göre bir anayasa hazırlanması, şer'i hukuk sistemi, medreseler aracılığıyla eğitim, karasuları konusu, MILF'in silah bırakması gibi maddeleri içermektedir.

Mindanao'ya kalıcı ve sürdürülebilir barış getirmesi öngörülen Bangsamoro Temel Yasası'nın nihai taslağı 2015 Eylül ayında Filipinler Kongresi'ne sunulmuş, dönem çalışmalarına 18 Ocak 2016'da başlayan Senato'nun 9 Mayıs 2016 tarihli genel seçimler ve devlet başkanlığı seçimleri nedeniyle şubat başında yeniden tatile girmesi ile yasanın Senato'da kabulü de seçim sonrasına kalmıştır. Halen konu ile ilgili bir gelişmenin yaşanmadığı ülkede, Haziran 2016 itibariyle başkanlığı devralan Rodrigo Duterte'nin ülkesindeki uyuşturucu satıcı ve kullanıcıları ile mücadelesi, dış politikada ABD'ye yönelik eleştileri ve bu ülke ile ilişkileri donduracağını açıklaması, Çin'i müttefik olarak gördüklerine dair açıklamaları, Mindanao'da Müslümanlara yönelik yapılan "tarihi hataların" tekrarlanmasını önlemek için federalizmin bir çözüm olabileceğini belirtmesi, ayrıca son yaşanan bir gelişme olarak Mayıs 2017 itibariyle ARMM'nin Marawi şehrinde İşid terör örgütü ile bağlantılı bir grubun başlattığı olaylar nedeniyle Mindanao Adası'nda 60 gün süreyle sıkıyönetim ilan edilmesi ve Temmuz 2017'de bu sürenin anayasaya aykırı olmasına rağmen (Anayasa'ya göre tek seferde 60 gün sıkıyönetim ilan edilebilir.) Senato ve Temsilciler Meclisi'nin oyları ile 2017 yıl sonuna kadar uzatılması Filipinlerde

önümüzdeki günlerde yaşanabilecek siyasi, sosyal, ekonomik ve uluslararası ilişkiler anlamındaki değişimlerin habercisi olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Filipinler ülkesi profilinde burada yaşayan Müslümanlar ve bu Müslümanların durumunu analiz etmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, çalışma ile ilgili literatür taramasının sonuçları ve çalışmada kullanılan yöntem ile ilgili bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Filipinler hakkında genel bilgiler verilmiş, ikinci bölümde Filipinler'in İslamiyet ile tanışması, tarihsel süreç ve bu süreçte ülkedeki Müslümanların durumu değerlendirilmiştir. Geçmişten bugüne Filipinler'deki Müslümanlar'ın durumunun değerlendirildiği bu bölümde, Filipinlerde kurulmuş olan İslâmî örgütler, yaşanan mücadeleler, Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi, Müslümanların mevcut siyasi ve sosyal durumlarının yanı sıra, " Bangsomoro Barış Süreci" çerçevesinde Filipinler Hükümeti ile gelinen son nokta açıklanmıştır.

Türkiye'de Filipinler, Filipinlerde Müslümanlık ve Müslümanların Statüsü, Filipinler- Türkiye İlişkisi'ne dair yazılmış makale, kitap, tez ve inceleme kaynağı yok denecek kadar azdır. En kapsamlı kaynak Bongsomoro Barış Sürecinde görev alan İnsani Yardım Vakfı (İHH) tarafından Ocak 2016 tarihinde basılan ve Hatice Söylemez tarafından kaleme alınan "Moro, Uzakdoğu'da Bir Bağımsızlık Mücadelesi" isimli kitaptır. Kitap, Filipinler'de Müslümanların tarihsel geçmişini, Müslüman grupları ve örgütlenmeleri, Müslümanlardan kaynaklanan iç çatışmanın nedenlerini, çatışmanın çözümüne dair atılan adımları irdeleyerek bu ülkede yaşayan Müslümanların sosyal, ekonomik, siyasi durumlarını ele almıştır.

Filipinlerde Müslümanlara dair temel kaynak sayılabilecek nitelikteki eserler Filipin asıllı Müslüman yazar Prof. Dr. Cesar Adib Majul tarafından yazılmıştır. En önemli eseri 1973 yılında kaleme aldığı " Muslims In The Philippines"'dir. Eser bu alandaki temel başvuru kaynağıdır. Majul kitabında Filipinlerde Müslümanlık konusunu tarihi aşamalara ayırmış, bir anlamda bugün mevcut olan mirası eserinde başlıca sorunsal olarak görmüştür. Diğer bir ifadeyle, daha başlangıçta Filipinlerde Müslümanlık konusu sorunlu başlamıştır.

Bu konuda önemli eserler veren diğer bir yazar Najeeb M. Saleeby'dir. Lübnan'lı Protestan bir doktor olan Saleeby, Amerikan işgali sırasında doktor olarak bulunduğu Mindanao'da, Moro Müslümanlarını yakından tanıma ve inceleme fırsatı bulmuştur. 1905 yılında yayımlanan "Studies In Moro History, Law and Religion" adlı eserinde İslamiyetin Mindanao'ya gelişini, toplumu yöneten datular ve soylarını, uygulanan kanunlar ve dini törenleri detaylı olarak anlatmıştır. 1908 yılında yayımlanan "The History of Sulu" adlı eserinde ise Sulu takımadalarını coğrafi ve tarihi olarak incelemiş, bu adalarda Müslümanlığın gelişi ile birlikte yaşanan değişimleri, Sulu Sultanlığı'nın yükselişi ve çöküşünü, İspanyol yönetimi ile ilişkileri incelemiştir.

1900 yılında Amerikan yönetimi tarafından Manila'ya eğitim müfettişi olarak atanan, Hıristiyan Olmayan Kabileler Bürosu Genel Sekreterliği yapan ve adalardaki eğitim sistemini kuran David Prescott Barrows tarafından kaleme alınan 1905 tarihli "A History Of The Philippines" adlı kitap Filipinler halkının kökenleri, coğrafi keşifler sonrası yaşanan İspanyol sömürge dönemi, Filipin Devrimi ve son olarak Amerika- Filipin ilişkilerinden bahseder.

Filipinler Üniversitesinde görev yapan Prof. Abraham Sakili " Space and Identity" adlı kitabında, Filipinlerde yaşayan Müslümanların ve Müslümanlık olgusunun görsel sanatlardan mimariye, kültürden toplumsal yaşama etkisini vurgulamaktadır. Böylelikle yazar ülkedeki Müslümanların yaşam biçimini de sunmaktadır.

Filipinler tarihi ve Filipinlerde Müslümanlık konularında eser veren Filipinli tarih ve sosyal bilimci çok azdır. Tarih konusunda Filipinli yazar Samuel Tan'ın kitapları öncelikli referans kaynaktır. Ayrıca kitapevlerinde bu konular ile ilgili neredeyse hiç kitap satılmamaktadır. Bu tarz kitaplara üniversitelerin basımevlerinde ulaşılabilmektedir. Konu hakkında yazan Filipinli yazarların azlığı ve ülke tarihinin çok farklı ülkelerle bağlantılı olması sebebiyle bu konular hakkında Asya ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri menşeli kaynaklara sıkça rastlanmıştır.

Araştırmada materyal olarak, Filipinler ve İslam, Filipinlerde yaşayan Müslümanları konu alan kitap, makale, dergi, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını kullanılmıştır. Bu tez kapsamında Filipinler'e gidilerek, ülkede 8 ay ikamet edilmiştir. Ülkede bulunulan süreç içerisinde; Filipinler'in başkenti Manila'da Müslüman cemaatin yaşadığı Quiapo ve Taguig'deki camiler ve medreseler ziyaret edilerek Müslüman halk ile görüşülmüş, Türkiye Cumhuriyeti Manila Büyükelçiliği, ülkenin en büyük üniversitesi olan Filipinler Üniversitesi'nin İslam Enstitüsü ve Asya Enstitüsü ziyaret edilmiş ve kütüphanelerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan kitapların bir kısmı Filipinler Üniversitesi Basımevinden satın alınmıştır. Dergi, makale, doktora ve yüksek lisans çalışmalarının birçoğu enstitü ve üniversite kütüphanelerinden, bir kısmını da resmî internet sayfaları üzerinden elde edilmiştir.

Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü'nde Filipinler Müslümanlık tarihi ile ilgili en önemli isim olan Filipinli Profesör Cesar Adib Majul'a ait kişisel kitap koleksiyonundan yararlanılmıştır. Ayrıca üniversitenin Edebiyat ve Sosyal Bilimler Fakültesinde profesör olan ve bu konuda kitapları ve makaleleri bulunan Prof. Abraham Sakili ile tanışma ve konuşma imkanı bulunmuştur. İslam Enstitüsü Dekanı Yard. Doç. Dr. Macrina Morados'un enstitü kütüphanesinden yararlanma ve kaynak temini konusunda büyük desteği olmuştur. Diğer taraftan Manila Büyükelçiliği ile görüşülerek tez çalışmasına yönelik desteklerinden yararlanılmıştır.

Ayrıca Londra merkezli Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) tarafından Haziran 2015'te, Türk akademisyen, siyasetçi, araştırmacı-yazar ve gazetecilerden oluşan bir grubun katılımıyla yapılan Filipinler karşılaştırmalı çalışma gezisi raporları tedarik edilmiş ve tezde bu raporlardan faydalanılmıştır.

Konuyla ilgili kitap, dergi, makale, tez vb. eserleri inceleyip, genel bir kanıya sahip olunduktan sonra, İslâmî kuruluşlar ve camilerin yanı sıra Hıristiyan toplumu da öğrenmek ve anlayabilmek adına kiliseler ve tarihi yerler ziyaret edilmiştir. Gerek görevliler gerekse halktan kişiler ile görüşülerek gerekli bilgiler toplanmıştır. Toplanılan tüm veriler tasnif edildikten sonra yazım aşaması

tamamlanarak çalışma sonlandırılmıştır. Ayrıca konunun Türkiye'de çok az incelenmiş olması ve konu hakkında Türkçe kaynakların yetersiz olması sebebiyle mümkün olduğunca detaylandırılmaya çalışılan bu çalışmanın, Türkiye'de " Güneydoğu Asya, Filipinler, Filipinler'de Müslümanlık ve Morolar" konusunda bir başvuru kaynağı olmaya aday olması amaçlanmaktadır.

1. BÖLÜM: FİLİPİNLER

1.1 Genel Bilgiler

Filipinler Cumhuriyeti, Güneydoğu Asya'da, Pasifik Okyanusu'nun batısındaki coğrafyada konumlanan, Güney Çin Denizi ile Filipin Denizi arasında kalan, 300.000 km² (298.170 km² arazi, 1.830 km² su) yüzölçümüne sahip ve 7.107 adadan oluşan bir devlettir. Bu adaların sadece beşte ikisinin isimleri vardır (Britannica, 03.11.2016).

Harita 1: Güneydoğu Asya

Kaynak: Güneydoğu Asya Haritası, Texas Üniversitesi Kütüphanesi (05.11.2016)

Filipin takımadaları, doğuda Filipin Denizi, güneyde Celebes Denizi, güney batıda Sulu Denizi ve batıda ve kuzeyde Güney Çin Denizi ile sınırlandırılmıştır. Ülke kuzeyde Luzon, ortada Visayas ve güneyde Mindanoa olmak üzere üç büyük ada grubuna ayrılmıştır.

Harita 2: Filipinler Haritası

Kaynak: ABD Ülke Araştırmaları, (20.12.2016)

Avrupalıların Filipinler topraklarına ilk gelişi 1521 yılında Ferdinand Magellan'ın gerçekleştirdiği deniz seferi ile olmuştur. İspanyol kaşif Ruy Lopez de Villalobos, 1542-1546 tarihleri arasında adalara gerçekleştirdiği seferlerden sonra bu adalar topluluğuna İspanyol Prens Philip'in adını vermiştir.

İspanyolların 1565 yılında adalara tekrar gelmeleri ve 1571 yılında ülkede ilk İspanyol şehri olan Manila'nın kurulması ile başlayan İspanyol hakimiyeti 12 Haziran 1898 tarihli Filipin Devrimi sonucunda bağımsızlığın ilan edilmesi ile sona ermiştir. Aynı dönemde yaşanan İspanyol- ABD savaşı ile birlikte İspanyolların adalar üzerindeki hakimiyeti sona ermiş, etkin bir ABD hakimiyeti başlamıştır. 1935 yılında Milletler Topluluğu (Commonwealth) statüsüne geçen adalar, II. Dünya Savaşı sırasında Japonya himayesinde kalmış, ülke 4 Temmuz 1946'da bağımsızlığına kavuşmuştur.

Filipinler üniter başkanlık sistemine sahip anayasal bir cumhuriyettir. 6 yılda bir halk tarafından seçilen başkan, devletin ve hükümetin başı olarak hareket eder.

Ülke, Birleşmiş Milletler (UN) ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN)'nin kurucu üyelerindendir. Dünya üzerinde 62 ülkede büyükelçilik ve konsolosluğu bulunmaktadır.

Ülkenin başlıca ihracat kalemleri elektronik ürünler, yarı iletken elektrik malzemeleri, taşıma ekipmanları, yapı malzemeleri ve madenlerdir. Filipinler'in ticaret yaptığı başlıca ülkeler; Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Güney Kore ve Almanya'dır.

Filipinler'e gelen turist sayısı Ocak-Eylül 2016 tarihleri arasında 4.465.000 kişi olarak gerçekleşmiştir (Filipinler Turizm Bakanlığı, 10.01.2017). Ülkeyi en fazla ziyaret eden turistler Kore, ABD ve Çin kökenlidir. Ülkenin turizm sloganı "It's More Fun In The Philippines"'dir. Turistlerin en fazla ziyaret ettiği lokasyonlar Boracay Adası, Palawan Adası'nda Puerto Princesa Yeraltı Nehri, Bohol'de Çikolata Tepeleri, Albay'da Mayon Volkanı, Ifagao'da Banaue Pirinç Terasları, başkent Manila, Baguio, Vigan, Cebu ve Davao şehirleridir.

1.2 Coğrafi Konum

Filipinler, 7107 adadan oluşan bir takımada ülkesidir. Ve bu adaların 2.000'ine yakınında yerleşim bulunmaktadır. Yaklaşık 500 ada bir kilometrekaredan büyük yüzölçümüne sahiptir. Ülke, Güney Çin Denizi, Filipin Denizi, Sulu Denizi, Celebes Denizi ve Luzon Boğazı gibi Güneydoğu Asya'nın ana su kaynaklarının çoğuyla bağlantılı olduğu için önemli bir konuma sahiptir.

Yüzölçümü 300.000 km² olup, ülke üç büyük ada grubundan oluşmaktadır. Bunlar; kuzeyinde başkent Manila'nın da bulunduğu en büyük ada grubu olan Luzon (104.687 km²) güneyde Mindanao (94.631 km²) ve orta kısımda Visayas (61.077 km²)'dır (Infoplease Filipinler, 03.11.2016). Ülke 36.289 km sahil şeridine sahiptir. Ülkedeki arazilerin dağılımı; tarım arazisi:% 41, ekilebilir arazi % 18.2, kalıcı ekinler % 17.8, çayır 5%, orman:% 25.9, diğer:% 33.1 (2011) şeklindedir. Sulanan araziler 16.270 km²'dir (CIA Dünya Gerçekleri Araştırması, 26.12.2016).

Arazi çoğunlukla dağlık dar kesimler ve geniş ovalar şeklindedir. Ortalama yükseklik: 442 m. olup, en alçak nokta 0 m. ile Filipin Denizi, en yüksek noktası 2.954 m. ile Mindanao Adası'ndaki Apo Dağı'dır. Diğer önemli dağlar: Pulog, Canlaon, Mayon olup, volkanik dağlardır. Başlıca nehirleri; Cagayan, Pampanga, Agno, Agusan, Pulangi nehridir.

Tropikal okyanus ikliminin görüldüğü ülkede, Kasım- Nisan ayları arası kuzeydoğu musonları, Mayıs-Ekim ayları arası güneybatı musonları etkili olmaktadır.

Ülkede her yıl 5-6 defa tayfun tehlikesi yaşanmaktadır. 2-13 Kasım 2013 tarihlerinde Visayas adasının kuzeyinde yaşanan ve Filipinler'in en büyük tayfun felaketi olan Yolanda (Haiyan) tayfununda 6.300 kişi hayatını kaybetmiş, 659 bin kişi evlerinden olmuş, 9.8 milyon kişi felaketten etkilenmiştir. Ayrıca heyelanlar, aktif yanardağlar, yıkıcı depremler ve tsunami ülkede görülen diğer doğal tehlikelerdir.

Özellikle havza alanlarında kontrolsüz ormansızlaşma, toprak erozyonu, büyük şehir merkezlerinde hava ve su kirliliği, mercan resiflerindeki bozulmalar, önemli balık yetiştirme alanları olan kıyı bataklıklarının artan kirliliği başlıca çevre sorunlarıdır.

1.3 Tarihçe

Pasifik Okyanusu ve Hint Okyanusu arasında yer alan Filipinler göçler, ticaret ve sömürgecilik konusunda uzun bir geçmişe sahiptir. Ülkeye ilk yerleşimciler Asya kıtasının anakarasından ve Tayvan'dan göç etmiş olup, bu yerleşimciler komşu krallıklar tarafından yönetilen adalara yerleşmiştir.

Filipin adaları yerlileri Çin, Endonezya, Hindistan ve Malay Adaları ile yoğun şekilde ticaret yapmış ve dini uygulamalarından etkilenmiş olsa da, Filipinler İspanyollar gelene kadar bir devlet haline gelememiştir. İspanyollar ilk kalıcı yerleşimlerini 1565 yılında Manila'da kurdu ve Filipinleri 333 yıl yöneterek Katolikliği ulusal din haline getirdi. 19. yüzyılın son çeyreğinde başlayan milliyetçi hareketler ve İspanyol-Amerikan savaşı ardından Filipin adalarının Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ne devri, ülkenin İspanya'nın sömürgesinden kurtulmasına, aynı zamanda yeni bir sömürge sürecine girmesine neden oldu.

Filipin Adaları 16. yüzyıldan itibaren bir İspanyol kolonisi haline gelmiş ve 1565-1898 yılları arasında İspanyol sömürgesinde kalmıştır. 1898'de İspanyol-Amerikan Savaşı'ndan sonra adalar ABD'ye devredildi. ABD, Filipinler'de bir demokrasi inşa etmede etkin bir rol oynamıştır. 1935 yılında Filipinler Topluluğu (Commonwealth) sistemine geçen ülke, 1942'de, II. Dünya Savaşı sırasında Japon işgali altına girdi ve ABD kuvvetleri ile Filipin kuvvetleri 1944-1945'te kontrolü ele geçirmek için Japonlara karşı birlikte savaştı. 4 Temmuz 1946'da Filipinler Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandı.

Filipinler'deki anayasa ve siyasi yapılar ABD modellerini temel almaktadır. Filipinler 1946'daki bağımsızlık ilanından bu yana tam bir istikrar yaşayamamıştır

çünkü siyasi iktidarlar genellikle bozuk ve istismar edilen bir oligarşi içinde kalmıştır.

1965'te ve 1969'da başkanlığa seçilen Ferdinand Marcos, 1972'de ülkede sıkıyönetim ilan etti ve Ocak 1981'e kadar ülke sıkıyönetim altında kaldı. Haziran 1981'de tekrar başkan seçilen Ferdinand Marcos'un 20 yıllık yönetimi 1986'da Manila'da gerçekleşen " EDSA Halk Gücü" hareketi ile sona erdi. Ve Corazon Aquino başkan olarak seçildi.

1986'dan bu yana, Filipinliler'in iki devlet başkanı "halk devrimi" yoluyla devrilmiş ve diğer liderlere karşı çok sayıda darbe girişiminde bulunulmuştur. Ülke halen yolsuzluk, uyuşturucu ile mücadele, yoksulluk ve ayrılıkçı grupların ulusal güvenlik tehditleri ile karşı karşıyadır.

Aquino'dan sonra 1992 yılında Fidel Ramos başkan seçildi. 1992'de ABD adalar üzerinde bulunan son askeri üslerini kapattı. 1998'de başkan seçilen Joseph Estrada'nın hakkındaki yolsuzluk suçlamaları nedeniyle bir diğer halk gücü hareketi (EDSA 2) gerçekleşti ve Ocak 2001'de başkan yardımcısı Gloria Macapagal-Arroyo Estrada'nın yerine geçti. Macapagal- Arroyo, Mayıs 2004'te altı yıllığına başkan seçildi. Başkanlık görev süresi bir dizi yolsuzluk iddialarıyla gölgelendi. Mayıs 2010'da başkan seçilen Benigno Aquino III'ten sonra, Mayıs 2016'dan beri Rodrigo Duterte bu görevi yürütmektedir.

Filipin Hükümeti, Güney Filipinler'deki Müslüman (Moro) ayaklanmalarına karşı Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) ve Moro İslam Kurtuluş Cephesi(MILF) ile uzun yıllar silahlı mücadele etmiş olup, bu süreç barış görüşmeleri şeklinde devam etmektedir. Ayrıca hükümet Abu Sayyaf örgütü gibi, ABD Hükümeti'nin Yabancı Terör Örgütü listesindeki bazı gruplardan gelen tehditlerle de karşı karşıyadır. Ayrıca on yıllardır süren ve Maoistlerden ilham alarak ortaya çıkan Yeni Halk Ordusu direnişi ülkenin pek çok yerinde faaliyet göstermektedir.

Filipinler, Güney Çin Denizi'ndeki hak iddialarıyla ilgili olarak Çin ile sürekli artan bir gerginlikle karşı karşıyadır.

1.4 Demografik, etnik yapı, dil ve lehçeler

2016 Aralık ayı verilerine göre Filipinlerin nüfusu 103 milyondur. Ve dünyanın en kalabalık 12. ülkesidir. Kilometrekare başına düşen kişi sayısı 343'tür. 2016 yılında nüfus artış oranı %1,59'dur (Filipinler Nüfusu, 26.12.2016). Nüfus artış oranı son on yılda yavaşlamıştır. Bu yavaşlama, doğum ve ölüm oranlarındaki düşmeyi ve çocuk ölümlerindeki azalmayı yansıtmaktadır.

Filipinlerin nüfusu oldukça gençtir. 2016 yılı itibariyle nüfusun yapısına baktığımızda; **0-14 yaş:** 33.71% (erkek 17.652.419/ kadın 16.943.261), **15-24 yaş:** 19.17% (erkek 10.042.520/ kadın 9.629.762), **25-54 yaş:** 36.86% (erkek 19.204.977/ kadın 18.618.333), **55-64 yaş:** 5.89% (erkek 2.758.867/ kadın 3.282.416), **65 yaş ve yukarısı:** 4.38% (erkek 1.863.339/ kadın 2.628.315).

Annelerin ilk doğumda yaş ortalaması 23'tür. Anne ölüm hızı: 114 ölüm / 100.000 canlı doğum (2016 tahmini), Bebek ölüm hızı: Toplam: 21.9 ölüm / 1.000 canlı doğum (2016 tahmini), Ortalama yaşam süresi: Toplam nüfus: 69.2 yıl, Erkek: 65.7 yıl, Kadın: 72.9 yıl (2016 tahmini). Sağlık harcamaları: GSYİH'nın% 4,7'sini (2014) oluşturmaktadır. Hastane yatağı yoğunluğu: 1 yatak / 1.000 kişi (2011) şeklindedir. Çocuklarda yetersiz beslenmenin sıklıkla görüldüğü ülkede 5 yaşın altındaki çocuklarda bu oran 2014 itibariyle % 19.9''dur (CIA Dünya Gerçekleri Araştırması, 26.12.2016).

Nüfus, başkent Manila'da ve komşu bölgesi olan merkezi Luzon'da yoğunlaşmıştır. Oysa Mindanao, Negros ve diğer güney adalarında nüfus dağınık ve seyrek olarak yerleşmiştir. Kırsal kesimde yaşayan nüfus oranı 1960'lı yıllarda % 70 iken 2000'li yıllarda % 48'e düşmüştür. Kentsel nüfus toplam nüfusun % 44.4' ünü (2015) oluşturmaktadır. Başlıca kentsel alanlar - nüfus: Başkent Manila 12.946 milyon; Davao 1.63 milyon; Cebu 866 bin; Zamboanga 807 bin (2015)'dir (Filipinler İstatistik Otoritesi, 26.12.2016).

15 yaş ve üstü herkes okuma ve yazma bilmektedir. Okur-yazarlık oranı; toplam nüfusta % 96.3, erkek nüfusta % 95.8, kadın nüfusta % 96.8'dir (2015 tahmini).

Ülkede işsizlik ve eksik istihdam çok yüksek boyutlardadır. İşsizlik oranı 2013 verilerine göre; 15-24 yaş arası gençler için toplam:% 16.2, erkek:% 15.1 kadın:% 17.8'dir. Net göç oranı: -2 göçmen / 1000 nüfus (2016 tahmini)'dir. Başka ülkelerde çalışan Filipinli sayısı yaklaşık 11 milyon olup, her yıl 1 milyon kadar Filipinli çalışmak için yurt dışına gitmektedir. Bu kişilerin ülkeye gönderdiği paralar ülke ekonomisi için çok önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Çalışmak için en popüler yer ABD'dir. 4 milyon Filipinli ABD'de yaşamaktadır. Suudi Arabistan'da çalışan Filipinli sayısı 2 milyon civarındadır. Bu işçi göçleri ülkedeki işsizlik problemini bir dereceye kadar çözse de, her yıl birçok insanın iş bulmak amacıyla yurt dışına gitmesi, uzun dönemde beyin göçü endişesini de beraberinde getirmektedir.

Manila'nın kuzeyinde yer alan Callao mağaralarının yakınında bulunan bir ayak kemiği keşfi Filipinler'deki ilk insan yerleşiminin 67.000 yıl öncesine kadar uzanabileceğini ortaya koyulmuştur. "Callao Man" olarak adlandırılan bu insanların komşu adalar, anakara Asya ya da başka bir yerden gelip gelmediği konusunda tartışmalar olsa da koyu ten renkleri ve kısa boyları ile "Aetas" olarak adlandırılan, Asya'ya özgü avcı-toplayıcı gruplarla benzer özellikler taşıdığı ortaya çıkmıştır. İspanyollar tarafından "Negritos" yani "küçük siyahlar" olarak adlandırılan Aetalar, 30.000 yıl önceki son buzul döneminde Filipinler adalarına göç ettiler (Dolan, 1991:3). Bu küçük insanlar Tagalogçada "Aeta" veya "Ita" olarak çağrılır. Dünyanın en küçük halkları arasında sayılabilecek ırkın erkeklerinin ortalama boyu 145 santimetre, kadınlar daha kısaydı. Birçok kişi tarafından oldukça siyah varsayılan koyu kahverengi ten rengine sahiptiler ve saçları çok ve kabarıktı. Bu özeliklerine rağmen görünüşte güzel olan ırkın gözleri iri ve kahverengi renkte, yüz hatları oldukça düzgün ve kendi vücutları genellikle güzel şekilli idi (Barrows, 1905: 26).

Bu vahşi görünümlü küçük insanlar ilk İspanyolların dikkatini çekmiş ve onlarla ilgili hesaplar yapılmıştır. 1592 yılında bir misyoner olarak Panay'a giden

peder Chirino, onlar hakkında aşağıdaki anlatımda bulunmuştur: "Bisayaslar arasında Negritolar da vardı. Onlar Gine'dekilerden daha az siyah ve çirkin, çok daha küçük ve zayıftı ancak saç ve sakalları aynı idi. Onlar Bisayaslardan ve diğer Filipinlilerden daha barbar ve vahşi idi. Onların yaşamak için sabit bir evleri yoktu. Ekip biçmezler, dağlarda eşleri ve çocukları ile neredeyse çıplak dolaşıp, göçebe bir hayat sürerlerdi. Geyik ve yaban domuzu avlarlardı. Mülkiyet olarak ok ve yay dışında hiçbir şeyleri yoktu." (Barrows, 1905: 27). Negritoların Filipinler'e nereden geldiği konusunda kesin kanıtlar olmamakla birlikte Malay Yarımadası'nda ve Hint Okyanusu'ndaki Andaman Adalarında benzer halkların yaşadığı tespit edilmiştir.

Filipin adalarının yerlilerinin büyük çoğunluğu genellikle "Malay ırkı" veya "Okyanus Moğolları" olarak adlandırılmaktadır. Malay ırkının Güneydoğu Asya anakarasından Malay yarımadalarına oradan da güneye ve doğuya dağıldığı düşünülmektedir. Muhtemelen bu erken Malaylar küçük Negritoları buldu ve yavaş yavaş onları sürükleyerek, birçok adadan çıkarıp yok etti. Onları Doğu Hindistan Adaları'ndan bir adadan diğerine götüren bu göç hareketinin başlangıcında, Malaylar'ın tekne icat ettikleri ve deniz üzerinde yaşayan yetenekli denizciler haline geldikleri görüşü hakimdir. Malay halkları açık kahverengi ten rengine sahip, düz siyah saçlı, koyu kahverengi gözlü, kısa boylu ve ince yapıya sahipti (Barrows, 1905: 29).

Filipin takımadalarına göçler binlerce yıl devam etmiştir. Bu göçmenler arasında, Tayland'dan deniz yoluyla gelen Malayo-Polinezyalılar'ın bir alt grubu olan "Austronesian"'lar da vardı. Arkeologlar bu göçün M.Ö. 3000 ile 1.500 arası olduğunu söylemektedir. Bu gruplar "barangay" olarak adlandırılan dağınık yerleşim yerlerinde akrabalık grupları şeklinde organize oldular. Datular, yerel şefler ve soylular, köleler ve yerleşim bölgelerindeki işçiler üzerinde hakimiyet kurdu. Topluluklar balıkçılık, madencilik, dokuma, pirinç tarımı ve ticaret yoluyla geçimlerini sağladılar (Philippines in Perspective, 2011: 18).

Filipinler'deki etnik gruplarının Malay kökenli olduğu söylenebilir. Başlıca etnik gruplar; Tagalog 28.1%, Cebuano 13.1%, Ilocano 9%, Bisaya/Binisaya 7.6%, Hiligaynon Ilonggo 7.5%, Bicol 6%, Waray 3.4%,diğer 25.3% (CIA Dünya Gerçekleri Araştırması, 26.12.2016).

ETNİK KÖKEN	**NÜFUS (2010)**
Tagalog	22,512,089
Cebuano	9,125,637
Ilocano	8,074,536
Bisaya/Binisaya	10,539,816
Hiligaynon/Ilonggo	7,773,655
Bikol/Bicol	6,299,283
Waray	3,660,645
Other Foreign Ethnicity	63,017
Not stated	6,450
Other Local Ethnicity	24,042,850
TOPLAM	**92,097,978**

Tablo 1: 2010 Nüfus Sayımına Göre Etnik Gruplar

Kaynak: Filipinler İstatistik Otoritesi, (26.12.2016)

Ülkedeki en büyük etnik grup toplam nüfusun % 28'ini oluşturan Tagaloglar'dur. Filipinlerin resmi dili olan Filipino, geleneksel Tagalog dili üzerine kuruludur.

Tagalog tarihi hakkında 16. yüzyılda Filipin Adaları'nın İspanyollar tarafından işgali öncesine dair çok az bilgi bulunmaktadır. Bununla birlikte, Filipinliler çoğunlukla Malay kökenli olduğundan orijinal Tagalogların Malay kökenli olduğu söylenebilir. Tagologlar çoğunlukla nehir bölgelerinde yoğunlaşmaları nedeniyle balıkçılık, tarım ve zanaatla uğraşmışlardır. Ayrıca Çin, Japonya, Hindistan ve diğer çevre ülkelerle ticaret yapıkları bilinmektedir. Kültür açısından Tagalog halkları yumuşak konuşulan dillerinde belirgin olan saygı ve iyi davranışlara çok önem verirler. Aile bağları da Tagolog hayatının merkezindedir. Bununla birlikte günümüzde Tagolog kültürü Batı ideolojilerinden etkilenmiştir.

Cebuanolar 10. ve 16. yüzyıllar arasında Cebu şehrine yerleşen Austronesian kökenli insanlardır. Leyte, Negros Oriental ve Negros Occidental bölgelerinde de yaşamaktadırlar. İspanyol sömürgeciliğinden önce, Cebuanolar çoğunlukla balıkçılıkla uğraşıyordu. Günümüzde üretim el sanatları ve gıda üretimi şeklindedir.

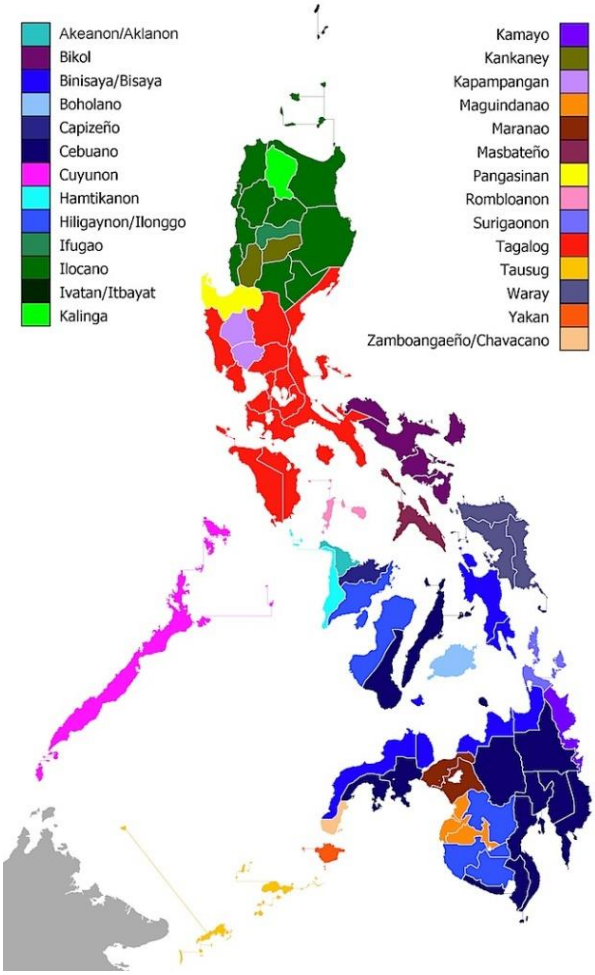
Ilocanolar Luzon'un kuzey bölgesine yerleşmiş Malay / Austronesian soyundan gelen halklardır. Başlıca geçim kaynakları pirinç tarımı, tuz üretimi ve önemli miktarda balıkçılıktır.

Visayan ya da Bisayalar Austronesian ve Negrito soylarından Visayan Adaları'na yerleşmiş gruplardır. Bugün Negros Oriental, Negros Occidental ve Cebu ilinde yoğunlukla yaşamaktadırlar. Tarım ve kerestecilik, tütün ve Hindistan cevizi ticareti yaparlar. Visayanlar arasında ana din Roma Katolikliği'dir.

Hiligaynonlar, Visayan etnik grubunun bir alt grubu olup, Austronesian soyundan gelmektedirler. Çoğunlukla Batı Visayas bölgesinde yaşarlar. Ekonomik faaliyetlerinden bazıları pirinç ve şeker kamışı yetiştiriciliği, balık avı ve tekstil üretimidir. Çok önemli festivaller içeren çok zengin bir kültürü vardır. Bunlardan bir tanesi bebek İsa'yı tasvir eden heykellerle kutlanan Dinagyang'tır.

Bikollar Güney Çinli göçmenlerin torunlarıdır. Luzon'un güney kısmında yaşamaktadırlar. Bikol ekonomisinin temel dayanağı tarım, özellikle muz, hindistanceviz, pirinç ve mısırdır. Aile üyeleri arasında işbirliği, kişinin ailesine maddi destekte bulunması büyük önem taşımaktadır.

Waraylar Demir çağında Filipinler'e göç eden Visayaların bir alt bölümüdür. Çoğunlukla az gelişmiş Leyte ve Samar adalarında yaşamaktadırlar. Waray insanının temel ekonomik faaliyetleri tarım, balıkçılık ve hindistancevizidir. Ayrıca şarap üretimiyle uğraşmaktadırlar.

Harita:3 Etnik Yapı

Kaynak: Dünyadaki Etnik Bölgeler (20.04.2017).

Diller: Tagalog (günlük ve resmi) , İngilizce (resmi dil) , ayrıca 8 büyük lehçe: Tagalog, Cebuano, Ilocano, Hiligaynon ya da Ilonggo, Bicol, Waray, Pampango ve Pangasinan.

Önemli yabancı azınlıklar Çinli, Amerikalı ve Güney Asyalıları (çoğunlukla Sindh ve Pakistanlılar) içerir. Ülkedeki diğer yabancı etnik kökenler arasında İspanyollar, diğer Avrupalılar (çoğunlukla İngilizler ve Hollandalılar), Koreliler, Japonlar, Endonezyalılar ve Araplar bulunur.

Filipinler'deki yerli halklar farklı etnik gruplara mensup olup ülkenin farklı yerlerinde yaşamaktadırlar. 110 yerli topluluk bulunmakta ve bunların % 61'i Mindanao'da,% 33'ü Luzon'da ve % 6'sı Visayas'da yaşamakta olup, nüfuslarının 12 ila 15 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Filipinler'deki en fakir ve en dezavantajlı insanlar arasında yer alan yerli halklar araziye erişim, sağlık, eğitim ve siyasi katılım gibi alanlarda ayrımcılık ve dışlanma ile karşı karşıyadır.

Kuzey Luzon'da Cordillera bölgesindeki yerli halklara Igorot denir. Bunlar Bontoc, Ibaloi, Ifugao, Isneg, Kalinga, Kankanaey ve Tingguian gibi farklı etnik gruplara mensup kişilerdir. Gadang, Ilongot ve Ivatan grupları Cagayan Vadisi, Isabela, Nueva Vizcaya ve Quirino'da bulunur. Negrito grupları Kuzey, Orta ve Güney Luzon'da bulunur. Bunlar arasında Aeta ve Dumagatlar bulunur.

Mindoro adasında yedi farklı Mangyan grubu vardır. Palawan adalarında Batak, Palawana ve Tagbanwa grupları yaşamaktadır. Mindanao'da Lumad olarak adlandırılan yerli halklar, Moro'ları ve Hıristiyanlaşmış Filipinlileri yerel olmayan dinleri kabul ettikleri için yerli halk olarak görmezler. Büyük Lumad grupları şunlardır: (1) Monobo, (2) Bagobo, B'laan, T'boli ve Teduray grupları, (3) Mandaya ve Mansaka grupları, (4) Subanen ve (5) Mamanwa.

Mindanao adasının batı ve güneyi ile Sulu Takımadaları ve Palawan adasının güney kıyılarında on üç farklı kültürel ve dilsel Müslüman grubu yaşamaktadır. Bu gruplardan beş tanesi Filipinler'deki Müslüman nüfusunun % 96'sını oluşturmaktadır. Bu beş önemli grup; Sulu'da Tausuglar (Joloanos), Tawi-

tawi'de Samalar, Basilan'da Yakanlar, Mindanao'da Lanao Gölü civarında Maranaolar (Malana) ve Cotabato'da Pulangi Nehri'ne bitişik ovalarda yaşayan Maguindanaolar'dır (Sakili, 2003: 21). Diğer gruplar Sangil (Sangir), Badjao (Samal Laut), Kolibugan (Kalibugan), Jama Mapun (Samal Cagayan), Ilanun (Iranun), Palawanon (Palawani or Pinalawan), Kalagan, Molbog (Melebuganun)'dur (Che Man, 1987: 34)

Etnik gruplar	**2000**		**2010**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**
Filipinler				
Müslüman olmayan yerli halklar	3,606,833	4.9	6,143,486	6.7
Müslüman	3,665,592	5.0	5,106,417	5.5
Hristiyan/Diğerleri	66,776,749	90.2	80,768,483	87.8
Toplam	74,049,174	100.0	92,018,386	100.0
Mindanao				
Müslüman olmayan yerli halklar	1,595,683	9.1	3,055,950	14.0
Müslüman	3,510,569	20.0	4,816,504	22.0
Hrisiyan/Diğerleri	12,469,095	70.9	13,994,061	64.0
Toplam	17,575,347	100.0	21,866,515	100.0

Tablo 2: 2000 ve 2010 yıllarında Filipinler ve Mindanao Nüfusu

2 Şubat 1987 tarihinde onaylanan Filipinler Anayasası ile Cordillera ve Müslüman Mindanao bölgelerine kendi farklı tarihsel ve kültürel yapıları ve geleneklerini korumak için özerklik tanınmıştır. Yine de bu bölgeler ulusal hükümetin egemenliği altına olacaktı. Ve her ikisi de merkezi hükümetin ulusal bütçesinden adil bir pay almak hakkına sahipti.

Başkan Corazon C. Aquino Cordillera İdari Bölgesi (CAR) için özerklik sağlayan 220 nolu başkanlık kararnamesini 15 Temmuz 1987 tarihinde imzaladı.

Müslüman Mindanao (ARMM) Özerk Bölgesi 1 Ağustos 1989 tarihinde Cumhuriyet Yasası No 6734 ile oluşturuldu.

CAR uzun zamandır talep edilen Cordillera'nın özerkliği arzusuna cevap olarak tasarlandı. 13 Eylül 1986 günü Başkan Aquino, hükümet ve Cordillera halkı arasında düşmanlıkları sona erdirmek için, Cordillera Bodong Yönetimi ve Cordillera Halk Kurtuluş Ordusu ile barış süreci hakkında görüşmüştü. Bu gelişmeler Abra, Benguet, Ifugao, Kalinga- Apayao, Mountain Province ve Baguio City illerinden oluşan bir özerk bölge ile sonuçlandı.

CAR bölgesel yönetimi bölgesel idari sistemi korumak, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi açısından geliştirilmesi ve kalkınmanın sürdürülmesi için yetkili kılınmıştır. Yönetim Baguio City merkezli olarak bölgenin politika organı Cordillera Bölgesel Meclisi ve uygulama organı olarak Cordillera Yönetim Kurulu'ndan oluşmaktadır.

ARMM Anayasası'na (6734 Cumhuriyeti Kanun No.) göre, ARMM başlangıçta Lanao del Sur, Maguindanao, Sulu ve Tawi-Tawi illerinden oluşmaktaydı. 2001 tarihli 9054 sayılı Kanun ile Basilan ili ve Marawi şehri ARMM'ye dahil edilmiştir.

1.5 Siyasi Yapı

Filipinler, ABD yönetim modeline dayalı, başkanlık sistemiyle yönetilen çoğulcu bir demokrasidir. Yasama görevi Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan iki meclisli Kongre'ye aittir. Yürütme görevi ise doğrudan halkoyuyla seçilen Başkan tarafından yerine getirilmektedir.

Yasama organı, seçim bölgesi esasına göre seçilen 292 üyeli Temsilciler Meclisi ve ulusal oyla seçilen 24 üyeli Senato'dan oluşmaktadır. Senato 24 sandalyeli, seçmenler tarafından doğrudan seçilen üyelerden oluşan, 6 yıllık süre için seçilen ve üyelerinin yarısının 3 yılda bir yenilendiği yapıdadır. Temsilciler Meclisi toplamda 292 sandalyeli, salt çoğunlukla doğrudan seçilmiş 234 üye ve orantılı

temsil yoluyla azınlıkları temsil eden 58 üyeden oluşmakta ve üyeleri 3 yıllık bir dönem için görev yapmaktadır.

1987 yılında yürürlüğe giren Anayasaya göre, yürütmenin başı, Devlet Başkanı ve Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı olan Başkan, 6 yıllık tek bir dönem için doğrudan halkoyuyla seçilmektedir. Başkanlık dönemi seçimden sonra 30 Haziran günü başlar. Başkan olmak için gerekli kriterler 1987 Anayasasının 2. bölüm, 7. maddesinde özetlenmiştir. Anayasaya göre bir birey aşağıdaki kriterleri yerine getirmesi halinde başkan olabilir:

1. Filipinler'de doğmuş olmak,

2. Kayıtlı seçmen olmak,

3. Okuma ve yazma bilmek,

4. Seçim gününde 40 yaşın üzerinde olmak,

5. Seçimlerden önce Filipinler'de on yıl ikamet etmiş olmak ve devam etmek (Resmi Gazete, 23.04.2016).

30 Haziran 2016'dan beri Başkanlık görevini Rodrigo Duterte, Başkan Yardımcılığı görevini Leni Robredo yürütmektedir. Başkan ve Başkan Yardımcısı, tek bir 6 yıllık dönem için basit oy çoğunluğu ile ayrı oy pusulalarında doğrudan halk tarafından seçilir. 9 Mayıs 2016'da yapılan son seçimlerde (bir sonraki Mayıs 2022'de yapılacaktır) Rodrigo DUTERTE % 39 oy oranı ile başkan seçilmiştir. Rakipleri Manuel "Mar" ROXAS % 23.4, Grace POE % 21.4, Jejomar BINAY % 12.7, Miriam Defensor SANTIAGO % 3 oy almıştır.

Leni ROBREDO % 35.1 oy oranı ile başkan yardımcısı seçilmiş, rakibi Bongbong MARCOS % 34.5 oy almıştır.

Ülkede yargı yetkisi bağımsız mahkemelerdedir. Yüksek Mahkeme; bir baş yargıç ve 14 yardımcı yargıçtan oluşur. Yargıçlar Yüksek Mahkemeye aday

gösterilmesini tavsiye eden anayasal bir organ olan 6 üyeli Adalet Konseyi'nin önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından atanır, 70 yaşına kadar hizmet edebilirler.

Alt mahkemeler: Temyiz Mahkemesi; Sandiganbayan (hükümet yetkililerinin yolsuzluk davaları için çalışan özel mahkeme); Bölgesel, metropoliten ve belediyeler bazında çalışan mahkemeler ve Şeriat mahkemeleri.

Başlıca Kentleri: Manila, Cebu, Davao, İloilo, Cagayan de Ora, General Santos, Zamboanga, Baguio.

Yönetim Birimleri; Ülke 18 Bölge, 81 il, 145 şehir, 1489 belediyeden oluşmaktadır.

1.6 Ekonomik Yapı

2015 yılı itibariyle GSYİH içinde tarım sektörünün payı % 10.3, sanayi sektörünün % 30.8, hizmet sektörünün % 59'dur.

Tarım ürünü olarak; şeker kamışı, hindistancevizi, pirinç, mısır, muz, manyok (manioc, tapyoka), ananas, mango; domuz eti, yumurta, sığır eti; balık üretilmektedir. Sanayi sektöründe elektronik montaj, giysiler, ayakkabılar, ilaçlar, kimyasallar, ahşap ürünler, gıda işleme, petrol arıtma faaliyetleri yer almaktadır.

2009 yılı itibariyle kişi başına milli gelir satınalma gücü paritesine göre 6.830 USD, 2013'te 8.000 USD, 2014'te 8.480 USD, 2015'te 8.940 USD seviyesindedir (Filipinler'de Kişibaşı Milli Gelir, 10.05.2017).

Son bir kaç yıldaki büyümenin ana nedeni ise özel tüketimdeki artış olmuştur. Bunun en önemli sebebi Filipinli işçilerin yurt dışından gönderdikleri paralardaki artıştır. Ekonomi aynı zamanda güçlü ihracat artışı ile özellikle toplam ihracatın üçte ikisini oluşturan elektronik mallar ihracatıyla da desteklenmiştir.

Para Birimi olarak Filipinler Pesosu (PHP) kullanılmakta olup, Haziran 2017 itibariylr 1 $ = 50.51 PHP'dir.

1.7 Doğal Kaynaklar ve Çevre

Deniz ürünleri Filipinler'in önemli geçim alanlarından biridir. Ülkenin az tuzlu balık havuzları, Güneydoğu Asya'daki en gelişmiş balık havuzlarını oluşturmaktadır. Filipinler ormanları tropik yağmur ormanları türündendir. Ülke kara alanının neredeyse yarısı ormanlık arazidir.

Filipinler dünyanın en fazla maden kaynaklarına sahip ülkeleri arasındadır. Önemli bakır, altın ve krom rezervlerine sahiptir. Diğer madenler arasında nikel, gümüş, kömür, alçıtaşı ve sülfür gelmektedir. Ayrıca kil, kireçtaşı, mermer, silikat ve fosfat açısından da zengindir. Palawan bölgesinde doğal gaz rezervleri bulunmaktadır.

Filipinler 1970 ve 80'lerde dünyanın ilk 10 altın ve bakır üretici ülkesi arasında olmasına rağmen, bugün düşük maden fiyatları, yüksek üretim maliyetleri ve altyapı yatırımlarındaki yetersizlikler nedeniyle anılan kaynaklarından yararlanamamaktadır. Hükümet madencilik alanına yabancı yatırımları çekmek amacıyla 2004 yılı Aralık ayında % 100 yabancı sermayeli firmaların geniş çaplı madencilik yatırımlarına izin veren bir kanun çıkartmıştır.

Ülkenin doğal kaynakları, ada boyunca dağınık olarak yer almaktadır. Ancak, adanın üçte birinde daha araştırma yapılmamıştır. Geniş ölçüde kömür ve linyit yatakları mevcuttur. Ancak, 360 milyon tonluk kömür rezervleri ortaya çıkarılmıştır. Bu rezervlerin %40'ı Semirara adasındadır. Potansiyel rezervler ise 1,6 milyar ton olarak tahmin edilmektedir. Aynı bölgedeki Malampaya arazilerindeki gaz rezervleri oldukça zengin olup, 2,8-3,5 kübik fittir (Bayar, 2011: 3,4).

1.8 Dini Yapı, Dini Örgütlenmeler ve Faaliyetler

Filipinler, Asya kıtasında Hristiyanlığın en baskın olduğu ülkedir. Vatandaşlarının % 80'i Roman Katolik, % 5'u Protestan, %10'u Müslüman, kalan yüzde ise Budizm ya da animistik inançları uygulamaktadır. Katolik Hıristiyanlığın İspanyol sömürge döneminin başlangıcı olan 1565 yıllarından bugüne kadar ülkedeki

temel inanç olduğunu belirtmek önemlidir. Bu ülkedeki din, teorik bir inanç sisteminden daha fazla bir anlam taşımaktadır. Bunun nedeni dinin ortak deneyimler, gelenekler ve törenler, topluluk uyumu, ilişkili olmayan insanlar arasındaki bağlantıları ve daha fazla aile bağını sağlayan bir etken olarak görülüyor olmasıdır. Dolayısıyla din, sağlam ekonomik ve siyasi bağlar taşır (Filipinler Dini Yapı, 02.01.2017).

Evangelist Protestanlık, 18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar süren İspanyol-Amerikan savaşından sonra Amerikan misyonerlerce Filipinler'e tanıtıldı. Filipinler Evangelist Kiliseler Konseyi (PCEC) ile bağlantılı olan bazı Protestan gruplar da yerel olarak, herhangi bir yabancı etkisi olmaksızın, kurulmuştur.

Filipinler'de dış etkilerle yayılan diğer dini oluşumlardan farklı olarak, İsa'nın Filipin Kilisesi (Iglesia ni Cristo (Philippine Church of Christ)) 20. yüzyılın başlarında ülkenin kendi içinden ortaya çıkan bir oluşumdur. Kilise bu tarikatın İsa'nın gerçek takipçisi olduğunu iddia eden, diğer tüm Hıristiyan grupların anlayışını reddeden Felix Manalo Ysagun tarafından kuruldu. Bu kilise diğer Hıristiyan mezheplere benzeyen bir biçimde kutsal güç ve üstün bir Tanrı inancına sahip olmakla birlikte, diğer gruplar arasında ortak olan Üçlü birlik (Baba, Oğul, Kutsal Ruh) doktrinini reddeder. Kilise bunun yerine Tanrı'nın tekil bir varlık olduğunu ve Üçlü birlik taraftarları tarafından tanımlandığı gibi üçlü olmadığını savunan Unitarianizm doktrinine atıfta bulunur. Din özellikle mürted yani din değiştiren kimse olarak görülen Protestanlar ve Katolikler için katıdır. Bu kilisenin Filipin toplumuna etkisi büyük ölçüde politik olmuştur. Dinde dayanışma ve birliği teşvik etmek için, takipçilerden yalnızca Kilise yetkilileri tarafından onaylanan liderlere oy vermeleri istenmektedir. Dolayısıyla, bu dinde siyasi meselelere ilişkin düşünce özgürlüğü bulunmamaktadır (Worldatlas Filipinler Dini Yapı, 20.12.2016).

1.9 Uluslararası İlişkiler

Filipinler Devlet Başkanı Rodrigo Duterte, hükümetin kontrolünü eline geçirirken yönetiminin "bağımsız bir dış politika" izleyeceğini açıklamıştır. Duterte'nin bağımsız dış politikasının üç ana unsuru bulunmaktadır. İlk olarak "Filipinler'in dış politikası ABD'den ayrılmıştır". Bu, ABD'den tamamen kopmak anlamına gelmemekte, aksine Manila "ABD ile tarihi ittifakı" sürdürürken Washington'a bağımlılığını azaltması anlamındadır. İkinci olarak, Çin ile ilişkilerde bağımsız bir dış politika izlemesidir. Son olarak Rusya, Japonya ve Hindistan gibi yeni ortaklarla ilişkilerin geliştirilmesidir.

Filipinler, ABD ile dış ilişkilerde her zaman aynı fikirde değildir ve çoğunlukla, ABD'nin uluslararası arenada izlediği politikaları destekleyici yönde hareket etmemektedir.

Filipinler, Burma'daki demokrasi ve insan hakları için çalışan Aung San Suu Kyi ve yandaşlarının destekçisi olmuştur. Ayrıca Kuzey Kore'nin kışkırtıcı ve istikrarı bozan eylemlerini kınayan güçlü bir müttefik olmuştur. ASEAN'ı hem Burma hem de Kuzey Kore üzerinde daha güçlü bir çizgi izlemeye zorlamıştır.

Göçmen Filipinli işçilerin emniyet ve refahlarının sağlanması önemli bir dış politika kaygısıdır. Yılda 1 milyondan fazla Filipinli başta Ortadoğu olmak üzere yurtdışında çalışmak üzere ülkeyi terk etmektedir. 1995 yılında Göçmen İşçiler Yasası (RA 8042) ile birlikte Yasal Yardım Fonu ve Yurtdışı Yardım Fonu oluşturulmuş, Filipinli çalışanların yurtdışında daha güçlü korunması için bir çerçeve sağlanmış ve Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Göçmen İşçiler Birimi kurulmuştur.

İngiltere ve Filipinler yakın ve iki taraflı bir ilişki mevcut olup, ortak ilgi alanları arasında iklim değişikliği, insan hakları, ekonomik reform, iyi yönetişim, terörizm karşıtlığı, çatışmaların önlenmesi ve barışın oluşturulması yer alır. Ticaret ve yatırım bağlantıları güçlüdür.

Hem bir ticaret ortağı hem de kalkınma konusunda yardım kaynağı olarak Çin, ülke için çok önemlidir. Filipinler'de kurulmuş bir Çin-Filipin topluluğu bulunmaktadır. Çin'i süper güç değil, büyük bir bölgesel güç olarak gören ülkede ABD etkisine karşı Çin önemli bir destektir.

Bununla birlikte Filipinler, Güney Çin Denizi'nde yer alan ve Tayvan ile birlikte Çin tarafından da talep edilen Scarborough Kayalıkları üzerinde hak iddia etmektedir. Ayrıca Kalayaan (Özgürlük) Adaları olarak bilinen Spratly Adaları'nın bazıları üzerinde de Çin, Malezya, Tayvan ve Vietnam ile birlikte egemenlik iddiası bulunmaktadır.

Ayrıca Filipinler, Sulu Sultanlığı'nın Filipinler Hükümeti'ne kendileri adına egemenlik iddiasında bulunması için vekaletname vermesine dayanan, Malezya'ya ait Sabah Eyaleti üzerindeki sahiplik iddiasını zayıf da olsa korumaktadır.

Yine Büyük Okyanus'un güneyinde yer alan Palau ülkesi ile deniz sınırlandırma müzakereleri devam etmektedir.

1.10 Türkiye ile İlişkiler

Türkiye ve Filipinler arasındaki diplomatik ilişkiler 13 Haziran 1949 tarihinde imzalanan Dostluk Anlaşması ile kurulmuştur. Manila Büyükelçiliği 17 Ekim 1990 tarihinde, Filipinler'in Ankara Büyükelçiliği Ekim 1991'de açılmıştır. İkili ilişkiler son yıllarda hızla gelişmiş, dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu 17-18 Kasım 2014 tarihlerinde Filipinler'i ziyaret etmiştir. Diplomatik ilişkilerin tesisinin 65. yıldönümünde düzenlenen bu ziyaret, Türkiye'den Filipinler'e Başbakan düzeyinde yapılan ilk ziyareti teşkil etmiştir.

2015 Mart ayından itibaren Türk Hava Yolları'nın Manila'ya başlattığı doğrudan seferler, iki ülke halklarının etkileşimine katkıda bulunmaya devam etmektedir. 2014 yılı turizm verilerine göre, 70.000 Filipinli turist ülkemizi ziyaret etmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Manila Ofisi, Nisan 2015 ayında sorumluluk alanı bütün Filipinler olmak üzere faaliyete

başlamıştır (TC Dışişleri Bakanlığı Türkiye-Filipinler Siyasi İlişkileri Raporu, 30.05.2017). TİKA ülkede eğitim ve geçim kaynağı desteği, tarımsal üretimin canlandırılması çalışmaları, tarım ve hayvancılık desteği konularında çalışmalar yapmaktadır (TİKA Filipinler Raporu, 30.05.2017). Ayrıca Ekonomi Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapan Manila Ticaret Müşavirliği bulunmaktadır (TC Ekonomi Bakanlığı Filipinler Ülke Raporu, 30.05.2017).

2016 yılında Türkiye'nin Filipinler'e ihracatı 106,7 milyon dolar, ithalatı 122,4 milyon dolar, toplam ticaret hacmi 229,1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Başlıca ihracat ürünleri buğday unu, tütün maddeleri ve ilaçtır. (TC Ekonomi Bakanlığı Filipinler Ülke Raporu, 30.05.2017). Buğday ihracatında en fazla pay Edirne iline aittir. En fazla ithalat yapılan ürünler elektronik devreler, Hindistan cevizi, kaju, baskı ve yardımcı makineler ve altındır.

Türkiye, Filipinlerin güneyinde Mindanao adasında 1970'lerden bu yana ayrılıkçı gruplar ile Manila arasında devam eden silahlı çatışmaların sona erdirilmesi ve adada kalıcı barışın tesis edilmesi çabalarına aktif olarak katkı sağlamaktadır. Filipinler Hükümeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ve Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) arasında iki kanaldan yürütülen barış müzakerelerinde Uluslararası Temas Grubu (ICG) ve İslam İşbirliği Teşkilatı Güney Filipinler Barış Komitesi (OIC-PCSP) içinde yeralmaktadır.

2. BÖLÜM: FİLİPİNLER'E İSLAMİYETİN GELİŞİ ve SÖMÜRGECİLİK DÖNEMİNDE MÜSLÜMANLARIN STATÜSÜ

2.1 Filipinler'de Müslümanlık

Filipinler'de Müslümanlık sorununu, bir diğer adıyla Mindanao sorununu anlamak için Filipinler tarihinde Müslümanların tarihi ve kültürel farklılıkları ile yüz yüze gelmek gerekmektedir. Filipinler'de Müslümanlık tarihi, Müslüman halkların gücünü ve egemenliğini, bir zamanlar egemen olan bu gücün şimdi Filipinler Cumhuriyeti içine normal olmayan yollarla dahil olma sürecini açıklar.

Filipinler'deki bu mücadeleye dair tartışma, Müslümanların özgürlük ve sosyal adalet mücadelesinin derin kökenini ve motivasyonlarını vurgulamaktadır. Filipinli Müslümanlar kendi kültürlerini, gelenek ve göreneklerini İslamiyet ile birleştirmişlerdir. Bu nedenle onların inanç sistemi, bir halk olarak kendi yaşam ve kimliklerinin sürdürülmesinde destekleyici bir güç olarak işlev görmektedir.

Mindanao mücadelesinin kökeni tarihsel ve kültürel bir sorundan ziyade büyük ölçüde ekonomik veya hukuki olarak tanımlandığı için sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sorunun niteliğini hukuki veya ekonomik olarak belirlemek, nedene bağlı olarak sonuçların da yanlış yorumlanmasına ve bu süreç içinde Müslümanların "kurban" yerine "suçlu" olarak görünmesine sebep olmaktadır. Aynı şekilde özgürlük ve adalet için verilen Müslüman mücadelesinde sorunun etkileri kadar kökenleri de yanlış yorumlanmaktadır.

2.1.1 Mindanao Toprakları ve Halkları

7.107 adadan oluşan, yaklaşık 103 milyon kişinin yaşadığı Filipinler üç ana ada grubuna ayrılmıştır: Luzon, Visayas ve Mindanao. Ülkenin güneyinde yer alan adalardan oluşan Mindanao adası farklı dini ve etno-linguistik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. 94.631 km² alana sahip ada Filipinler yüzölçümünün üçte birinden

fazlasını kaplamaktadır. Zengin toprak, su, maden ve orman kaynaklarının bulunduğu bu bölge ülkenin ihtiyaçlarının çoğunun kaynağı olarak görülmektedir.

Mindanao adasında Müslümanların en yoğunlukta olduğu Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (ARMM) Maguindanao, Lanao del Sur, Basilan, Sulu ve Tawi-Tawi vilayetlerinden meydana gelmektedir. Tawi- Tawi, Sulu ve Basilan batı Mindanao'da yer alan üç farklı adalar topluluğudur. Merkez Mindanao'da ise Müslümanların yoğunlukta olduğu şehirler Lanao del Norte, Lanao del Sur, Maguindanao, Kuzey Cotabato ve Sultan Kudarat şehirleridir.

Mindanao halkı Lumadlar, Morolar (Müslümanlar) ve Hıristiyanlar (yerleşimciler veya göçmenler) olmak üzere üç ana gruba ayrılmıştır. Lumad, "yerli" anlamına gelen bir terimdir. 30'dan fazla etnolinguistik gruptan meydana gelen Lumadlar Mindanao nüfusunun yaklaşık % 10'unu oluşturur. Lumadlar, Lanao del Sur, Basilan, Sulu ve Tawi-Tawi gibi Moroların etki alanı olmaya devam eden yerler haricinde Mindanao anakarasında yaşamaya devam etmektedirler. Sadece 11 belediye sınırları içinde çoğunluğu oluşturmaktadırlar. 1997'de Yerli Halkların Hakları Yasasının Filipin Kongresi tarafından yürürlüğe konması ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların uygulamalarına uygun olarak kendilerini ifade etmeye başlamışlardır (Montiel, Rodil, Guzman, 2012: 3-4).

Mindanao nüfusunun % 20'sini Müslüman Moro diğer bir ifadeyle Bangsamoro halkı oluşturur. Orta ve Batı Mindanao sakinlerinden oluşan Morolar içerisinde 13 etnolinguistik grup bulunmaktadır: Badjao, Iranun, Jama- Mapun, Kalagan, Kalibugan, Maguindanao, Maranao, Molbog, Palawani, Samal, Sangil, Tausug ve Yakanlar (Tan, 2010: 31-32). İslamiyet 14. yüzyıl başında Arap tüccarlar ve misyonerler aracılığıyle bölgeye gelmiş ve 14. yüzyıl sonlarına doğru Tawi-Tawi'de, 16. yüzyılın başlarında Orta Mindanao'da yayılmıştır. Moro nüfusunun ağırlıkta olduğu yerler; Orta Mindanao'daki Maguindanao, Lanao del Sur şehirleri ile Basilan, Sulu ve Tawi-Tawi adalarıdır (Lingga, 2008: 5).

Mindanao nüfusunu oluşturan üçüncü ve en büyük grup Hıristiyan göçmenler ve onların Luzon ve Visayas adalarından gelen torunlarıdır. Mindanao

nüfusunun %70'ini oluşturan Hristiyanlar, Amerika Birleşik Devletleri koloni hükümetinin ve yeni Filipin devletinin yeniden yerleşim programları aracılığıyla 1913'te Mindanao'ya gelmeye başlamışlardır. Bu yeni gelenler ve torunları 60 yıldan kısa bir sürede Mindanao adasında çoğunluk haline geldiler. Ayrıca Kuzey ve Doğu Mindanao'nun İspanyollar tarafından Hıristiyanlığa döndürülen yerli sakinleri ile birlikte adanın en kalabalık nüfusunu oluşturdular ve bu üstünlük halen devam etmektedir (Montiel, Rodil, Guzman, 2012: 5). Ancak yaşanan bu gelişmeler Mindanao'yu etnik ve dini azınlıklar arasında en uzun politik ve askeri çatışmaların yaşandığı ve Filipinler'in en sorunlu bölgesi haline getirmiştir.

Filipinler'in Müslüman nüfusu ağırlıklı olarak Mindanao adasında bulunmakla birlikte ülkenin Luzon ve Visayas adalar topluluklarında da Müslüman gruplar bulunmaktadır. Mindanao'dan sonra Müslüman nüfusun en kalabalık olduğu yer olan Filipinler'in başkenti Manila'da üç büyük Müslüman yerleşim bölgesi bulunmaktadır: Quezon City'de Salam veya Muslim Compound, Quiapo'da Muslim Center ve Taguig'te Maharlika Village. Ayrıca Palawan, Pangasinan, Ilocos, Baguio ve Cebu City'de küçük Müslüman topluluklar bulunmaktadır.

2.1.2 Moro Kelimesinin Kökeni

Bu terim 16. yüzyıldan itibaren Filipin topraklarını ele geçirmeye başlayan İspanyolların, sekiz yüzyıl boyunca (711-1492) İber Yarımadası'nı istila edip yöneten Moorlar'dan (Kuzey Afrikalı Müslümanlar) esinlenerek Filipinler'deki Müslümanlara verdikleri isimdir. Moro (Moor) kelimesi esasında Latince bir kelime olan "Mauris" veya "Maurus" kelimesinden türemiş olup, "siyah" anlamına gelmektedir. Batı Avrupa'nın Orta Çağ din savaşları sırasında genel olarak Arap Berberilerini tanımlamak, özel olarak ise Endülüs Berberileri için kullanılmış bir terimdir. Bu nedenle, sömürge faaliyetleri için Filipinlere giden İspanyollar, bölgede karşılaştıkları Müslümanlar için de "Moro" kelimesini kullanmışlardır (Hui, 2012: 10). Tarihi olarak sözcük Orta Çağ'da Batı Avrupa'daki Müslüman ve Katolikler arasındaki savaşla ilişkilendirilmiştir. Kelime, sömürge, boyun eğdirme ve

Hıristiyanlaştırmaya karşı çıkan Müslüman direnişinden ötürü yüzyıllar boyunca olumsuz bir çağrışım kazanmıştır. Ülkedeki gayrimüslim nüfus "Moro" terimi ile "hain, köle, çok eşli, korsan, cahil ve medeniyetsiz" olarak gördükleri Müslüman nüfusa atıf yapmıştır. İspanyollar Mindanao Müslümanlarını "Moro korsanları" olarak adlandırmışlar, çünkü İspanyolların kontrolündeki topraklardaki Müslümanların Hıristiyan topluluklara yönelik korsan misilleme saldırıları sömürge hareketine büyük zarar vermiştir. Bununla birlikte İspanyolların Filipinler'deki 333 yıllık kalışları süresince onlara savaş açan İspanyollar tarafından verilen bu isim ve ismin olumsuz çağrışımlarından ötürü Müslümanlar, kendileri ile Hıristiyan Filipinliler arasında iç savaşın çıktığı 1970'lere kadar Moro olarak adlandırılmaktan hoşlanmadılar. Daha sonrasında ise Hıristiyan nüfustan farklılıklarını göstermek için terimin olumsuz çağrışımlardan rahatsız olmadan gururla kullanmayı kabul ettiler. Ve terim Mindanao Müslümanları için bir kimlik ifadesi halini aldı.

"Bangsa" kelimesi ise Malay kökenli bir kelime olup "ulus, millet" anlamına gelmektedir ve bir milleti ifade etmek için ön ek olarak kullanılır. Bugün Moro halkı bu kelimeyi kendi etnik kimliğini Filipinlilerden ayırmak için kullanmakta ve kendilerini "Bangsamoro" yani "Moro ulusu" olarak tanımlamaktadır (Lingga, 2008: 4). Bangsamoro" kelimesi Mindanao'da Müslümanlar adına mücadele veren bir örgüt olan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesince (MNLF) Mindanao'daki Müslümanların ortak kimliği olarak tanımlanmıştır. Kelime resmi olarak ilk defa 1993 yılında Pakistan'da düzenlenen 21. İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda kullanılmıştır. Bu tarihe kadar çıkan kararlarda bölge halkı "Güney Filipinler'de yaşayan Müslüman topluluklar" veya "Filipinli Müslümanlar" şeklinde ifade ediliyordu. 2001 yılında bir Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ve Filipinler hükümeti arasında Libya'da imzalanan Trablus Anlaşması'nda da Bangsamoro kelimesi resmi olarak kabul edilip kullanılmıştır (Söylemez, 2016: 25).

2.1.3 Filipin Müslümanlarının Kimlik Yapısı

Mindanao, "Maguindanao" adının başka bir formudur ve "nehir, göl ve deniz suları altında kalan" anlamını taşır. Bölge, Mindanao adası ve yaklaşık 369 küçük ada zincirinden oluşan Sulu takımadalarını kapsar. Halk arasında Moro olarak bilinen Malay ırkının İslami grupları Mindanao'nun ağırlıklı halkları olarak bilinirler.

Tarihsel döneme baktığımızda İslamiyet öncesi dönemde de Moro bölgesinin Mindanao adası içinde önemli bir etki alanına sahip olduğu görülmektedir. İslamiyetin gelişinden önce Sulu'nun en büyük adası olan Jolo ve merkez Mindanao'da Cotabato önemli ticaret merkezleri haline gelmiştir. Önemli bir gerçek de aynı ırkta oldukları gerçeğine rağmen Müslümanların kendilerini Hıristiyan Filipinlilerden tamamen ayrı olarak görmeleridir.

Mindanao adasının batı ve güneyi ile Sulu Takımadaları ve Palawan adasının güney kıyılarında on üç farklı kültürel ve dilsel Müslüman grubu yaşamaktadır. Bu gruplardan beş tanesi Filipinler'deki Müslüman nüfusunun % 96'sını oluşturmaktadır. Bu beş önemli grup; Sulu'da Tausuglar (Joloanos), Tawi-tawi'de Samalar, Basilan'da Yakanlar, Mindanao'da Lanao Gölü civarında Maranaolar (Malana) ve Cotabato'da Pulangi Nehri'ne bitişik ovalarda yaşayan Maguindanaolar'dır (Sakili, 2003: 21). Diğer gruplar Sangil (Sangir), Badjao (Samal Laut), Kolibugan (Kalibugan), Jama Mapun (Samal Cagayan), Ilanun (Iranun), Palawanon (Palawani or Pinalawan), Kalagan, Molbog (Melebuganun)'dur (Che Man, 1987: 34)

Farklı Müslüman gruplar çeşitli lehçelerle konuşmakta olup, bunların bazıları birbirleriyle yakından ilişkilidir. Maranoalar ve Maguindanaolar ortak bir Mindanao dili kullanmaktadırlar. Sulu takımadalarında Samalar ve Badjaoların lehçeleri birbirlerine yakındır. Söylenenlerin tamamını anlamak zor olsa da Yakan lehçesinin Sama lehçesi ile pek çok ortak yönü bulunmaktadır. Ancak Tausug lehçesi diğer Müslüman lehçelerinden oldukça farklıdır. Bazı teorilere göre Tausug'ların Mindanao'nın kuzeyindeki Butuan'dan geldiği iddia edilmektedir (Sakili, 2003: 21).

Müslüman grupların her biri ayrı bir bölgede yer alsa da, bazı büyük grupların alanları ile küçük grupların alanları birbiri ile çakışmaktadır. Örneğin; Sulu'da Tausuglar ve Samalar bazı adalarda karışık yaşamaktadır. Basilan'da Tausuglar Yakanlar'la bir aradadır. Küçük bir Müslüman grup olan "deniz çingeneleri" Badjaolar, kayıklarda ya da deniz üzerindeki evlerinde yaşamaktadır. Sulu ve Sabah bölgesinde akrabaları olmasına rağmen Maranaolar ve Maguindanaolar çoğunlukla Mindanao'da yaşamaktadır. Maranaolar ve Maguindanaolar'ın geçmişte ortak atalara sahip oldukları söylenebilir.

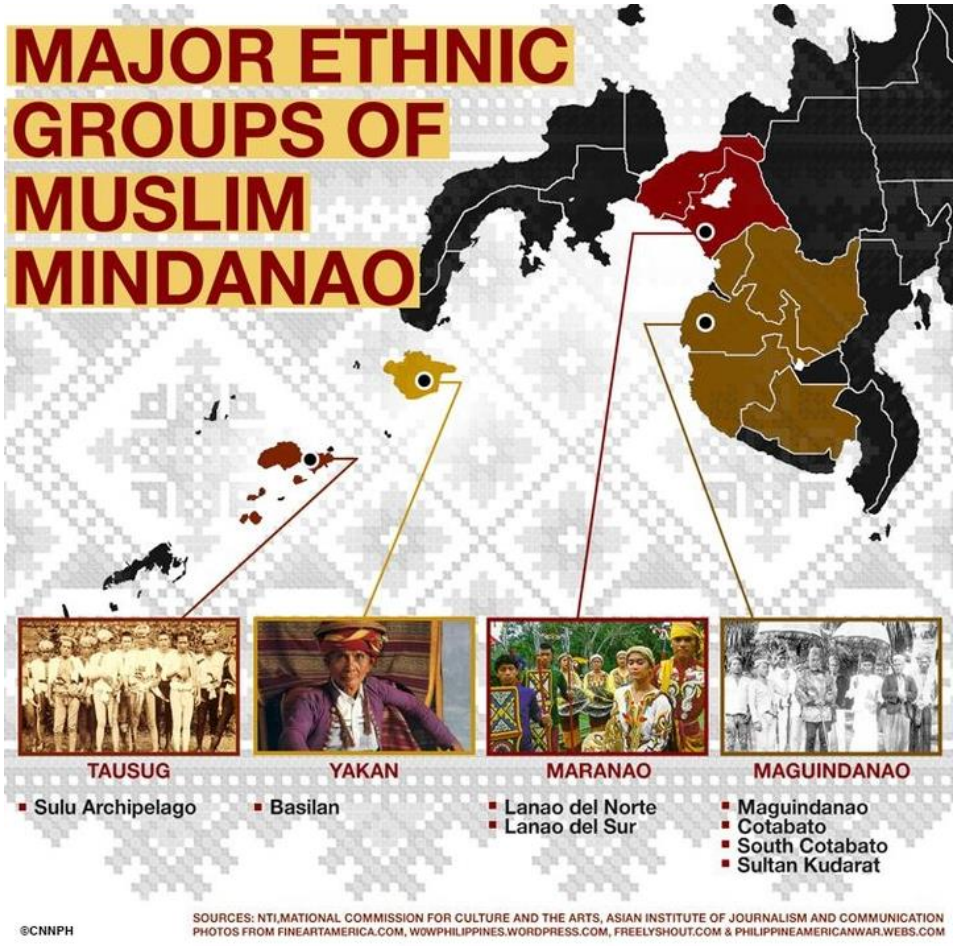
Maguindanaolar, Filipinler'in en büyük Müslüman grubu olup, Pulangi Nehri'nin geniş düzlüklerinde ve Cotabato bölgesinin geri kalan kısmında yaşamaktadırlar (Tan, 2010: 31-32). Vadi sakinleri ağırlıklı olarak pirinç yetiştiren çiftçiler olup, kıyılarda balıkçılık ve tüccarlık ile geçinenler bulunmaktadır. Maguindanaolar, II. Dünya Savaşı öncesi ve savaştan bu yana kendi topraklarına Hıristiyan göçünün etkilerinden dolayı büyük acılar çekmiştir (Sakili, 2003: 25).

Müslümanların ikinci büyük grubu olan Maranoalar yıllar boyunca kendi yaşam alanlarında izole edilmiş ve 19.yüzyılın sonuna kadar dış etkilere maruz kalmamıştır. Tausuglar ve Maguindanaolar'a göre kendi geleneksel yöntemlerine daha sıkı bağlı kalmışlardır. Öncelikle tarım ve pirinç üretimi ile uğraşmaktadırlar. Ayrıca ev içi üretim de gelirlerini arttırmaktadır (Sakili, 2003: 21).

Tausuglar ise üçüncü büyük grup olarak bilinmektedir. Tausuglar iki alt gruba ayrılmıştır. Palianon grubu deniz kenarlarında yaşar ve denizcilikte ünlüdür. Sulu Adası'nın iç kesimlerinde yaşayan Guimbahanon grubu ise çiftçilikle uğraşmaktadır (Söylemez, 2016: 12).

Diğer gruplardan Yakanlar Basilan'da ve Sangiller Davao'da, Samalar ve Badjaolar Tawi- Tawi'de yaşamaktadır. Samalar kıyılarda yerleşim gösterirken, Badjaolar yakın zamana kadar kayıklarda yaşamışlardır. Badjaolar ve Samalar arasındaki ilişkiyi tanımlamak zordur. Samalar Müslüman oldukları halde bazı Badjaolar'ın bazıları halen paganizme inanmaktadırlar. Tawi Tawi'nin Sitangkai

adasında önemli sayıda Badjao kalıcı konutlara yerleşmiş ve Müslüman olmuştur (Sakili, 2003: 25).

Harita:4 Mindanao'daki ana etnik gruplar

Kaynak: CNN Filipinler, (30.05.2017).

Bu Müslüman grupların kendi tarihsel gelişimleri ve diğer halklar ve kültürlerle temasları farklı olmuştur. Maranoalar dış etkenlere en az maruz kalmış topluluk iken, Sulu'nun uluslararası nakliye yolları konumu nedeniyle Tausuglar en fazla yabancı etkisine maruz kalmış topluluktur. Tausuglar İslamiyeti ilk kabul eden grup olmuştur. İslamiyet'in getirdiği bilinç kabile birliğini güçlendirmiştir. Bu gruplar "sultan" ya da "datu" nun iktidarı altında olmuştur. Bu siyasi güçleri İspanyollar ile mücadele döneminde onları ön sıralara yerleştirmiştir. Bu dönemde yaşanan askeri deneyimler ve savaş ruhu onların gelecek nesillerine miras kalacaktır.

Bugün Tausuglar en etkili militan Müslüman grubu olarak algılanmaktadır. 1996 yılında Filipinler hükümeti ile barış anlaşması imzalayan Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) de Tausuglardan oluşmaktadır (Sakili, 2003: 25).

Müslüman etnik gruplar farklı geçim kaynaklarına sahiptir. Maranoalar ve Maguindanaolar genellikle pirinç üretimi ile uğraşırken, Yakanlar "kaingin" olarak bilinen ağaç ve bitkilerin kesilmesi ya da yakılması yoluyla kendilerine tarımsal alan yaratmaktadırlar. Deniz temelli geçim kaynakları balıkçılık, ticaret ve Tausuglar ve Samalar tarafından yapıldığı bilinen kaçakçılıktır. Badjaolar hayatta kalmak için tamamen denize bağımlı olup, balıkçılık ve dalgıçlıkla uğraşırlar. Tarihsel gelişimleri ve geçim faaliyetleri farklılıkları bir yana, Müslüman grupların kendi İslam kültürlerine göre toplumsal örgütlenmeleri birbirinden farklılık göstermektedir (Sakili, 2003: 26).

Bu gruplar arasında İslam'ın ve onun ilkelerinin kabul edilme derecesi çok farklı olmuştur. Dil, aile ve kabile bağları tarafından bölünmüş olan gruplar değişik derecelerde heyecan ve bağlılıkla İslamiyeti kabul etmiştir. Müslüman Filipinliler, kabile ya da klan olmanın ötesinde herhangi bir derecede bağlılıktan yoksun oldukları için günümüzde bile güney adalarda Müslüman Filipinlilerin on üç farklı grubu bulunmaktadır. Klan ve aile kimlikleri Morolar arasındaki en güçlü sadakat bağı olduğundan, farklı klanlar ve kabileler sık sık birbirlerine karşı savaşa girdi. Bu kabile ve klan sadakatinin iki yönlü bir etkisi vardı: Birincisi, Filipinler'de İslamiyet kültürel ve kurumsal açıdan diğer Müslüman dünyası ile aynı gelişmişliği üretmedi. İkincisi, kabile farklılıkları ve ortak bir etnik kimlik olmaması Moroların sömürgecilere ve nihayetinde Filipinler hükümetine karşı gayret birlikteliğini engelledi (Steinberg, 1994: 90, Aktaran John D. Harber,1998: 18).

Müslüman halk Malay soyundan gelmeleri nedeniyle gayrimüslim halk ile benzeşse de, bu benzeşmenin siyasi anlamda bağlı kurumların olmaması nedeniyle sosyo-politik anlamda bir etkisi yoktur. Bu nedenle Filipinler eski devlet başkanı Ferdinand Marcos döneminde ortaya atılan "yerel devletin inşası" iddiası bir anlam taşımamaktadır. İslamiyet ve Hristiyanlığın gelişinden önce Filipinler'de "ortak bir siyasi kültür"ün varlığı ile ilgili ikna edici bir kanıt bulunmamaktadır. Sulu ve

Maguindanao Müslüman Sultanlıkları yerel devletin inşası anlamında Kuzey Filipinler'den farklı olup, bu fark sadece isimsel anlamda değil- Müslüman olanlar ve Müslüman olmayanlar- siyasi güç ve kontrol derecesi ile de bağlantılıdır. Aralarındaki ırksal ilişkiler İspanyol ve Amerikan sömürgeciliği döneminde kesintiye uğramış ve gergin bir hal almıştır. Bu dönemi izleyen Filipin Cumhuriyeti yönetimi döneminde de Müslümanlar ekonomik ve politik açıdan marjinal gruplar olup, İslami kimliklerini savunmak için siyasi ve askeri mücadele vermişlerdir (Sakili, 2003:26- 27).

Mindanao Müslümanlarının Filipinler devletine dahil edilmesi, yüzyıllarca süren bir karşı mücadeleye rağmen gerçekleşmiştir. Buradaki Müslümanların temel kaygıları, hayatlarını ayrı bir Müslüman ümmet (topluluk) olarak sürdürmek ve İslam'ın ideallerini bir toplum olarak kavrayabilme kararlılığını göstermek olmuştur. Gowing'in (1975: 28, Aktaran Che Man, 1987: 31) belirttiği gibi "*Filipinler'deki Müslüman azınlıklar, İslamiyet'in sadakat temelli geleneklerine bağlı kalmak ile Gayrimüslimlerin çoğunlukta ve etkin olduğu modern bir devlet içinde vatandaşlığın gerektirdiği şartlara uymak arasında ikilem içinde kalmaktadırlar."*

Filipinler'deki Müslüman- Hristiyan ilişkilerindeki sorunlar bir dizi kültürel faktörlerden, yapısal, politik, ekonomik, tarımsal ve psikolojik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Hristiyanların çoğunluğu ile hükümet arasındaki ilişkiler kontrollü olup, Müslümanlar gelişmelerin dışında tutulduklarını düşünmektedirler. Aynı şekilde dinlerini tehdit edenlere veya Müslüman kimliğine saldıran tüm kuvvetlere karşı ümmet ve iman birlikteliği sayesinde hayatta kalma mücadelesi vermektedirler.

2.1.4 İslamiyet Öncesi Mindanao ve İslamiyetin Gelişi

İslamiyet öncesi dönemde Mindanao'da barangay sistemi içinde veya küçük klan toplulukları şeklinde ve kendi doğal çevrelerinde özerk olarak yaşayan çeşitli toplulukların varlığı görülmektedir. Bir tür animizm şeklinde ifade edilebilecek kendi yerli inanç ve gelenekleri olan bu toplulukların "Diwata" olarak bilinen inanç

sistemi, doğada insan ruhuna az çok benzer ruhlar bulunduğu inancına dayanıyordu. Yerel halktan kişilerle evlenen Sufi misyonerler ve tüccarlar tarafından getirilen İslamiyet, Mindanao'daki toplulukları bir devrime uğrattı. Sulu takımadalarının Tawi-Tawi ilinde MS. 1310 yılını işaret eden Arapça mezar yazıları İslami varlığın en eski işaretidir (Montiel, Rodil, Guzman, 2012:3-4).

İslamiyetin, İspanyollardan önce Filipin Takımadalarına geldiği açıktır. Güneydoğu Asya'da İslamiyetin yayılmasından, Kızıldeniz ile Çin arasındaki ticaret yapan Arap tüccarlar ve Müslüman din adamları sorumluydu. Bu nedenle, Müslüman dünyası ile Filipinler adaları da dahil olmak üzere Malay dünyası arasındaki ticari ilişkilerin, İslamiyetin sekizinci ile onuncu yüzyıldaki genişlemesi esnasında kurulmuş olması muhtemeldir.

Yuan Hanedanı (1280-1368) kökenli Çin kaynakları, Çin ve Sulu arasındaki ticaretten bahsetmektedir. Bu dönemde Jolo, Arap, Taylandlı, Endonezyalı ve Hintli tüccarların ticaret merkezi haline gelmiştir. Onüçüncü yüzyılın sonunda Arap tüccarlarının yerleşim yerlerini Mindanao bölgesinde kurdukları ileri sürülmektedir. (Majul, 2009: 70).

Böylece 7. yüzyılda Ortadoğu'da gelişen siyasi yapı ve kavramlarıyla İslamiyet, Sufizm inancı ile adalardaki topluluklar arasında animistik inanç geleneğinden Tektanrıcı inanç sistemine geçişi kolaylaştırdı. Yeni inançla birlikte yeni yasalar, etik standartlar, siyasi yapılar ve uygulamalar, örneğin Arapça konuşma ve yazma sistemi adalara geldi. İslamiyetin saltanat kurulması konusundaki teşviki ile adalardaki ilk sultanlık olan Sulu Sultanlığı 1450'de kuruldu. (Saleeby, 1908:162, Majul, 2009: 24). Mekke doğumlu bir Arap tüccarı olan Syed Ebu Bekir (Saleeby, 1913: 10-11) tarafından Buansa (Jolo)'daki Tausug'lar arasında kurulan Sulu Sultanlığı'nda Sultan Abu Bakr'ın yönetimi altında İslami çalışmalara başlanmış, siyasi kurumlar İslami kurallara göre şekillenmiş ve çevredeki insanları Müslümanlığa kazandırmak için Buansa'dan din adamları gönderilmiştir. Sulu Sultanlığı'nın etkisi Basilan'dan Sulu Takımadalarına ve Palawan'a, güney Zamboanga kıyıları ve Borneo'ya kadar uzanmıştır (Che Man, 1987: 35).

Elli yıl sonra, Mindanao adasındaki Pulangi Nehri'nin kıyısında, Johore'dan gelen Arap-Malay kökenli bir aileye mensup olan Şerif Muhammed Kabungsuwan tarafından Maguindanao Sultanlığı kurulmuştur. Sultanlık buradan kıyı şeridi boyunca Davao Körfezi'ne ve iç kısımlarda Lanao Gölü ve Bukidnon'a yayılmıştır.

Sultanlık sisteminin himayesinde Müslüman cemaatler yoğun ticari faaliyetler yoluyla servet biriktirmek konusunda başarılı oldular. Daha önemlisi sultanlıklar siyasi, dini ve ideolojik örgütlenmeyi ve kaynaşmayı teşvik ederek Müslüman toplulukların adalardaki diğer sakinler karşısında ilerlemelerini sağladılar. İslamlaşma süreci Müslüman toplulukların kendi kollektif kimliğini oluşturmalarını ve yabancı tehditlere karşı direnmek için güçlü bir topluluk haline gelmelerini sağladı (Majul, 2009: 84).

Onaltıncı yüzyılın ortalarında Moro bölgesi Güneydoğu Asya Müslüman dünyasının önemli bir parçası haline gelmiştir. Ticari ilişkiler ve siyasi ittifaklar sayesinde Sulu ve Mindanao sultanları diğer Müslüman devletlerle bağlantı kurmuşlardır.

Mindanao ve Sulu'nun İslamlaşması bu bölgedeki farklı gruplar arasında ideolojik bir bağ ortaya çıkardı ve Müslümanları gayri-Müslim nüfustan ayıran yeni bir etnik kimlik duygusunun ortaya çıkmasına yol açtı. Bu dönemde İslam birleştirici bir güç haline geldi ve sömürge egemenliği karşısında devrimci eylemin temelini oluşturdu. 1565'de Filipin adalarına kılıcı ve haçıyla giren İspanyol sömürgeciliğine karşı bir "kutsal savaş" yani "cihad" tasarlayan direniş bu temel ideolojiydi.

2.1.5 Sufizm

Sufilerin Güneydoğu Asya'da İslam'ın yayılmasında birincil misyonerlik rolü oynadığı kabul edilmiş bir gerçektir. 12. yüzyılda Sufizm, örgütlü kardeşlikler şeklinde bir toplu hareket haline geldi. Bu kardeşlik Müslüman dünyasını doğudan batıya işgal etti. Örgütlenen on dört veya daha fazla tarikatın en az üçünün Güneydoğu Asya'ya, özellikle Sumatra'ya, Java'ya ve Malay Takımadalarına

yayılmış olduğu bilinmektedir. Sumatra ve Java'dan yola çıkan Sufi misyonerlerinin Sulu'ya ulaşması ile Filipinler'de Müslümanlığın ilk adımları atılmış oldu. 1450'de sultanlığın kurulmasından önce Sulu'ya gelen Sufi misyonerler, "efendi" anlamına gelen "makhdum" ve "şeyh"'in çoğul formu olan "mashaika" gibi Sufi ünvanları taşıyordu. Sulu şeceresinde yer alan Karim El Makdum ve Tuan Mashaika'nın bu ünvanları, Sulu'ya ulaşan bu misyonerlerden bazılarının Arap ya da İranlı Sufiler olduğunu teyit etmiş görünmektedir (Oliveros, 2005: 49-50).

Sufi misyonerler Sulu'ya vardığında taşlar, nehirler, fırtınalar, yıldırımlar ve ruhlara tapan kabilelerle karşılaştılar. Bu kabileler 'Tanrı'nın doğada, hayvanlarda ve maddelerde tezahür ettiğine" inanıyordu. Bu dinsel ifade Hinduizm'in sonucuydu. Hinduizm inancı beş yüzyıl boyunca Moro kültürünü etkiledi. Hıristiyan misyonerler bu uygulamaları animistik ve pagan olarak algıladı. Sufiler bu inanç ve uygulamaları etkilemediler ve onları İslami vaazlarına uyarladılar. Sufiler Tevhid ile Tanrı'nın birliğini vurgulamış olmalarına rağmen, Tanrı'nın varlığının doğanın ve evrenin içinde olduğunu dile getirdiler. Tanrı'nın İslam'daki bu mistik sunusu, Morolar için cazipti, çünkü Tanrı'nın doğadaki ve evrendeki varlığı ile ilgili var olan inançlarını değiştirmedi. Üstelik Sufiler, Morolara, "La illaha il-Allah (Allah birdir.) "'in Arapça versiyonunu kullanmak yerine, Tanrı'nın birliği konusunda kendi dillerinde anlayışlarını ifade etmelerine izin vermişlerdir. Morolar Tevhid'i kendi anadillerinde kullanmayı öğrendiler; bunu "Hambuuk-buuk Tuhan (Tek bir Tanrı var.)"; ya da "Tuhan asal isaisa niya, way limbang niya (Tanrı birdir, eşi, ortağı yoktur.) şeklinde ifade ettiler (Oliveros, 2005: 51- 52). Sufizmin yaratıcılığı ve hoşgörüsü Moroların İslamiyete geçişlerinde büyük rol oynadı. Morolar zamanla İslamiyeti memnuniyetle karşıladı ve yerel kültüre rahatsızlık verici bulmadığı ve halkın geleneksel uygulamalarını rahatsız etmediğini düşündüğü kuralları benimsedi.

Sufiler ve Morolar kültürlerini paylaşmak adına bir diyalog içindeydiler. Sufiler İslam ve tasavvufda bulunan dini ifadeleri yerel halka öğrettiler. Yerel halk da Hinduizm, Budizm ve Konfüçyüs öğretisinden miras kalan çeşitli dini ifadeleri onlarla paylaştılar. Bu diyaloglardaki temel tutum çatışma değil karşılıklı anlayış ve saygıydı. Diyalogu mümkün kılan Sufizm'deki esneklikti. Sufiler Moroları yerel

uygulamalar ile İslami uygulamaları sentezlemeye teşvik ettiler. Sufiler önce Morolarla ve onların kültürleriyle tanıştılar ve daha sonra kendi uygulamalarını ve Müslüman inaçlarını Morolarla paylaştılar. Karşılıklı güven sağlandıktan sonra, Sufiler yerli kadınlarla evlenmiş ve yerel geleneklere uyum sağlamışlardır (Oliveros, 2005: 53).

2.2 Filipinler'de Müslümanlığın Tarihçesi

İslamiyetin Filipinler'e gelişi 14. yüzyılın başlarında gerçekleşmiştir. Burası İslamiyetin geldiği doğudaki en uzak nokta olmuştur. Güney Filipinler'de başlayan İslamiyet, sadece Müslüman misyonerler tarafından değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik, sosyal ve diğer faktörlerin etkileşimi yolu ile de yayılmıştır.

2.2.1 Sulu'nun İslamiyetle Tanışması ve Sulu Sultanlığı

İslamiyet'in Sulu ve Tawi-Tawi'ye geliş tarihi yeterli veri ve kaynakların olmaması nedeniyle kesin olarak bilinmemektedir. Genel kanıya göre İslamiyet 14.yy.da Sulu'da önemli dayanak kazanmıştır. Dr. Cesar Majul bu konuda Sulu tarsila (Tarsila terimi Arapça "silsile"den gelmekte olup, zincir veya bağlantı anlamındadır. Yazılı soy bilimi anlamına gelmektedir.) belgelerine itimat etmektedir. Ve tarsilanın başlangıcı olarak Tuan Mashaika'nın Sulu'ya gelişini işaret etmektedir. Müslüman olup olmadığının tespit edilememesine rağmen- ünvanı *Tuan* adı *Mashaika* idi ki bu isim Arapça bir kelime olan "shaik" kelimesinden türemiştir- Mashaika'nın İslamiyetin etkisi altında kaldığını belirtmiştir (Majul, 2009: 2-3).

Tarsila belgelerine göre Tuan Mashaika şimdi Maimbung olarak bilinen Sulu adasına geldiğinde buranın halkı taşlara ve cansız nesnelere tapmakta idi. Geliş tarihi net olarak bilinmemesine rağmen 1275-1310 arası olduğu tahmin edimektedir. Mashaika yerel lider Raja Sipad'ın kızı ile evlendi ve bir kız, iki oğlan çocuğu oldu. Çocuklarından ikisi Arap isimlerine sahipti. Kızının adı "Aisha (Ayşe)", oğlunun adı "Tuan Hakim"'di. Mashaika Maimbung'ta bir ev inşa etmiştir (Saleeby, 1908: 41).

Majul bu kişinin 1310 A.D. tarihli But Datu, Jolo'da bulunan toplu mezarla ilişkili olabileceğini belirtmektedir. "Timhar" olarak anılan bu yabancı Müslüman mezarlarına saygı gösterilmiş ve burası birçok Sulu Sultanının taç giyme yeri olmuştur (Majul, 2009: 65).

Ayrıca Sulu tarsila, Karim ul- Makhdum'un, bugün Malezya'nın en eski şehirlerinden biri olan Melaka üzerinden Simunul Adası'na 1380 yılı civarında gelişinden bahseder. Makhdum, Sufi inancına sahip, Kadiriye tarikatı'nın bir üyesiydi (Majul, 1981:181). Tarsila'da Makdum'un Sulu'yu İslamiyetle tanıştırdığı ile ilgili bilgi yer almamakta, sadece insanların onu dinlemek için her yerden akın akın geldiğinden bahsedilmektedir (Saleeby, 1908: 42).

Ayrıca Makhdum'un büyü ve tıbbi güçleri olduğundan ve Sulu adalarını gezdiği ve birçok Tausug'un İslamiyeti kabul etmesine vesile olduğundan söz edilmektedir. Makhdum bu misyonerlik faaliyeti ile ilgili Buansa'da çok başarılı olmuş ve onun anısına bir cami inşa edilmiştir. Karim ul-Makhdum, Jolo yakınlarındaki Simunul Adası'nda bulunan Tubig-Indangan'da Filipinler'in ilk camiini inşa ettirmiştir. Sulu'da bulunan Tapul halkı, Makhdum'un torunları olduklarına inanmakta ve ona hürmet etmeye devam etmektedirler. Tawi-Tawi'nin bir adası olan Sibutu sakinleri, Makhdum'un mezarının kendi bölgelerinde olduğunu iddia etmektedirler (Majul, 2009: 58-59).

Makhdum'un Sulu'ya gelmesinden on yıl sonra, Malay Müslümanı ve Sumatra'da bir prens olan Rajah Baguinda, Menangkabaw, Sumatra'dan Sambuwangan'a, oradan Basilan ve Sulu'ya gelmiştir. Sulu'ya vardığında Buansa şeflerin direnişi ile karşılaşmış, kendisini Müslüman olarak tanıttıktan sonra insanlar ona yakın ilgi göstermiştir. Rajah Baguinda yerel kabile reislerinden birinin kızı ile evlenmiş ve Buansa'yı siyasi iktidarının merkezi yapmıştır. Baguinda'nın ve Makhdum'un varlığı, sonradan gelen Müslüman misyonerler tarafından güçlendirilmiştir (Majul, 2009: 67-68).

Sulu Sultanlığı'nın yerel halkı olan Tausuglar 11. yüzyılda kuzey Mindanao'daki Butuan'dan gelerek Sulu'da Samal yerleşimcilerinin yerini almıştır. Dilbilim analizi Tausug'ların Sulu kökenli olmadıkları teorisini desteklemektedir. (Oliveros 2005: 46).

İslamiyet ilk kez 13. yüzyılda Lupah Sug yani Sulu Bölgesi'ne ulaşmadan önce Sulu'nun Tausuglar ve diğer yerel halkları Filipinler'in geri kalanında olduğu gibi "banua" ya da "barangay" adı verilen basit bir yerleşim biçimine sahipti. Genel kabul gören teori Sulu saltanatının barangay sistemini geliştirdiği yönündedir. Barangay hem sosyal hem de politik bir organizasyon olup, akrabalık temeline dayanır ve bir datu (Malay) veya rajah (Hindu) tarafından yönetilirdi. Bu datular Sulu takımadalarında dağınık olarak yerleşim gösteren kutaların (duvarlı köylerin) feodal efendileri idi.

Sulu'nun İslamlaştırılmasının en önemli gelişmesi Abu Bakr'ın gelişidir. Abu Bakr, Mekke'de dünyaya gelmiş, bir Müslüman Araptı (Saleeby, 1913:6). 1450 yılında Bağdat üzerinden Sumatra'ya gelmiş, Palembang, Sumatra'dan yola çıkarak Borneo üzerinden Sulu adasının eski başkenti Buansa'ya ulaşmıştır. Buansa'da Rajah Baguinda'nın kızı Dayang-Dayang Paramisuli ile evlenmiş ve "Sultan Sharif" (Sharif ul-Hashim) ünvanını almıştır. Rajah Baguinda'nın ölümünden sonra politik otoriteyi sürdürmeyi başarmış ve 1450'de Sulu Sultanlığı'nı kurmuştur (Saleeby, 1908:44,45).

Sulu Sultanlığı 15. yüzyılın ikinci yarısında Sulu'nun güney takımadalarında, İspanyol kolonizasyonunun Filipin adalarına gelmesinden yüz yıl önce kuruldu (Tuban, 1994: 22).

Abu Bakr, İslamiyetin Buansa'da sağlamlaşması ile birlikte itibar kazanmış, devleti örgütlemiş, şeflerin topraklarını ve yetkilerini devralarak İslam çizgisinde çeşitli siyasal kurumları oluşturmuştur. Halkın uyguladığı kuralları reforme etmiş, ilk kanunu yayımlamış ve bir mahkeme sistemi kurmuştur. Sulu Takımadalarının çeşitli kasaba ve adalarını dahil ederek bir sultanlık ve tek bir ulusa dönüştürmüştür. Peygamber torunu sayılarak saygı görmüş, Kuran eğitimi ve ibadet için evler ve

camiler inşa ettirmiş ve medreseler kurmuştur. Bakr, ölümüne kadar 30 yıl süreyle Buansa'da yaşamıştır (Saleeby, 1913: 6).

15. yüzyıl ortalarında İslam Sultanlığı'nın kurulması İslamiyetin Jolo'nun kıyı bölgelerinde ve Sulu takımadasındaki birçok adada yayılmasına yol açtı. Abu Bakr tarafından kurulan sultanlık sıkı bir güçlü bir şekilde yönetildi ve önemli bir güç ve şöhret elde etti. Yeni yasa ve düzenlemeler, devletin gücünü pekiştirdi ve dış dünya üzerindeki etkisini arttırdı (Saleeby, 1913: 6).

16. yüzyılın başından itibaren, diğer Müslüman adalar ile siyasi ve ticari temasların artması Sulu'yu Güneydoğu Asya'da genişleyen İslam dünyası içine entegre etmiştir. Sulu Sultanlığı, İspanyol dönemi öncesi en zengin Müslüman yerleşimi idi. Sulu, stratejik konumu, zengin deniz ve orman kaynaklarının varlığı sebebiyle uluslararası ticaretin birincil merkezi haline geldi. En görkemli zamanında Sulu hükümdarları, Kalimantan'ın bazı bölgeleri de dahil olmak üzere, geniş toprakları kontrol altında tutuyordu. Aynı zamanda yabancı güçlerle antlaşmalar yoluyla uluslararası ilişkiler kurdular (Majul, 2009: 68-69).

Sultanlık 1450'den 1578'e kadar sınırsız gelişti ve zenginleşti. Fakat 1578'den sonra farklı bir döneme girdiler. Morolar, İspanyol lider Legaspi'nin Cebu, Panay ve Luzon'daki ilerlemesini izledi, pagan kabile şeflerinin nasıl ezildiğini gördüler ve Müslüman kardeşlerinin Manila'dan sürülmesine tanık oldular. Fetih ve genişleme amacında olan İspanyollar Morolara yöneldi ve onları ezmek için şiddetli ve tekrarlanan girişimlerde bulundu. Binlerce Moro, mermi ve kılıçlarla öldürüldü ve yüzlerce kasaba yerle bir edildi. Moro bölgesini ele geçirmek için İspanyolların başlattığı düşmanlıklara karşı Morolar, dini duygular, topraklarına ve ailelerine duydukları sevgi nedeniyle teslim olmak yerine ölmeyi tercih ederek, cesurca savaştılar (Saleeby, 1913: 6-7).

Sulu Sultanlığı 16.yüzyılın son çeyreğinde ve 17.yüzyılın başlarında Batı sömürgeciliği ve Hristiyanlığın yayılması tehlikelerine karşı komşu Müslüman kabileler birbirleriyle ittifaklar yapmıştır. Ayrıca Müslümanlık adına misyonerlik faaliyetleri arttırılmış, Sulu'da İslamiyet daha da güçlendirilmiştir.

Sulu tarsilaya göre 1698'de Sultan Alimuddin ve ikiz kardeşi Datu Salikala, Kuzey Borneo'yu fethetti. Ona “amirul müminin” yani “müminlerin koruyucusu” ünvanı verildi. Aynı zamanda Alimuddin, Hıristiyanlığa geçen ilk sultandı ve Fernando de Alimuddin adını aldı (Tuban, 1994: 23).

Sulu Sultanlığı bugünkü Sulu, Tawi-Tawi, Malezya’nın Sabah eyaleti, Basilan, Palawan, Sambowangan, Zamboanga ve Zamboanga del Norte’nin batı kısımlarını hakimiyeti altına almıştır. Sulu tarsilaya göre Sulu sultanları kronolojisi aşağıdaki gibidir;

1. Sultan Sharif ul-Hâshim (Sayyid Abu Bakr) (1450-1480)

2. Sultan Kamâl ud-Din (1480)

3. Sultan 'Alà ud-Din

4. Sultan Amir ul-'Umarâ (Maharaja di Raja)

5. Sultan Mu'izz ul-Mutawadi'in (Maharaja Upo)

6. Sultan Nâsir ud-Din I (Digunung, Halbud)

7. Sultan Muhammad ul-Halim (Pangiran Buddiman) (1578)

8. Sultan Batara Shah (Pangiran Tengah) (1596-1608)

9. Sultan Muwallil Wasit (Raja Bungsu)

10. Sultan Nâsir ud-Din II (Pangiran Sarikula) (1640)

11. Sultan Salâh ud-Din Bakhtiar (Pangiran Bactial) (1650-1680)

12. Sultan 'AU Shah

13. Sultan Nûr ul-'Azam

14. Siultan Al Haqunu Ibn Waliyul-Ahad

15. Sultan Shahàb ud-Din (1685-1710)

16. Sultan Mustafâ Shafi ud-Din (1710-1718)

17. Sultan Badar ud-Din I (1718-1732)

18. Sultan Nasr ud-Din (Datu Sabdula) (1732- 1753)

19. Sultan 'Azim-ud-Din (Datu Bantalan) (1735-1774)

20. Sultan Mu'izz ud-Din (Datu Bantalan)

21. Sultan Muhammad Isra'ïl

22. Sultan 'Azim ud-Din II (Alimudin II) (1778- 1791)

23. Sultan Sharaf ud-Din (Datu Salapudin) (1791- 1808)

24. Sultan 'Azim ud-Din III (Alimudin III) (1808- 1821)

25. Sultan 'Ali ud-Din

26. Sultan Shâkirullah (Datu Sakilan) (1821-1823)

27. Sultan Jamâl ul-Kirâm I(1823- 1842)

28. Sultan Muhammad Fadl (Pulalun) (1842- 1862)

29. Sultan Jamâl ul-Azam(1862-1881)

30. Sultan Badar ud-Din II(1881- 1884)

31. Sultan Hàrun ar-Rashid(1884-1894)

32. Sultan Jamâl ul-Kirâm II (1894- 1936)

Kaynak: Majul, 1981:180

2.2.2 Mindanao'nun İslamiyetle Tanışması ve Mindanao Sultanlığı

Mindanao'nun İslamiyetle tanışması 16. yüzyılın ilk çeyreğinde Johore'dan Pulangi Nehri kıyılarına gelen Sharief Muhammed Kabungsuwan sayesinde gerçekleşmiştir. Kabungsuwan'dan önce Müslüman misyonerlerin burada faaliyet göstermiş olma ihtimalleri bulunmaktadır. Maguindanao tarsila Sharief Kabungsuwan'ın Cotabato City'i İslamiyet ile tanıştırdığından bahseder. Onun hikayesi bir efsane şeklinde anlatılmaktadır. Onun Mindanao'ya cenneti aramak için geldiği söylenir. Bu onun evliya veya Sufi eğitici olduğunun göstergesidir. Tantawan'ın tepelerinde cenneti ararken ona cennetten gönderilen bir huri bulur, onunla evlenir ve bir kızları olur. Sonradan Sharief geri döner, ancak eşi ve kızı Mindanao'da kalır. Maguindanao kaynaklarına göre Johore'dan Pulangi Nehri'nin kuzey tarafındaki Slangan(Cotabato)'ya gelen Sharief Maraja, Kabungsuwan'ın kızı ile evlenmiştir. Maguindanao'daki Dumatu kabileleri, Sharif Maraja'nın soyuna dayandırılmaktadır (Mastura, 1984, Aktaran Sakili 2003: 32).

Sharief Muhammed Kabungsuwan Mindanao'da İslam'ın öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir. Maguindanao tarsila onun Arap bir baba ile Malay bir anneden olduğunu belirtir. Babasının Hz.Muhammed'in soyundan geldiği iddia edilir. Maguindanao kayıtları onun Mindanao'ya Müslüman Samalar'ın göçü ile birlikte geldiğini beyan eder. Bu göç bir sürü insanla dolu bir tekne ile yapıldı ancak fırtına nedeniyle dağılan tekneden hayatta kalanlar Sumatra, Borneo ve Sulu'nun çeşitli limanlarına doğru yol aldılar. Kabungsuwan, Mindanao'nun doğusunda Cotabato bölgesinde bir lider haline gelmiştir. (Majul, 2009: 23-24).

Sharif Kabungsuwan 1515 civarında Mindanao'daki İslamlaşma sürecini tamamladı. Pulangi nehri boyunca yerleşik Manobo gruplarındaki yerel yönetici sınıflarla ve Illana Körfezi boyunca Malabang'da bulunan Iranun grubu yerel yönetici sınıfları arasındaki evlilikler ile Sharif Kabunsuan, Maguindanao ve Buayan sultanlıklarının tohumlarını ekti. Evlilikler her iki sultanlığında genişlemesinde önemli bir rol oynamıştır (Abreu, 2008: 18).

Kabungsuwan'ın büyük büyük torunu Qudarat tarsilada ilk Maguindanao Sultan'ı olarak yer alır. 1616'da Sultan Qudarat öncesi dönemde sultanlık, Pulangi nehrinin Danao kolu boyunca İslamileştirilmiş Manobo yerleşiminin merkezi haline geldi. Bundan sonra, Pulangi nehri üst kısmı etrafındaki saltanat yönetim bölgesi "Maguindanao" olarak bilinir hale geldi. Nehrin alt kısmında Buayan sultanlığı hüküm sürdü. İki sultanlık arasında kardeşlerin evliliklerinden Kabuntalan Sultanlığı doğdu (Abreu, 2008: 18).

Maguindanao'da İslamiyet 16. yüzyılda Zamboanga yerlilerini ve Basilan'da Yakan'ları kontrol altında tutan Sulu Sultanlığı'nın etkisi ile güç kazandı. Kayıtlara göre, zaman zaman Jolo, Brunei yada Moluccas'tan gelen din adamları, Yakan ve Maguindanao yerleşimlerinde Müslümanlık bilincini geliştirmek için yardımcı oldular.

Cotabato ve Malabang'tan sonra İslamiyet Sarangani Koyu, Davao Körfezi, Mindanao'nun kuzey kıyıları ve Lanao Gölü gibi Mindanao'nun diğer yerleşimlerine yayıldı. Bazı yerel kaynaklara göre Sharief Kabungsuwan Lanao Gölü çevresine gitmiş ve Maranao yerel kabile şeflerini ikna etmiştir. Maranoa tarsilada bu konuyla ilgili bir yorum bulunmamaktadır. Bununla birlikte, belli bir zaman süreci içinde Maguindanao Müslümanları ile temas ve evlilikler yoluyla dönüştürülmüş olmaları mümkündür. İspanyol misyonerlerin 1640 tarihli raporlarına göre Lanao Gölü etrafında bulunan datular Müslümandılar ancak kabile halklarının tamamı Müslüman değildi. Dolayısıyla Lanao Gölü yerleşimleri Hristiyan misyonerler için hala potansiyeli olan, verimli bir çalışma alanı olarak düşünülüyordu (Sakili, 2003: 33).

Lanao ile ilgili bir başka hikaye Sharief Alawi'nin – muhtemelen Cotabato'dan- Tagoloan Nehri, bugünkü Misamis Oriental, kıyılarına geldiği şeklindedir. O ve takipçileri İslamiyeti Bukidnon ve Lanao Gölü kıyılarına taşımıştır. Maranoaların İslamiyeti kabulu İspanyolların bu alanları fethetme girişimlerini sona erdiğinde yani 19. yüzyılın sonlarında tamamlanmıştır. Maranoa kabile şefleri ittifak yaratmak ve Maguindanao aristokrat aileleri ile evlilik bağlantısı kurmak suretiyle İslamiyet inançlarını devam ettirmişler ve Kabungsuwan'dan sonra da atalarının izinden gitmişlerdir (Sakili, 2003: 34).

İspanyolların 17. yüzyıl başlarında kolonizasyon ve Hristiyanlaştırma girişimlerine karşı Filipin Müslümanları arasında İslamiyetin yükselmesi anlamında hızlı bir ilerleme olmuştur. İslamiyet, Filipin Müslümanları için İspanyollara karşı üçyüz yıldan fazla süren mücadelede bir birleşme noktası olmuştur.

Maranaolar olarak bilinen Lanao Gölü kenarında yaşayan insanlar arasında onlarca beylik, 16. yüzyılda da var olmuştu. Ancak Tausug ve Maguindanao gruplarından farklı olarak gölde hiçbir merkezi yapı oluşturulmamıştır. Bu beylikler arasında en önemlileri Masiu, Unayan, Bayabao ve Baloi'dir (Abreu, 2008: 18).

Tausug, Maguindanao ve Maranaolar İspanyol sömürgecilerin gelmesinden önce nüfus ve siyasi gelişme seviyesi açısından Moro halkını kapsayan 13 etnik-dilsel grup arasında en önemli kabileler olarak görülürler. Diğer on grup- Iranun, Yakan, Sama, Sama Laut (Badyao), Kalibugan, Sangil, Kalagan, Palawani, Molbog ve Jama Mapun- Sulu ve Maguindanao sultanlıklarının egemenliği ve etkisi altındaydılar (Abreu, 2008: 19).

Ekonomik olarak, Sulu, Maguindanao ve Buayan Sultanlıkları şimdi Sulu Bölgesi olarak bilinen bölgede Doğu Asya deniz ticaretinde aktifti. Sulu Bölgesi, Sulu takımadalarından (Sulu, Basilan ve Tawitawi eyaletlerini kapsar) ve Cotabato'ya, Ternate, Moluccas, Borneo ve Brunei'nin komşu adalarına kadar uzanır. Sulu Bölgesi, Çin, Singapur, Avrupa ve diğer Güneydoğu Asya ülkelerinden gelen bölgesel ve uluslararası ticaretlerin kesişimindedir. 18. yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın ortalarına kadar Jolo, Mindanao ve Sulu baharat, orman ürünleri ve egzotik deniz ürünleri ile uğraşan bölgesel ve uluslararası ticaret için önemli bir giriş limanıydı. 19. yüzyılın sonlarında Filipinler'de ABD emperyalizminin gelişinden önce afyon, askeri cephanelik ve köle ticareti de bölgede gelişti. Sulu ve Maguindanao Sultanlıkları çeşitli sebeplerle uluslararası kabul görmüş ulus-devletlerle barış ve dostluk antlaşmaları imzaladılar (Abreu, 2008: 19).

Üç ana grubun öncülüğündeki siyasi yapılar birbirinden bağımsız olarak var olmuşlardır. Bununla birlikte, ortak düşmanlarına karşı birleştikleri zamanlar vardı. Örneğin, İspanyol sömürgeciliğinin hemen öncesinde ve sırasında, Sultan Qudarat'ın

saltanatı, Avrupa işgalcilerini engellemek için Maguindanao, Sulu, Buayan ve hatta günümüz Endonezya'sındaki Ternate ve Moluccas'ın sultanlıklarının güçlerine katıldı. Luzon ve Visayas'taki İspanyol kuvvetleri ve İspanyol kontrolündeki bölgelere karşı koordineli ve ortak ordu saldırıları başlattılar (Abreu, 2008: 19).

Maguindanao Sultanlığı, Mindanao'da birçok bölgenin kontrol altında olduğu 1630-1640 Sultan Qudarat döneminde doruk noktasına ulaşmıştır. Sultan Kudarat'ın İspanyollar ile yaptığı antlaşmaya göre; sultanın toprakları bugünkü Şerif Kabungsuwan bölgesi, Maguindanao bölgesinin bir kısmı, Sultan Kudarat, Güney Cotabato, Sarangani bölgelerinin sahil kısmı Lanao, Davao del Sur, Davao Oriental bölgelerinin bazı kısımları ile Zamboanga del Sur bölgesinin doğu kısımlarını kapsıyordu (Lingga, 2008:5). Maguindanao sultanları şu şekilde sıralanır;

1.Shariff Muhammad Kabunsuan (1515-1543)

2. Shariff Makaalang (1543-1574)

3. Datu Bangkaya (1574- 1578)

4. Datu Dimasangkay Adil (1578-1585)

5. Datu Gogo Sarikula (1585-1597)

6. Kapitan Laut Buisan (1597-1619)

7. Sultan Muhammad Dipatuan Kudarat I(1619-1671)

8. Sultan Mohamad Dundang Tidulay (1671-1678)

9. Sultan Muhammad Baranaman (1678-1699)

10.Sultan Jamalal Alam Kuda (1699-1702)

11. Sultan Bayanol Anuar (1702- 1725)

12. Sultan Jadar Sedik Manamin (1725-1733)

13. Sultan Tahirudin Malinog

14. Sultan Pakir Maulana Kairodin Kamsa (1733- 1748)

15. Sultan Pakarudin Almanza (1755-1780)

16. Sultan Asmodin Kibad Saharival (1780-1805)

17. Sultan Kawasa Anwar (1805-1830)

18. Sultan Jamolal Alam Untong (1830-1854)

19. Sultan Makakua (1854-1884)

20. Sultan Jalalodin Pablo (1884-1895)

21. Sultan Manginggra (1896-1906)

Kaynak: Majul, 2009: 25-29

Maguindanao Sultanlığı, Mindanao Sultanlığı veya Cotabato Sultanlığı olarak da bilinir. Lübnan doğumlu bir Amerikalı yönetici olan Najeeb M. Saleeby, İranunlar (Mindanao'da etnik bir grup) haricinde, Mindanao'daki tüm Müslümanların bir zamanlar Maguindanao Sultanlığı'nın kontrolü altında olduğunu iddia etmektedir (Saleeby, 1974:185, Aktaran Makol-Abdul, 1997:314).

2.3 İspanyol Sömürge Döneminde Morolar

İspanyollar Filipin topraklarına 16. yüzyılın ikinci yarısında gelmiş ve 1570 yılında Rajah Süleyman yönetimindeki Manilayı ele geçirmiştir. Yani Müslümanlarla ilk karşılaşmaları Moro bölgesinde değil, Manila'da olmuştur (Tan, 2010: 63). Müslüman- İspanyol çatışması ise 16. yüzyılda İspanya'nın Luzon ve Visayas'taki yönetimini kurması ve bu yönetimi Mindanao ve Sulu'ya kadar uzatmak istemesi üzerine başladı. 1578 yılından itibaren Mindanao ve Sulu'ya askeri birlikler gönderen İspanyollar, Moluccas'ta (Doğu Endonezya'daki Baharat Adaları) kalıcı

bir dayanak oluşturmaya yönelik çabalarında Mindanao'nun stratejik konumu nedeniyle adanın öneminin farkına vardılar. Mindanao'nun fethi ile Moluccas'da gelişen baharat ticaretine katılabilirler ve komşu ülkeler üzerinde de etkilerini sürdürebilirlerdi. Aynı zamanda komşu Sulu, Brunei ve Java krallıklarından da tam bir itaat elde edebilirlerdi (Majul,2009: 92).

İşgalleri boyunca, İspanyol sömürge yönetimi Müslümanları Hıristiyanlığa geçirmek için ciddi çaba gösterdiler. İspanyol misyonerlerin görüşüne göre bu hareket, Müslüman halkın İspanya'ya sadık kalabilmesi için dönüşümün gerekli olduğu düşüncesine dayanıyordu. Buna ek olarak, İslamiyete olan fanatik nefretleri nedeniyle takımadalardaki "Moroizm"'i ortadan kaldırmaya kararlıydılar. Kendilerinin Filipinlere getirdikleri bu nefret, İber Yarımadası'ndaki Moorish'lerin (Magribliler) bağımsızlıklarına yönelik mücadelelerine duydukları nefretin devamıydı (Gowing, 1979: 30, Aktaran Makol-Abdul, 1997:311). Aynı zamanda misyonerler Hıristiyanlığa dönen Müslümanlarla birlikte İspanyolların, Mindanao ve Sulu'da yağma ve zenginlik edinmelerinin de daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Ayrıca Hıristiyanlarla ticaret yapmak Müslümanlara göre daha kolay olurdu. Bir bakıma misyonerler işgalcilerin araçları haline geldiler. Böylece pek çok tarihçi tarafından dünya tarihinde sömürgeciliğe karşı en uzun süreli direniş olarak kabul edilen İspanya-Moro savaşları başladı.

2.3.1 İspanyol Sömürgeciliğine Karşı Moro Tepkisi

Nispeten gelişmiş sosyo-ekonomik ve politik sistemlere sahip özgür bir halk olan Müslümanlar, toplumlarının politik, ekonomik ve dini temellerini korumak için İspanyol saldırılarına karşı kendilerini savundular. İspanyol işgalcileri ülkeye gelmeden en az iki yüzyıl önce İslamiyet, Malay Yarımadası ve Endonezya adalarından gelen Arap tüccarları ve destekçileri sayesinde Mindanao ve Sulu'ya yayıldı. İspanyolların Luzon ve Visayas'ı ele geçirmeleri üzerine, Müslümanlar İspanyolları durdurup güney adalarına girmelerini engellediler (Sharma, 1979: 120). İspanyollar ülkeyi kolonileştirdiğinde ve halkı Katolikliğe dönüştürdüklerinde,

ülkenin güney kesiminde yaşayan çoğu kişi İslamiyeti kabul etmişti. İslamiyet, Mindanao ve Sulu'da onu kabul eden sakinler arasında derin ve çarpıcı dönüşümler getirdi. Müslüman Profesör Cesar Majul, bununla ilgili şu yorumu yapmaktadır (Majul, 2009:83-84):

"Filipinler nüfusunun bir bölümü İslamiyeti kabul ederek, Herkül'ün Sütunları'ndan (Cebelitarık Boğazı girişinin yanındaki burçlar), Çin sınırlarına uzanan daha geniş bir dini topluluğun parçası haline geldi. Filipinler'deki bu insanlar, İslamiyet ile dinsel bir topluluk oldular, yeni yasalar, daha gelişmiş bir siyasi örgütlenme, yeni bir yazı sistemi ve her şeyden önce hayata yeni bir etik bakış açısı kazandılar."

Üstelik Filipinler'deki Müslümanlar, diğer Müslüman krallıklar ile zaten dini, diplomatik ve ticari ilişkiler kurmuşlardı. Müslüman toplumda hakim olan bu siyasi, ekonomik ve dini koşullar işgalcilerin Mindanao ve Sulu'yu boyun eğdirmesini zorlaştırdı.

İspanyolların Mindanao ve Sulu'yu işgali çok şiddetli ve yıkıcı olmuştur. İşgalcilere karşı Müslümanlar tarafından verilen ve üç asırdan fazla süren mücadele "Moro Savaşları" olarak adlandırılır. İspanyol işgalciler, siyasi, ekonomik ve dini amaçlarla harekete geçerek, Mindanao ve Sulu'nun asi Müslüman halkını boyunduruk altına almak ve Hıristiyanlaştırmak için kararlı girişimlerde bulundular. Ancak sömürgeciler, Moro halkının güçlü direnişi nedeniyle çabalarında başarısız oldular. Bununla birlikte, bölgede bu çabalarına hizmet edebilecek birkaç garnizon kurdular.

2.3.2 Moro Savaşları ve Müslüman-Hristiyan Mücadelesi

Moro İslami Kurtuluş Cephesinin (MILF) kurucusu Salamat Haşim'e göre Moro tarihi üç cihad dönemine ayrılmıştır. İlk cihad, Filipinler'de 300 yıldan fazla egemenlik süren İspanyol sömürgeciliğine karşıydı. Amerikan koloni saldırılarına ve 1950'lere kadar Filipin hükümetine karşı lokalize ve dağınık ayaklanma Moro cihadının ikinci dönemini oluşturdu. Zulüm ve sömürüye karşı üçüncü cihad, 1970'lerden beri sürmekte olan Devrimci Moro mücadelesidir. Birincisi yani Moro-

İspanyol Savaşı, 16. yüzyılın son çeyreğinden 19. yüzyılın sonlarına kadar üç asır boyunca sürdü. Filipinli tarihçi Cesar A. Majul bu mücadeleyi altı aşamaya bölmüştür:

Majul'a göre, Manila, Visayas ve Mindoro'da Müslüman kontrolündeki bölgeler başlangıçtan itibaren İspanyol sömürgesine direndiler. İspanyol sömürge güçleri, Luzon ve Visayas'taki erken kazanımlarını pekiştirmek ve Mindanao ve Sulu'yu boyunduruk altına alma konusundaki temel çalışmaları yapmak amacıyla, Moro sultanlıklarına askeri destek veren Borneo ve Brunei bölgelerindeki Müslüman kamp yerlerine ve yerleşim bölgelerine karşı bir dizi askeri saldırı başlattılar (Abreu, 2008: 20) .

Bu savaşın ilk aşaması, 1571'de Legaspi'nin Rajah Süleyman yönetiminde Müslüman yerleşimlerinin olduğu Manila'ya gelmesi ile başladı. Filipinler'in kuzey kesiminde nüfuz alanını yok etmek ve güneydeki Sulu Sultanlığı'nı izole etmek için başlayan mücadele Brunei'nin istilasıyla sona erdi. Düşmanlıklar başlamadan önce, İspanyol General Francisco de Sande, önce Brunei sultanına bir mektup gönderdi. Mektubun önemli bir kısmı, Brunei sultanının Müslüman misyonerlerinin Filipinler'e gelişlerini durdurması gerektiğiydi. Bu mektup, Güneydoğu Asya'nın Hıristiyanlaşması ve sömürge anlamında fethi konusunda İspanyol sömürgeciliğinin çizgisini ortaya koyan somut bir kanıttı (Majul, 2009: 122-124)

1576'da Vali Francisco Sande döneminde, İspanyol sömürge güçleri sultanlıkları yönetimi altına almaya çalıştı ancak başarısız oldu. Misillemede Sulu, Maguindanao ve Buayan Sultanlıkları Doğu Asya'daki müttefikleriyle birlikte ya da bağımsız olarak askeri saldırı başlattılar. Yalnızca sömürge amaçlarını engellemekte değil, aynı zamanda Kuzeydoğu ve Batı Mindanao'da Hıristiyanlaştırma sürecinin sınırlandırılmasında da başarılı oldular. Bununla birlikte sultanlıklar Luzon'daki ve Visayas'ta İspanyolların kontrol ve etkileri altında olan alanları kurtaramadı (Abreu, 2009: 20).

Luzon'daki İspanyol zaferi ve ayrıca Brunei seferi sırasında İspanyollar sömürge amaçlarının ikinci aşamasına geçti ve Sulu ve Maguindanao şeflerini

köleleri yapmak için uğraştılar. Haziran 1578'de, İspanyollar Sulu takımadalarını araştırdılar ve hatta saldırmakla tehdit ettiler. Ancak bu tehdit uzun sürmedi, Sulu liderleri ile uzlaşmaya vardıklarında geri çekildiler. İspanyollar buradan Maguindanao'ya geçtiler, ancak Müslüman liderlerle temas kuramadılar. Ertesi yıl Yüzbaşı Gabriel de Rivera yönetimindeki İspanyollar, Cotabato'da bir askeri misyon yürüttüler. Başlıca amaçları Müslümanlara haraç ödetmek, onları yabancı misyonerlere izin vermemeye teşvik etmek, Brunei'deki zaferleri hakkında Maguindanao'da haber yaymak, Müslümanlar ve onların güçleri hakkında bilgi toplamak ve Maguindanao ile Ternate ve diğer Endonezya halkları arasındaki ilişkileri öğrenmekti.

Bu amaçları doğrultusunda İspanyollar hedeflerini Mindanao ve Sulu'nun fethi üzerinde yoğunlaştırdılar. 1591 yılı İspanyolların, Mindanao'daki Müslüman gücünün bulunduğu Maguindanao'ya yaptığı askeri keşif seferleriyle geçti. Mindanao devrildiğinde etkilerini Sulu ve Brunei'ye yaymanın daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Ancak İspanyollar şiddetli bir silahlı Müslüman direnişi ile karşılaştılar. Bir askeri garnizon kurmak beş yıllarını aldı, 1596'da Tampakan'da kurdukları garnizon kısa sürdü. Morolar Tampakan'daki İspanyol kalesine bir dizi saldırı düzenledi. İspanyollar Tampakan'ı 1597'de terk edip Zamboanga yarımadasında La Caldera'ya taşındılar (Majul, 2009: 127-128).

Moro savaşının üçüncü aşamasında, Müslümanlar askeri stratejilerini değiştirerek, savunma konumundan saldırı konumuna geçtiler. Ve savaşı düşman topraklarına taşıdılar. 1599'da Maguindanao şefi Datu Salikula ve Buayan şefi Datu Sirungan, Visayas'ın merkezinde büyük bir İspanyol üssüne 3.000 savaşçı ve 50 yelkenli tekneden oluşan ortak bir kuvvetle saldırı başlattılar. 1602'de Müslümanlar başka bir saldırı düzenlendi ve bu o güne kadar yapılan en büyük saldırıydı. Saldırıda Ternate, Sangil ve Tagolanda (Cagayan de Oro)'dan 50, Maguindanao'dan 60 ve Basilan Yakanlar'dan 35 olmak üzere toplam 145 yelkenli tekne kullanıldı. Bu kuvvetler Datu Salikula'nın halefi Datu Buisan ve Datu Sirungan tarafından yönetildi. Bu yıkıcı baskınlara karşı İspanyollar Maguindanao'ya nazaran daha zayıf olduklarını düşündükleri için Sulu Sultanlığı'na saldırdılar. Sulu'nun yenilmesinin

daha kolay olduğunu düşündüler. Üç ay boyunca Jolo'yu kuşattılar, ancak saltanat kuvvetleri onları geri püskürttü (Majul, 2009:131).

Haberler 29 Ekim 1603'te Maguindanao'ya ulaştığında Rajah Buisan, Sangil ve Ternate'den müttefikleriyle birlikte Orta Visayaların bir başka bölgesini istilaya yönlendirildi. Dulag, Leyte'yi işgal ettiler ve Rajah Buisan Leyte datusunu İspanyollarla savaşmaya çağıran tarihi konuşmasını yaptı. Buisan'ın konuşmasının ve aynı zamanda Visayas'taki Müslüman baskınlarının hızla arttığının farkında olan İspanyollar anlaşma yoluna gittiler. Barış görüşmeleri için özel bir elçi görevlendirdiler. İspanyolların barış talebi sonucu 8 Eylül 1605'te bir antlaşma imzalandı. Ancak bu antlaşma İspanyolların Nisan 1608'de Ternate'yi işgal etmeleri nedeniyle uzun sürmedi. Maguindanao şefi bu eylemi antlaşmanın ihlali olarak yorumladı. Bu nedenle Orta Visayas'taki İspanyol garnizonuna askeri baskın düzenlenmesini emretti. Bu da İspanyolları Mart 1609'da başka bir barış antlaşması imzalamaya zorladı. Ve bu anlaşma İspanyol-Moro savaşlarını 25 yıl boyunca engelledi (Majul, 2009:132).

1627'de İspanyollar ve Müslümanlar arasında yeniden başlayan savaş Sulu Sultanlığı ile yapıldı. Sulu elçisi Datu Ache'nin uğradığı kötü muamele savaşı tetikleyen olay oldu. Datunun gemileri Manila'dan dönerken İspanyollar tarafından yakalandı. Datu ve adamları Manila'ya geri getirildi ve aşağılandılar. Bu olay sultanlık yönetimini öfkelendirdi. Sulu Sultanı Rajah Bungsu 2000 savaşçı ile Camarines Sur ve merkez Visayas'taki İspanyol üssü ve gemilerine saldırdı. 1628'de, İspanyollar bu saldırıya karşı misilleme yaptı. 200 İspanyol subayı ve 1.600 yerli müttefikten oluşan bir sefer düzenlediler. Sulu güçlerini yenmeyi başardılar ancak karşı saldırı korkusu yüzünden hemen çekildiler. Bu gerilemeye rağmen Sulu Saltanatı 1629'da başka bir sefer düzenledi. Sulu güçleri Datu Ache tarafından yönetildi. Camarines, Samar, Leyte ve Bohol'daki İspanyol yerleşim bölgelerine saldırdılar. Benzer şekilde İspanyollar 17 Mart 1630'da Sulu'yu tekrar istila etti. Güçleri yaklaşık 2.500 kişi idi. Ancak Sulu'ya geldiklerinde saltanat güçleri savaşa hazırdılar. Savaşta İspanyol komutanı Lorenzo de Olaso yaralandı ve kuvvetlerini

geri çekti. 1631'de Sulu savaşçıları, Visayas'taki İspanyol gücünün bulunduğu Leyte'yi hedef alan bir başka saldırı başlattı (Majul, 2009:141).

Maguindanao'da, Sultan Qudarat, yeni istilalara hazırlık amacıyla gücünü sağlamlaştırmaya devam etti. Buayan ve Sangil liderleri onun kontrolünde kaldı. Ayrıca Sulu Sultanı ile temas kurdu. Sultan Qudarat bu teması somutlaştırmak için 1632'de Sulu Sultanı Rajah Bungsu'nun kızı ile evlendi. Bu Mindanao ve Sulu'nun iki sultanı arasındaki politik ittifakı sağlamlaştırdı. Bu iki sultan koordineli bir askeri güçle Orta Visayas'a ortak bir saldırı düzenledi. 1634 yılında 1500 savaşçı ile gerçekleştirilen ilk saldırıda Dapitan, Leyte ve Bohol topraklarına ulaşıldı.

Manila'daki İspanyol sömürge yönetiminin en temel sorunu Müslümanların topraklarını istila etmelerini nasıl durduracakları idi. Müslümanlar'ın askeri davranışlarıyla ilgili incelemelerden sonra, İspanyollar yaklaşımlarını değiştirdiler ve düşmanlarının topraklarında ileri bir kuvvet kurarak savaşın eğilimi tersine çevirebildiler. Bu Moro savaşlarının dördüncü aşamasının odak noktasıydı. İspanyollar Zamboanga'yı ele geçirdi ve 6 Nisan 1635'te bir askeri üs kurdu. Bu üs Sulu savaşçıları onları kalelerinden çıkarıp sürene kadar 29 yıl varlığını devam ettirdi. Bu, Sulu sultanı Rajah Bungsu'nun en büyük başarılarından biriydi (Majul, 2009: 147-148).

Zamboanga'daki bu İspanyol üssü, Sulu saltanatının başkenti Jolo ve Maguindanao bölgesinde Lamitan'a saldırdı. Maguindanao saltanatının başkenti Lamitan, 13 Mart 1637'de İspanyollar tarafından ele geçirildi. Yaklaşık 2.000 kişilik Qudarat kuvvetleri yenilgiye uğradı ve iç kesimlere doğru çekilmek zorunda kaldılar. 72 Müslümanın başı kesildi ve İspanyollar gösteriş yapmak ve korku aşılamak için bu başları kazıklara koydular. İki yıl sonra, 1639'da, Sultan Qudarat kuvvetlerini yeniden kurdu. Sulu'da İspanyol saldırısı üç ay süren bir savaştan sonra Jolo'nun ele geçirildiği Ocak 1638'e kadar devam etti. Bu İspanyolların Jolo'yu işgal ettiği ve saltanat sarayının Dungun, Tawi-Tawi'ye taşındığı dönemdi. 25 Mart 1644'te Rajah Bungsu oğlu Pangiran Salikala'yı Endonezya'nın Batavia kentindeki Hollandalıların desteğini almak üzere Batavia'ya gönderdi. Lojistik hazırlıklardan sonra sultan, Hollanda donanması ile birlikte Jolo'daki İspanyol garnizonunu bombalamak için son

bir saldırı emri verdi. Yaklaşık bir yıl süren askeri çatışma sonrasında İspanyollar savaşı durdurmayı, barış antlaşması imzalamayı ve tüm kuvvetlerini Zamboanga'dan Manila'ya tahliye etmeyi kabul ettiler. Çünkü Manila'nın yakında Çin'den gelebilecek bir saldırı durumu vardı (Majul 2009: 158). Çinli bir tüccar ve korsan olan Koxinga'nın işgal tehdidi ile karşı karşıya kalan İspanya, Sultan Qudarat'ın İspanyol sömürgeciliğine karşı ikinci bir cihad kurması nedeniyle güçlerini Manila'da birleştirmeye zorlandı (Abreu, 2008: 21).

Majul'a göre, İspanyolların 1718'de Zamboanga'yı yeniden işgal etmesi ile başlayan ve elli yıldan fazla süren beşinci dönem en kanlı dönemdir. İspanyollar, Fort Pillar olarak bilinen devasa bir askeri üs inşa ettiler ve böylece Sulu Saltanatını kışkırttılar. Yapılan misilleme İspanyolları yerlerinden oynatamadı. Sultan Badar-uddin yönetimindeki Sulu saltanatı, Maguindanao sultanından ve Batavia'daki Hollandalılardan destek istedi. Sultan Badar-uddin, Datu Bandahara ve Nakhuda'yı Batavia'ya göndererek askeri yardım çağrısında bulundu. Sonuç olarak, Sulu Sultanlığı ve Maguindanao Sultanlığı birleşik kuvvetleri 104 yelkenli gemi ve 3.000 savaşçının katılımı ile Aralık 1720'de Zamboanga'ya bir saldırı düzenledi. Ancak bu saldırı başarılı olamadı. Yine de Sulu saltanatı İspanyolları Zamboanga'dan çıkarma mücadelesinde hala sağlamdı. Her iki güç de karmaşık bir diplomasi ve ordu politikası benimsedi. Bu durum ikisinin de kolaylıkla vazgeçmeyeceğini gösterdi. Savaşın devam etmesine rağmen elçiler aracılığıyla gerçekleşen görüşmelerle 11 Aralık 1726'da Sulu Sultanlığı ve Manila'daki İspanyol sömürge yönetimi arasında bir barış antlaşması imzalandı (Majul, 2009: 233-234).

Bu dönemde Sulu saltanatı dış ilişkilerini Çin'e kadar genişletti. Sultan Badar-uddin 1717'de ve 1733'de Çin'e büyükelçi gönderdi. Amaç Çinli liderleri Sulu ve Manila arasındaki uzun savaş hakkında bilgilendirmekti. Saltanat Çin hükümetinin askeri desteğini almak istedi ve muhtemelen yardım aldı. Barış antlaşması Sultan Badar-uddin'in 6 Aralık 1734'de Zamboanga'yı ele geçirmeye teşebbüs etmesi ve bazı Sulu savaşçılarının kuzey Palawan'daki Taytay'a saldırması üzerine bozuldu. Buna karşılık olarak İspanyollar Jolo'yu 1735'de işgal etti ve

saltanat makamı ikinci kez yer değiştirdi. İki güç 1 Şubat 1737'de bir barış antlaşması imzaladığında savaş durdu (Majul, 2009: 237-242).

Sulu ve Maguindanao'nun gücü sürekli bir düşüşe geçerken İspanyolların askeri gücü buharlı gemiler ile birlikte daha da büyüdü. Müslüman filoları İspanyol modern filolarıyla baş edemedi. İspanyollar doğru zaman geldiğinde büyük bir istila öngörüyorlardı.

Bu aşamada sömürgeciler 1751'de çıkardıkları kraliyet kararnamesi ile özel şahıslara Morolara karşı askeri seferler düzenlemelerine izin verdiler. Çoğunlukla suçlu insanları işe alıp, organizatörlere şartsız af, vergi muafiyeti ve savaş ganimetinin 4 / 5'i verildi. Kararname Moro'yu imha etmeyi amaçlıyordu. Misilleme olarak Morolar Luzon ve Visayas'taki İspanyolların yaşadığı topluluklara karşı başlattıkları en sert saldırılardan birini başlattı (Abreu, 2008: 21).

İspanyol sömürge hükümetine verilen tavizler ve imtiyazlar, Sulu ve Maguindanao sultanlıklarında tahtın devamı için iç çekişmeler ve Filipinlere emperyalist saldırıların artması Doğu Asya deniz ticaret bölgesinde Moro sultanlıklarının etkisinin azalmasına katkıda bulundu. Buharlı gemi ve modern ağır topçu donanımı ile donatılmış olan İspanyol kuvvetleri Sulu, Cotabato ve Lanao'daki Morolara karşı sürekli askeri saldırılar başlatmayı başardılar. 19. yüzyılın ikinci yarısında, İspanyol güçleri Sulu, Basilan, Cotabato'daki ve Lanao Gölü'ndeki konumlarını güçlendirdi (Abreu, 2008: 21).

Moro savaşlarının altıncı aşaması, İspanyolların Mindanao'nun fethi hayalidir. Bu aşama 1851'de İspanyolların Sulu'yu işgal etmesiyle başladı ve Filipinler'deki İspanyol idaresinin sona ermesi ile bitti. İspanyol kuvvetlerinin gücünü fark ettikten sonra Sultan Pulalun yönetimindeki Sulu Sultanlığı bir strateji olarak barış anlaşması imzaladı. Antlaşma 30 Nisan 1851'de imzalandı. Fakat geçmişteki diğer antlaşmalar gibi bu antlaşma da uzun süreli barışı sağlamayı başaramadı. İspanyollar, Mindanao ve Sulu'nun sultanlarının İspanyol fethine direnmek konusunda zayıf olduklarını zaten hesaplamışlardı. Manila'daki Katolik hiyerarşisi güneydeki olası savaş hakkında halkın desteğini kazanmak için

propagandasını yoğunlaştırdı. İspanyol bir rahip olan Roman Martinez Vigil yazdığı savaş teorisinde Jolo'ya karşı savaşı adil bir savaş ve Hıristiyanlık adına kutsal bir savaş olarak tanımlamıştı. Manila'daki zengin insanlar ve Çinli kapitalistler bu çağrıyı hevesle yanıtladı (Majul, 2009:344).

İspanyollar Vali General Jose Malcampo liderliğinde 9.000 asker organize etti. Bu birlikler yüzlerce papaz ve rahibe ile birlikte Sulu'ya gönderildi. Güvenlikleri 11 nakliye, 11 savaş ve 10 buharlı gemi ile sağlandı. 21 Şubat 1876'da Jolo'ya inen İspanyolların amaçlarının farkında olan Sulu Sultanı Jamalul Azam, ordusunun askeri liderleri ile bir araya geldi ve işgale engel olmak için ne yapılacağı tartışıldı. Azam son çare olarak cihada başvurulmasını emretti. Padişahın bilge planının doğru ve etkili olduğu kanıtlandı. Saltanat, 22 Temmuz 1878'de başka bir anlaşma yapmayı başardı ve böylece halkını bir yıkımdan kurtardı (Majul, 2009:346-347).

Mindanao cephesinde, İspanyollar Maguindanao saltanatının gücünü yok etmekte başarılı olmuşlardır. Sultanlık içindeki Maranao, Iranun ve diğer etnik gruplar kendi güçlerini bağımsız olarak kullanmaya başladılar. Bu insanlar kendi savaşlarını ayrı ayrı başlattılar. Maguindanao saltanatı artık Mindanao üzerinde merkezi bir egemenlik yapamazdı. Yüzyıllardır Maguindanao'nun gölgesinde kalan Maranao halkı bazen Maguindanao saltanat bayrağı altında ya da Iranunlar gibi bazen Sulu sultanlığı altında İspanya'ya karşı savaşmıştı. Maranaolar liderliğindeki en iyi savaşlar 1891 ve 1895'de Maravi'yi savunmak için Datu Amai Pakpak'ın kahramanca duruşuydu. Genel olarak Mindanao ve Sulu'daki tüm Müslüman etnik gruplar sömürgeciliğe karşı savaşı destekledi. Onlar yabancı saldırılar karşısında Sulu ve Maguindanao'nun iki saltanatının hayatta kalmasının arkasındaki insanlardı (Majul, 2009: 369).

Bütün bunlara rağmen İspanyol sömürgeciliği Moro halkına boyun eğdirmek konusunda tam bir zafer kazanamadı. Sömürge güçleri sadece Moro halkı üzerinde sözde bir egemenliğe sahipti. Mesela Jolo'da, İspanyol askerleri surların dışında serbestçe gezemiyorlardı. Ayrıca İspanyol ticaret kontrolünden kaçmak amacıyla bölgesel ticaret için alternatif bir giriş limanı kuşatma altında kalan Jolo'da kuruldu (Abreu: 2008: 21).

Gerek bir devlet ilkesi gerekse sömürge sınırlarını korumak için bir gereklilik olarak İspanyollar, Müslümanları Katolik dinine ve uysal topluma dönüştürme çabalarından asla vazgeçmediler. Bu amaçla yapılan ve üç yüzyılı aşan savaşlar dizisi, 1898'de İspanya'nın Filipinler'deki egemenliğini ABD'ye bırakmasıyla farklı bir boyut kazandı. İspanyollar Filipinler'den ayrıldı ama yerlerine gelen Amerikan güçleri yerlilerin uygarlaştırılması bahanesiyle sömürgeci hedefleri sürdürdüler. Bu dönemde de Moro savaş yönelimi İspanyol dönemi ile aynı olduğundan, Moro-Amerika Savaşı Moro savaşlarının yedinci aşaması olarak görülebilir.

2.3.3 Psikolojik Savaş, Moro-Moro Oyunları

On yedinci yüzyılın başlarında Müslümanlar, Visayas'ı kontrol etmek için İspanyollarla rekabet etme niyetine sahip olacak kadar güçlülerdi. Fakat bir zaman sonra çoğunlukla yerli Hıristiyanlardan oluşan bir dizi İspanyol seferi ile mücadele ederek savunmaya girdiler. Bu yüzyılda "Moro-Moro" adıyla teatral bir oyun kurgulandı. Ahlaki değerlerle alay eden Moro-Moro oyununda, Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasındaki savaşlar tasvir ediliyor, fakat sonunda genelde bir Müslüman sultanı ya da prensi Hristiyan oluyor ya da bir Hıristiyan savaşçı ve kahramanına aşık bir Müslüman prenses oluyordu. Hristiyan yerliler arasında haçlı ruhunu aşılamak amacıyla yapılan bu oyunlar, Müslümanlar hakkında çirkin, şiddeti, kan dökmeyi seven, korsan, inançsız ve tamamen güvenilmez insanlardan oluşan bir görüntü oluşturdu. Bu oyunlar 1942'de Filipinler'deki Japon işgalline kadar sıklıkla sahnelendi (Majul, 2010: 39).

2.3.4 İspanyol Politikasının Başarısız Olmasının Nedenleri

Filipin topraklarında İspanyol sömürgeciliğinin başlıca iki hedefi vardı: Krallığın toprak alanlarını arttırmak ve yerel halkı Hıristiyanlaştırmak. Bu hedefler, İspanyolları, Mindanao'da siyasi ve ticari üstünlüğe sahip olan ve İslamiyeti yayan Müslümanlarla çatışmaya itmiştir. Filipinler'in orta ve kuzey bölgelerinde İslamiyet, yerli halk üzerinde çok az etkiye sahipti. (Hall 1981: 272-273, Aktaran Che Man, 1987: 36) Bu durum İspanyollar için buraların halklarının Hıristiyanlığı kabul

etmesinde kolaylık yaratmıştır. Hıristiyanlaştırılmış bu yerliler “Indios "olarak adlandırılmıştır.

Hedefleri doğrultusunda, İspanyol kuvvetleri Manila, Mindoro ve Visayas’taki Müslüman toplulukları, adalara varışlarının ilk on yılı boyunca yerlerinden kovmaya çalıştılar. Ayrıca Mindanao ve Sulu bölgesindeki Moro’lara karşı bir dizi askeri sefer düzenlediler. İslamiyet, Moro bölgesinde bu zamana kadar sıkı sıkıya tutunduğu için, İspanyol emperyalist politikası yalnızca Müslüman direnişini güçlendirmeye ve İspanyollara karşı misilleme ile cevap vermelerine hizmet etti. Sonuç olarak, İspanyollar ve Morolar neredeyse 300 yıldan fazla süren kesintisiz bir savaş hali içinde oldular (Majul 2009, 92-93).

On yedinci yüzyılda Müslümanları köleleştirmek, deniz araçlarını yok etmek, tarlalarını yakmak ve yerleşim yerlerini boşaltmak amacıyla Mindanao ve Sulu'ya çok sayıda İspanyol seferi yapıldı. Müslümanları imparatorluğun bir parçası haline getirmek için barışçıl ve diplomatik yollar başarısız olunca, sonraki yüzyılda bazı Müslüman mahpusları damgalama ve onları küreklere gönderme derecesine kadar şiddetli bir savaş ilan edildi. On dokuzuncu yüzyılda resmi politika, Müslümanları Hıristiyanlaştırmaktan ziyade İspanyol hakimiyetinin bir parçası haline getirmek ise de bu bir yıkım oldu ve birçok adanın nüfusu azaltıldı (Majul, 2010: 40).

Aslında birkaç rahip, İspanyol yetkililere Müslümanların Hıristiyanlar kadar uysal ve sadık olduklarına inandıkları için misyonerlik çalışmalarına yardım etmeyi tavsiye ettilerse de, Müslümanların diğer Avrupalı güçlerle işbirliği yapacağı korkusuyla Müslümanları fethetme ihtiyacı daha belirgin hale geldi (Majul, 2010: 40).

Fakat bu imha tek taraflı değildi. Müslümanlar tarafından Hıristiyan yerleşim yerlerinde yapılan tahribatlar şiddetli ve korkulu idi. Bunların bazıları ekonomik yaşantıyı bozdu. On binlerce Hıristiyan, Sulu veya Makassar'daki köle pazarında tutuldu. Bu aşırı tahribat İspanyollar tarafından kendilerine karşı kullanılmasından korktukları için silah taşıması engellenen Hıristiyan yerliler için

daha da derinleşti. Böylece Hıristiyan yerliler savunmasız ve yardıma muhtaç bırakıldılar. On yedinci yüzyılda, Filipinler'deki Müslümanlar aralıklarla Borneo ve Makassar (Endonezya'da bir kent) savaşçıları tarafından desteklendi. On dokuzuncu yüzyılda bu müttefikler diğer Avrupalıların kontrolü altına girdiği için bu durum Filipinler'deki Müslümanları yalnızca kendi kaynaklarına bağımlı hale gelmeye ve onları maksimize etmek için ellerinden gelen her şeyi yapmaya zorladı (Majul, 2010: 40).

Bir dizi askeri başarıya rağmen, özellikle 1848'de buhar gücüyle çalışan savaş gemilerinin ortaya çıkmasından sonra dahi, İspanyol kuvvetleri "Moro Savaşları" olarak adlandırılan bu savaşları kazanamadı.

İspanya'nın Mindanao ve Sulu'daki politikalarının başarısızlığa uğraması temel olarak üç hataya bağlıdır (Saleeby, 1913: 12) :

1. Morolara karşı hoşgörüsüzlük ve sabırsızlık;

2. Güneyde İspanyol egemenliğini devam ettirmeye yetecek kadar arazinin İspanyolların ilk dönemlerinde işgal edilememesi;

3. Halkın şefleri tarafından yönetilmesine ve yerli otoriteye saygı gösterilmemesi.

İspanyol-Moro mücadelesinde bu hatalar sık sık tekrarlandı ve şaşkınlık yaratan, acımasız ve insanlık dışı çatışma ve her türlü can ve mal kaybı dikkate değer bir sonuç alınmadan üç yüz yirmi yıl boyunca devam eti.

Bu olaylar Sulu ve Mindanao'da yaşanmıştı. Ancak Morolar, dış dünyaya kötülük ve fesat doğuran, aşırı derecede barbar ve vahşi, "siyah şeytanlar" olarak resmedilmiştir.

Morolar davalarını bir uluslararası mahkeme önünde savunmak için hiçbir şansa sahip değildi ve sesleri hiçbir yabancı bir ülke, kuruluş ya da basın tarafından duyulmadı. Morolarla savaşmak haricinde, önceden belirlenmek suretiyle hiçbir zaman bir araya gelinmedi. Varlıklarını paylaşma niyeti dışında yaklaşılmadı.

Yönetim haklarından vazgeçmesi, haraç ya da ölüm haricinde onlara başka bir alternatif teklif edilmedi (Saleeby, 1913: 12).

Moro Savaşları üç yönlü kalıcı sonuçlar doğurmuştur. Birincisi, İspanyollar, Moro'lara karşı savaşlarda Hristiyanlaştırılmış halkı harekete geçirmek ve kendileri adına mücadele etmelerini sağlamak amacıyla kasıtlı olarak din karşıtlığı ve Müslümanları küçümseyici bir imajı teşvik ettiler. Bu durum iki grup arasında sosyo-kültürel miraslarındaki pek çok benzerliğe rağmen acı bir düşmanlık yarattı. İspanyol döneminin sonuna gelindiğinde her iki taraf açısından da içinden çıkılamaz olarak kabul edilen, iki taraflı bir ayrım ortaya çıkmıştı. Nitekim Morolar Hristiyan Filipinliler tarafından ilkelliği çağrıştıran "ayrı bir ırk" olarak görüldü (Bentley 1982: 62, Aktaran Che Man, 1987: 37).

İkincisi, erken dönemde Morolar ile sonradan Indios olarak adlandırılan putperest kabileler arasındaki sosyal ilişkiler gerildi. Müslümanlar onları yönetmeyi hiçbir zaman başaramamıştır.

Üçüncüsü, on dokuzuncu yüzyılın ikinci çeyreğinden başlayarak İspanyol yetkililer, Hıristiyanların büyük ölçekli göç etmesini destekleyen bir strateji başlatmıştır. Kuzeydeki kalabalık ve fakir adalardan, Mindanao'nun seyrek nüfuslu bölgelerine çok sayıda insan yerleştirilmiştir. Ve İspanyol döneminin sonuna gelindiğinde Moro bölgesine önemli Hıristiyan göçü olmuştur. İspanya Moro bölgesinde asla tam bir egemenlik kazanamasa da, İslamiyetin Filipinler Takımadaları'nda yayılmasını önlemeyi başarmıştır.

Bununla birlikte İslam dünyasının geri kalanı ile arasındaki izolasyon Filipinler'in güneyindeki Müslümanların kendi dayanışmalarını geliştirmesine ve İslami kurumlarını güçlendirmesine neden oldu. Burada dikkat çekici olan, İslam bilincinin, bir kimlik unsuru olarak ve ulusalcı düşüncelerin büyümesinin temelini oluşturacak kadar yoğun olmasıydı (Majul, 2010: 40) .

2.3.5 İspanyol Sömürgeciliğinin Etkileri

Moroların sömürge yönetiminin üstesinden gelmek konusundaki çabalarına rağmen, Morolar ve İspanyol işgalcileri arasındaki uzun zaman devam eden çatışma, bazı önemli değişikliklerden etkilendi. Bunlar aşağıda vurgulanmaktadır:

1- Filipinler'in Hristiyanlaşması

Sömürge dönemi öncesinde Müslümanların mevcut koşulların ışığında takımadaların kuzey ve orta kesimlerini İslamlaştırma ve toplumsal, siyasi ve ekonomik sınırlarını genişletme şanslarının olduğu gerçekçi bir görüş olarak ifade edilebilir. Ancak Morolar bu bölgelerde yüzyıllarca süren İspanyol sömürgesi yüzünden bu açıdan başarısız oldular. Ünlü Filipinli tarihçi Renato Constantino bu noktayı şöyle vurgulamaktadır **(**Constantino 1975: 25-26, Aktaran: Makol-Abdul, 1997:313):

"Eğer tarihin seyri değiştirilmemiş olsaydı, Müslümanlar bütün takımadaları İslamlaştırmış olabilirlerdi. Ulus inşasında liderliği ele geçirmiş olabilirlerdi. Nitekim Manila ve çevresi zaten Borneo yönetimlerinin ileri karakollarıydı. Fakat Filipinler'in gelişimi tersine gidiyordu. İspanyolların fethi, değişen toplumun diğerlerine karşı nüfuzunu genişletmesi ve kültürel ve toplumsal organizasyonu bu tarihsel eğilimi durdurdu, farklı bölgeleri geliştirdi ve bir zamanlar daha ileri toplum olan Müslüman güneyin evrimini dondurdu."

İşgalciler, İslam'a olan fanatik nefretleri ile Hıristiyanlığı bütün nüfusa getirme hedeflerini gerçekleştirmek için kararlı bir çaba gösterdiler. Moroları dönüştürme çabalarında başarısız olmalarına rağmen, İspanyollar nüfusun çoğunluğunu oluşturan ve Müslüman olmayan diğer sakinleri dönüştürmeyi başardılar. Böylece, sömürgeciler yalnızca İspanyol Krallığı için hammadde ve altın toplamakla kalmadılar, aynı zamanda Hıristiyanlığı, İslamiyetten birkaç yüz yıl sonra Filipinler'e gelse bile, ülkedeki baskın din haline getirmeyi başardılar.

2- Moro Sultanlıklarının Reddi

İslamiyetin Filipinler'deki Müslümanlara sağladığı önemli katkılardan biri de İslami Hilafete göre şekillenen sultanlıklardır (Saleeby, 1908:161). Moroların farklı sultanlıkları oluşmuş ve bazıları Mindanao ve Sulu'da muazzam güç ve nüfuza sahip olmuştur. Sulu takımadaları efsanevi Arap misyoneri Sharif Abu Bakr tarafından on beşinci yüzyılın ortalarında kurulan bir sultanlığa sahipti. Sulu saltanatı "Filipin adalarında ilk merkezileştirilmiş siyasi bürokrasi" olarak biliniyordu. Başlangıçta, gücü yalnızca sahillerdeki alanlarla sınırlıydı, sonrasında tüm takımadalar kademeli bir politikayla tek bir merkezi otorite altında bütünleştirildiler (Saleeby, 1974:185, Aktaran Makol-Abdul, 1997:313).

İspanyollar gelmeseydi, Moro sultanlıkları elbette ki daha büyük bir merkezileşme elde etmiş, güçlerini ve etkilerini Luzon ve Visayas adalarının dağınık ve parçalanmış topluluklarına genişletmiş olacaktı. Ancak Müslümanlar daha gelişmiş savaş silahları kullanan İspanyolların artan askeri faaliyetleri yüzünden başarısız oldular. F. Delor Angeles bu konuyla ilgili şöyle yazmaktadır: (Angeles,28-29, Aktaran Makol-Abdul, 1997:314).

"Müslümanlar direnmeyi başarabildiyse de, 1898 yılına kadar güçlerinin büyük kısmı azalmıştı. 17. ve 18. yüzyıllarda Hollandalı ve İngiliz "müttefikleri", Asya imparatorluklarındaki iç sorunlara daha fazla önem vermek için Filipinler'deki tutkularını rafa kaldırmıştı. Üstelik daha güçlü gemiler ve silahlara sahip İspanyollar Batı'daki gelişmelerle ilerlemişken, Müslümanlar bu hızda ilerleyememişlerdir. Böylece sömürge ordusunda ve donanmasında buharlı savaş gemileri, makineli tüfekler ve topların devreye sokulması denizlerdeki Müslüman saldırılarını sona erdirdi, kalelerini moloz haline getirdi ve eski tüfekler kullanan Moro savaşçılarını kendi hinterlantlarının içine hapsetti."

Ülkedeki sömürge sisteminde İspanyolların yerini alan Amerikalılar, sultanın halkını idare etme yetkisini Bates Antlaşması ile yürürlükten kaldırdı ve Müslümanlar üzerinde doğrudan bir hükümet politikası uyguladı. Bates Anlaşması

20 Ağustos 1899'da Sulu Sultanlığı ile Amerikan sömürge rejimi arasında imzalandı ve Filipinler'deki Müslümanların siyasi durumu üzerinde ciddi sonuçlar doğurdu.

Bugün, Moro Sultanlıkları Filipin yasaları uyarınca siyasi olarak ölmüş sayılsa da, Filipinler'deki çağdaş Müslüman toplumda hala güçlü kurumlar olmaya devam etmektedir.

3- Hıristiyan-Müslüman Yabancılaşması

İspanyol egemenliğinin bir diğer önemli mirası ülkedeki Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında derinleşmekte olan yabancılaşmadır. İspanyolların Müslümanları kolonileştirme ve Hıristiyanlaştırmaya ihtiyaç duymaları ve Hıristiyan Filipinlileri İspanya müttefikleri olarak savaşlarda Müslümanlara karşı kullanmaları, toplumda iki dinin mensupları arasında birbirlerine karşı güçlü bir düşmanlık geliştirmiştir.

Hıristiyan nüfusun İspanyollar liderliğindeki saldırılara ve Müslüman bölgelere yapılan seferlere aktif katılımı Morolar arasında nefret, kızgınlık ve şüphe yarattı. Hıristiyan Filipinliler İspanyol istilacıların tam işbirlikçileri olmasalar bile, İspanyol sömürgeciliğinin bir aracı olarak kullanıldılar. Bu durum bir kutuplaşma başlattı. Sömürge deneyiminin bir sonucu olarak bugün hala açıkça görülen birbirleri hakkında olumsuz imgeler yarattılar. Kolonileştirilmiş ve Hıristiyanlaştırılmış halka İspanyolların basmakalıp düşünceleri, önyargıları ve Müslümanlara yönelik nefreti miras olarak kaldı. Müslümanları "medeniyetsiz", "acımasız", "hain", "haydut" ve "korsan" olarak gördüler. Öte yandan Müslümanlar Hıristiyanları “Müslüman kültürünü ve geleneklerini anlamayan ve İslamiyeti yok etmek isteyen”, son derece "etnosentrik" insanlar olarak görüyorlardı. Ayrıca Hristiyanları, hükümeti ve ordusunu Müslümanları vatanlarından çıkarmak için etkili bir şekilde kullanan, "topraklarına göz dikmiş" insanlar olarak görüyorlardı. Filipinliler arasındaki bu düşmanlık Hıristiyanlar Müslümanlara ait atalardan kalma toprakları işgal etmeye başladığında daha da yoğunlaştı.

4- Ekonomik Yıkım

İspanyollarla uzun yıllar süren çatışmalar sırasında Müslüman nüfus ciddi ekonomik gerilemeler yaşadı. Oldukça gelişmiş olan ve daha da gelişme potansiyeline sahip olan ekonomileri gerilemeye doğru gitti ve ekonomik durgunluk yaşandı. Müslüman direncini zayıflatma çabalarının bir parçası olarak sömürgeciler, Moro plantasyonları, tarlaları ve meyve bahçelerinin yanı sıra Malay Yarımadası, Endonezya ve Filipin Takımadaları'nın diğer halklarıyla gelişmekte olan ticareti sistematik bir şekilde tahrip etti. Buna ek olarak sömürgecilerin Müslüman ticaret gemilerini yok etme politikaları komşu ülkelerle ticaret yapmalarını önlediği için ekonomik hayatlarını ve yaşam biçimlerini bozdu.

5- Eğitim Sistemine Etkileri

Hıristiyan tipi eğitimin imparatorluk emellerini gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılması yönündeki İspanyol stratejisi, Moro eğitim sisteminde ciddi sonuçlar doğurdu. Bu eğitim sisteminin yürürlüğe girmesiyle birlikte, işgalcilerin kendi alanlarında okullar kurma girişimlerine şiddetle karşı çıktıklarından, eğitim anlamında gayri-Müslim nüfus karşısında kaybetmeye başladılar. İspanyol eğitim sistemi kendi değerlerine, kurumlarına ve çıkarlarına dayandığından Müslümanlar için bunu reddetmekten başka seçenek kalmadı. Toplulukları üzerindeki sonuçlarının bilincinde olarak, gerçek kültür ve tarihlerini korumak için bu tür bir eğitime karşı direndiler. Yaklaşık dört yüzyıl İspanyol idaresinin sonucunda Müslüman bölgelerde İspanyollar tarafından tek bir batı tipi okul kurulamamıştır.

Böylece Hıristiyan anlayışa sahip eğitim sistemi Müslüman toplum için okur-yazarlık konusunda gerilik ve durgunluğa neden oldu. Bu eğitim sisteminin devreye sokulması, kendi toplulukları tarafından ihtiyaç duyulan kendi profesyonellerini üretmelerini engelledi. Hıristiyan toplulukların aksine, tıp doktorları, diş hekimleri, avukatlar ve öğretmenler gibi meslek mensupları, İspanyol döneminde Müslüman toplumlarda hemen hemen hiç bulunmadılar. Bu nedenle İspanyol sömürgeciliği ülkedeki Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında eğitimsel ve mesleki bir boşluk yarattı.

Hıristiyan Filipinlilerin sağladığı eğitim gelişimi, sosyo-ekonomik ve siyasi yapılarını hızla geliştirmelerini sağladı. Eğitimin, değişim ve gelişmede hayati bir rol oynadığını fark ettiler. Ve böylece Amerikalılar 1898'de İspanyol-Amerikan savaşında İspanyolları yenip Filipinlerin yeni sömürge efendisi haline geldiklerinde Moroland'daki idareyi yönetmek için kuzeydeki eğitimli Hıristiyanları kullandılar.

2.3.6 Liberalizmin Yükselişi ve Filipin Milliyetçiliği Mücadelesi

Filipinler'in Tagalog bölgesinde başlatılan ve daha sonra diğer bölgelere yayılmış olan 1896 ve 1898'deki Filipin Devrimi, büyük oranda, Avrupa'da ilk kez ilan edilen liberal fikirler tarafından motive edildi. Bu fikirler karakter ve yön açısından laik bir yapıya sahipti.

Hıristiyan yerliler kendilerini ne dindar ruhta ne de sömürgeci nitelikte olmayan bir ulusal topluluk haline getirmek istediler. Birçok tarihçiye göre devrimin nedenlerinden biri, rahiplerin ve dini kuruluşların görevlerini istismarı ve kilisenin koloni ile ilgili işlerde daha üstün olduğuna dair düşüncedir. Bununla birlikte birçoğu güçlü bir şekilde bürokrat ve Mason localarının üyeleri olan devrimci liderler, kilisenin İspanyol karakterine değil, kendi Hristiyan ilkelerine ve ayinlerine bağlı bir nüfusa sahip çıkmak zorunda kaldılar. Dolayısıyla bu liderlerin Katolik olmaya devam edecek ancak bir İspanyol hiyerarşisinin kontrolü altında olmayan bir Ulusal Kilise kurulmasını teşvik etmeleri söz konusu oldu. 1899'da Devrimci Hükümet tarafından onaylanan anayasa ilk başta Kilise ve Devlet'in ayrılması ilkesini öngörüyordu. Fakat yerli din adamlarının yanı sıra birçok kilise cemaatinin muhalefeti bu hükmün geçici olarak durdurdu ve hizmet talep eden belediyeler tarafından kilise rahiplerinin geçimlerinin sağlanması maddesi ilave edildi. Gerçekte devrimin entelektüel liderlerinin birçoğu laiklik yanlısı olsa da, devrimin sıradan savunucularının büyük bir bölümünün dini düşüncelerini hiçe saymak mümkün değildi (Majul, 2010: 42).

Devrim liderleri güneydeki Müslümanlar'ın sözlü sempatisini bile alamadılar. Müslümanların bakış açısından "İspanyolların ortadan kaldırılması,

sadece bir Hristiyan Filipin hükümetinin yükselişini simgeliyordu.” Geleneksel hayat tarzlarını, politik ve sosyal sistemlerini ve İslami inanışlarını her zamankinden daha fazla korumaya kararlı olduklarını belirttiler. Kuzeydeki Hıristiyanlarla tarihsel temasları her zaman çatışma ve düşmanlık şeklinde olduğu için Müslümanlar bu sürece kendilerini dahil etmemeyi tercih ettiler.

Amerikalılar, bir dizi kanlı savaş sonrasında Filipinler'deki farklı Müslüman grupları, dini özgürlük, yeniden yapılandırma, eğitim ve sanitasyon için herhangi bir garanti olmadan yatıştırmayı başardılar. Fakat onlar da İspanyollar gibi, Müslümanların, Güneydoğu Asya ve Arap dünyasındaki diğer Müslüman gruplarla samimi temaslarda bulunmasını desteklemediler. Bununla birlikte Amerikan rejimi altında Hristiyan illerinden birçok yerleşimcinin Mindanao'ya göç etmeleri teşvik edildi. Bu politika 1935'te kurulan hükümet tarafından da sürdürüldü. Müslümanların atalarına ait olduklarını iddia ettikleri arazilere ve kaynaklara karşı bir saldırı oluşturan bu politika, Müslümanlarla yaşanan gerginliğe katkıda bulunmaya devam eden bir bileşen haline geldi. Başlangıçta Hıristiyan ve Müslüman cemaatler dostça yaşasa da, aralarında gerçek çatışmalar olmasa da bu durum siyasi ve ekonomik rekabet nedeniyle gerginlikler yarattı (Majul, 2010: 43).

2.4 Amerikan Sömürge Döneminde Morolar

Moro bölgesinde yaşanan tarihsel adaletsizliğin bir başka dönüm noktası İspanya ile ABD yönetimi arasında imzalanan 10 Aralık 1898 tarihli Paris Antlaşması’dır. Filipinlerdeki Müslümanların "anormal" şekilde Filipinler topraklarına dahil edildiği bu anlaşma hususunda Dr. Onofre D. Corpuz şöyle yazıyor: (Sakili 2012:13)

“1898 yılında Paris'te İspanya ve yeni emperyalist ABD, bir ülke ve insanlarını alım- satım yaptılar. Aslında İspanya sahip olmadığı bir şeyi sattı. Bu kağıtta satılan neydi; bu kağıt parçaları şunu söylüyordu: Sulu İspanyol tacının bir parçası idi ve Mindanao ve Basilan ve Sulu ve Tawi-Tawi de artık Filipinler’in illeri idi... “

Bu olayın bir başka yansıması Mindanao'lu bir bilim adamı tarafından şöyle sunulmuştur: *"Paris Antlaşması ile İspanyol mülkiyetinin Amerikalılara sözde transferi aynı zamanda Regalian Doktrini'nin Amerikalılar tarafından Filipinler Cumhuriyeti'ne basit bir şekilde uygulanması demekti. Filipinler Cumhuriyeti adına, sahip olduğu mülkiyet haklarını Amerikalılardan aldığını söylemek, onlardan önceki tarihsel gerçeklerine tam bir saygısızlıktır. Filipin varlığı Regalian Doktrini'nin meşruiyetini sürdürmek ve sömürgeciliği korumak içindir. Daha da kötüsü bu sömürge hareketi 1935, 1973 ve 1986 Filipin anayasalarında kutsal kabul edilmiştir."* (Rodil, 1987: 28, Aktaran Sakili, 2012: 14)

İmzalanan bu anlaşma uyarınca Amerika, Filipinler'i İspanya'dan devraldı. Moro bölgesi hiç zaman İspanyol kolonisi olmadığı halde bu devire dahil edildi. Moro halkının topraklarının İspanya sömürgesinden kurtarılması ve bağımsızlıklarını ilan etmeleri konusunda Amerikalıların kendilerine yardım edeceği inancınının aksine ABD yönetimi İspanyollardan devir aldığı sömürgeci yaklaşımı devam ettirerek Güney Filipinler halkları arasında kin ve nefret politikalarını sürdürmüş, ayrıca İspanyollardan farklı olarak büyük arazi sahipleri ve uluslararası şirketler aracılığıyla Mindanao ekonomisini kontrol etmenin ve bölgede tekel kazanmanın yollarını aramıştır.

20 Ağustos 1899 tarihli Kiram-Bates Anlaşması'nın Moro tarihinde önemli bir yeri vardır. Anlaşma ABD'yi temsilen General John Bates ve Sulu Sultanlığı'nı temsilen Sultan II. Jamal ul- Kiram arasında imzalanmıştır. Sulu Sultanı bu anlaşmanın adayı güvenlik açısından garantiye alacağını ve Amerikalı sömürgecilerden koruyacağını düşünmüştü. Ne var ki Amerikan yönetimi bu anlaşma sayesinde bölgedeki ABD varlığını onaylatmış, dolaysız bir yönetim kurarak Mindanao Adası'nı tamamen hakimiyeti altına almıştır (Hayase, 2007: 48, Aktaran Söylemez, 2016: 44). Anlaşmanın İngilizce metninde tüm Jolo bölgesi üzerinde Amerikan hakimiyeti ilan edilmiş ve tanınmış iken, yerli halkın dilinde hazırlanan anlaşma metninde aynı madde, "Sulu Adası'nın korunması, politik ve ekonomik açıdan desteklenmesi Amerikan yönetiminin elindedir." şeklinde yazılmıştır. Dolayısıyla yerli dilde hazırlanan metin hiçbir şekilde Amerikan

hakimiyetinin tanınmasıyla ilgili bir madde içermemektedir (Jubair, 2007: 61-62, Aktaran Söylemez, 2016: 44). Anlaşma 2 Mart 1904 tarihinde Amerikan yönetimi tarafından tek taraflı olacak şekilde iptal edilmiştir.

Amerika'nın Filipinler için temel politikası Başkan William Mc Kinley tarafından yazılmıştır. Mc Kinley "adaları sömürmek için değil, geliştirmek, uygarlaştırmak, eğitmek ve kendi kendilerini yönetmeleri konusunda bilinçlendirmek" için orada olduklarını belirtmiştir (Harrison, 1922: 36). Bu genel politika Mindanao ve Sulu'ya da uygulanmıştır. Bu politika Müslümanları siyasi, ekonomik ve sosyal olarak değiştirmeyi ve böylece ülkedeki "uygar" ve "modernize edilmiş" Hıristiyan nüfusa adapte edebilmeyi öngörüyordu. Bu amaçla Amerikan yasaları ve adalet kavramları empoze edildi, devlet okulları ve diğer hizmetler yaratıldı, araziler incelendi, isimlendirildi ve mülk sahipleri aşırı nüfuslu kuzey bölgelerden göç etmeye ve Mindanao'da açık arazilere yerleşmeye teşvik edildi (Schlegel, 1974:7).

Amerikan sömürge rejimi politikalarını uygulamak için Müslümanlara karşı ilk önce silah kullandı. Daha sonra bir "cazibe politikası" olarak eğitime başvurdular. Bu politikalar 1899-1920 yılları arasında Mindanao ve Sulu'da gerçekleştirildi ve bu süre boyunca Amerikalılar bölgedeki meseleler üzerinde doğrudan kontrol sahibi oldular.

Moro bakış açısından bu entegrasyon programları bir tehdit oluşturuyordu. Müslüman toplumun hayatta kalması adına, aynı dini yükümlülük duygusuyla, İspanyol politikalarına direndikleri gibi onlara da aynı direnci gösterdiler. Ancak ABD'nin Moro üzerinde kurmaya çalıştığı egemenlik mücadelesinde 1899-1916 yılları arasında yaklaşık 20.000 müslüman katledildi.

2.4.1 Amerikan İdaresinin Aşamaları

1896 yılında Katipunan örgütü tarafından başlatılan Filipin Devrimi, İspanyol sömürge güçlerinin Luzon adasına yönlenmesine sebep oldu. 1898'de

Amerikalıların istilasıyla, Sulu ve Maguindanao'nun saltanatlarının yeni sömürgecilerle uzlaşmaktan başka alternatifleri olmadı. Yeni istilacı güçler sultanlıkları dostluk antlaşmaları yaparak tanımak zorunda kaldılar. Bu arada Moro halkı datular öncülüğünde ABD emperyalizmine, zorunlu eğitim, vergi ödemesi ve özellikle nüfus ile ilgili politikalarına karşı dağınık ve yerel direniş başlattı. Moro halkı ABD tarafından uygulamaya konulan eğitim sistemini İslam karşıtlığının bir şekli olarak gördü.

Moro bölgesi üzerindeki egemenlik hakkının İspanya'dan Amerika'ya geçmesi ile birlikte Morolar sömürgeciliğe karşı direndiler ve binlerce insan, anavatanlarını Filipin devletine dahil etme konusundaki Amerikan politikasına karşı savaştı ve öldü.

Mindanao ve Sulu'daki Amerikan sömürge politikaları, Askeri Hükümet (1899-1903), Moro Eyaleti (1903-1913) ve Mindanao ve Sulu İdaresi (1914-1920) olmak üzere üç farklı idare altında uygulanmıştır.

1. Askeri Hükümet ve Müdahale Etmeme Politikası (1899-1903): Bu dönem Amerikan sömürgeciliğinin Bangsa Moro halkıyla ilk temasını temsil eder. Bu yönetim uyarınca Amerikan kuvvetleri Müslüman yaşam biçimine "müdahale etmeme" politikası uyguladı. Moro'nun Mindanao ve Sulu üzerindeki egemenliğini tanımaya ve Filipin takımadalarının kuzeyinde devam etmekte olan Filipin-Amerikan Savaşı'ndan (1899-1901) Moroları korumaya yönelik Amerikan çabaları, Bates Anlaşmasının imzalanmasına katkıda bulundu. 20 Ağustos 1899'da Birleşik Devletler Ordusu'ndan Tuğgeneral John Bates ve Jolo Sultanı Jamalul Kiram II arasında imzalanan anlaşmaya göre; Sulu Takımadaları üzerinde Amerikan egemenliğinin kabulü, çeşitli suçlarla itham edilen kişilerin tutuklanması ve korsanlık faaliyetlerinin durdurulması karşılığında Sultan ve datulara aylık ödeme yapılacaktı. ABD Sulu Sultanlığı ve Moro özerkliğine saygı duymaya, Sulu'yu veya herhangi bir parçasını başka bir ülkeye vermemeye veya satmamaya söz veriyordu. Birleşik Devletler Sultan'ın halkını yönetme yetkisini, Moroları yabancı müdahalelerden korumayı ve sultanın ve diğer şeflerin yetki alanına saygı göstermeyi kabul etti (Che Man, 1987: 70).

Bu anlaşma ile Müslümanların dinlerini özgürce yaşamaları garanti edildi. Basilan ve Mindanao'nun Müslüman liderleri de, yazılı olmasalar bile, sömürge yönetimi ile benzer anlaşmalar yaptılar.

Bu anlaşma Müslüman egemenliğini açık bir şekilde kabul etti ancak 1904'de aniden ortadan kaldırılması nedeniyle anlaşma ile ilgili iyi sonuçlar alınması çok kısa sürdü. Antlaşmanın yürürlükten kaldırılması Amerikalıların anlaşmayı 1899-1901 yılları arasında ülkenin kuzey eyaletlerinde patlayan Filipin-Amerikan Savaşı'nda Müslümanları etkisiz hale getirmek için bir araç olarak kullanmak amacıyla imzaladıklarını gösterdi. Gerçekten Amerikalılar bu ani iptalden hemen sonra Müslümanlar üzerinde merkezi yönetim politikasını uygulamaya koydular. Bununla birlikte sömürge yönetimi Moroları Filipin ulusal yaşamına entegre etmek için farklı bir hükümet biçiminin gerekli olduğunu fark etti.

İlk başta Morolar bu düzenlemelerden memnun görünüyordu. Çünkü Birleşik Devletler sıkı bir müdahale politikası uygulamadı. Filipin-Amerikan Savaşı bittikten sonra Amerikan askeri liderlerinin Moro toprakları üzerinde doğrudan bir kontrol politikası uygulama düşüncesi ve bu sebeple girişilen hareketler Moro toplumunun hayatta kalması için bir tehdit oluşturdu. Ve askeri işgale karşı birçok yerde direniş meydana geldi. Örneğin, Panglima Hassan ve adamları 1901'de Sulu'da Amerikan askerleriyle savaştı. Hasan'ın direnci Amerikan varlığının devam etmesinin Moro'nun otoritesini olumsuz etkileyeceği, özellikle bir panglima (bölge şefi) olarak kendi yetkisini etkilediği inancından kaynaklanmıştır. Hassan, aynı zamanda, yabancı egemenliğine direnmenin "Sabilillah (Allah yolunda mücadele)" olduğuna inanmış ve taraftarlarını toparlamak için bu kavramı kullanmıştır (Tan 1977: 22, Aktaran Che Man, 1987: 71).

Lanao'da önemli Moro silahlı mücadelelerinden birisi Mayıs 1902'de Bayan Savaşı'dır. Çatışma Maranao sultanlarının ve şeflerinin Amerikan askeri faaliyetlerine yönelik düşmanca tavırlarından kaynaklanıyordu. Amerikalıları dinlerini değiştirmeye ve halklarını köleleştirmeye çalışmakla suçladılar. Pandapatan Sultanı tarafından yardım edilen Bayan Sultanı, Binadayan Datusu ve Bacolod, Butig ve Maciu gibi farklı komşu barangaylardan Moro savaşçıları Amerikan askerleri ile

savaştılar. Savaşta Bayan ve Pandapatan Sultanları da dahil olmak üzere 300'den fazla Müslüman öldü. Amerikalılardan 10 ölü ve 41 yaralı vardı (Gowing 1977: 86-87, Aktaran Che Man, 1987: 71).

Maranaoların Amerikan egemenliğine karşı direnişlerine bir başka örnek; Haziran 1902'de Datu Tungul ve Sultan Binibayan'ın savaşçılarının Camp Vicars yakınlarındaki birliklere saldırısı idi ve sultanın ölümü ile sonuçlandı. Bunları Müslümanlar tarafından yapılan bir dizi saldırı izledi. Eylül ve Ekim 1902 arasında Sultanlar Ganduli ve Tanagan Amerikan askerleriyle savaştı, sultanlar ve yüzden fazla Moro savaşçısı öldürüldü (Tan 1977: 21, Aktaran Che Man, 1987: 71).

Sonuç olarak, Moro Eyaleti 1903'te örgütlendi. Bu karar Hıristiyan Filipinli milliyetçilerin Mindanao ve Sulu'yu Filipin ulusunun geri kalanından ayrılmaz olarak tanımaya yönelik baskısına atfedilebilir. Buna ek olarak hem Amerikalılar hem de Filipinliler Mindanao ve Sulu'nun zengin doğal kaynaklarının ülkenin ekonomik geleceğine katkısının önemini fark ettiler.

2. Moro Eyaleti ve Merkezi Yönetim Politikası (1903-1913): Amerikan politikasının " müdahale etmeme" durumundan "doğrudan denetim" şekline dönmesi ile Moro Eyaleti kuruldu. Moro Eyaleti Moro halkının 1902 Filipin Yasasının öngördüğü gelecekteki bir Filipin Devletine entegrasyonu için hazırlık yapılmak üzere hazırlandı ve örgütlendi. Zamboanga, Lanao, Cotobato, Davao ve Sulu'ya bölünen eyalet doğrudan bir yönetim altına girdi. Zaten 1899'da Başkan William McKenley Amerikan politikasını *'Filipinler sömürmek için değil, geliştirmek, uygarlaştırmak, eğitmek ve kendi kendilerini yönetmek konusunda eğitmek için bizimdir'* diyerek tanımlıyordu (Harrison 1922: 36).

Bu idari teşkilatta Zamboanga Valisi en yüksek görevli idi ve kabileler datular tarafından yönetiliyordu. Direkt olarak Manila'daki genel valiye ve Amerikalılar tarafından kurulan Filipin Komisyonu'na bağlıydı. Bu dönemde Hıristiyan Filipinliler Komisyonun diğer üyelerini oluşturdu. Bu yönetim Mindanao ve Sulu'da "gelişme, uygarlaştırma ve eğitim" politikasının uygulanmasına başlamıştır. İyi düzenlenmiş il ve ilçe yönetimleri organize edildi. Batılı model

okullar ve hastaneler inşa edildi. Tarım ve ticaret genişletildi. Moroların kölelik gibi bazı uygulamaları yasadışı hale getirildi. Ayrıca kuzey illerindeki Filipinli Hıristiyanlar Moro topraklarına göç etmeye teşvik edildi. Amerikalıların vazgeçilmezi olan vergi sistemine geçiş de önemliydi. İhracat-ithalat vergileri ve gemi kayıt ücretleri gibi vergiler uygulandı (Che Man, 1987: 72).

Ancak Müslümanlar bu uygulamaları 18 Ağustos 1899'da imzalanan Bates Antlaşması'nın açık ihlali olduğu için reddettiler. Daha da önemlisi bu politika İslami sosyo-kültürel çevre ve yerli yaşam biçimiyle bağdaşmayan batı kültürü üzerine kuruldu. Bu politika batılı kurumların benimsenmesini ve 13. yüzyılda İslamiyeti kabul ettikten sonra Moro toplumunu karakterize eden tüm İslami sosyal sistemin yok edilmesini amaçlıyordu. Amerikalıların bu adalara sahipmiş gibi davranmaları ve Mindanao ve Sulu'ya hızlı bir şekilde girişleri Müslümanları sömürge politikasına direnmeye itti. Sonuç olarak bu muhalefet grupları ile çok kanlı savaşlar yaşandı. Ancak 1914 yılında Amerikalıların silah ve savaş stratejisine sahip üstün askeri gücü Moro yerlilerine karşı ile zafer kazandı.

Moro Eyaleti General Leonard Wood (1903-1906), Tasker Bliss (1906-1909) ve John Pershing (1909-1913) tarafından yönetildi. Morolar Amerikalı yetkililer tarafından kanunları ve gelenekleri olmayan 'vahşiler' olarak görüldü ve kural ve gelenekleri korunmaya değer bulunmadı. Bu süreçte çok sayıda direniş yaşandı ve binlerce Moro Amerikan askerleriyle savaşırken öldü (Che Man, 1987: 73).

General Leonard Wood kölelik karşıtı yasaları onayladığında ve dini mahkemeleri Batı hukuk sistemi ile değiştirdiğinde, Panglima Hassan savaşçılarını tekrar topladı ve Sultan Kiram II'nin desteğiyle Ekim 1903'te Moro Eyaletinin hükümetine meydan okudu. Hassan'ın adamlarının Amerikalı askerlerle yaptığı savaş Hassan'ın Mart 1904'te ölümüyle sona erdi. Wood, Hassan'ın direnişini Müslüman hoşnutsuzluğun bir ifadesi olarak nitelendirdi.

Lanao'da 1903 ve 1904 yıllarında Hıristiyan yerleşim yerlerine ve Amerikan birliklerine sık sık silahlı saldırılar yapıldı. Yüzbaşı Pershing rahatsızlıkları

durduramadı. Amerikan askerleri 1904 baharında güçlü bir direnç alanı olan Taraca kalesini kuşattı. Kuşatma çok sayıda Müslümanın ölümü ile sonuçlandı (Gowing 1977: 154-155; Tan 1977: 21, Aktaran Che Man, 1987: 74).

Cotabato'da Datu Ali, "kafirlerin Müslümanları Hıristiyan olmaya zorlayacakları" düşüncesi ile Cotabato Vadisi halkını Amerikalılara karşı seferber etti. Mart 1904'te Wood'un birlikleri Datu Ali'nin ana kalesini tahrip etmeyi başardı. Bununla birlikte Datu Ali stratejisini gerilla savaşı olarak değiştirdi. Sonunda Yüzbaşı Frank McCoy yönetimindeki askerler ile Datu Ali'nin adamları arasında Ekim 1905'te Simpetan'ın yakınında gerçekleşen savaşta Datu Ali ve yüze yakın adamı öldürüldü (Che Man, 1987: 74).

Ocak 1905'te başlayan isyanda Datu Usap, bir vaiz olan Hacı Masdali ile birlikte yetkililere direndi. Binbaşı Hugh Scott, Usap'ın kalesine saldırdı ve isyanı durdurdu. Savaşta Datu Usap öldü ve Hacı Masdali yakalanarak Singapur'a gönderildi. (Gowing 1977: 158, Tan 1977: 29; Aktaran Che Man, 1987: 73).

Kuzey Borneo'da yaşayan ve Hassan'ın destekçisi Datu Pala Jolo Adası'na döndü ve Amerikalılara karşı bir cihad çağrısı yaptı. Bu çağrı General Wood'un Moro liderlerini ayrıcalıklardan ve zenginlik kaynaklarından mahrum eden kölelik karşıtı politikasıyla tetiklendi. Mayıs 1905'te Amerikan askerleri Pala güçleriyle bir dizi savaş yürüttü. Datu Pala öldürüldü, adamları mağlup edilinceye ve dağılıncaya kadar direnişe devam etti. Pala'nın akrabaları, destekçileri ve Amerikan politikalarına karşı çıkanlar Bud Dajo'da bir araya geldi. Yaklaşık 790 kişilik Amerikan kuvvetleri ile binden fazla Moro arasındaki Bud Dajo savaşı Mart 1906'da meydana geldi ve iki gün sürdü. Savaşta 600'den fazla Müslüman öldü (Gowing 1977: 161, Aktaran Che Man, 1987: 73-74). Bu savaş Moro Eyaletinin valisi olarak Wood'un dönemindeki en kanlı savaşlardan biriydi.

General Tasker H. Bliss, Nisan 1906'da General Wood'un yerini aldığında, Bud Dajo savaşı sona erdi ve Moro direnci tükendi gibi görünüyordu. General Bliss bunu Moro'yu barışçıl yöntemlerle kazanma ve sivil ilişkileri ilerletme fırsatı olarak gördü. Moro toprakları sert bir şekilde idare edilirken General Bliss çabalarını

Moroların ve Paganların eğitimine adamıştı. Bliss Filipinlerin sosyal ve siyasi hayatına getirilebilecekleri temel aracın eğitim olduğunu ileri sürdü. General Bliss'in Moro Eyaletinin valisi olarak görev yaptığı üç yıllık dönem boyunca Moro direnişi ya da ayaklanma tarzında önemli bir olaya rastlanmadı. Bu dönem "Barış Çağı" olarak bilinmektedir.

Bununla birlikte büyük silahlı mücadelelerin olmaması Moro'nun Amerikan yönetimini onaylanmasının bir kanıtı değildir. Daha ziyade Moroların gücünün Wood yönetimine şiddetli bir direnme döneminden sonra zayıflaması neden olarak söylenebilir. Daha da önemlisi Bliss'in yaklaşımı Wood'un politikalarına göre daha az baskıcıydı ve daha az direnç görülüyordu.

Moro Eyaletindeki göreceli barış General John J. Pershing'in 1909'da vali olmasının ardından da devam etti. General Pershing zamanının çoğunu eyaletteki sosyal ve ekonomik koşulların iyileştirilmesine harcadı. Onun vurgusu bölgenin tarımının geliştirilmesine, ticari amaçlı mahsullerin çıktıları, özellikle çeşitliliğin artırılmasına yönelikti. Tarımsal kaynakları daha az kullanılmış olan Cotabato ve Lanao'nun potansiyelin geliştirilmesi için özel bir çaba gösterdi. Pershing aynı zamanda madencilik ve üretimi geliştirmekle de ilgilendi. General Pershing'in eğitim programı Moro çocuklarını Amerikan sosyal değerlerini benimsemeye ve bölgedeki ekonomik yaşamda üretken katılımcılar olmaya yönlendirmeyi amaçlıyordu. Daha da önemlisi General Moro topraklarındaki barış ve düzenin toplumsal gelişme için hayati olduğuna ve Moro'nun silahsızlandırılıncaya kadar gerçek barışın gerçekleşmeyeceğine inandı (Che Man, 1987: 75).

Moro'nun silahsızlandırılması Wood and Bliss arasında tartışılmıştı ama onların döneminde gerçekleşemedi. Ancak General Pershing Moro'yu silahsızlandırmanın gerekli olduğunu hissetti. Artık "Morolara hükümetin anlamını öğretmenin zamanı" (Gowing 1977: 235, Aktaran Che Man, 1987: 76) idi. 8 Eylül 1911'de Pershing Moro Eyaletindeki Moroların silahsızlandırılmasını isteyen 24 Nolu Yönetici Emri'ni yayınladı.

Pershing teslim olan tüm silahların bedelini vereceğini taahhüt etmesine rağmen çoğu Moro silahsızlanma düzenine karşı çıktı. Silahlarını vermeyi reddeden Moro silahlı grupları ile hükümet birlikleri arasında çatışmalar çıktı. Aralık 1911'de Ujaji ve Jailani liderliğindeki binden fazla Moro silahsızlanma politikasına karşı Bud Dajo'da toplandı. ABD'de görevdeki Cumhuriyetçiler, Demokratların Morolarla yapılacak savaşı siyasi malzeme olarak kullanmalarından korktuğu için Vali General Newton Gilbert, General Pershing'den Bud Dajo'daki Moro saldırı planını iptal etmesini istedi. Pershing, Gilbert'in isteği doğrultusunda Morolarla müzakerelerde bulundu ve iki grubu ikna edebildi.

1913 başlarında Sulu'da Lati Ward'daki Morolar silahsızlanma politikasına karşı hükümet güçleri ile savaştı. Gittikçe daha fazla sayıda hükümet birliği onlarla savaşmaya başlayınca çoğunlukla silahsız köylü olan Lati Ward'daki nüfusun neredeyse tamamı Bud Bagsak'a geri çekildi. Müzakereler aylarca devam etti. Sonunda tüm Moroların evlerine dönmesi konusunda anlaştılar. Onlar geri döndüğünde hükümet birliklerini o bölgeden çekecekti. Naqib Amil, Datu Jami ve Datu Sahipa ve takipçileri anlaşmaya uymayı reddetti. 11 Haziran 1913'te General Pershing birliklerine onlarla savaşmaya emretti. Bud Bagsak'ın ünlü savaşı beş gün sürdü. Savaşta 500- 2.000 Moronun öldüğü tahmin edilmektedir (Gowing 1977:238-242, Aktaran Che Man, 1987: 77) Datu Sabtal'ın Ağustos ve Ekim 1913'te vergi toplamaya karşı direnişleri hariç barış Moro topraklarına geri döndü.

Moro Eyaleti'nde sömürge makamları kamu işlerinin düzenlenmesi, okulların, hastaneler ve dispanserlerin inşası gibi çeşitli programlar uygulamaya koydu. Bu çabaların bazıları askeri hükümet idaresi sırasında zaten başlatılmıştı. Buna ek olarak Amerikan yargı sistemini tanıttılar, tarım ve ticaretin gelişmesini teşvik ettiler. Müslüman toplumun batı kültüründe ilerlemesini kolaylaştırmak için yürütülen bu kalkınma çabaları Amerikalılara ve Hıristiyan çoğunluğa büyük oranda fayda sağladı. Örneğin Amerikalılar tarafından sunulan eğitim sistemi Müslümanları dinlerinden ve geleneksel yaşam biçimlerinden uzaklaştırmakta ve Amerikan kültürünü öğrenmesini ve kabul etmesini teşvik etmekteydi. Bu politika General John

Pershing'in Müslüman kızların eğitimi konusundaki açıklamasına da yansımıştır: (Pershing, 1913: 32, Aktaran Makol-Abdul, 1997:317)

"Hıristiyanlık ile ilgili konularda okullarda eğitim verilmese bile, bu din okullarda Amerikan ve Hristiyan Filipinli öğretmenler tarafından yaşanmaktadır ve bu durum bir dereceye kadar genç kızların yaşamlarını etkilemektedir. "

Batılı eğitim sisteminin uygulanması Müslümanları iyi bir sömürge haline getirmek ve yetiştirmek için Amerikan planının bir parçasıydı. Sonuç olarak Amerikalıların Müslüman topraklarındaki zengin doğal kaynakları kontrol etmeleri ve kullanmaları daha kolay olacaktı. Constantino'nun söylediği gibi: (Constantino, 1982:5, Aktaran Makol-Abdul, 1997:317)

"Amerikalılar tarafından getirilen eğitim sistemi, Filipinlileri okur-yazarlık ve cehaletten kurtarmak amacıyla kurulmamıştır. Amerikan işgalinin ekonomik ve siyasi hedefleri göz önüne alındığında eğitim, Amerikan sömürge politikasının bu geniş amaçlarıyla tutarlı olmalıydı. Filipinliler bir Amerikan kolonisinin vatandaşı olarak eğitilmeliydi. "

Moroların Amerikan eğitim sistemine şiddetle karşı koymaları hiç de şaşırtıcı değildi. Bununla birlikte Müslümanlar sömürge yönetimi tarafından başlatılan bazı programlardan doğrudan veya dolaylı olarak yararlandılar. Ne yazık ki bu gayretler Amerika'nın Filipinler'deki ekonomi modelinin bir parçasıydı ve ülkenin bol ve zengin doğal kaynaklarının kullanılmasını ve geliştirilmesini hedefliyordu.

Daha da önemlisi sömürge rejimi Amerikalıları ve ülkenin kuzey ve orta kesimlerindeki Hristiyanları Moro topraklarına yerleşmeye teşvik etti. Bu amaç doğrultusunda çeşitli yeniden yerleşim programları başlatıldı. Örneğin 1917'de altı tane Cotabato'da, bir tane Lanao'da tarım kolonisi kurulmuştur. Daha fazla yerleşimciyi cezbetmek adına Amerikan yönetimi başlangıçta yeterli kaynağı bulunmayan kişilere kredi sağladı. Bununla birlikte 1919 yılına gelindiğinde hükümet sadece yeterli fonlara sahip olanların göçünü teşvik etti.

Amerikalıların yeniden yerleşim programlarının bir parçası olarak 1903-1906 yılları arasında Moro Eyaletinin valisi olarak görev yapan Leonard Wood yerleşimcilere verilen arazileri 40 dönümden 200'e çıkarmıştı. Ayrıca bu yönetim özel şirketlerin kurulmasına izin vermiş ve böylelikle sadece Mindanao'da 2560'ın üzerinde yatırım gerçekleşmiştir. Böylece Amerika'nın kapitalist gelişime olan vurgusu açık bir biçimde yapılmıştır.

Yeniden yerleşim programlarının sömürge yönetiminin Moroları "uygarlaştırma" gayretinin bir parçası olduğu ifade edildi. Hıristiyanları Moro topraklarına getirerek Müslümanları Hıristiyan çoğunluğun medeniyet düzeyine yavaş yavaş çekebileceklerini öngördüler. Bununla birlikte bu entegrasyon çabaları ve Müslümanları batı çizgisinde "uygarlaştırma" hareketi beklenenden daha fazla sorun yarattığından Amerikan beklentilerini karşılamadı. Buna ek olarak yeniden yerleşim programları sömürgecilerin bölgenin doğal zenginliklerini kullanma yönündeki daha büyük ekonomik hedeflerinin bir parçasıydı. Gomez bu konuda şunu öne sürüyor: (Makol-Abdul, 1997:317)

"... yeniden yerleşim programları, Amerikalıların Mindanao'yu (dolayısıyla Filipinler'i de) Amerikan sermayesine katmak için yaptıkları ekonomik planın bir parçasıydı. Bu nedenle Mindanao potansiyel ve zengin bir koloni olarak görülüyordu ve buraya "umut veren topraklar" deniyordu. Bu bölgenin sadece takımadaların geri kalanının (özellikle yiyecek ve giyecek alanlarında) ihtiyaçlarını karşılayabileceği değil daha da önemlisi Filipinler'deki Amerikan yatırımlarından kazanç sağlanacağı da kuvvetle düşünülüyordu... "

Amerika'nın Mindanao kaynaklarına olan ilgisi sanayileşmiş ülkelerin ihtiyaç duyduğu hammadde ve tropikal bitkiler üretiminde kullanılan plantasyonların kurulmasına yol açtı. Ağaç kesim ve kereste şirketleri de hızla çoğalmaya başladı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra plantasyon ve kereste şirketlerinin sayısı muazzam bir artış gösterdi. Buna ek olarak Surigao'daki altın madenleri ve bölgedeki bakır ve kömür gibi diğer minerallerden faydalanıldı. Böylece Mindanao etkin bir biçimde sömürüldü ve sömürgeleştirildi.

Bu kanunlar ve politikalar sonucunda parçalanmış Moro güçlerine (1903-1914) karşı pasifize edici uygulamalar yapıldı. Mindanao'da Moro ve Moro olmayan yerli halkların ata topraklarının bir kısmı ABD merkezli çok uluslu şirketlere dağıtıldı. Bu firmalar arasında 1919'da BF Goodrich, 1925'te Del Monte, 1929'da Goodyear Lastik ve Kauçuk Şirketi bulunmaktadır. Luzon ve Visayas'tan göç ettirilen topraksız kişilere ve arazi spekülatörlerine toprak verilerek yerli halklar kendi topraklarından yoksun bırakıldı. (Jubair, 1999, Aktaran Abreu, 2008: 23)

Bu doğrudan kontrol politikası Moro bölgesinde yüzyıllarca süren sosyo-politik yapıyı ve gelenekleri kesintiye uğrattı. Yetkileri yasa ve yönetmelikleri uygulamak olan il ve ilçe birimlerinin kurulması Moro liderlerinin güç ve konumunu zayıflattı. Amerikan devlet okul sistemi Moro okullarını baltaladı. Toprakların Hıristiyan göçmenlere verilmesi sadece Moroların en önemli geçim kaynaklarının ellerinden alınmasının yanı sıra geleneksel şekilde toprak sahibi olma uygulamalarını da engelledi. Moroların bakış açısından Moro Eyaleti'nin yaratılması yabancıların diğer bir deyişle kafirlerin yasalarını ve geleneklerini uygulamak demekti. Bu durum farklı Müslüman ümmetleri için ciddi bir tehdit oluşturuyordu.

3. Mindanao ve Sulu İdaresi (1914-1920): 15 Aralık 1913'te Demokrat Parti'nin Filipin bağımsızlığına yönelik 'Filipinler Filipinliler içindir.'' prensibi doğrultusunda Moro Eyaleti yeniden organize edildi. 1914 yılına gelindiğinde, Müslümanlar silahlı yöntemlerle bastırıldıktan sonra, sömürge makamları Moro Eyalet yönetimi siviller tarafından yönetilen Mindanao ve Sulu İdaresi'ne devredildi. Bu değişimle birlikte altı yıldır süregelen Mindanao ve Sulu'daki sağlık, eğitim ve kamu tesislerinin modernizasyonu yoğunlaştı. Bu yönetim kalabalık Luzon ve Visayas bölgelerinden birçok Hıristiyan yerleşimcinin Mindanao'ya göç etmesini kolaylaştırdı. Bu sivil yönetime geçilmesinin asıl nedeni Mindanao bölgesini Luzon ve Visayas adalarının içinde olduğu politik sisteme entegre etmek suretiyle kurulacak Filipin ulus devletine dahil etmekti.

Bir sivil olan Frank W. Carpenter valiliğe atandı. İdare'nin ana görevleri Mindanao ve Sulu'yu Luzon ve Visayas ile birleştirerek Moro olaylarının kontrolünü Amerikalılardan Filipinlilere aktarmak ve Moro halkının sosyo-politik gelişimini ve

entegrasyon sürecini hızlandırmaktı. Direnişler esnasında Moroların gücü zayıflamıştı. Vali Carpenter barışın ve düzenin sivil sorumluluk içinde sürdürülmesi için ABD'nin ordu birliklerinin çoğunu geri çekmeyi başardı. Bölgenin Filipinler'in geri kalanıyla birleşmesi İdare'nin Filipinler hükümetinin yargı yetkisine bağlanmasıyla hızlandırıldı. Birçok Moro bu değişikliklere kızıp geleneksel yollarına sıkı sıkıya bağlı kalırken diğerleri hükümet entegrasyon programına girdiler. Sulu Sultanı Jamal ul-Kiram II ile Frank Carpenter arasında Mart 1915'te imzalanan Kiram-Carpenter Anlaşması ile sultanın bölgedeki Amerikan varlığını kabul etmesi ve dini liderlik vasfı dışındaki bütün siyasi ünvanlarından ve kendi gücünden vazgeçmesi Moro'nun teslim edilmesinin klasik bir örneğiydi (Hayase, 2007: 49, Aktaran Söylemez, 2016: 45).

Başkan Woodrow Wilson Ağustos 1916'da 240 sayılı Kamu Kanunu'nu (Jones Yasası) imzalandıktan sonra Mindanao ve Sulu üzerindeki yasama kontrolü Filipin Yasama Meclisi altına girdi. Her ne kadar bu döneminde Sulu genel olarak huzurlu gözükse de Moro rahatsızlıklarının örnekleri vardı. 1917'de Bayan Datusu hükümete meydan okudu. Silahlandılar, çocuklarının devlet okullarına gitmesine ve yetkililerin arazilerini araştırmasına izin vermediler. Bundan sonra yaşanan birkaç küçük olay ve direniş faaliyetleri hükümet tarafından hızla bastırıldı.

Buna ek olarak 1920'de Mindanao ve Sulu İdaresi'nin "Filipinizasyon"'u politikası uygulandı. Bu politika Amerikalıların Moro üzerindeki kontrolünün tamamen Filipinler'e aktarılması amacıyla Müslüman bölgelerin idaresi için daha fazla Hıristiyan Filipinliyi bu bölgeye getirmeyi amaçlıyordu. Dolayısıyla 1920'den sonra Lanao hariç tüm diğer Müslüman iller (Cotabato, Sulu ve Zambonga) Hıristiyan valilere sahipti. Bu gelişmeler Müslümanlar arasında endişe yaratmıştı. Dolayısıyla Filipinler'in bağımsızlığı fikri tartışıldığında ve gerçekleştiğinde Müslümanlar Moro topraklarının bağımsız bir Filipinler'e dahil edilmesine karşı protesto gösterileri düzenlediler.

Mindanao ve Sulu İdaresi'nin altı yıllık yönetimi, birleşmiş ve kendi kendini yöneten Filipinler'e Moro entegrasyonunun hızlanma dönemidir. Bu yönetimin kaldırılmasıyla birlikte Moro topraklarındaki Amerikan yönetiminin etkili yılları

sona erdi. Bundan sonra Moro'nun idari ve yasama kontrolü Hristiyan Olmayan Kabileler Bürosu aracılığıyla Hristiyanların elinde olacaktı.

Hıristiyan Olmayan Kabileler Bürosu (1920-1937)

Filipin Yasama Kararı No. 2878, Şubat 1920'de resmi olarak Moro ve Sulu İdaresi'ni ortadan kaldırdı. Moroların yönetimi İçişleri Bakanlığı tarafından Hıristiyan Olmayan Kabileler Bürosu'na bırakıldı.

Amerikalı yetkililer Moro'nun işlerini yönetmede önemli rol oynamaya devam etmesine rağmen bölge büyük ölçüde Hristiyan Filipinlilerin elindeki Insular hükümetinin kontrolü altındaydı. Örneğin Filipin Yasama organı, vali yardımcısı ve diğer genel yetkili makamların atanmasını ve Moro topraklarındaki programlar için uygun fonların sağlanmasını onaylama yetkisine sahipti.

Kendi kişisel çıkarları için Manila makamlarıyla işbirliği yapmaya istekli bazı liderlerin haricinde Morolar, bir bütün olarak, eski düşmanları olduklarını düşündükleri Filipinliler tarafından kontrol edilmektense Amerikan hükümeti kontrolü altında yaşamayı tercih ettiklerini belirttiler. Onlara göre birçok çatışmada onları yenen Amerikalıların yönetimine onay verilebilirdi. Ancak 300 yıldan fazla bir süre boyunca İspanyol yönetimleri altında onları yenemeyen Hristiyan Filipinlilerin egemenliğine girmek başka bir şeydi (Gowing 1979: 168, Aktaran Che Man, 1987: 79). Dahası Morolar yüzyıllarca süren İspanyol nüfusunun etkisinde kalan Hristiyan Filipinlilerin kendilerinin din ve geleneklerini ortadan kaldırmak için gizli sebepleri olduğuna inanıyordu.

Filipinliler Moroların arazilerine ekonomik ve bölgesel genişleme için ihtiyaç duydu. 1921'de Sulu'daki Moro liderleri Birleşik Devletler Başkanına Sulu'nun Filipinlerin geri kalanından ayrı olarak yönetilmesini talep eden bir dilekçe sundular. 1924'te Zamboanga'daki Moro liderlerinden oluşan bir heyet tarafından ABD Kongresi'ne Mindanao ve Sulu'nun Amerika Birleşik Devletleri toprağı haline getirilmesi hususundaki Moro arzusunu ifade eden bir dilekçe daha verildi (Gowing 1979: 168-169, Aktaran Che Man, 1987: 80). Yüzyıllardır süren Moro-Filipin

düşmanlığının dış görünüşlerine ve rahatlatıcı sözlere rağmen güçlü kaldığını ileri sürdüler. Bununla birlikte Moroların arzusu önemsenmedi.

Moroların Amerikalılara karşı 1913 yılına kadar sürdürdükleri tehdidi devam ettirecek güçleri artık yoktu. Sadece silahlı direnişle hoşnutsuzluklarını dile getirdiler. Bu dönemde Lanao'da hükümet birlikleri ile Morolar arasında çok sayıda çatışma çıktı. 1921'de Sisiman'da zorunlu hükümet eğitimine çıkan Datu Amai Binaning ve birkaç takipçisi öldü. 1923'te Tugaya Müslümanları vergi, eğitim ve yol yapımı için alınan haraçlara karşı silahlı isyanlar düzenledi. Maranao Müslümanlarının elli dördü hayatlarını kaybetti (Gowing 1979: 170; Tan 1977: 42, Aktaran Che Man, 1987: 80). Aynı yıl Ganassi'deki Morolar hükümet askerlerinin acımasızlığına karşı intikam aldı; liderleri Saruang da dahil olmak üzere birkaç Müslüman öldü. Saruang'ın sempatizanı olan Datu Pandak ertesi yıl hükümete meydan okudu. Pandak hareketi birçok Maranao halkı arasında hem dini hem de politik karşıtlığı provoke etti ve savaş ruhunu yükseltti. Ancak Pandak öldürüldükten sonra hareket parçalandı (Tan 1977: 32,42, Aktaran Che Man, 1987: 80).

1923'te Cotabato'da Datu Santiago ve adamları, Müslümanların kötü muameleye tabi tutulmasına tiraz ederek Parang'ın çevresindeki hükümet birliklerine saldırdı. Kargaşa bir yıl sürdü ve datu ve adamlarının teslim olmaları ile sonuçlandı (Tan 1977: 41-42, Aktaran Che Man, 1987: 81).

Acbara direnci Mayıs 1923'te Palawan'daki Pata Adası'nda patlak verdi. Bir tüccar olan Acbara, "Tanrı'nın Müslümanlardan direnmeleri yönünde" isteği olduğunu söyledi. Haziran ayında grup hükümet güçleriyle savaştı; o ve otuz iki takipçisi öldürüldü. Benzer bir dini öğeli rahatsızlık da 1924'te Mindanao'nun doğu kıyısındaki Bucas Adası'nda yaşandı. Kendisini 'İmam Mehdi' (Mesih) olarak tanımlayan bir kişi bazı Müslüman köylüler ile birlikte isyan çıkardı. 'İmam Mehdi' isyanı bastırılmadan önce on asker öldürüldü. Sulu valisi olarak atanmadığı için hayal kırıklığına uğrayan Datu Tahil 1926'da hükümete meydan okudu. Toprak vergisi azaltma talebinde bulundu ve silah taşıma ayrıcalığı istedi. Ocak 1927'de Patikül Kalesinde hükümet birlikleri tarafından saldırıya uğradı. Savaşçılarından

otuz- kırk kişi öldü, Datu Tahil teslim oldu (Tan 1977: 39-40, Aktaran Che Man, 1987: 81).

Moroların entegrasyona karşı giriştiği mücadelelere rağmen Birleşik Devletlerin resmi politikası Moroland'ı Filipinler'e dahil etmeyi sürdürmek şeklinde oldu. Sonunda Birleşik Devletler Kongresi Filipinler'de bir Commonwealth hükümeti kurulmasını öngören Tydings-McDuffie Bağımsızlık Yasası'nı Mayıs 1934'te onayladı.

Mart 1935'te Hadji Abdul Kamid Bogabong ve 119 Maranao lideri Başkan Franklin Roosevelt'e bağımsızlık için son adım olacak olan Filipin Milletler Topluluğu (Commonwealth) Hükümeti'nin kurulması konusunda onay vermediklerini ve Hıristiyan Filipin hükümeti altındaki Müslüman toplumunun din ve gelenekleri başta olmak üzere geleceği hakkındaki endişelerini dile getiren bir mektup yazdılar (Makol-Abdul, 1997:317):

"Amerika Birleşik Devletleri'nin Filipinler'e bağımsızlığını vereceğini öğrendiğimiz için Filipinler'in farklı dini uygulamalar ve geleneklere sahip iki farklı halktan oluştuğunu söylemek isteriz. Hristiyan Filipinliler Luzon adalarını ve Visayas'ı işgal ediyorlar. Morolar Mindanao ve Sulu adalarında baskındırlar. Gelecek bağımsızlık konusunda bizden ve bizden sonra gelecek çocuklarımızın hangi koşullarda olacağına bakacağız. Bu durum huzursuzluk, acı ve sefalet getirecektir. Filipin bağımsızlığına dahil olmak istemiyoruz. Bağımsızlık ilan edildiğinde bizimle Hıristiyan Filipinliler arasında sorunlar yaşanacaktır çünkü bu iki toplum birbirine uyumlu yaşamamaktadır. İki düşman topluluğun bir bayrak altında birlikte yaşaması mümkün değildir. İslam'ın tüm uygulamalarına saygı duyulması gerekir çünkü bunlar Müslüman olmanın gerekleridir. Dinimiz olmadığında artık hayatımız da yok."

Bununla birlikte Müslümanların itirazları Washington'daki Hıristiyan Filipin liderlerinin Amerikan tarafına baskısı üzerine başarısızlığa uğradı. Müslüman hakimiyeti altındaki Mindanao ve Sulu yavaş yavaş Filipinlerin bir parçası haline

getirildi. Commonwealth Hükümeti Kasım 1935'te göreve başladı. Ve bu rejim 1946'da tam bağımsızlık ilan edilene kadar devam etti.

2.4.2 Amerikan İdaresinin Sonuçları

Najeeb Saleeby 1913 tarihli yazısında "*Moro sorununun çözümü, Filipin sorununun çözümünden daha zordur*" demektedir. Ve şöyle devam eder: "*Filipin sorununun zorlukları 1900'de kendilerinin tanımladığı şekliyle çoğunlukla politikti. Ancak Moro probleminin zorlukları fizikseldi. ABD Filipin adalarını işgal ettiğinde Hristiyan Filipinliler zaten İspanya tarafından uygarlaştırılmıştı. Modern yasalar, hükümet örgütleri, eğitim, sosyal ve kültürel hayat gibi temel uygarlık kurumları çoktan kurulmuştu. Hıristiyan Filipinliler Avrupa kurumlarının ve hükümet biçimlerinin benimsenmesi gibi toplumsal kalkınmada önemli konularda ön hazırlıkları yapmışlardı. Onları yönetmeyle ilgili zorluk esasen Filipin hükümetine yönetimdeki payları olarak verilebilecek güç boyutuna bağlıydı. Fakat Morolar öyle değildi. Bunlar modern hükümet biçimlerini benimsemek için henüz yeterince gelişmemişti. Morolar uygun uygarlık derecesine ya da çağdaş kurumların gerektirdiği doğru kültür evresine erişememiştir. Şimdiye dek kendi iç işlerinin yönetiminde bağımsız olmuşlar. Kurumlarımızı bilmiyorlar ve doğal olarak onları istemiyorlar. Din ve sosyal koşullar hakkında farklı fikirlere sahipler ve özgürlüklerini ve haklarını göz önünde bulundurdukları şeylerin icrasında taciz edilmekten nefret ediyorlar* "(Saleeby,1913: 5,6).

İspanya ve Birleşik Devletler'deki sömürge politikaları Moro mülkiyet anlayışını derinden değiştirdi. İspanya sömürge döneminde (1565-1898) Regalian doktrini buradaki İspanyol devletini kurdu. Ve araziler, ormanlar, su kaynakları ve doğal kaynaklar da dahil olmak üzere "devlet alanının" tek sahibi olduğunu ilan etti. Regalian doktrini kabile şefleri ve datuların yönettiği, ortak arazi mülkiyetinin geçerli olduğu Moro geleneği ile ters düştü ve bunu geçersiz kıldı. Ve kendi yetki alanına giren arazileri elden çıkardı. Yerel halkın günlük besin kaynakları olan suya, ormanlara, araziye ve diğer doğal kaynaklara ücretsiz toplumsal erişimi kaldırdı.

Sultanların bölgelerini ve Morolar ve diğer yerli halkların önceki oturma ve kullanım haklarını yok saydı (Tuminez, 2007:78,79).

Bununla birlikte İspanya Moro topraklarını tam anlamıyla hiçbir zaman fethedemediğinden, Regalian doktrini tam olarak ABD yönetimi sırasında uygulandı. İspanya Filipinler'i 1898'de Birleşik Devletlere devrettikten sonra Birleşik Devletler, Moroları kendi topraklarından uzaklaştıracak yasaları yürürlüğe koydu. Örneğin, 1902 tarihli Toprak Tescili Yasası arazi kayıt işlemlerini bireyler ve şirketler ile kısıtladı. Topluluklar ve kabileleri bundan hariç tuttu. Böylece sadece atalardan kalma topraklar ve ortak arazi mülkiyeti anlayışına sahip Morolar ve yerli halklar yasal olarak devredışı bırakıldı. Bu kanuna uyum çoğu Moro'nun yetersiz kaldığı okuryazarlık, mali araçlar ve gelişmişliğe bağlıydı, böylece onların dezavantajlarını da pekiştirdi (Tuminez, 2007: 79).

Müslüman askeri gücünün gerilemesi, hem yabancı kapitalistlerin hem de Hıristiyan Filipinlilerin, Mindanao ve Sulu'yu etkili biçimde kolonileştirmesinin yolunu açtı. Adaların kolonileştirilmesi, Moro bölgesini ve toplumu önemli derecede değiştiren Amerikan toprak politikalarının başlatılmasıyla kolaylaştırıldı.

2.4.2.1 Amerikan Yönetiminin Askeri Sonuçları

Amerikan- Müslüman çatışması ve müteakiben Müslümanların boyun eğmesi Moroların askeri güçlerini önemli ölçüde zayıflattı. Vatanlarının bir kez daha işgal edilmesini engellemek için kararlı olmalarına rağmen Müslümanların Amerikan saldırılarına direnecek güçleri ciddi ölçüde kısıtlıydı. Öncelikle teknolojik açıdan gelişmiş Amerikan silahlarına karşı koyabilecek güce sahip değildiler. Ayrıca Amerikalıların gelmesinden önce Müslümanlar İspanyollarla üç asırdan daha fazla bir süre çok yıkıcı savaşlar yapmışlardı. Böylece İspanyolların aksine Amerikalılar gururlu ve cesur Moroları boyunduruk altına alabildiler ve Moro topraklarını doğrudan yönetebildiler.

2.4.2.2 Ata Topraklarının Kaybı

Moro bölgesini güçlü silahlarıyla fetheden Amerikan sömürgecileri, kendi çıkarlarına en uygun politikaları uyguladılar. 1902'de bölgedeki özel arazilerin kapsamını belirlemek için "Arazi Kayıt Yasası" yürürlüğe girdi. 1903'te çıkan bir başka yasa geleneksel yönetici olan datuların ve şeflerin arazi toplama yetkisini ortadan kaldırdı. Bu kanun (Filipin Komisyon Yasası No. 718) Moro sultanlarından, datulardan ya da Hristiyan olmayan kabile şefleri tarafından hükümetin yetkisi veya rızası olmadan yapılan arazi hibelerini geçersiz kılıyordu (Rodil, 2003:105, Aktaran Tuminez 2007: 79).

1903 tarihli 926 sayılı Kamu Arazi Kanunu ile bireylerin 16 hektarı, şirketlerin 1024 hektarı aşmayacak şekilde toprak edinmeleri izni verildi. 1919'da yapılan değişiklik ile Hristiyanlara 24 hektara kadar, Hıristiyan olmayanlara sadece 10 hektara kadar kendilerine ait toprağa sahip olmaları izni verildi. 1936'daki bir başka değişiklik Hıristiyanların 16 hektarı aşmayan toprak parçası için başvurabileceğini ancak Hıristiyan olmayanların yalnızca 4 hektara kadar başvuruda bulunabileceğini öngörüyordu (Rodil, 2003: 105-107, Aktaran Tuminez 2007: 79). Bu ayrımcı yasalara ek olarak hükümet ve kurumsal kalkınma projeleri Moro ve diğer yerli halkları yüzyıllarca yıldır yaşadıkları topraklardan göç etmeye zorladı. Sonuç "yasal yollarla arazi işgali" ve Moro ve diğer yerli grupların muazzam arazilerdeki haklarından mahrum bırakılması oldu.

1905 yılında bir Kamu Arazi Kanunu ile tüm kayıt dışı araziler önceki kullanım ve oturum hakları dikkate alınmaksızın kamu arazisine dönüştürüldü. Aynı yıl Madencilik Kanunu da yürürlüğe girdi ve tüm kamu arazileri Amerika Birleşik Devletleri ve Filipin vatandaşlarına satış ve kullanıma açıldı.

1907'deki Kadastro Yasası'nda yeni arazi edinimleri için kadastro araştırmaları yapılması gerektiği belirtildi. 1911'de Amerika Birleşik Devletleri tarafından "yeniden yerleşim programları" başlatıldı. 1913, 1914 ve 1919 tarihli Kamu Arazileri Kanunlarının yürürlüğe girmesi Luzon ve Visayas'taki topraksız köylüleri Mindanao ve Sulu'ya yerleşmeye teşvik etti. Amerikan sömürge rejimi

tarafından yapılan bu arazi kanunları ile büyük oranda plantasyonların kurulması ve Luzon ve Visayas adalarından gelen köylülerin yerleşebilmeleri için gerekli geniş arazilere erişim hakkının sağlanması amaçlandı. Bu program bağımsız Filipin hükümetleri tarafından da 1960'ların sonlarına kadar Moroları yerinden etmek amacıyla daha da yoğunlaştırılarak devam ettirildi.

Thomas McKenna bu uygulamaları Amerikan egemenliğinin ilk yıllarındaki "acımasız pasifizasyon operasyonları"nın dışında tutar. ABD'nin "dindar bir baba" gibi davrandığını, yeniden yerleşim programlarında kısmen dile getirilen sömürgeci algıyı temel aldığını, Hıristiyan olmayan ve Müslüman Filipinliler arasında çağdışı ve cahil kalmış üyelerin medeniyet ve maddi refah alanındaki ilerlemelerini sağlamak için ek vesayet ve koruma getirdiğini belirtmektedir (McKenna, 1998: 89). İlk yeniden yerleşim politikaları Filipinler hükümeti tarafından desteklenen ve finanse edilen tarımsal koloniler yarattı. Aşırı kalabalık Filipin yerleşimlerinden birçok kişi pirinç üretimini arttırmak ve mısır gibi ekin ekimi yapmak üzere Mindanao'ya geldi. Tarımsal kolonilerin dışında Filipinler'in diğer bölgelerindeki işçiler de ekim alanları ile ilgili işçi talebi ve bu ayrıcalıklı hakların kaydını tutmak amacıyla hükümet tarafından desteklenmek suretiyle Mindanao'ya göç etti (Tuminez, 2007: 79).

1913 tarihli Kadastro Kanunu ile kamu arazilerinin parselasyonu ve tahsisi Amerikalı yetiştiriciler ve küçük çiftçilere Mindanao ve yakınındaki Müslüman ve diğer yerli halk yerleşimlerinin kapılarını açtı. 1913- 1917 yılları arasında Moro bölgesinde - altısı Cotabato Vadisi, bir tane Lanao içinde- yedi tane tarım kolonisi kuruldu. Yalnız bu dönemde 8.000 kolonist ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler Cotabato ve Lanao'ya yerleşti. 1930 yılında Moro bölgesinde 4.194 kolonist aile, toplamda 19.441 kişilik grup yaşıyordu.

Müslümanlar, Commonwealth Hükümeti kurulmadan önce Amerikan toprak politikalarının ciddi sonuçlarını önceden tahmin etmişti. 1935 yılında Müslüman nüfusu temsil eden Datu Salipada K. Pendatun, 1933-1935 yılları arasında Filipinlerin vali yardımcısı J. R. Hayden'e bu politikalar hakkındaki endişelerini dile getirerek bir uyarı verdi: "Müslümanların hükümetin toprak kanunlarını bilmedikleri

için, Mindanao'daki toprak sahipliği rekabetinde kaybedebileceklerini" belirtti. Ona göre Amerikan toprak politikalarının uygulanmaya devam etmesi Hıristiyan çiftlik sahiplerinin Cotabato'daki boş arazilerin çoğunu işgal etmesine ve böylece bu toprakların Müslüman sakinlerinin yerlerinden edilmesine, böyle bir durum sonunda yerliler arasında şiddete ve huzursuzluğa yol açacaktı (Makol-Abdul, 1992)

Ancak sömürgeciler, Müslüman görüş ve düşünceleri tamamen görmezden geldi. Boş arazilerde azınlıkların varlığından haberdar olsalar da, ilgi alanlarına ve Hıristiyan çoğunluğa hizmet eden toprak politikalarını agresif bir biçimde uyguladılar. Ardından gelen Filipinli yöneticiler, bu topraklardaki azınlık varlığını göz ardı etmeye devam ettiler. Yeniden yerleşim projeleri ve plantasyonlar için Müslümanların atalarından kalma arazileri ellerinden almaya yönelik bir dizi mevzuat çıkardılar.

1935'ten 1960'lara kadar önce Filipinler Commonwealth Hükümeti ve daha sonra bağımsız Filipin hükümeti Hıristiyan yerleşimcileri Mindanao'ya getirmeye ve Morolarla "barış ve düzen" sorunlarını hafifletmek, görevlerini tamamladıktan sonra askeri eğitmenlere teşvik amaçlı çiftlikler vermek, pirinç ve mısır üretimini arttırmak, arazi reform programlarını uygulamak ve Başkan Ramon Magsaysay (1953-1957) yönetimi sırasında teslim olan komünist Huk isyancılarına toprak vermek gibi uygulamalarla devam etti. Mindanao'ya göç ailelere, arkadaşları ve akrabalarının katılımı ile daha da genişledi. Arazi Bürosu hak talebinde bulunanlara evrak dosyalarına dayalı olarak öncelik verme politikasının aksine işgal, arazi kapma ve arazi spekülasyonları ile edinimlere izin verdi. Filipinli bir tarihçi, Mindanao'daki nüfus dağılımının " ekilebilir arazinin ve diğer doğal ve ekonomik kaynaklar kadar siyasi gücün dağılımında da dengesizlikler yarattığını" belirtmektedir (Tuminez, 2007: 80). Bu süreçte en büyük kaybedenler Morolar ve küçük yerli grupları olmuştu.

Bu büyük göçün başarısını sürdürmek için 1939 yılında Ulusal Arsa Yerleşim İdaresi (NISA) kurulması ile tarımsal kolonizasyon için kuvvetli bir program yapıldı (Magdalena, 1990: 17, Aktaran Sakili:2012: 11). 1946 yılında Filipinler'in bağımsızlığının verilmesi üzerine Mindanao'da Müslümanların ve

Lumadların yaşadığı bölgelere diğer bölgelerden göç ile ilgili hızlandırılmış bir program başlatıldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birkaç yerleşim programı organize edildi. 1949 yılında Pirinç ve Mısır İdaresi (RCA), Ekonomik Kalkınma Kurumu Çiftlikleri (EDCOR), 1950'lerin başında Arazi Yerleşme ve Kalkınma Şirketi (LASEDECO) ve 1954'te Başkan Magsaysay zamanında Ulusal Yeniden Yerleşim ve Rehabilitasyon İdaresi (NARRA) kuruldu.

Moroların kendi topraklarında nasıl bir azınlığa dönüştüğünü gösteren ayrıntılı demografik istatistikleri bulmak zordur, ancak belirli alanların anlık verileri gösterge niteliğindedir. Örneğin, Cotabato bölgesindeki 1918 nüfus sayımı, Moroların çoğunlukta olduğunu göstermiştir. Ancak 1918-1960 yılları arasında bu bölgede Hıristiyan nüfus (çoğunlukla yerleşimciler) on kat artmış, 1960'larda Hristiyan nüfus Müslüman nüfusunun iki katına çıkmıştır. Başka bir hesapta Cotabato'nun Moro nüfusunun 1903'te % 39 iken 1975'te % 20'ye gerilediği görülmektedir. Diğer kaynaklar 1903'te Moroların Mindanao nüfusunun % 76'sını oluşturduğunu, ancak 1960'da % 23'e gerilediğini belirtmektedir. Arazi mülkiyetine gelince Morolar 1912'de Mindanao ve Sulu'da arazilerin çoğunluğuna sahipken 1982'de toplam mülkiyetin sadece % 18'ine sahipti (Tuminez, 2007: 80).

Sömürgeci toprak politikalarının uygulanması, güneydeki Müslümanların sosyo-ekonomik ve siyasi durumları üzerinde ciddi etkilere sahipti. İlk olarak Hıristiyan yerleşimcilerin Mindanao'ya göçü Müslümanlar'ın güneyde bir azınlığa dönüşmesine yol açtı. Bu göçmenler Moro il ve kasabalarını işgal etmeye başladı. İkinci olarak güneydeki baskın siyasi güç kuzeyden gelen insanlarda idi. Mindanao ve Sulu'nun yönetimi Amerikalılardan Hristiyan Filipinlilere aktarıldığında ve daha sonra bu bölgeler bağımsız Filipinlerin bir parçası haline geldiğinde bu durum geçerli olmuştur. Böylece, Filipinlileşme politikasıyla Müslümanlar, kendilerini "öteki" olarak hissetmiş, önce sömürgeciler sonra Hıristiyan Filipinliler tarafından boyunduruk altına alınmışlardır. Hıristiyan Filipinliler, Müslümanların güç ve özgürlüklerinin kaynağı olan gelişmiş siyasi organizasyonlarını devam ettirmelerine yardımcı olmak yerine onları Müslümanlığın gerçekleri, kültürel ve dini değerleri ile bağdaşmayan kendi liderlik ve otorite modelleri ile değiştirdiler. Üçüncü olarak

geleneksel Moro illerinin dört bir yanında, uluslararası şirketler tarafından sahip olunan ve yönetilen büyük tarımsal işletmelerde bir artış oldu. Dolayısıyla Amerikalılar ve diğer yatırımcılar, Mindanao'yu gerçekten " umut veren topraklar" olarak gördüler. Bu arada, o topraklardan yüzyıllarca istifa eden azınlıklar bugün halen devam eden tecrit, geri kalmışlık ve durgunluk içine girdiler.

Hükümetin göç ve yeni yerleşim düzenlemeleri ile ilgili programının bir sonucu olarak Mindanao'daki nüfus değişikliklerini yorumlayan bir bilim adamı şöyle yazmaktadır; " Bu düzenlemeler ile Müslümanların ve Lumadların yani yerli halkın belirgin karakterini yok etmek amaçlanmıştır. Yerel nüfus yerinden edilmiş, böylece göçmenler, ekonomik kaynaklar ve siyasi güç üzerinde devralma ve kontrol yetkisine sahip olmuştur" (Sakili 2012: 12). Başka bir bilim adamı, Dr. Federico Magdalena ise bu durumun "Moro halkını dışlanmış ve kendi topraklarında azınlık haline getirmiş" olduğunu belirtmektedir (1990:8 Aktaran Sakili: 2012: 12).

Müslüman halkın kendi topraklarını nasıl kaybettiğini Gowing şu şekilde açıklar: "Müslümanlar kendi topraklarına yeni yerleşimciler gönderilmesini protesto ettiler. Ancak güçlü iş çıkarları, zengin Hıristiyanlar ve suç ortaklığı içindeki bozuk bürokrasi Müslümanların en verimli topraklarının ellerinden alınmasına yol açtı". Senato'nun 1963 tarihli Ulusal Azınlıklar Komitesi raporuna göre: "Yerliler tarafından işlenen toprakların Hristiyanlara verilmesi uygun görülmüş ve hükümet eksperleri azınlıklarla ilgilenmemiştir. Nüfuzlu insanlar, yerel politikacılar ve hükümet yetkilileri arazi konularında suç ortaklığı yapmışlar ve Mindanao'da arazi problemlerinin ortaya çıkmasına yol açmışlardır. Aynı komitenin 1971 tarihli raporunda "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hükümet yerli halkın elindeki arazi işletmelerini meşrulaştırmalarına veya çiftliklerini üretken hale getirmelerine yardımcı olacak bir program geliştirmeksizin Luzon ve Visayas'dan Mindanao'ya göçmen politikası başlattığı zaman, her iki tarafın kayıtsızlığı, samimiyetsizliği ya da öngörü eksikliği ile nifak tohumları ekilmiştir. Bu durum, yerleşimci akını ve göçmenlerin Cotabato'nun yeşil vadilerine yerleşmeleri ile devam etti. Yerli halkın mevcut hakları gözardı edildi, hatta ayaklar altına alındı." denilmektedir (Sakili, 2012: 13).

2.4.2.3 Eğitim Standartlarındaki Düşüş

Amerikalılar Mindanao ve Sulu'yu işgal ettikleri süre içinde eğitimi, pasifleştirme ve sömürge ideallerinin gerçekleşmesi için bir araç olarak kullanmaya ciddi gayret gösterdiler. Müslümanları silahlı mücadele sonrası boyunduruk altına aldıktan sonra bu halkı Hıristiyan çoğunluğa entegre etmek için eğitimsel bir yaklaşım denemişlerdir. Bu düşünce doğrultusunda Hıristiyan öğretmenler Müslüman bölgelerde istihdam edildi ve sömürge bakış açısıyla yazılmış ders kitapları okullarda okutuldu. Bununla birlikte sömürge eğitim sistemi Müslümanların çoğunu cezbetmedi. Hıristiyan öğretmenler ve Amerikan ders kitaplarıyla bu eğitim sisteminin çocuklarına Amerikan (dolayısıyla Hıristiyan) kültürünü aşılayacağını düşünüyorlardı. Sonuç olarak genç nesiller kendi tarihlerinin çarpık bir resmini ve İslami ideallerden ayrılmış bir yaşam biçimi kazanacaklardı. Dolayısıyla bu eğitim biçimini kabul etmek kültürel intihar ile aynıydı.

Öte yandan Müslümanların batı eğitimini reddetmeleri onları göreceli olarak geri kalmışlık durumuna soktu. Müslümanlar, toplumlarının gerçekleri ve kültürel ve dini değerleri ile donatılmış, alternatif, etkili bir eğitim sistemi geliştirmek için yeterli ekonomik kaynaklara ve siyasi güce sahip olmadıklarından eğitim anlamında Hristiyan Filipinlilerin gerisinde kaldılar. Bu daha sonra onları sömürü ve ezilmeye eğilimli, geri ve okumamış insanlara dönüştürdü.

Buna ek olarak onların düşük eğitim durumu güneydeki sosyo-ekonomik ve siyasi gelişmeyi de zayıflattı. Toplumsal ve ekonomik gelişimi için gerekli olan bilgi ve becerilerin eksikliği nedeniyle Reuben Canoy tarafından "daha donanımlı, daha iyi eğitimli ve daha bağlı" olarak tanımlanan Hıristiyan göçmenlerle rekabet edememişlerdir (Canoy, 1997: 297). Toplumsal hareketlilik sonucu Mindanao ve Sulu'ya yerleşen ve daha iyi eğitim gören göçmenler refaha kavuşmuş ve zenginleşmişlerdir. Öte yandan Müslümanlar sömürge faaliyetlerinin bir sonucu olarak çaresizce fakirleştiler.

Altyapı, yollar, elektrik, sağlık merkezleri, sulama sistemleri, devlet okulları, hükümet binaları ve içme suyu sistemi açısından komşu Hristiyan

topluluklarına kıyasla Müslüman cemaatler daha düşük seviyedeydi. Bu üzücü durum Amerikan entegrasyon politikasının göze çarpan etkilerinden biriydi. Hıristiyan göçmenler güneydeki baskın siyasi güç haline geldiğinde Müslüman toplumların sosyo-ekonomik gelişimini ihmal ettiler. Bu ihmal bölgedeki siyasi istikrarsızlığın yanı sıra uzun yıllar süren sivil karışıklıklar nedeniyle daha da ağırlaştı.

Şüphesiz, bazı Morolar Amerikan eğitimini kabul etti ve bu kabul de onlara bazı yararlar getirdi. Örneğin Müslüman cemaatlerin liderleri olarak ortaya çıkanlar genellikle eğitimli olanlardı. Eğitimli Moro siyasi liderleri, Mindanao ve Sulu'da İslami eğitim sunan lise ve kolejlerin kurulmasında ve Müslüman organizasyonların düzenlenmesinde rol oynadılar.

Commonwealth Hükümeti (1935-1946) Moro bölgesini bir vaat ve fırsat olarak gördü. Moro bölgesinin gelecekteki bağımsız Filipinler'e politik ve ekonomik açıdan entegrasyonunu hedefledi. Birçok Moro bu politikaya karşıydılar ve Hıristiyan Filipin halkının bir parçası olmak istemiyordu (Jubair 1984: 65, Aktaran Che Man, 1987: 38). Sonuç olarak hükümet karşıtı eylemler patlak verdi ve Mindanao'nun Filipin Cumhuriyeti'ne dahil edilmesine direnen binlerce Müslüman öldü. Ne var ki Filipinler 1946'da bağımsızlığa kavuştuğunda Mindanao bu topraklara dahil edildi. Böylece Moro çıkarları ayrı ve egemen bir ülkede yaşama arzuları feda edilerek Amerikan çıkarlarına en iyi hizmet verilmiş oluyordu.

On yıllarca süren entegrasyon çabalarının sonucu olarak Amerikan sömürge dönemi ve Filipin yönetimi altında bazı Morolar, Filipin ulusal kimliğine "entegre" hale gelirken, onların büyük çoğunluğu, özellikle de kırsal alanlarda yaşayan insanlar, Filipin halkının bir parçası olduklarını hissetmediler.

Hıristiyan Filipinliler Batıya ve Hıristiyan topluluklara bakarken, Morolar kökleri, değerleri, yasaları ve tarih duyarlılığı ile İslam anlayışındadır. Bu kökler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İslam'ın yeniden yükselişi ile daha da derinleşmiştir. Moro bölgesinde birçok yeni cami ve medrese yapılmış, yüzlerce genç Moro Ortadoğu'da okumak için Mindanao'yu terk etmiş, Mısır ve diğer Müslüman

ülkelerden gelen Müslüman vaizlerin sayıları artmış ve Ansar Al-Islam, Filipinler Müslüman Derneği ve Sulu İslam Meclisi gibi Müslüman toplumlar örgütlenmiştir.

Bu arada Müslüman nüfusun mallarının kamulaştırması ve marjinalleştirilmesi süreci özellikle Başkan Marcos iktidara geldikten sonra benzeri görülmemiş yoğunluğa ulaştı. 1960'ların sonuna gelindiğinde, yüzyıllar boyunca ilişkileri karakterize eden düşmanlık ve güvensizlik duyguları, iktidardaki Hıristiyan Filipinliler tarafından yönetilen Morolar arasında yoğunlaştı. Moro halkının bu kendi vatanlarındaki bu haince oluşumlara karşı direnişi de yeni bir ivme kazanmıştı. Bu durum 1970'lerde Mindanao'nun bağımsızlığı için tam teşekküllü bir mücadeleye yol açtı. Bu iki grup arasındaki gerginliğin ardındaki bir diğer önemli faktörde Mindanao'nun ekonomik sömürüsü idi.

2.4.2.4 Ekonomik Bozulma ve Nüfus Değişiklikleri

Mindanao'nun sömürgeleştirilmesi çabaları Moro bölgesindeki ekonomik koşulların bozulmasına da katkıda bulunmuştur. İspanya'yla yapılan uzun savaş sadece Moro nüfusunun azalmasıyla değil, aynı zamanda ekonomilerinin bozulmasıyla da sonuçlandı. İspanyollar Moro sultanlıkları ile diğer ülkeler arasındaki ticareti bozma girişimlerinde bulunarak onların refahlarını zayıflattılar. Dış etkenlerin Mindanao'nun muazzam tarım, maden ve orman kaynaklarını kullanmaya çalıştıkları bu durum Amerikan döneminde daha da kötüydü. Yeni yerleşim projeleri ve arazi haklarının yeniden yapılandırılması bu tasarımın bir parçası olarak bölgede uygulandı.

1912'den itibaren, Moro bölgesinin farklı kısımlarında "tarımsal koloniler" (Hıristiyan yerleşim birimleri) kuruldu. Moro ve diğer yerli halklar bu düzenlemelerden özellikle Mindanao'daki arazi edinimi ile ilgili kanunların çıkarılmasından muzdaripti. Örneğin 1919 tarihli Kamu Arazileri Yasası, Filipin egemenliği içindeki tüm toprakların kamuya açık olduğunu ve mülkiyetin devletin verdiği bir ayrıcalık olduğunu ilan etti. Bu, nesilden nesile miras yoluyla aktarılan tüm Moro toprakları mülkiyet haklarının artık geçerli olmadığı anlamına geliyordu.

Hükümet kamu arazilerine sahip olma ve sahiplik verme yetkisini kendisine sakladı. Bu yasaya göre bir Hristiyan Filipinli 24 hektar kadar araziye başvurabilirken, Hıristiyan olmayan birisi sadece 10 hektar ile sınırlıydı. Moroların çoğu, bazı Müslüman elit üyeleri hariç olmak üzere, atalarının topraklarından bir hak alamadı. Morolar 1912'den önce Mindanao ve Sulu'daki arazilerin çoğuna sahipken, 1972'de sadece % 30'unun kendi adlarına arazisi vardı. 1982'de Moroların toprak sahipliğinin yüzdesi 17'ye düşürülmüştür (Jubair 1984: 54-57, Aktaran Che Man, 1987: 40).

YIL	Moro Nüfusu	%	Diğer Nüfus	%	Toplam Mindanao Nüfusu
1903	250,000	76	77,741	24	327,741
1913	324,816	63	193,882	37	518,698
1918	358,968	50	364,687	50	723,655
1939	755,189	34	1,489,232	66	2,244,421
1948	933,101	32	2,010,223	68	2,943,324
1960	1,321,060	23	4,364,967	77	5,686,027
1970	1,669,708	21	6,294,224	79	7,963,932
1975	1,798,911	20	7,348,084	80	9,146,995
1980	2,504,332	23	8,400,911	77	10,905,243

Tablo 3: 1903-1980 arasında Mindanao'daki Moro ve Moro olmayan nüfusun büyüklüğü

Kaynak : Che Man, 1987:41

Hıristiyan göçmenlerden bazıları bugünkü Lanao Del Sur, Maguindanao, Sultan Kudarat ve Kuzey Cotabato illerine yerleştiler. Sömürge sonrası dönemde yoğunlaşan bu süreçte çok sayıda Müslüman yerinden edildi. 1975 yılına kadar 50.247 aileden oluşan ve 695.500 hektarlık araziyi kapsayan en az 37 Hristiyan yerleşim kolonisi vardı (Silva 1979: 46-47, Aktaran Che Man, 1987: 40). Bu devlet destekli göçmenlerin yanı sıra milyonlarca Hıristiyan da kendi insiyatifleriyle göç ettiler. Bu yeniden yerleşim programları ve arazi politikaları sayesinde Moro bölgesinin demografik bileşimi bilinçli bir şekilde değiştirilerek Müslümanlar çoğunluktan azınlığa indirildi.

Koloni üyeleri tarafından Hıristiyan Filipinlilerin menfaati için tasarlanmış göçler ve buna bağlı toprak kanunları Müslümanlar tarafından "yasallaştırılmış arazi

yağması" olarak görülürken, Amerikan ve Filipin yönetimi bu uygulamalarının çeşitli amaçlara hizmet ettiklerini gördüler. İlk olarak bu uygulama kuzey adalarında ortaya çıkan aşırı nüfus sorununa bir çözüm getiriyordu. İkinci olarak Morolar ve Mindanao'daki diğer aşiret gruplarının teknolojik açıdan ilerlemiş ve daha çalışkan olan Hıristiyan göçmenlerden örnek alacakları ve yararlanacakları ileri sürüldü. Üçüncüsü, Mindanao'nun doğal kaynaklarının kullanılması, ulusal zenginliğe ve Amerikan yatırımcılarının kârlarına katkıda bulundu. Dördüncüsü, Hıristiyanların kolonileri Mindanao'yu Manila'ya daha yakından bağlayarak, komşu Müslüman uluslarla olan Moro bağlantısına karşı bir miktar ağırlık koyuyorlardı. Son olarak Moro nüfusunun içindeki muhalefet problemi tamamen çözülmekteydi.

Bu göçmenlerle birlikte Amerikan ve daha az ölçüde Japon şirketleri 1909'da ABD ve Filipinler arasındaki serbest ticaretin kurulmasından kısa bir süre sonra Mindanao'ya girdi. Amerikan işgalinin ilk on yıllarında faaliyete geçen ana sanayi, ananas, kauçuk ve hindistancevizi işleme idi. Filipinler bağımsızlığını kazandıktan sonra ortaya çıkan diğer önemli endüstriler, tomruk işleme, muz, şeker, kahve, madencilik ve balıkçılık olmuştur. Bu endüstriler halihazırda ileri ve sanayileşmiş ülkelerin ihtiyaçlarına dayanıyorlardı.

İhracat pazarı için mal üretimi ekonominin ana kaygısı haline geldi ve büyük ihracat hacimleri bir gelişme ölçütü olarak görüldü. Bu, Mindanao ekonomisinin modeli olmuştur. 1980 tarihli AFRIM Davao Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan Mindanao Raporu'na göre, uluslararası şirketler tarafından teşvik edilen Mindanao'nun ekonomik gelişimi, faydalarını düzensiz bir şekilde yaymaktaydı. Bu gelişim elitleri oluşturan az sayıdaki kişiye fayda sağladı. Temel kaygısı Moro bölgesinin sanayi ülkelerinin ileri ekonomilerine yatırım, teknik yardım ve pazarlar konusunda bağımlı hale gelmesi idi. Tarım sektöründe olduğu gibi büyük, orta ve küçük işletmeler de yabancı sermaye kullanmak suretiyle bağımlı hale gelmişlerdir. Yüzde yüz Filipinli olan şirketler bile hayatta kalabilmek için dış kredilere güvenmiştir. Bu tür yatırımları çekmek için siyasi istikrar, ucuz ücretler, yeterli işgücü ve düşük üretim maliyetleri öne sürülmüştür. Dışarıdan dayatılan

ekonomik kalkınmanın genel etkisi ayrıcalıklı nüfus ile dezavantajlı gruplar arasındaki kutuplaşmanın artması şeklinde olmuştur (Che Man, 1987: 42-43)

Bu ekonomik gelişme modeli, kendilerine yetecek kadar bir üretimin ihracata yönelik üretimle yer değiştirmesi, Moro bölgesinin ekonomik düzenini bozdu. Geçimlik tarımdan endüstri ya da tarımsal ücretli istihdama geçiş genel olarak nüfusun yaşam standardında bir artışa yol açtıysa da bu durum Morolar için gerçekleşmedi. Bunun ilk sebebi koşullar açısından böyle bir durumun gereksiz olması, ayrıca Mindanao'daki yabancı şirketlerin bakış açısıyla Moro halkını birincil işgücü olarak kullanmalarının mümkün olmamasıydı. Kuzeyden akın eden Hristiyanlar sanayi için yeterli işgücü sağladı. Sömürgeci girişimciler kuzeydeki Hristiyanlar ile uzun zamandır devam eden bir ilişki yaşamışlardı ve böylece onları Morolar'a tercih ettiler. Davao, İligan ve Cagayan de Oro gibi sanayi merkezlerinde çalışan çoğu plantasyon ve şirket işçisi Hristiyan idi. Morolar işgücünün sadece çok küçük bir kısmını oluşturmaktaydı (Che Man, 1987: 44).

İkinci sebep, Mindanao'daki sanayi kuruluşları ihracata yönelik olduğundan, ürünleri yerel tüketim için üretilmedi. Sonuç olarak endüstriler yerel nüfusun gelir düzeyi ile ilgilenmediler.

Çoğu Moro hala tarım, balıkçılık ve küçük ticaret işleri gibi geleneksel geçim araçlarına sahiptirler. Kiracılar ve küçük ev sahipleri yüksek faiz oranları ile nakit avans veren sermaye sahiplerinin eline düşmektedirler. İpotek sistemi genellikle küçük toprak sahiplerinin topraklarını tefecilere kaptırmasına neden olmaktadır.

Morolar bir mülkiyet hakkına sahip olmadan toprakları işlemekte idiler. Ancak hükümet politikaları ve yasalarla sahip oldukları varlıklardan tasarrufta bulunmaktan çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeplerle Moro bölgesindeki zenginliğin çoğu Müslüman değil, Hıristiyan Filipinliler ve yabancı girişimcilerin mülkiyetindedir.

Hıristiyan yerleşimcilerin Müslüman bölgeye akışı Moro topraklarını birçok topluluğun geçim seviyesinin altına düşürdü. Müslümanlar çoğunlukla kırsalda

yaşamaktadırlar. Moro tüccarları, Luzon ve Visayas'taki girişimci işadamlarıyla rekabet etmekte zorlanmaktadırlar.

Morolu balıkçılar, Sulu Denizi, Moro Körfezi ve Basilan Boğazı'nda balık tutma faaliyetlerinde bulunan balıkçılık şirketleri tarafından tehdit altındadır. Balıkçılık endüstrisindeki yabancı yatırımlar, özellikle yabancılar tarafından balık avına yatırım yapılmasına izin veren 1975 tarihli Balıkçılık Kararnamesinin ilanından bu yana yıllar içinde artmıştır.

Kamu sektöründe Morolar olmasına rağmen hükümet kuruluşlarının çoğunda Hristiyanlar hakimdir. Bu durum Müslümanların eğitim seviyesinin düşüklüğü nedeniyle de gerçekleşmiştir. Modern eğitim alanında Morolar Hıristiyanların arkasında bir nesildir. Bunun temel nedeni uygun eğitim politikalarının eksikliği ile halkın mizaç ve talepleridir. Morolar "işe yaramaz"' ve "iyi Moro ölü Moro'dur" şeklinde algılanmaktadır.

Bununla birlikte Moro bölgesinin idaresi ve Filipin devletine yapısal entegrasyonu sırasında bazı Moro liderleri, özellikle geleneksel seçkinler, geçmişteki ayrıcalıklarını korudular, yüksek devlet görevlerine atandılar ve ulusal ve yerel seçimlerle ulusal elitin bir parçası haline geldiler. Bunlar Manila yönetimi ile kurdukları ittifaktan dolayı ayrılık yanlısı Morolar tarafından "baskıcı bir rejim ile işbirliği yapan ve Moroland'daki sorunun bir parçası olan kişiler olarak" görüldüler (Gowing 1979: 57, Aktaran Che Man, 1987: 46).

Pek çok devlet görevlisinin görüşüne göre Moro bölgesinin bazı açılardan dezavantajlı olması kaçınılmazdı. Indioslar sömürge devletleri ile işbirliği içinde ekonomik büyümenin temellerini atarken, Morolar kaynakları sömürgeciliğe karşı savaşmak için tahsis ediyordu. Yine de hükümetin Moro toplumunun ekonomik durumunu yükseltmek için çaba gösterdiğini vurgulanmaktadır: Mindanao ve Sulu'daki kalkınma projeleri için milyonlarca peso ayrılmıştır. Ancak hükümetin gayreti sınırlı bir başarı elde etti. Morolara projeler için tahsis edilen bazı fonlar, yollar ve okullar gibi doğrudan fayda sağlarken, bir kısmı sahtekar yerel politikacıların ceplerine girmiştir (Gowing 1979: 185, Aktaran Che Man, 1987: 46).

Dahası Müslümanların değişim için hazırlıksız davranışları, özellikle arazilerin geleneksel topluluk sisteminden ayrılması ve klan mülkiyeti, gayrimüslimler tarafından yerlerinden edilme ve egemenliği kaybetme korkusu, onların Manila'nın çabalarına direnmelerine neden oldu. Nitekim bir yorumcu Moro topluluğunun bu sebeplerle ekonomik durgunluk içinde kaldığı sonucuna varmış ve "... çoğu Moro halkının İspanyol günlerinde şimdiki zamandan daha gelişmiş olduğuna inandığı" nı söylemiştir. (Jubair 1984: 65, Aktaran Che Man, 1987: 46).

2.4.2.5 Toplumsal Yapı

İslam Moro toplumunun kimyasında önemli bir bileşen olmuştur. Birçok özelliklerini çeşitli kültürel gruplara tanıtmış, onları gayri Müslimlerden farklı tek bir toplum, Moro toplumu, haline getirmiştir. Örneğin İslam'ın ortaya çıkışından önce Morolar, çok sayıda yerel yöneticilere sahipti. İslamiyet bu yöneticileri datulara dönüştürdü ve büyük barangayların datuları Moro toplumunun sultanlıklarını geliştirdi.

İspanyollarla temas esnasında Moro topluluğu üç sosyal sınıftan oluşuyordu: Aristokratlar, halk ya da özgür kimseler ve köleler. Aristokratlar Sulu'nun ilk sultanı Syed Abu Bakr ve Maguindanao'nun ilk sultanı Sharif Kabungsuwan'ın torunları idi. Aristokrat statü kalıtsaldı, ancak bazıları kendi kişisel beceri ve nitelikleri ile statü kazanmıştı. Bu kategoride sultanlar ve datular baskın olan iki temel sınıftı. Aristokrat sınıfın en az soylularına "dumatu" deniyordu.

İkinci sosyal sınıfta Moro nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan halklar vardı: Çiftçiler, balıkçılar, denizciler, zanaatkarlar vb. Yurttaşlar ayrıca sultanlar ve datuların takipçileriydi ve onlara sadakat ve hizmetle borçluydular (Gowing 1979: 52, Aktaran Che Man, 1987: 47). Bunun karşılığında sultanlardan ve datulardan korunma ve sığınma konularında yardım aldılar.

En düşük sınıf köleler (baniaga) idi. Esas olarak savaş esirleri ve baskınlarda esir alınanlardan oluşuyordu. Esirler efendilerinin malı olarak kabul

ediliyordu. Erkek köleler tarlalarda çalışırken, kadınlar ev işlerinde çalıştılar. İslamiyet köleliği teşvik etmediğinden kölelerin sahipleri ile anlaşarak özgürlüklerini kazanması mümkündü. Eski köleler ve onların soyları zaman içinde topluma karıştı ve nihayetinde halka dahil oldu. 19. yüzyılın ortalarında Sulu Sultanlığı'nın nüfusu yaklaşık 400.000 olup, bunlardan yüzde bir ya da ikisi aristokrat sınıf, yüzde onu köle, geri kalanı halktan sıradan insanlardı.

Melvin Mednick (1957: 43-46) Moro siyasi yapısının piramit şeklide bir hiyerarşik yapıya sahip olduğunu belirtmektedir. Hiyerarşinin en üstünde sultan ya da raja bulunmakta olup, bütün otoritenin toplandığı devlet başkanıdır. Her bir siyasi birimde (ilçe) "panglima" lar (sultanın kişisel temsilcisi) yönetici olarak görev yapıyordu.

Sultan hem dini hem de siyasi hiyerarşinin başı idi. Dini otoritede sultanın altında "kadı" vardı. Kadı, Moro toplumunda en güçlü makamlardan biriydi. İlçe düzeyinde, dini bilgiye sahip ve panglimalara dini danışman olarak görev yapan "pandita"lar vardı. İmam, vaiz ve müezzinler cami personeli olarak görev yapıyordu.

Morolar tek bir topluluk oluştursa da kendi içinde farklı etno-kültürel gruplardan oluşuyordu. Ana gruplar Maranao, Maguindanao ve Tausuglar olup, toplam Moro nüfusunun yüzde yetmişbeşini oluşturuyordu.

Moro toplumunun üzerine kurulu olduğu İslami sistemde bazı gelenekler haricindeki tüm kanunlar şeriat sınırları içinde idi. Moro toplumu İslami yasalar ve dini yönelimli liderler tarafından yönetilmiştir. Bu güçlü dini eğilim, Moroları Filipin ulusuna girdikten sonra dahi, modern yaşam biçimlerini daha az kabul etmeye zorlayacaktır. Birçok Moro Filipin hükümetinin yapısını, yasalarını ve politikalarını Şeriata tutarsız olan fikirler olarak değerlendirmektedir.

3. BÖLÜM: FİLİPİNLER'DE BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SONRASI MÜSLÜMANLARIN STATÜSÜ

Filipinler Milletler Topluluğu 15 Kasım 1935'te Filipinler üzerinde Amerikan egemenliğini çekilmesi için kesin bir takvim belirlenmesi çabalarının doruk noktasına ulaşması üzerine ilan edildi. Bu süreç Amerika Birleşik Devletleri'nin nihai bağımsızlık sözü verdiği 1916 tarihli Jones Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle ile başladı. Misyonerler bağımsızlık ile ilgili lobi faaliyetleri için ABD'ye gönderildi. ABD Kongresi tarafından çıkarılan Tydings-McDuffie Kanunu hazırlık dönemi için parametreleri oluşturdu. 1940 yılında Filipinler Milletler Topluluğu Anayasası'nda tek meclisli yasama ile sağlanan başkanlık sistemi yerine iki meclisli yasama olması şeklinde değişikliğe gidildi (Wurfel, 1988: 10).

Bağımsızlık hazırlıkları İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve 8 Aralık 1941 tarihinde Filipinler'in Japonya tarafından işgalinin ardından kesildi. 24 Aralık günü Cumhurbaşkanı Manuel L. Quezon ve onun savaş kabinesi önce Corregidor'a, iki ay sonra da Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Hükümet çalışmalarına sürgünde de devam etti. Quezon 1 Ağustos 1944 tarihinde ölene kadar Washington'da Filipinler Milletler Topluluğu'nu temsil etmeye devam etti. Hükümet, General Douglas MacArthur tarafından yönetilen Filipinler'in Japon işgalinden kurtuluş mücadelesi sonrasında, 27 Şubat 1945 tarihinde Manila'da Başkan Sergio Osmeña tarafından yeniden düzenlendi. Ve 4 Temmuz 1946 tarihinde Üçüncü Filipin Cumhuriyeti ilan edilince varlığını yitirdi.

3.1 Filipinler Topluluğu (1935-1946)

Mindanao Müslümanlarının kendi egemen devletlerini yaratma arayışı Filipinler'in Amerika Birleşik Devletleri'nin bir kolonisi olduğu zamanda başladı. 1920'lerin başında Sulu ve Mindanao'nun Müslüman liderleri kendi ulus devletlerini ve kendi hükümetlerini kurma haklarını savundular. Liderler ABD Kongresi'ne başvurarak için iki farklı öneri sundular: Birleşik Devletlerin Federal Hükümetine

katılmak ya da Filipinler Cumhuriyeti'nden bağımsız bir egemen devlet ilan etmek. Filipin devletinin bir parçası olmak onların alternatifleri arasında değildi.

Amerikan himayesinde geçen 10 yıllık bir geçiş döneminden sonra Filipin bağımsızlığına ilişkin kaçınılmaz gerçek ve verilen dilekçelerle ilgili cevap alınamaması, Müslüman liderlerin Moro kimliğini kurulacak yeni Filipin ulus devleti doğrultusunda yeniden yapılandırmasına yol açtı. Müslüman liderler kendilerini "Filipinli" ilan ettiler ve Moro kelimesini "korsanlık, vahşet, kölelik, ihanet ve diğer olumsuz çağrışımlarla yakından ilişkili olarak, kabullenilemez bir isim" olarak gördüler.

Amerika'nın vatanlarını Filipinler devletine dahil etme çabalarına karşı yıllarca süren direnişin ardından bazı Moro liderleri direnişlerinin anlamsız olduğunu fark etti. Durumu değiştirmek için yeterli güce sahip olmadıklarından yeni durumu kabul ettiler. Sulu'dan Arolas Tulawi, Cotabato'dan Datu Menandang Piang ve Blah Sinsuat ve Lanao'dan Sultan Alauya Alonto 1934 Anayasa Konvansiyonuna Müslüman kardeşleri tarafından delege olarak seçildiler. Birçok Hristiyan oyuyla birlikte yeni anayasada Moro illeri onaylandı. Bu Moro halkının ülke çapında ilk katıldığı seçimdi. Bununla birlikte yalnızca iki Moro, Sulu'da Datu Ombra Amilbangsa ve Cotabato'da Datu Sinsuat Balabaran Ulusal Meslise seçildiler. Müslümanları Filipin halkının bir parçası olarak kabul etmek gerektiğini söyleyen Alauya Alonto şöyle devam ediyordu (Abinales,1998: 49, Aktaran Buendia, 2005:7);

"Moro" olarak adlandırılmayı sevmiyoruz çünkü "Moro" olarak adlandırıldığımız zaman Filipin halkının bir parçası sayılmadığımızı hissediyoruz.. Bu nedenl, bu Konvansiyon üyeliğine "Moro" değil, "Mohammedan Filipinos" olarak çağrılmamızı rica etmek isteri. Çünkü "Moro" olarak adlandırılırsak, bu durum[devletin] düşmanı olarak görülecektir ..."

Başkan Manuel Quezon Morolara en iyi yönetimi ve yönetiminin onların refah ve gelişmelerine olan bağlılığını ifade etti. Morolar belirli hükümet eylemlerini tanımlamakta çok zorlandı. Birleşik Devletler yönetimi altında aldığı özel muamelenin aksine Commonwealht hükümetinin ezme çabasıyla hareket etmesi

sonucu yabancılaşma hissi derinleşti. Örneğin Ulusal Meclis Morolara ulusal kanunlardan bazı istisnalar vermiş olan Mindanao ve Sulu için İdari Kodu yürürlükten kaldırmış ve bazı Moro anlaşmazlıklarını İslam ve geleneksel yasalara göre çözmek için kurulan Moro Kurulu kaldırılmıştır.

1937'de Hristiyan Olmayan Kabileler Bürosu yerine Mindanao ve Sulu Komiserlik Ofisi kurulmuştur (Gowing 1979: 176-177, Aktaran Che Man, 1987: 83). Ofis'in başlıca kaygısı Mindanao'nun Filipin hükümeti yararına olacak şekilde gelişmesiydi. Hükümet Müslümanların "Moro" sivil unvanını tanımayı resmen sona erdirdi. Ve 1936'da ölen Sultan Jamalul Kiram II'nin halefi olduğunu reddetti. Daha da önemlisi Commonwealth rejimi Morolar için özel olarak tasarlanmış sosyal ve ekonomik programları belirgin bir şekilde azalttı. Moroland'daki kalkınma çabaları büyük oranda Hıristiyan yerleşimcilerin ve yabancı girişimcilerin lehine yapıldı (Gowing 1979: 176-178, Aktaran Che Man, 1987: 83).

Yine de bazı Morolar hükümetten duydukları hoşnutsuzluklarını silahlı mücadele yoluyla ifade etti. Müslümanlar ve hükümet kuvvetleri 1936-1941 yılları arasında Lanao Gölü çevresinde ciddi çatışmalara girdiler. Ancak Japon işgali sırasında (1941-1944) çoğu Moro Japon karşıtı savaş çabasını destekledi. Bu durum Japonların sert uygulamalarından kaynaklanıyordu. Onlar topluluklarını tehdit eden her türlü dış güce karşı direniyorlardı. Özetle Amerikalılar döneminde büyük ölçekli savaşlardan küçük olaylara kadar uzanan silahlı direniş hareketleri İslam'ın konumunu ve Müslümanların menfaatlerini tehdit olarak gören Amerikalıların ve Filipinli Hıristiyanların varlığı tarafından motive edildi. Müslümanlar gayrimüslimlerin geleneksel yapılarına meydan okumaya yönelik her türlü çabalarına karşı direndiler.

Moro direncinin diğer iki üstün özelliği de belirtilmelidir. Birincisi, Moro mücadeleleri farklı Müslüman etnik-kültürel gruplar ve diğer Hristiyan olmayan kabileler arasında tutarlı ve etkili koordinasyon ve işbirliğinin olmaması ile nitelendirildi. Bu, Moro'nun parçalanmış doğası ile açıklandı. Topluluk ve çeşitli etnik gruplar arasındaki karşılıklı şüphe ve güvensizlik, Müslüman liderler arasında rekabet ve çekişme, kutuplaşmış sadakatler ve kan bağları güçlü dış güçlere karşı

birleşik bir direniş göstermek konusunda Moro topluluklarını engelledi. İkincisi, askeri rejim (1899-1913) devri ile kıyaslandığında sivil yönetim dönemlerinde (1914-1934) ve Commonwealth (1935-1946) dönemlerinde daha az şiddetli silahlı direniş görülmesiydi. Bu esasen Moroların büyük oranda silahsızlandırıldığı, yatıştırıldığı ve bittiği gerçeğiydi. Buna ek olarak sivil yönetimin doğası askeri rejiminkinden daha az baskıcı ve daha tolere edilebilirdi. Dolayısıyla Morolardan onlara karşı daha az kuvvetli bir yanıt geldi.

Etnikleşmiş Müslüman kimliğinin yoğunlaştırılması Amerikalılar ayrıldıktan sonra da devam etti. 1950'lerin başından 1960'ların sonlarına kadar İslami eğitim her ne kadar Müslüman bilincinin derinleşmesine yönelik olsa da "iyi vatandaşlık" kavramının altını çizdi ve Müslümanların siyasi katılımının önemini vurguladı.

Temsilciler Meclisi'nin Müslüman bir üyesi olan Lanao'dan Domocao Alonto, 1955'deki I. Ulusal Müslüman Konvansiyonu öncesinde "Tamamen ruhsal bir gençleşmeye ihtiyacımız var. Biz iyi Müslüman olursak, otomatik olarak iyi vatandaş oluruz" diyordu (Buendia, 2005:8).

1950'lerden itibaren yirmi yıl boyunca derinleşen şey, kitlelerin kendileri ile ilgili "Filipin Müslümanları" (en başta Filipinli sonra Müslüman olarak) şeklinde etnik bir tanımlama yapmalarıydı. Bu dönemde Filipin Devletinin ülkenin Müslüman bölgelerini idare etme meşruiyeti Müslüman elitlerden hiçbiri tarafından sorgulanmadı ve meydan okunmadı.

2.6 1960 Sonrası Müslümanların Durumu

1960'ların sonundan 1970'lerin başına kadar gerçekleşen bir dizi siyasi olay Müslüman kimliğinin yeniden keşfedilmesini sağladı. Yeni entelektüellerin ve karşı seçkinlerin ortaya çıkışı ile birlikte Müslümanlar arasında 1920'lerin bağımsızlık hareketi yeniden canlandı.

18 Mart 1968'de Manila yakınlarındaki Corregidor adasında gerçekleşen Jabidah Katliamı sırasında meydana gelen şiddet, Müslüman egemenliğinin savaş

yoluyla kazanılması konusunu yeniden gündeme getirdi. Corregidor hadisesine yol açan faktörlerin temelinde Filipinler ile Malezya arasındaki "Sabah Anlaşmazlığı" yatmaktadır. İki ülke arasındaki anlaşmazlık ise Sabah eyaletinin geçmişte Sulu Sultanlığı'na bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Sabah Brunei Sultanlığı tarafından kendilerine karşı bir başkaldırının bastırılmasında yardım ettikleri için Sulu Sultanlığı'na 1704 yılında hediye edilmiştir. 1704 yılından 1878 yılına kadar Sulu Sultanlığı idaresi altında kalan Sabah eyaleti, 1878 yılında Sulu Sultanlığı tarafından İspanyollara karşı savaşmak için ihtiyaç duyduğu silahların temini adına belirli bir ücret karşılığında Britanya Kuzey Borneo Şirketi'ne (British North Borneo Company) kiralanmıştır. İşte bu tarihten itibaren Sulu Sultanlığı Sabah'ın egemenliğini fiili olarak kaybetmiştir. 1930 yılında Birleşik Krallık ile ABD arasında Filipinler'in ülke sınırlarıyla ilgili yapılan anlaşmada Sabah ile ilgili herhangi bir hükme yer verilmemiştir. 1946 yılında Filipinler'in bağımsızlığını kazanmasının hemen ertesinde ise Britanya Kuzey Borneo Şirketi Sabah üzerindeki tüm haklarını Britanya hükümetine devrettiğini duyurmuştur (Samad ve Bakar, 1992:556, Aktaran Durmuş, 2016: 73). Filipinler Cumhuriyeti, Sulu Sultanlığı'nın Sabah üzerindeki haklarını Britanya Kuzey Borneo Şirketi'ne geçici şekilde kiraladığını, şirketin Sabah üzerinde egemenlik hakkı olmadığını, bu nedenle Sabah'ı Britanya hükümetine devredemeyeceğini savunmuştur. 1962 yılında Birleşik Krallık tarafından Sabah'ın Malezya Federasyonu'nun bir eyaletine dönüştürülmesi planlanıyorken, Filipinler Devlet Başkanı Macapagal, Sabah üzerindeki egemenlik iddialarını tekrar dile getirmiş ve kendilerine geri verilmesini talep etmiştir. Buna karşın Birleşik Krallık Filipinler'in itirazlarını dikkate almamış ve 1963 yılında Sabah'ı Malezya hâkimiyetine bırakmıştır (Noble, 1976:408, Aktaran Durmuş, 2016: 73). Bu durum Malezya ile Filipinler arasında uzun yıllar devam edecek bir toprak anlaşmazlığına neden olmuştur. Çünkü Sabah'ın Filipinler Cumhuriyeti egemenliğindeki Sulu takımadalarına oldukça yakın olması, ayrıca Sabah ve Sulu'da yaşayan halkın çoğunluğunun aynı etno-linguistik grup (Tausug) mensubu olması nedenleriyle Sabah anlaşmazlığı Filipinler tarafından önemli bir güvenlik problemi olarak algılanmıştır.

1968 yılında başkan Marcos döneminde Sabah'ın geri alınması için Filipinler Ordusu tarafından "Merdeka Projesi" adı altında gizli bir plan hazırlanmıştır. Bu projeyle Sabah'ın ilk aşamada dengesizleştirilmesi, ardından da Filipinler Cumhuriyeti'ne katılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Bu görev için Sulu'dan yüzden fazla Müslüman asker seçilmiş, bunlardan oluşturulan komando grubuna ise "Jabidah" adı verilmiştir. Jabidah birliğine Corregidor Adası'nda orman savaşı ile sabotaj ve gerilla taktikleri üzerine eğitimler verilmiştir. "Jabidah Katliamı" ya da "Corregidor Olayı" olarak bilinen katliam, çoğunlukla Sulu ve Tawi-Tawi'den gelen Tausug ve Sama'lardan oluşan 200 civarında Müslüman askeri kursiyerin 18 Mart 1968'de Corregidor Adası'nda kurşuna dizilerek infaz edilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Katliamdan kurtulan tek kişi olan Jibin Arola'ya göre, kursiyerler eğitimlerinin asıl misyonunun işe alım sırasında söylendiği gibi komünist ayaklanmaya karşı savaşmak değil, Sabah'ı istila etmek olduğunu anladıklarında saldırı emrini reddettiler (Macasalong, 2014: 1). Bunun üzerine Filipin hükümeti askeri güçleri tarafından topluca öldürüldüler. Konuyla ilgili birkaç Senato ve Kongre soruşturmasına rağmen kimse tutuklanmadı ve korkunç katliamdan sorumlu tutulmadı. Jabidah katliamı devletin, Müslümanlara karşı savaşa başladığını vurgulayan ilk saldırı olarak algılandı.

ILAGA ile ilişkili katliamlar, yüzlerce Müslümanın ölümüne yol açan bir diğer düşmanca olaylardı. Ilonggo Arazi Toplama Derneği ya da halk arasında bilinen adıyla ILAGA zor kullanarak ve öldürerek Müslümanların elinden topraklarını alan militan bir gruptu. Sayıları 35.000 olarak tahmin edilen grup, Hristiyan yatırımcıların, toprak zenginlerinin ve askeriyenin de desteğini aldılar. Grup iki yıl boyunca yüzlerce Müslüman sivilin ölümüne ve evlerinin imhasına sebep oldu. Mindanao'nun her yerinde 20'den fazla katliam gerçekleştirdi (Mc Kenna, 1998:151,153).

Bu grup tarafından gerçekleştirilen bir katliam Kuzey Cotabato Manili'de yaşanmıştır. 19 Haziran 1971'de kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere 70 Müslüman sivil bir camide acımasızca katledildi. Katliamın hayatta kalan kurbanlarından biri olan Teng Addie Nagli'nin şunları hatırlıyor:

"*Şafak vakti Filipin polisi Yüzbaşı Langgan tarafından camide düzenlenen bir toplantı için erkekler, kadınlar ve çocuklar çağrıldı. Bu barış ve sözleşme toplantısının, akrabalarımızın ve komşularımızın hayatlarını karartacağı konusunda hiçbir fikrimiz yoktu. Bütün insanlar camide iken, silahlı adamlar erkeklerin giriş kapısını kapattılar. Ardından silahlı adamlar babamın dışarı çıkmasını ve silahlarını teslim etmesini emretti; (ancak) ateşli silahımız olmadığı için teslim edecek bir şey yoktu. Caminin birkaç metre uzağında babamı eve götürdüler ve daha sonra silah sesleri duydum. Yakın mesafeden babamı öldürdüler. Yüzbaşı Langgan daha sonra caminin içindeki insanlara Tanrılarını çağırmalarını ve dua etmelerini çünkü hepsinin öleceğini söyledi. Camiye bir el bombası attılar ve kendimin fırladığını hissettim. Sonra ceset parçalarının caminin tavanına yapıştığını gördüm* (Memories of the Manili Massacre, 03.02.2017).

Yaşanan bir diğer katliam *"Tacub Katliamı"*dır. 1971 yılı Kasım ayında senato seçimlerinde oy kullanan kırk kadar Moro, askerler ve Hıristiyan gruplarca infaz edilmiştir. Ulusal Soruşturma Bürosu'na göre sekiz asker, üç memur, bir Hıristiyan vali ve en az iki Hıristiyan sivilin karıştığı olayda, sorumlular hakkında herhangi bir cezai işlem uygulanmamıştır (Sevinç, Durmuş, Vaqas, 2015:109).

ILAGA grubu tarafından 1970-1972 yılları arasında Cotabato eyaletinde 20'den fazla katliam gerçekleştirilmiştir. 22 Mart 1970 ve 10 Eylül 1970'de Upi'de 12; 10 Ağustos 1970'de Polomolok'ta 8; 16 Kasım 1970'de Midsayap'ta 18; 1 Ocak 1971'de Bagumbayan'da 12; 5 Ağustos 1971'de ve 9 Ağustos 1971'de Buldun'da 14 ve 60; ve 3 Aralık 1970 ve 17 Ocak 1971'de Alamada'da meydana gelen iki olayda sırasıyla 13 ve 73 kayıp verildi. Cotabato eyaletinde tek başına, 300'den fazla Müslüman sivil katledildi ve sayısız ev ve mülk yakıldı ve yağmalandı (Macasalong, 2014:2).

2.7 Kurulan Örgütler ve Bu Örgütlerle Yapılan Anlaşmalar

Yaşanan bu olaylar üzerine Müslüman liderler ve politikacılar Mindanao'nun bağımsızlığını ilan etmek için birleştiler. Bu Müslüman liderler arasında daha sonra Müslüman Bağımsızlık Hareketi'ni (MIM) kuran Cotabato

eyaletinin eski valisi Datu Udtog Matalam; Ansar el Islam'ı örgütleyen Lanao del Sur'ın eski Senatörü Ahmad Domocao Alonto; Filipinler Üniversitesi'nde bir öğrenci lideri sonra profesör olan ve Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF)'ni kuran Nur Misuari, Al-Azhar Üniversitesi'nden mezun olan öğrenci lideri ve daha sonra MNLF'den ayrılarak kendi İslami hareketi olan Moro İslam Kurtuluş Cephesi (MILF)'ni kuracak Salamat Hashim vardı (Macasalong, 2014:2).

İlk olarak Cotabato eyaletinin Valisi Datu Udtog Matalam liderliğindeki Müslüman Bağımsızlık Hareketi (MIM) (daha sonra adı Mindanao Bağımsızlık Hareketi olarak değiştirilmiştir) kuruldu. Matalam Müslüman-Hıristiyan çatışması şeklinde Cotabato'da siyasi şiddetin artmasının ardından "ayrılma" ve "Mindanao ve Sulu'da İslam Cumhuriyeti kurulması" çağrısında bulundu. 1 Mayıs 1968'de yayınlanan Manifesto'da, *"Filipinler Cumhuriyeti hükümetleri tarafından Corregidor Hadisesinde olduğu gibi Müslüman gençliğin sistematik olarak yok edilmeye çalışılması, ayrıca Müslüman toplumunun ayrıştırılması ve izole edilmesi yönünde politikalar izlenmesi",* Filipinler'den ayrı, bağımsız bir İslam Devleti kurulmak istenmesinin arkasındaki gerekçeler olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte manifestoda uluslararası hukukta ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alan self-determinasyon hakkına atıfta bulunularak Moroların bağımsız bir devlet kurma hakları olduğu vurgulanmıştır. Kurulmak istenen devlette, Kuran'ın temel prensipleri ile Hz. Muhammed'in öğretilerinin tam manasıyla uygulanacağı bir hukuk sistemi ve Müslümanların dinini rahatça yaşayacakları bir sosyal hayat olacağı da ifade edilmiştir (Macasalong, 2014:3). Ancak kısa süre sonra Matalam, Başkan Marcos'un kendisini Müslümanlarla ilgili danışmanı seçmesi üzerine bu fikrinden vazgeçmştir (Buendia, 2005:9).

Matalam vazgeçtikten sonra diğer Müslüman politikacılar ve liderler bir araya gelip MIM adına mücadeleye devam etiler. Temsilciler Meclisi üyesi Raschid Lucman, 1971'de "Bangsa Moro Kurtuluş Örgütü'nü (BMLO)" kurdu. 1984 yılında örgütün adı "Bangsa Müslümanları İslami Kurtuluş Örgütü (BMILO)" olarak değişti (Jubair,1999:152, Aktaran Buendia 2005:8-9). Genel olarak Maranao etnik grubundan oluşan BMILO, bütün Müslüman kurtuluş güçlerinin birleştiği bir

organizasyon olarak düşünülmüştür. Filipinlerden ayrı Müslüman bir devlet hedefiyle hareket eden örgüt üyeleri kendileri ile devlet arasındaki uzun süreli silahlı mücadeleye hazırlık için çeşitli gruplar halinde Sabah, Malezya'da gerçekleştirilen bir dizi askeri eğitime katıldılar. İlk topluluğa katılan ve "En iyi 90" olarak bilinen kişiler arasında Nur Misuari ve Salamat Haşim de yer almıştır.

Yine de BMILO Müslüman Mindanao'nun siyasi özerkliği için Başkan Marcos ile müzakere etmeye çalışmalarına rağmen MIM'e alternatif olarak ayakta kalamadı. Bu durum daha genç ve daha militan olan BMILO üyeleri tarafından bir teslimiyet belirtisi olarak algılanıyordu. Müslüman politikacılardan ve geleneksel Müslüman toplum seçkinlerinden oluşan önderlerin yarattığı hayal kırıklığı Misuari ve Hashim'i BMILO'nun bir dizi genç entellektüeliyle bir araya getirdi ve örgütten ayrılıp Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF)'ni kurdular.

2.7.1 Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF)

Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF), Filipinler Üniversitesi mezunu ve aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde hocalık yapmış olan Nur Misuari tarafından 1969 yılında kurulmuştur. Misuari önceki hareketlerin başarısızlıklarının nedeninin tamamen devletin Müslüman azınlıklar için uygulamaları ve Hristiyan çoğunluğun lehine olan ayrımcı politikaları değil, kısmen kendi Müslüman liderlerinin Manila politik ve ekonomik elitleri ile "işbirliği" olduğunu belirtmiştir.

28 Nisan 1974 tarihinde MNLF tarafından yayınlanan manifestoda örgütün temel amacının "*tam bağımsız bir Bangsamoro Cumhuriyeti kurulması*" olduğu belirtilmektedir. Örgütün iki temel hedefi vardı: Filipinler'deki 13 etno-linguistik Müslüman gruplarını kapsayan tek bir bağımsız devlet kurmak ve devletle işbirliği yapan yerel Müslüman siyasetçiler ve aristokrat liderlerle savaşmak (Buendia, 2005: 10).

Manifestoda yer verilen birtakım temel prensipler ise şu şekilde sıralanabilir (Juan, 2006:402, Aktaran Durmuş, 2016: 84):

- "Bangsamoro halkının devrimi sosyal vicdana sahip, demokratik bir hükümet sisteminin benimseneceği bir devrim olacaktır. Bu sistemde, hiçbir kişinin bir başkasına, hiçbir ulusun da başka bir ulusa baskı kurmasına ve onu sömürmesine izin verilmeyecektir.

- Bağımsızlık kazanıldıktan sonra Bangsamoro ulusal sınırları içerisinde yaşamaya devam etmek isteyen Filipinliler, Bangsamoro Cumhuriyeti'nin diğer tüm vatandaşlarıyla eşit hak ve korumaya sahip olacaklardır.

- Bangsamoro devrimi İslam kültürünün halkımız arasında korunmasına ve büyümesine adanmıştır, bununla birlikte diğer dinler ile yerli kültürlerin gelişimine karşı hiçbir önyargı beslenmemektedir.

- Self-determinasyon prensibini benimseyen halkımız ve devrimimiz, tüm ulusların milli bağımsızlık, özgürlük ve kurtuluş mücadelelerini desteklemektedir.

- Bangsamoro halkı ve devrimi, İslam Dünyası'nın bir parçası olduğu gibi tüm Üçüncü Dünya ile baskı altındaki sömürgeleştirilmiş halkların yanındadır."

Misuari'nin ayrılıkçı bir savaşa dair vizyonu İslam'dan çok laikti, etnik ya da dini değildi. Amacı Filipin devletine haksız yere eklenen Müslümanların anavatanı Bangsamoro'yu geri almaktı. Misuari Filipin-Müslümanları kimliğinin bırakılmasını ve sömürge döneminde dahi kolonileşmemiş halkların torunları olarak "Moro" kimliğinin kullanılmasını istedi. Böylece devletin Müslümanlara karşı önyargısı olarak görülen bu ifade ulusal bir anlam bulmuştu.

MNLF'nin gizli haber bülteni Mahardika, Moro kimliğinin anlamını ve Moro mücadelesinin karakterini şöyle özetliyordu; "Bu andan itibaren, bir kişinin bir Tausug, Samal, Yakan, Subanon, Kalagan, Maguindanao, Maranao veya bir Badjao olması önemli değildir. O sadece bir Moro'dur. Gerçekten de Bangsa Moro vatanında uzun süredir ikamet eden diğer inananlardan [kimseler] ve Bangsa Moro Devrimi'ne iyi niyet ve sempati duyanlar Moro olarak kabul edilmelidir. Başka bir

deyişle Moro terimi, “tümü kucaklayan” olarak anlaşılması gereken ulusal bir kavramdır.” (Gowing 1985: 184,185, Aktaran Buendia 2005: 11). Misuari, "Moro" lakabını Müslümanların direniş sürecinde birlik ve gurur sembolü olarak olumlu bir kimlik haline getirdi.

MNLF kuruluş ve eylemleri esnasında uluslararası destekler de aldı. Libya lideri Muammer Kaddafi 7 Ekim 1971'de " Filipinler'deki Müslümanlara karşı soykırım devam ettiği taktirde" onları koruma sorumluluğunu üstleneceğini söyledi. O yıl dünyada İslami devrimleri desteklemek için İslami Çağrı Topluluğunu (ICS) kurdu. ICS, Libya'nın yabancı ülkelerdeki en büyük bir gücü haline geldi. Kuruluşun Afrika, Tayland, Malezya, Filipinler ve Endonezya'da ofisleri vardı. Kaddafi, ICS vasıtasıyla MNLF'nin başlıca destekçisi oldu. MNLF, Yeşil Kitap’ın yazarı ve anti-sömürgeci hareketi benimsemiş Kaddafi’den hatırı sayılır maddi destek aldı. MNLF ayrıca Filipin Devlet Başkanı Ferdinand Marcos'un Sabah’ın Sulu Sultanlığı’nın bir parçası olduğu iddialarına karşılık Sabah eyaletinin üst düzey bakanı Tun Mustapha tarafından da desteklenmiştir (Noble, 1981: 1098). MNLF ayrıca kendileri ile aynı dönemlerde ayaklanma başlatan Yeni Komünist Halk Ordusu ile de ittifak kurmuştur

MNLF siyasi ve askeri olmak üzere iki yapıdan oluşuyordu. Örgütün siyasi kolu önce Sabah’ta sonra Trablus, Libya’dan idare edildi. Ayrıca MNLF içindeki politikaları belirleyen bir Merkez Komitesi oluşturuldu. Ana misyonu diğer Müslüman ülkelerden destek toplamaktı. Malezya, Libya ve Pakistan'dan zaten destek alan MNLF daha fazla Müslüman topluluğa destek çağrısında bulundu (Wilson G, 2009: 18).

Örgütün askeri kanadı Bangsa Moro Ordusu (Bangsa Moro Army-BMA)’dur. Merkezi Komite’ye bağlı olmakla birlikte muhtemelen coğrafi uzaklık sebebiyle doğrudan denetim altına alınamadı. Komite’nin BMA üzerindeki kontrolü sınırlı seviyede kaldı. Siyasi ve askeri kanadın entegre olamaması emir komuta zincirinde tartışmaların ortaya çıkmasına ve hükümetle görüşme sürecinde Merkezi Komite’nin zaman zaman zor durumda kalmasına sebep olmuştur (Wilson G, 2009: 19). Kuruluşunun ilk yıllarında BMA’nın 30.000 civarında silahlı militana sahip olduğu tahmin edilmektedir. Geniş halk kitlelerinin de desteğini alarak 400.000

civarında destekçiye sahip olduğu düşünülen örgüt, gerçekleştirdiği eylemlerle hem Filipinler güvenlik güçlerine hem de silahlı Hristiyan gruplara çok büyük kayıp verdirmeyi başarmıştır. Örgütün silahlı gücü 1990'ların başlarında 10-15.000 civarına inmiştir (Jane's Terrorism, 2013a: 4, Aktaran Durmuş, 2016: 89). 1994 yılında 14.000, 1996 yılında ise 17.700 civarında olan MNLF'nin silahlı militan sayısı 1996 anlaşmasından sonra ciddi şekilde azalmış, 6.000'den fazla MNLF üyesinin Filipinler askeri ve polis gücüne entegrasyonu sağlanmıştır. Ayrıca bu anlaşmadan sonra bazı militanlar sivil hayata dönmüş, anlaşmadan memnun olmayan bazıları ise farklı gruplar oluşturmuş ya da diğer silahlı örgütlere dâhil olmuşlardır. Bu nedenle örgütün günümüzde sahip olduğu silahlı militan sayısı net bir şekilde bilinememekte, 5.800 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Santos vd. 2010:333, Aktaran Durmuş, 2016: 89).

Başkan Marcos'un 21 Eylül 1972'de komünist isyancı hareket ve Güney Filipinler'deki ayrılıkçı Müslüman hareketlerin varlığını gerekçe göstererek sıkıyönetim ilan etmesi ile birlikte Müslüman siyasilere yasaklar getirmesi ve Moroların önündeki legal alternatifleri kısıtlaması da MNLF'nin önünü açmıştır (Sevinç vd. 2015;110). Örgüt ilk saldırısını 1972 yılının Ekim ayında Lanao del Sur eyaletine bağlı Marawi City'de gerçekleştirmiştir. Filipinler Polisi'ne, resmi bir radyo istasyonuna ve devlet üniversitesine yönelik saldırıları içeren Marawi City eylemi Başkan Marcos'un Sıkıyönetim ilanına bir cevap niteliği taşımaktadır. Ardından saldırılar Zamboanga, Cotabato ve Sulu'ya da yayılmıştır (Noble, 1976;412, Aktaran Durmuş, 2016: 95). 1973 yılının Mart ayında Cotabato'nun on iki belediyesine saldıran ve işgal eden örgüt, Filipinler ordusuna da birçok zayiat verdirmiştir (Majul, 1992: 71)

MNLF ile ordu arasındaki çatışmalar devam ederken uluslararası toplum devreye girmiş ve 1972 yılında Cidde'deki 3. İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'nda, Filipinler'deki Müslümanlara ilişkin endişelerin dile getirildiği bir karar yayınlanmıştır. 24-27 Mart 1973 tarihleri arasında Libya'da toplanan 4. Dışişleri Bakanları Konferansı'nda ise Libya, Suudi Arabistan, Somali ve Senegal'den oluşan "Dörtlü Komite" oluşturulmuştur. Filipinler'deki

Müslümanların sorunları ile ilgilenmek üzere oluşturulan komite 1973 Ağustos ayında Filipinler'e bir ziyaret gerçekleştirmiş ve çatışmaların yoğun olduğu bölgelerde incelemelerde bulunulmuştur (Özerdem, 2012;401).

6 Şubat 1974'de, Sulu eyaletinin başkenti Jolo'da, güvenlik güçleri ile MNLF arasında büyük çatışmalar meydana gelmiş ve şehir büyük bir tahribata uğramıştır. Bu çatışmalar esnasında MNLF Sulu'da iki büyük kasabayı işgal etmiş, Jolo havaalanı ile ordu karakollarına yönelik saldırılar gerçekleştirmiştir. Saldırılar sonucu iki taraftan yüzlerce kişi yaşamını yitirmiştir (Majul, 1992: 73-74). Sulu'daki şiddetli çatışmaların ertesinde, 1974 yılının Mayıs ayında, Malezya'nın Kuala Lumpur şehrinde toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) 5. İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'nda Filipinler hükümetine "*sorunun Filipinler'in ulusal bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü çerçevesinde çözümü amacıyla MNLF ile Cidde'de görüşmesi*" tavsiyesinde bulunulmuştur (Özerdem, 2012:401). Böylece MNLF uluslararası alanda tanınmış, Filipinler'in toprak bütünlüğü vurgulanmış ve MNLF ile hükümet arasında barış müzakerelerinin başlamasına ön ayak olunmuştur.

Uluslararası desteği arkasına alan ve silahlı eylemleriyle de güvenlik güçlerine büyük kayıplar verdiren MNLF, Filipinler hükümetini zor duruma düşürmüştür. MNLF'nin ilk saldırısını yaptığı 1972 yılından 1975 yılına kadar askeri ve sivil kayıpların sayısı 120.000'e ulaşmış, 100.000 binden fazla kişi Sabah, Malezya'ya kaçmış ve 1 milyon civarında kişi çatışmalar sebebiyle ülke içerisinde mülteci konumuna düşmüştür (Bacani, 2005;4, Aktaran Durmuş, 2016: 96). Bu yaşananlarla birlikte Marcos rejimi Moro halkının bu isyancı örgütlenmeleri reddetmeleri ve devletin tarafına geçmeleri amacıyla politika değiştirme yoluna gitmiştir. Ayrıca yaşanan sivil ve askeri kayıplar, ayda ortalama 100'den fazla kayıp vermeye başlayan ordunun artan çatışmalara paralel olarak harcamalarının da yükselmesi hükümete baskıları arttırmıştır. Ayrılıkçı grupla görüş ve müzakere etmek için artan uluslararası baskı altında da olan Başkan Marcos 1975 yılı Ocak ayında bir temsilci heyetini MNLF liderleriyle görüşmek üzere Cidde'ye göndermiştir. Böylece Filipinler hükümeti ile MNLF arasında uzun yıllar devam edecek müzakere süreci başlamıştır (Sevinç vd. 2015:113).

1975 yılının Ocak ayında yapılan Cidde görüşmelerinde herhangi bir sonuç alınamamıştır. Yine de Morolar ile Filipinler hükümetinin aynı masa etrafında buluşması ve MNLF'nin kuruluş amacı olan bağımsız bir İslam devleti talebinden vazgeçerek özerkliğe rıza göstereceğinin sinyallerini vermesi açısından bu görüşme büyük önem taşımaktadır (Sevinç vd. 2015;115).

1976'da, Başkan Marcos'un eşi Imelda Marcos'un Muammer Kaddafi'yle yaptığı görüşme üzerine Libya, Filipin hükümeti ile MNLF arasında bir anlaşmaya aracılık etmede yardımcı oldu. Nur Misuari liderliğindeki MNLF heyeti ile Filipinler Milli Savunma Bakan yardımcısı Carmelo Barbero liderliğindeki Filipinler heyeti Aralık ayında, Libya'nın Trablus kentinde bir araya geldiler. Libya Dışişleri Bakanı, İİT Genel Sekreteri ve Dörtlü Komite temsilcilerinin de katıldığı görüşmeler sonucunda 23 Aralık 1976 tarihinde Moro özerkliğini kuran "Trablus Anlaşması" imzalanmıştır (Özerdem, 2012;402). Trablus Anlaşması mücadeleyi geçici olarak durdurdu ve Mindanao'daki 13 il (Basilan, Sulu, Tawi-Tawi, Zamboanga del Sur, Zamboanga del Norte, Kuzey Cotabato, Maguindanao, Sultan Kudarat, Lanao del Norte, Lanao del Sur, Davao del Sur, Güney Cotabato, Palawan) ve 9 şehir için özerklik sözü verdi. Ayrıca anlaşma uyarınca Bangsamoro halkı bölgede mali ve idari bir sistem kurabilecek, eğitim-öğretim ile yasama-yürütme sistemlerini düzenleyebilecek, kendi güvenlik güçlerini oluşturabilecek, okullarını ve şeriat mahkemelerini açabilecekti. Ancak dış politika, milli savunma ve bölgedeki madenler ve mineral kaynaklarının yönetimi açısından merkezi hükümete bağlı kalınacaktı (Söylemez, 2016: 93). 26 Mart 1977'de Mindanao Adası'nda 13 ilde özerklik ilan edilse de ilerleyen dönemde bazı maddelerin hiç konuşulmayarak beklemede bırakılması, Marcos hükümetinin anlaşmayı tek taraflı uygulamaya sokmak istemesi ve anlaşmanın yürürlüğe girmesi yönünde herhangi bir girişimde bulunmaması, MNLF'nin tepkisine yol açmış ve bu durum anlaşmanın fesih edilmesine sebep olmuştur (Lingga, 2007:4, Aktaran Söylemez, 2016: 95).

Trablus Anlaşması'nın ve barış görüşmelerinin çökmesi ve yeniden çatışma sürecine dönülmesi Moro halkı arasında ve MNLF içerisinde muhalif seslerin yükselmesine neden olmuştur. Bir yanda geleneksel liderler birkaç yıldır MNLF'nin

üstlendiği liderlik rolünü geri alarak silahlı mücadelenin önderliğini üstlenmeyi arzularken, diğer tarafta örgüt içerisinde Selamet Haşimi, Dimas Pundato, Raşid Lucman ve Salipada Pendatun gibi isimler Misuari'nin liderliğine eleştiriler getirmişlerdir. MNLF'nin güç kaybetmesine neden olan bu çekişmeler, örgütsel bölünmeye de sebep olmuştur (Majul, 1992:100). İlk olarak, 1977 yılında Selamet Haşimi, Misuari'nin otoriter liderliğini ve İslamcı çizgiden iyice uzaklaştığını belirterek örgütten ayrılmış, yeni bir örgüt kurmuştur

Kâğıt üzerinde kalan Trablus Anlaşması'ndan sonra önemli bir güç kaybetmiş olsa da MNLF silahlı saldırılarına devam etmiştir. 12 Şubat 1981'de, Jolo adasının yakınındaki Pata adasına gerçekleştirdiği eylemde 120 kadar askerin ölümüne sebep olması, örgütün halen büyük kayıplar verdiren saldırılar düzenleyebildiğini göstermiştir. Pata saldırısına karşı güvenlik güçlerinin misillemesi de sert olmuş ve adada meydana gelen çatışmalar sonucu sivillerin de arasında bulunduğu 500'ün üzerinde kişi hayatını kaybetmiştir (Majul, 1992:120).

1986 Şubatındaki başkanlık seçimlerinden galibiyetle çıkan Corazon Aquino komünistlerle ve Moro isyancı grupları ile barış içerisinde sorunları çözmek istediğini duyurmuş, iyi niyet göstergesi olarak da orduya ateşkes ilan ettirmiştir (Sevinç vd. 2015;118). Bu durum MNLF'nin tavrında yumuşamaya gitmesini ve Aquino hükümetiyle görüşmelere başlamaya sıcak bakmasını sağlamıştır. Bu açıklamalar sonrasında 5 Eylül 1986'de Jolo'da karşılıklı olarak görüşen Başkan Aquino ile MNLF lideri Misuari görüşmelere yeniden başlanması ve karşılıklı ateşkes ilan edilmesi konularında mutabakata varmışlardır.

Gerçekleşen görüşmelerde MNLF'nin Aquino hükümetinden talepleri; Mindanao, Basilan, Sulu, Palawan ve Tawi- Tawi'yi içeren tam bir özerklik (Bangsamoro Özerk Bölgesi) oluşturulması; bölgedeki güvenlik güçlerinin % 85'inin MNLF üyelerinden oluşması; hukuk ve eğitim sisteminin kontrolünü ve denetimini yapma hakkı; doğal kaynakların keşfi ve kullanım hakları; Müslüman şahıslarla, devletlerle ve örgütlerle görüşme ve yardım alma hakkı şeklinde olmuş, yani büyük ölçüde Trablus Anlaşmasındaki hükümlerin uygulanması istenmiştir. Ancak, MNLF'nin özerklik istediği bölgenin sınırları konusunda anlaşılamaması, Aquino

hükümetinin, Marcos hükümetinin yaptığı gibi, özerk bölgeler için referandum yapılması gerektiğini belirtmesi gibi görüş ayrılıkları sebebiyle görüşmeler üç ay sonra başarısızlıkla neticelenmiştir (Majul, 1988: 919, Aktaran Sevinç vd.,2015: 118).

MNLF'nin karşı çıkmasına rağmen Aquino, 1989 yılında mecliste çıkarılan bir kanunla "Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'ni (The Autonomous Region in Muslim Mindanao-ARMM)" oluşturmuştur. Ancak MNLF'nin özerk yapı içerisine dâhil edilmesini istediği 13 eyaletten yalnızca 4'ü (Lanao Del Sur, Maguindanao, Sulu ve Tawi-Tawi) yapılan halkoylamasında ARMM içerisinde yer almayı tercih etmiştir. Bu durum Mindanao ve Sulu'yu ata mirası topraklar olarak gören ve kendi ellerinden zorla alınarak Hristiyan çoğunluklu hale getirildiğini düşünen MNLF için tatmin edici olmamıştır. Bu süreçte saldırılarına devam eden MNLF dikkat çekici eylemler gerçekleştirmiştir. 1989 yılı Şubat ayında Zamboanga del Sur eyaletinde 43 askerin öldürülmesi, 1990 yılı Ocak ayında Mindanao'da 2 İsviçre Kızıl Haç görevlisinin öldürülmesi, Isabela şehrinde bir restoranın bombalanması, 1992 yılı Ağustos ayında Zamboanga'da bir Katolik kilisesinin bombalanması, 1993 yılı Şubat ayında Basilan'da bir ordu devriyesine saldırılması sonucu 25 askerin öldürülmesi, 250'den fazlasının yaralanması, 1993 yılı Temmuz ayında ise Basilan'da 10 Hristiyan'ın rehin alınması eylemleri bu zaman aralığında örgütün ses getiren eylemlerinden olmuştur (Durmuş, 2016:102).

Şubat 1992'de, o zamanki Milli Savunma Sekreteri General Fidel Ramos Libya'ya Kaddafi ile görüşerek Moroları müzakere masasına dönmeye ikna etmek için gizli bir yolculuk yaptı (Abuza 2003: 41). Haziran ayında başkan seçilen Ramos, MNLF ile barış görüşmelerini yeniledi. Gerek İİT ve Müslüman ülkelerin MNLF'ye barışçıl bir anlaşma imzalaması yönündeki telkinleri gerekse MILF ve Abu Seyyaf gibi örgütlerin önünde bölgede varlığını meşrulaştırmayı istemesi MNLF'nin hükümetle anlaşmak istemesini sağlayan faktörler olmuştur. Ramos hükümeti açısından ise MNLF ile yapacağı anlaşma sayesinde kaynakların diğer ayrılıkçı gruplarla mücadele için yoğunlaştırılabileceği düşüncesi etkili olmuştur (Sevinç vd. 2015: 119). Taraflar ilk olarak 1994 yılında ateşkes anlaşmasına varmış, 2 Eylül

1996'da ise Cakarta'da "Nihai Barış Anlaşması (Final Peace Agreement)"nı imzalamışlardır (Tuminez, 2007: 81).

Bu anlaşma, 1976 Tripoli Anlaşmasının iki aşamalı şekilde uygulanmasını öngörmekteydi. Anlaşma güney Filipinlerde barış ve gelişmeyi vurguladı. ARMM'nin yanı sıra Güney Filipinler Barış ve Kalkınma Konseyi'nin (SPCPD) kurulması, ulusal hükümet kurumlarında temsil, bölgesel güvenlik güçleri kurulması, eğitimde İslam müfredatının yer alması, şeriat sistem ve mahkemesinin otoritesinin kabulu öngörülmekteydi. İlk aşamada 3 yıllık süreyle anlaşmanın uygulanmasını gözetecek, tavsiyelerde bulunacak geçici bir idari yapı olan Güney Filipinler Barış ve Kalkınma Konseyi (SPCPD) oluşturulmuş, aynı zamanda 7.500 MNLF savaşçısının güvenlik güçlerine entegrasyonu planlanmıştır. İkinci aşamada ise üç yılın sonunda 14 eyalet ve 9 şehirde yapılacak referandum ile onaylandıktan sonra yeni özerk bir hükümetin, SPCPD'nin ve diğer kurumların yerini alması kararlaştırılmıştır (Sevinç vd, 2015: 120).

1996 Anlaşmasının ardından oluşturulan SPCPD yapısının başına MNLF lideri Nur Misuari getirilmiştir. Ayrıca hükümet tarafından adaylığı desteklenen Nur Misuari ARMM valisi olarak seçilmiştir. Böylece Misuari yeni oluşturulan özerk bölgede yönetim gücünü eline almış ve üç yıl sonra yapılacak halkoylamasında durumu kendi lehine çevirmek için bir şans elde etmiştir. Ancak Misuari elde ettiği bu şansı iyi kullanamamış ve gerek ARMM gerekse yeni kurulan özerk yapılar kısa süre içerisinde kötü yönetim ve yolsuzluk suçlamalarına maruz kalmıştır. Örneğin, ARMM'nin 3.1 milyar Pezo'luk 1997 yılı bütçesinin, %84'ünün personel harcamalarında kullanılırken yalnızca %1'lik kısmının yatırım ya da projeler için kullanılması tepki toplamıştır. Ayrıca anlaşma sonrası güç elde eden MNLF liderlerinin elde ettikleri gücü kendilerinin ve yakınlarının refah seviyelerini yükseltmek adına kullandıkları, alt tabakadaki MNLF militanlarının dahi anlaşma sonrası durumlarının iyileşmediği, Moro halkının fakirliğinin azalmasında ise umut ışığı görülemediği şeklinde eleştiriler de yapılmıştır. ARMM'nin fazlasıyla merkezi hükümete bağımlı olduğunu gören Misuari, yabancı yatırımcıları bölgeye çekmek istemişse de bölgede güvenlik güçleri ile MILF ve Abu Seyyaf gibi örgütler arasında

devam eden çatışmalar, bu girişimde de başarı sağlanamamasına neden olmuştur (Wilson, 2009: 33).

Özerklik olmasına rağmen ARMM'nin gelirlerinin % 60'ını Manila'ya göndermesi ve yalnızca % 10'unu geri alması, birçok Moro'nun anlaşmayı kabul etmemesi ve ARMM hükümetinin yetkisini reddetmesi anlaşma sonrası yaşanan sıkıntılardı. Bu dönemde Müslüman bölgeler için yönetim organlarında önemli boşluklar oluştu (Abuza 2003: 43). Dahası yukarıda da belirtildiği gibi ARMM valilerinin performansıyla ilgili halkın hayal kırıklığı vardı. Misuari ve diğer SPCPD yetkilileri yanlış yönetim ve yolsuzlukla suçlanarak ARMM yapısına kitlesel inancın azalmasına sebep oldular. ARMM ve geçici özerk yapıların yönetiminden duyulan memnuniyetsizlikler artmış durumda iken 1996 Anlaşması'na göre 3 yıl sonra yapılması gereken halkoylamasına MNLF karşı çıkmaya başlamıştır. Merkezi hükümetin anlaşma koşullarını yerine getirmediğini belirten MNLF liderleri geçiş sürecinin uzatılması taleplerinde bulunmuşlardır. Bu nedenle çeşitli defalar ertelenmek durumunda kalınan halkoylaması 2001 yılına sarkmıştır. Nihayet 2001 yılında yapılan ve Misuari'nin boykot çağrısında bulunduğu referandum sonuçları bölgede siyasi güç elde eden MNLF yönetiminin Müslüman olmayan çoğunluğu ikna edecek adımları atamadığını göstermiştir. Çünkü referandum sonucunda yalnızca Müslüman çoğunluklu 5 eyalet (Maguindanao, Tawi-Tawi, Sulu, Lanao del Sur ve Basilan) ile 1 şehir (Marawi City) özerk bölge içerisinde kalmayı tercih etmiştir (Buendia, 2005: 45). Kısaca 1989 yılında 4 eyaleti kapsayacak şekilde kurulan ve MNLF'nin kabul etmediği özerk bölge içerisine yalnızca Basilan eyaleti ile Marawi City'nin dâhil edilmesi sağlanabilmiştir (Sevinç vd. 2015: 122). Neticede, referandum ile 1996 Cakarta Anlaşması'nın en önemli maddelerinden biri hayata geçirilerek kalıcı bir özerk yapı kurulmuştur.

Son olarak, 1996 Anlaşması bölücü gruplardan çok az destek aldı. Bunlar merkezi hükümete karşı silahlı mücadelelerini sürdürdü. Bölgedeki ağır askeri varlık müslümanlara sık sık sıkıyönetim altında yaşıyorlarmuş hissini veriyordu. Rodell'in ifadesiyle; "*Yetersiz yapıdaki 1996 sözleşmesinin bir sonucu olarak zayıf ve etkisiz*

ARMM, MILF'i Filipin Müslümanların çoğunluğu için daha büyük bir umut olarak ortaya çıkardı "(2005: 232).

MNLF liderlerinin ARMM başındaki yönetimlerinden ve halkoylaması sonuçlarından memnuniyetsizlik duyan bazı MNLF militanları, 1996 Anlaşması sonrasındaki süreçte Abu Seyyaf ve MILF'e kaymış ve savaşmaya devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde MNLF'nin içinde farklı kırılmalar da yaşanmıştır. İlk kırılma 1996'da hükümet ve MNLF arasındaki barış antlaşmasının sonuçlanmasından önce yaşandı. Melham Alam (Misuari'nin eski genel sekreteri) liderliğindeki Ulusal İslam Komuta Konseyi (NICC) 20.000-25.000 MNLF kuvvetinin neredeyse yüzde 90'ına sahip olduklarını iddia ediyordu. Örgüt Mart 2000'de düzenlediği basın toplantısında, Filipin hükümetine karşı yürütülen gerilla savaşının devam edeceğini ve Misuari'yi Hristiyan devletinin bir işbirlikçisi ve Bangsamoro kurtuluş mücadelesinin haini olarak suçladığını açıkladı. NICC ve ASG'nin inanç ve mücadele biçimi arasındaki göreceli benzerlik göz önüne alındığında, ikisinin de beraber veya ayrı ayrı çalıştıkları konusunda güçlü bir gösterge bulunmaktadır (Buendia 2005: 14-15).

Başka bir kırılma Kasım 2001'deki ARMM seçiminden yedi ay önce geldi. MNLF'de kendilerini "15 Konseyi" olarak adlandıran 15 liderden oluşan grup tarafından yönetildi. Aralarında Hatamil Hasan, Faruk Hüseyin, Müslimin Sema gibi önde gelen MNLF liderlerin bulunduğu grup, 29 Nisan 2001 tarihinde kendini MNLF'nin meşru Merkez Komitesi ilan etti. Konsey, 15 Ekim 2003'te Malezya'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı 10. Zirve Toplantısında "Filipinler'deki Müslüman Cemaatin Temsilcisi" olarak kabul edildi (Buendia 2005: 15).

2001 yılındaki halkoylamasından kısa bir süre sonra Kasım ayında önce Jolo'da askeri karargâha yönelik bir saldırı gerçekleşmiş, sonrasındaysa Zamboanga City'de bir ARMM ofisi işgal edilmiştir. 100'den fazla kişinin hayatını kaybettiği bu saldırıların arkasında 1996 Anlaşması'nın uygulanması noktasında memnuniyetsizliği olan, MNLF içerisinde liderliğinin sona erdirilmesi çabalarına sinirlenen, ayrıca bu ay içerisinde yapılacak ARMM seçimlerini kaybedeceğini anlayan Nur Misuari'ye bağlı grubun olduğu ileri sürülmüştür (Jane's Terrorism, 2013a: 11, Aktaran Durmuş, 2016: 110). Misuari, ARMM Valisi ve Güney Filipinler

Barış ve Kalkınma Konseyi (SPCPD) başkanı olarak beş yıl (1996-2001) görev yaptıktan sonra görevinden alındı. Misuari hükümet tarafından kendisine karşı açılan hakaret ve yolsuzluk suçlamaları ile 2008 yılına kadar hapsedildi. 15 Konseyi siyasi gücünü Misuari'nin eski Dışişleri Komisyonu Başkanı ve Konsey'in liderlerinden biri olan Faruk Hüseyin'in Kasım 2001'de yeni bölgesel vali olarak seçilmesi için kullandı (Buendia 2005: 15). MNLF'nin başına ise önce Faruk Hüseyin, ardından ise Muslimin Sema geçmiştir.

Misuari'nin tutuklu bulunduğu süre zarfında, kendisine bağlı grup saldırılarına devam etmiştir. Özellikle 2005 yılı Şubat ve Kasım aylarında Sulu'da gerçekleştirilen saldırılar büyük ses getirmiştir. Abu Seyyaf militanlarıyla birlikte hareket ettikleri iddia edilen Misuari'ye bağlı MNLF militanları, Filipinler Ordusu'na karşı konvansiyonel saldırı gerçekleştirme kapasiteleri olduğunu göstermiştir. 20'si asker 60 kişinin yaşamını yitirdiği saldırılar esnasında 70.000 civarında sivilin bölgeden tahliye edilmesi dikkat çekmiştir. Sulu nüfusunun yaklaşık %15'ine denk gelen bu rakamın içerisinde bizzat MNLF militanlarının girişimiyle tahliye edilen siviller de yer almıştır (Santos vd. 2010: 340, Aktaran Durmuş, 2016: 110). 2006 yılında Filipinler güvenlik güçleri bölgede Abu Seyyaf'a yönelik geniş kapsamlı bir operasyon gerçekleştirdiğinde, tutukevinden ev hapsine alınan Misuari kendisine bağlı militanlara tarafsız olmaları ve eylemlerine ara vermeleri talimatını vermiştir.

Yine de bazı MNLF komutanları Abu Seyyaf militanlarına yardım etmekle suçlanmıştır. 2007 yılı MNLF ile güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar açısından yoğun bir yıl olmuştur. Şubat ayında Misuari'ye bağlı grup tarafından Tuğgeneral Ben Dolorfino ile hükümetin barış heyeti başkanı Ramon Santos'un da aralarında bulunduğu 19 kişi kaçırılmış, iki gün rehin tutulduktan sonra serbest bırakılmıştır. Nisan ayında yine Misuari yanlısı militanlar Jolo'da ve Zamboanga'da Filipinler Ordusu'na saldırmış ve 3 askeri öldürmüşlerdir. 8 Ağustos'ta Filipinler Ordusu'nun gerçekleştirdiği bir operasyonda bu sefer EC-15 taraftarı MNLF militanlarından 4 kişi öldürülmüş, BMA'nın buna misilleme olarak düzenlediği saldırıda ise 20 asker hayatını kaybetmiştir (Jane's Terrorism, 2013a:3, Aktaran Durmuş, 2016: 110).

2008 yılı çatışmalar açısından sakin bir yıl olurken, Nur Misuari delil yetersizliği sebebiyle mahkemece serbest bırakılmıştır. Öte yandan EC-15 tarafından Muslimin Sema MNLF'nin yeni başkanı olarak atanmıştır. 2009 yılı Ağustos ayında Misuari yanlıları Palawan adasında birkaç köyü işgal etmiş ve 1.000 kadar köylünün mülteci konumuna düşmesine neden olmuştur. Karşılığında ordunun operasyonu sonucu 7 militan hayatını kaybetmiştir. Eylül ve Ekim aylarında 2 Amerikan askeri ile 2 Filipinler askerinin yaşamını yitirmesine neden olan saldırılar için de Misuari yanlısı grup suçlanmıştır. 2011 yılında ise bu sefer iki Moro grubu arasında çatışmalar yaşanmıştır. BMA militanları ile Ameril Umbra Kato adındaki eski MILF komutanının kurduğu Bangsamoro İslami Özgürlük Savaşçıları (Bangsamoro Islamic Freedom Fighters-BIFF) adındaki örgütün militanları arasında silsile halinde çatışmalar yaşanmış ve 13 silahlı militan ile 6 sivil yaşamını yitirmiştir (Jane's Terrorism, 2013a: 15-16, Aktaran Durmuş, 2016: 111).

2012 yılına gelindiğinde süreçle ilgili beklentilerine ulaşamayan ve hükümetin MILF ile yaptığı anlaşmaya karşı çıkan Misuari, Filipinler hükümetinin anlaşmaya uymadığını, anlaşmanın hükümsüz kıldığını açıklayarak 2013 yılı Ağustos ayında Filipinler'e ait Basilan, Sulu ve Tawi-Tawi ile Malezya toprakları olan Sabah ve Sarawak'ta bağımsız bir "Bangsamoro Cumhuriyeti" kurduğunu ilan etmiştir. Buna karşılık MNLF içerisindeki bazı yöneticiler ise 1996 anlaşmasına sadık kalacaklarını açıklamıştır. Bağımsızlık ilanının ardından Misuari'ye bağlı grup 9 Eylül 2013'te Zamboanga City'ye saldırı gerçekleştirmiş, belediye binasına bayrak asmış ve çok sayıda kişiyi rehin almıştır. Yaklaşık 3 hafta süren ve 240 kişinin hayatını kaybettiği bu rehine krizini Muslimin Sema liderliğindeki EC-15 kınamış ve 2014 yılında İİT'nin de desteklediği bir kararla Misuari'yi örgütten attığını duyurmuştur. MNLF başkanlığına ise örgütün kurucularından olan Abul Hayr Alonto'yu atamıştır.

Kuruluşunda tüm Moro gruplarını kapsayıcı bir yapıya sahip olan MNLF, yıllar içinde parçalanmış ve bu çok parçalı yapısı halen devam etmektedir. Bu parçalanmalar uluslararası desteğin ortadan kalkması ve barış görüşmelerinde hükümet tarafından muhatap alınmaması sonuçlarını doğurmaktadır. Halen Misuari

taraftarlarının MNLF içindeki en büyük askeri güce sahip gruplar olması ve çatışma ortamının devam etmesi Filipinler'de nihai barışın tesis edilmesi önündeki önemli engellerden biridir. Bu engelin ortadan kaldırılması için MNLF'nin yeniden bir araya getirilmesi çabaları ile MILF-hükümet barış anlaşmalarına MNLF'nin de dâhil edilmesi girişimlerinin başarıya ulaşması büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde bölgede daha önce örneği çok kez görüldüğü gibi yapılan barış anlaşmaları çok işlevsel olmayacak ve hoşnutsuz militanlar silahlı mücadeleye devam etmek için diğer örgütlere kayacaktır.

2.7.2 Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF)

Filipinler Cumhuriyeti Hükümeti (GRP) ile MNLF arasında imzalanan Tripoli Anlaşması'ndan bir yıl sonra, 1977 yılının başında, MNLF Merkez Komitesinin önde gelen üyesi Selamet Haşim MNLF ile bağları koparark "Yeni MNLF" hareketini başlattı. Haşim yeni kurulan organizasyonu hükümetle MNLF'den daha iyi bağlantı kurabilecek bir reformist parti olarak öngördü. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) MNLF'ye destek verdiği zaman, Yeni MNLF 1984'te adını Moro İslam Kurtuluş Cephesi (MILF) olarak değiştirdi ve İslamiyeti resmi ideolojisi yaptı.

MILF'in kurucusu olan Selamet Haşim, Mısır el-Ezher Üniversitesi'nde eğitim görmüş, Ortadoğu merkezli İslami hareketlerin liderleriyle çok güçlü bağlantılar kurmuş, 1982-1987 yılları arasında da Pakistan'da bulunmuştu. Harekete daha İslami bir karakter kazandırmak isteyen MILF liderleri, Maguindanao (bugunku ismiyle Şerif Kabungsuwan), Lanao del Sur ve Bukidnon'un ormanlık bölgesine konuşlanmış ve 20 yıllık dört ana hedefli bir program geliştirmiştir. Bu hedefler İslam dinini referans alarak politik ve ideolojik olarak güçlenmek, organizasyon binası kurmak, askeri olarak güçlenmek ve örgütün kendi kendine yeterli hale gelmesini temin etmek şeklinde belirlenmişti (Söylemez, 2016: 64).

MILF'in silahlı gücü olan Bangsa Moro İslami Silahlı Kuvvetleri (BIAF), 1990'lı yılların sonunda yaklaşık 120.000 savaşçı (yüzde 80'i silahlı) ve 300.000 milisten oluşuyordu. Politik hedefleri MNLF ile aynı doğrultuda olan ancak daha

fazla İslamcı söylemler benimseyen MILF'in yönetimi 20 üyeden oluşan ve örgütün karar mekanizması işlevini gören Merkezi Komite tarafından yürütülmektedir. Örgütün kurucu lideri Selamet Haşim'in 2003 yılında ölümünden sonra yeni lider Hacı Murad İbrahim Merkezi Komite'nin başına geçmiştir. Merkezi Komite'nin altında 6 komite bulunmaktadır; medya faaliyetlerinden ve internet sitesinden (www.luwaran.com) sorumlu Bilgilendirme Komitesi; İstihbarat Komitesi; İslam dinini anlatmak ve yaymakla görevli Dava (Dawah) Komitesi; Dış İlişkiler Komitesi; Eğitim Komitesi ve zekat, yardım toplanması ile kampanyalar oluşturulmasından sorumlu Finans Komitesi (Jane's Terrorism, 2013b: 21, Aktaran Sevinç vd., 2015: 126).

Örgüt ilk silahlı saldırısını 7 Eylül 1986 tarihinde Lanao del Norte eyaletinde gerçekleştirmiştir. MNLF'den ayrıldıktan yaklaşık 10 yıl sonrasına denk gelen bu eylem ile bir Katolik Kilisesindeki düğün seremonisi hedeflenmiş, atılan el bombası 10 kişinin hayatını kaybetmesine, 90 kadar kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. Bununla birlikte örgüt bu saldırının ardından yoğun bir eylem sürecine girmeyerek örgütsel organizasyonunu ve silahlı kanadını güçlendirmeye devam etmeyi tercih etmiştir (Stanford, 2015b, Aktaran Durmuş, 2016: 132). Neticede örgütün güçlenen yapısı ve gerçekleştirdiği silahlı eylem ile sesini duyurması hükümetin dikkatini çekmiştir. Hükümetle örgüt arasında barış görüşmelerine yönelik ilk adım da bu dönemde atılmıştır. Ancak Başkan Aquino hükümeti tarafından 1987 yılında başlatılan bu girişim bu dönemde devletin MNLF ile gerçekleştirdiği görüşmelere odaklanması nedeniyle başarıya ulaşmamıştır. MILF ile hükümet arasında görüşmelere başlanılması yönündeki diğer bir adım 1990 yılında atılmıştır. Bu sefer MILF tarafından İİT'nin barış görüşmelerine ilişkin organize ettiği bir toplantıya heyet gönderilmiş fakat bu adım da somut bir neticeye ulaşmamıştır. Bu başarısız girişimlere rağmen MILF liderlerinin özerkliği kabul edebileceklerinin sinyallerini vermesi, hükümetle örgüt arasındaki temasların yeniden yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bu çerçevede 1992 yılında Başkanlık koltuğuna oturan Fidel Ramos'un görevlendirmesiyle bir hükümet temsilcisi MILF'in askeri işlerden sorumlu başkan yardımcısı Hacı Murad İbrahim'le görüşmüştür. Ancak karşılıklı tekliflerin iletildiği bu görüşmeden sonuç alınamamış ve MILF şiddet

eylemlerini yoğunlaştırma kararı almıştır. 1993 yılında Cotabato'da bir kişinin öldürülmesi, 1994 yılı Ocak ayında Maguindanao'da bir otobüse saldırılması, Şubat ayında 11 kişinin hayatını kaybetmesine yol açan bombalı bir saldırı gerçekleştirilmesi ve 1995 yılı Aralık ayında yerel Hristiyan bir milis grubu üyesi beş kişinin öldürülmesi eylemleri örgütün bu süreçte öne çıkan şiddet faaliyetleri olmuştur (Durmuş, 2016: 132).

1977 yılında kurulan MILF, Mindanao'da MNLF kadar güçlü olmasına rağmen Filipinler Devleti barış görüşmelerini 1996 yılına kadar sadece MNLF ile yürütmüş, MILF ile görüşmelerini gayriresmi ve sınırlı düzeyde tutmuştur. Bu durumun sebepleri arasında Trablus Anlaşması'nın MNLF tarafından imzalanmış olmasının yanı sıra İİT ve diğer Müslüman devletlerin MNLF'yi Güney Filipinler Müslümanlarının tek temsilcisi olarak kabul etmiş olması gösterilebilir. Ayrıca MILF'in İslami kimliği ve bağımsızlık talepleri de Filipinler devletinin MILF ile gorüşmemesinin nedenlerinden olmuştur. Bunların yanı sıra MILF de MNLF ile yürütülen barış görüşmelerini bölmek istememiş ve hükümetle MNLF arasındaki görüşmeler sonuçlanana kadar görüşme talebinde bulunmamıştır (Lingga, 2007:7, Aktaran Söylemez, 2016:100).

Hükümetle örgüt arasındaki bu ilk etap görüşmeler 18 Temmuz 1997'de "Düşmanlıkların Durdurulması Anlaşması (the General Cessation of Hostilities)" imzalanmasıyla meyvesini vermiştir (Buendia 2004, Aktaran Sevinç vd. 2015:130). Ateşkes mahiyetindeki bu anlaşmayla taraflar çatışmaları durdurma konusunda fikir birliğine varmışlardır. Ayrıca Filipinler güvenlik güçlerinin MILF'in kontrolündeki alandan çekilmesi ve bu alanda yapılacak operasyonlarda MILF ile koordineli hareket etmesi kararlaştırılmıştır. Ramos'tan Başkanlığı devralan Joseph Estrada yönetiminde de örgütle hükümet arasındaki görüşmeler sürdürülmüş ve 1998 yılında "Niyet Anlaşması Genel Çerçevesi (General Framework of the Agreement of Intent)" imzalanmıştır (Abuza, 2005a;455, Aktaran Durmuş, 2016:134). 1997'deki anlaşmanın devamı niteliğindeki bu anlaşmayla ateşkesi izlemek üzere bağımsız bir komite oluşturulmuştur. Ayrıca hükümet tarafından 44 MILF kampı "barış ve kalkınma alanları" olarak tanınmış ve Mindanao'daki MILF destekçilerine ekonomik

ve sosyal projeler sağlanacağı sözü verilmiştir (May, 2001: 270, Aktaran Durmuş, 2016:134) .

MILF'in yükselişinden rahatsız olan Estrada yönetimi ve ordu içerisinde, yapılan anlaşmalarla örgüte serbestiyet tanınmasının hata olduğu yönündeki görüşler ağırlık kazanmıştır. Neticede iktidara gelişinin ilk yıllarında "MILF ile barış görüşmelerini sürdürmek, hükümetin Mindanao'daki otoritesini sağlamlaştırmak, Müslüman bölgelerin sosyo-ekonomik gelişimini sağlamak, 1996 Anlaşmasını hayata geçirmek" şeklinde dört maddeyi içeren bir program ortaya koyan, ancak bu maddelerin hiçbirini tam anlamıyla hayata geçiremeyen Başkan Estrada, MILF ile yürütülen görüşmelere de ara vermiştir (Özerdem, 2012: 405). Sonunda 1997 Anlaşmasının çeşitli defalar ihlal edilmesini gerekçe gösteren Estrada hükümeti 2000 yılında MILF'e karşı "topyekün savaş" ilan etmiş ve geniş çaplı operasyonlar başlatmıştır. Şubat ayında yoğunlaştırılan operasyonlar neticesinde örgütün ana karargâhı olan Ebu Bekir Kampı dâhil olmak üzere 50'ye yakın kampı ve yerleşim alanı ordu tarafından ele geçirilmiştir. MILF lideri Selamet Haşim ise söz konusu operasyonları takiben bir radyo programı aracılığıyla yaptığı konuşmada tüm Moro halkını "İslam'ın düşmanı" olarak betimlediği Filipinler hükümetine karşı "cihad" etmeye çağırmıştır. Böylece 1997 yılında ilk kez resmi olarak başlayan MILF ile hükümet arasındaki görüşmeler 2000 yılında çökmüştür.

Kampları ele geçirildikten sonra konvansiyonel savaş düzeninden tekrar gerilla tarzı savaşa geçmek durumunda kalan MILF, ordunun operasyonlarına misilleme olarak şiddet eylemlerini artırmıştır. 25 Şubat 2000'de bir feribota düzenlenen bombalı saldırıda 40 civarında kişi hayatını kaybetmiştir. Bundan iki gün sonra Cotabato City'de bir Katolik radyo istasyonunun önünde bomba patlatılmıştır. 27 Mart 2000'de ise MILF'in radikal komutanlarından Abdullah Macapaar yönetimindeki birim Lanao del Norte eyaletinin Kauswagan şehri belediye binasına bir saldırı gerçekleştirerek 294 kişiyi rehin almış, bunlardan birkaçını da öldürmüştür.

2001 yılında çeşitli yolsuzluk suçlamalarına maruz kalan Başkan Estrada'nın, 1986 yılında Marcos'u iktidardan uzaklaşan "Halk Gücü Hareketi"

benzeri bir hareketle Başkanlık'tan uzaklaştırılması topyekün savaş stratejisinin sonu olmuştur. Zira Estrada'dan sonra Başkanlık koltuğuna oturan Gloria Macapagal Arroyo son derece masraflı ve yıkıcı olan bu politikayı değiştirerek "topyekûn barış" politikasını uygulamaya koymuştur. Bu köklü politika değişikliği MILF ile hükümet arasındaki barış görüşmelerinin yeniden canlanmasını sağlamıştır. MILF yeniden görüşmelere başlamak için şu üç ön koşulu öne sürmüştür: Görüşmelerin İİT ya da İİT üyesi bir ülkenin arabulucuğunda yapılması; tarafların önceki anlaşmaların hükümlerini kabul etmesi ve görüşmelerin ülke dışında yapılması. İİT üyesi Malezya'nın arabulucu rolünde aktif rol almasıyla görüşmelere yeniden başlanmıştır. Devam eden görüşmeler neticesinde ilk olarak 24 Mart 2001'de "Barış Görüşmelerinin Yeniden Başlatılması için Genel Çerçeve Anlaşması (the Agreement on the General Framework for the Resumption of Peace Talks)" imzalanmış ve taraflar 1997 ateşkes anlaşması temelinde müzakerelere devam etme kararı almışlardır. Bu anlaşmanın ardından 22 Haziran 2001'de imzalanan Trablus Anlaşması ile taraflar arasında şu konularda anlaşmaya varılmıştır:

- Görüşmeler "güvenlik, rehabilitasyon ve kaybedilmiş ata mirası topraklar (Ancestral Domain)" ana temaları üzerinde devam edecektir.

- Taraflar Bangsamoro yurdunun Filipinler Devleti'nin toprak bütünlüğü ve egemenliğine aykırı olmayabileceğini kabul etmektedir.

- Taraflar Moro halkı ile diğer yerli halkın varlığını kabul etmektedir.

- Barış süreci aşama aşama yürütülecek, Moroların mağduriyetleri ise barış süreciyle eş zamanlı olarak giderilecektir.

- Moro halkına danışılacak ve onların isteklerine göre yeni formüller aranacaktır.

Ancak 11 Şubat 2003'te Müslümanlar Ramazan Bayramı'nı kutlarken, hükümet güçleri Pikit ve Pagalungan'daki MILF yerleşkelerine saldırmış ve bu olay sonucunda da görüşmeler yeniden durmuştur. Taraflar arasındaki iletişimin devam etmesi ve bekleyen konuların görüşülmesi için Malezyalı yöneticiler, heyetlerin

resmi olmayan ve daha çok barış görüşmelerini yinelemenin yollarının aranacağı temaslarda bulunmasını önermiştir. Ancak bu görüşmeler de aynı konuların müzakere edilmeye başlanması ile son bulmuştur. MILF ile Filipinler Cumhuriyeti arasındaki ateşkesin devam etmesi için Malezya, Brunei ve Libya temsilcilerinden oluşan Uluslararası İzleme Ekibi (IMT) devreye girmiş ve ülkedeki savaşı sona erdirmek için çalışan komitelerle birlik içinde çalışmıştır. 23 Temmuz 2006 tarihinde de Japonya, Filipinler Cumhuriyeti ve MILF arasındaki anlaşmaların sosyal ve ekonomik yönlerini izlemek üzere komiteye katılmıştır (Lingga, 2007: 10, Söylemez, 2016:106).

27-28 Mart 2003'ten itibaren yeniden başlayan görüşmelerde ata toprakları konusu kavram, bölge, kaynaklar ve yönetim açısından gündeme alınmıştır. Görüşmeler ilerleyen yıllar boyunca devam etmiş, Müslüman halkın ayrı bir etnik grup olarak (Bangsamoro) tanımlanması, gelecek nesiller açısından Bangsamoro ana vatanının sınırlarının bölgesel olarak belirlenmesi, mülkiyet haklarının korunması, hukuki varlığının kanunlaştırılması ve yasama, yürütme ve yargı organlarının oluşturulması gibi konularda mutabakat sağlanmıştır. Ancak genel hatlarıyla Bangsamoro bölgesini tarif etme ve sınırlama konusunda engeller yaşanmış, ARMM'ye diğer bölgelerin eklenmesi ve detaylar daha sonraki tartışmalara bırakılmıştır. Barış görüşmeleri, her iki kurtuluş cephesinin de siyasi amaçlarını gerçekleştirme yolunda başvurdukları asıl yöntem olmuştur. Bu görüşmeler için ayrılan zaman savaşmak için ayrılan zamandan çok daha fazladır. 1997 ve 2006 arasında sadece Filipinler Cumhuriyeti ve MILF arasında Mindanao sorununa ait değişik konularda imzalanan anlaşma sayısı 63'tür. Bu anlaşmalarla, Malezya'nın da arabuluculuk etmesi ile birlikte, 25 noktada uzlaşma sağlanmış ancak bütün bu görüşmelere ve imzalanan anlaşmalara rağmen Mindanao sorunu Filipinler devletinin sorunlu yaklaşımı ve uygulamaları sebebiyle çözülememiş, Bangsamoro halkı kendi topraklarında siyasi, sosyal ve ekonomik çıkmaza terk edilmiştir.

2006- 2007 yılları arasındaki çeşitli çatışmalar ile birlikte MILF lideri Hacı Murad hakkında Mindanao'daki bir bombalama olayı gerekçesiyle yakalama kararı çıkarılması nedeniyle ortam tekrar gerilse de Uluslararası İzleme Ekibinin varlığı

ateşkesin ihlallerinin önlenmesi adına olumlu katkılar sağlamış, Murad hakkındaki yakalama kararı da sonradan kaldırılmıştır. Bu dönemde yine Malezya'nın arabuluculuğunda MILF ile hükümet arasında barış anlaşması için görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu görüşmelerden netice alınmış ve 2008 Temmuz'unda "Ata Yurdu İçin Memorandum Anlaşması (Memorandum of Agreement for Ancestral Domain/MOA-AD)" imzalanmıştır. MOA-AD ile ata yurdu, barışın sağlanması ve doğal kaynaklar üzerindeki haklar meseleleri ele alınmıştır. Hükümet söz konusu anlaşmayla;

• 737 kasabanın daha ARMM'ye eklenmesini, bu haliyle ARMM'nin yerini 2010 yılından itibaren Bangsamoro Hukuki Teşekkülü'nün (Bangsamoro Juridical Entity-BJE) almasını,

• 737 kasabanın yanında Hristiyanların çoğunluğunu oluşturduğu 1.459 kasabanın da MOA-AD'ın imzalanmasından 25 yıl sonra BJE'nin parçası olup olmamayı oylamasını,

• BJE çatısı altındaki Müslüman bölgelerde İslam hukukunun uygulanmasını, Hıristiyanların ise Filipinler yasalarına göre yargılanmaları, yine Müslümanların kendi müfredatlarına göre ve medreselerde eğitim görebilmesi imkanını,

• Kurulacak özerk yapının ülkenin doğal kaynaklar açısından en zengin bölgelerinden olan Mindanao'daki doğal kaynaklar üzerinde hak sahibi olmasını, ayrıca bu konuda diğer ülkelerle anlaşma yapabilme yetkisini teklif etmiştir (Wilson, 2009: 34).

Ancak kendilerine danışılmadığı ve Anayasaya aykırılık teşkil ettiği gerekçeleriyle Hıristiyan politikacılar tarafından söz konusu anlaşmayla ilgili Yüksek Mahkeme'ye başvurulmuş ve 2008 yılının Ağustos ayında anlaşma bu haliyle Yüksek Mahkeme tarafından Anayasaya aykırı bulunarak reddedilmiştir. Yüksek Mahkemenin kararının ardından zaten anlaşmayı benimsememiş olan Ameril Umbra Kato gibi MILF komutanları emrindeki silahlı birlikler şiddet eylemlerine yönelmiş, hükümet de görüşmeleri askıya almıştır. Bu süreçte yeniden görüşmelere başlamak

isteyen MILF yönetimi ise Aralık ayında anlaşmaların uygulanması adına "uluslararası garanti" sağlanması; ata yurdu ile ilgili önceki anlaşmanın kabul edilmesi; Uluslararası İzleme Ekibi'nin ateşkes ihlallerini incelemesi; güvenlik güçlerinin MILF'e karşı Mindanao'da yürüttüğü operasyonları sona erdirmesi ve Malezya'nın arabulucu rolünün devam etmesi koşullarıyla görüşmelere yeniden başlanabileceğini duyurmuştur (Jane's Terrorism, 2013b:10, Aktaran Sevinç vd., 2015: 134). Hükümet MILF'e yönelik operasyonları durdurmasa da karşılıklı görüşmeler olmuş ve sivillerin, okulların, hastaneler ve ibadethanelerin hedef alınmaması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Çatışma anında dahi irtibatın koparılmaması ve bu yönde görüşmelerin yapılması ileride barış görüşmelerinin devam etmesine yardımcı olmuştur. Nitekim Birleşik Krallık, Japonya ve Türkiye ile birkaç sivil toplum kuruluşunun katılımıyla kurulan Uluslararası Temas Grubu'nun (International Contact Group-ICG) öncülüğünde 8 Kasım'da Kuala Lumpur'da resmi barış görüşmeleri yeniden başlamıştır (Jane's Terrorism, 2013b: 11, Aktaran Sevinç vd., 2015: 134).

2009 yılında devam eden barış görüşmelerinin 2010 yılında iktidara gelen Benigno Aquino III başkanlığındaki hükümet tarafından sürdürüleceği açıklanmış ve Aquino yönetimiyle MILF arasındaki ilk gayri resmi görüşmeler 13 Ocak 2011'de gerçekleşmiştir. Bu görüşmeyi 9-10 Şubat'ta yine Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da yapılan görüşmeler takip etmiştir. Seçim öncesinde direkt olarak MILF lideri Hacı Murad İbrahim ile görüşüp barış yoluyla sorunu çözeceğine dair vaatlerde bulunan Aquino, bu vaadini 5 Ağustos 2011'de Murad ile Tokyo'da görüşerek yerine getirmiştir. 14 yıllık barış görüşmeleri sürecinde ilk defa Filipinler Başkanı ile MILF liderinin doğrudan görüşmesi olduğu için Tokyo'daki bu görüşme tarihi niteliktedir (Durmuş, 2016:134) .

Filipinler Hükümeti'nin 2008'den bu yana MILF ile sürdürdüğü müzakerelerde üçüncü taraf ihtiyacı öne çıkmıştır. Filipinler Hükümeti'nin anlaşmaları imzalaması ancak uygulanmasını engellemesi bu ihtiyacı doğurmuştur. Bunun için başında Malezya'nın olduğu "kolaylaştırıcılar" grubuna, Birleşik Krallık, Japonya, Suudi Arabistan ve Türkiye temsilcileriyle " Uluslararası Temas Grubu" da

eklenmiştir. Üçüncü tarafların müzakerelerde izlemeler gerçekleştirecekleri ve süreci ileri taşıyacakları öngörülmüştür. Uluslararası Temas Grubu devlet ile sivil toplum örgütlerini bir araya getiren ilk oluşum olmuştur. Devlet ile devlet dışı örgütlerin birbirlerini tamamladıkları görülmüştür. Bununla birlikte ateşkesin devamı için, "Düşmanlıkların Önlenmesi Komitesi" oluşturulmuş, Malezya, Endonezya, Libya ve Avrupa Birliği ise "Uluslararası İzleme Heyeti"ni oluşturmuştur. Bu yapılarla birlikte sahada rehabilitasyon ve kalkınma çalışmaları başlatılmış, Bangsamoro Kalkınma Ajansı kurulmuş, bu sayede ateşkesin sahadaki avantajları gösterilerek insanların barış sürecini desteklemeleri sağlanmıştır (Yokuş, 2016: 8).

2011 sonu ve 2012 başları çatışma yaşanmadan atlatılmış ve 24 Nisan 2012'de "Prensipler Üzerine 10 Karar Maddesi (10 Decision Points on Principles)" imzalanmıştır. MILF lideri Murad'ın "barış için büyük bir hamle" olarak nitelediği bu uzlaşı ile MOA-AD anlaşmasında da yer aldığı gibi "Mindanao'daki Moro Müslümanları için özerk bir yönetim oluşturulması ve ARMM'nin yerini alması" kararlaştırılmıştır. Devam eden görüşmeler neticesinde ise 15 Ekim 2012'de "Bangsamoro Çerçeve Anlaşması (The Framework Agreement on the Bangsamoro)" imzalanmıştır. Azınlıkların temel hakları, mülkiyet hakkının korunması gibi hususları düzenleyen bu anlaşma ile 15 üyeli bir Geçiş Komisyonu kurulması da kararlaştırılmıştır. Nitekim Aquino 17 Aralık 2012'de 8'i MILF temsilcisi, 7'si ise hükümetin seçeceği Moro halkı temsilcilerinden oluşacak Bangsamoro Geçiş Komitesinin kurulması emrini vermiştir (OPAPP). Kurulan komisyona Filipinler hükümeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi arasında imzalanan çerçeve anlaşma gereği hazırlanması gereken Bangsamoro Temel Kanunu'nun (BBL) taslağını hazırlama görevi verilmiştir.

Çerçeve Anlaşması, Başkan Aquino tarafından "başarısız bir deneyim" olarak kabul edilen Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi (ARMM)'nin yerini alacak "Bangsamoro" adı verilen siyasi varlığın doğasını, yapısını ve yetkilerini tanımlamaktadır. Anlaşmanın belirgin özellikleri aşağıdaki gibidir:

1) Bir Geçiş Komisyonu'nu oluşturulacaktır. Ve bu komisyon gerekli gördüğü taktirde Bangsamoro Temel Kanunu taslağı ve Filipin Anayasa değişikliği

için önerilerde bulunacaktır. Geçiş Komisyonu organize edilirken, müzakere heyetleri güç paylaşımı, servet paylaşımı, normalleştirme ve geçiş mekanizmaları ve ekleri üzerinde çalışmaya devam edecek olup, bu sürecin 2012 yılında tamamlanması beklenmektedir. MILF kademeli olarak güçlerini görevden çekecek ve kolluk kuvvetleri bir sivil polis gücüne devredilecektir.

2) Bangsamoro kendi gelir kaynaklarını yaratma gücüne sahip olmanın yanı sıra doğal kaynaklardan elde gelirlerden eşit pay alacaktır. Merkezi Yönetimin savunma, dış güvenlik, dış politika, ortak pazar ve küresel ticaret, para basma ve para politikası, vatandaşlık, vatandaşlığa kabul ve posta hizmetleri ile ilgili yetkileri saklı kalacak ve Bangsamoro özel veya devredilmiş yetkilere sahip olacaktır.

3) Bangsamoro Temel Kanunu Başkan tarafından imzalandıktan sonra, Bangsamoro olarak öngörülen topraklarda bir halkoylaması yapılacaktır. Bu alan şimdiki ARMM illeri, Cotabato ve Isabela şehirleri ve Lanao del Norte ve Kuzey Cotabato'nun belediyeleri ve barangaylarını kapsamaktadır.

4) Bangsamoro Geçiş Otoritesi, Bangsamoro hükümetinin bakanlık biçimlerini Filipinler Hükümeti ile "asimetrik" şekilde düzenlemek için çalışacaktır. Aynı zamanda halk oylaması ve 2016 seçimleri aradaki süreci kolaylaştıracaktır. 2016 seçimlerine MILF ve diğer siyasi güçler siyasi partiler aracılığıyla katılacak ve demokratik yollarla güç arayışına gireceklerdir. (OPAPP, Bangsamoro Framework Agreement 2012)

Devam eden görüşmelerde, daha önce anlaşmaya varılamayan gelir paylaşımı, güç paylaşımı, bölgenin normalleşmesi süreci gibi konularda da anlaşmaya varılmıştır. MILF'in bölgedeki metal minerallerden % 75 pay alması, metal olmayan minerallerin işlenmesinden elde edilecek gelirin tamamının sahibi olması, petrol gelirlerinin ise yarı yarıya paylaşılması gibi hususlarda anlaşma sağlanmıştır. Söz konusu çerçeve anlaşması sonrasında taraflar arasında devam eden müzakereler neticesinde, 27 Mart 2014 tarihinde "Kapsamlı Bangsamoro Anlaşması (Comprehensive Agreement on the Bangsamoro)" imzalanarak, nihai barış konusunda büyük bir adım atılmıştır. Bu anlaşma çerçevesine;

- Bangsamoro Özerk Bölgesi kurulacak ve Bangsamoro Temel Yasası'nın hazırlanıp Filipinler devlet başkanına sunulmasının ve kongrenin yasayı onaylamasının akabinde yönetim geçiş hükümetine devredilecektir.
- Bangsamoro Temel Yasası İslam hukukuna göre hazırlanacak ve bu çerçevede İslam hukukuna uygun mahkemeler kurulacaktır.
- 2016 yılında Bangsamoro Özerk Bölgesi'ne katılım için referandum düzenlenecek ve geçiş hükümeti, aynı yıl gerçekleşecek olan seçimlerin ardından yönetimi Bangsamoro Özerk Bölgesi hükümetine devredecektir.
- İçişlerinde bağımsız olacak olan bölgede iç güvenliği özerk yönetime ait polis sağlayacak, silahsızlanma sureci ise eş zamanlı olarak ilerleyecek, MILF'in silahlı kanadının tasfiyesi ve Filipinler ordusunun bölgeden çekilmesi bağımsız komisyonlar aracılığıyla denetlenecektir (OPAPP, Aktaran Söylemez, 2016:118).

Bangsamoro Temel Kanunu devlet başkanı ve kongrenin onayının ardında halk onaylamasıyla birlikte yürürülüğe girecektir. Bu sayede Temel Kanunun Bangsamoro'nun birincil özellikteki yasası olduğu teyit edilmiş olmaktadır.

Aşağıdaki coğrafi bölgelerde bulunan kayıtlı seçmenler halk oylamasına katılabilecektir (Bangsamoro Geçiş Komisyonu (BTC) & Bangsamoro Temel Kanunu (BBL) Üzerine Kılavuz Belge, 2014: 7):

- Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'nin mevcut coğrafi alanında yaşayanlar,
- Lanao del Norte şehrinin Baloi, Munai, Nunungan, Pantar, Tagoloan ve Tangkal belediyeleri ile Kabacan, Carmen, Aleosan, Pigkawayan, Pikit ve Midsayap bölgelerinde bulunan ve 2001 yılında yapılan halk oylamasında Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'ne katılma yönünde oy kullananan daha küçük idari yönetimler,
- Cotabato ve İsabela şehirleri,
- Bu şehirlere bitişik durumda olan ve Bangsamoro Temel Kanununun kabulü için yapılacak oylamadan iki ay önce yerel yönetimleri veya oy kullanma

hakkı olan seçmenlerinin %10'unun talebiyle Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'ne katılma talebinde bulunan yerler.

Bangasamoro'nun kurulmasının zeminini oluşturacak olan Temel Kanununun kabulü sonrasında Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi ortadan kalkacaktır. Bangsamoro Temel Kanununun halk oylaması sonucu kabul edilmesi sonrasında Bangsamoro Geçiş İdaresi adıyla bir ara hükümet kurulacaktır ve bu hükümet Bangsamoro Bölgesi'nin idare edilmesi görevini üstlenecektir.

Bangsamoro Temel Kanunu siyasi bir yapı olarak kurulacak olan Bangsamoro'nun idaresine ilişkin kurucu kanundur. Bu yasa Bangsamoro hükümetinin kuruluşu, sahip olacağı güç, yapısı ve diğer konuların temelini oluşturmaktadır.

Bangsamoro, Filipinler devletinin sınırları içinde kalan, bir halk, coğrafya ve bölgesel hükümetten oluşan yapıdır. Burada kurulacak yapının Bangsamoro halkının kültürüne uygun kendine has siyasi, ekonomik ve sosyal bir sistemi olacaktır. Bu yapı aynı zamanda siyasal ve mali otonomiye sahip olacaktır.

Siyasal otonominin anlamı bölgenin idaresinde merkezi hükümetin daha az etkisinin olması ve Bangsamoro halkına kendi iç işlerini yürütme konusunda daha fazla özgürlük verilmesidir.

Mali Otonomi ise Bangsamoro'ya kendine kaynak yaratma ve ihtiyaçlarını gidermek için bütçe fon ve kaynaklarını kendisinin belirlemesi konusunda serbestlik tanınmasıdır.

Siyasi ve mali otonomi yoluyla Bangsamoro'nun özgüvenli bir şekilde kendi kendini idame ettirebilen bir yapı haline gelmesinin yolu açılmaktadır.

Bangsamoro Temel Yasası taslak metni bölgenin ve halkın tanımlanması, yetki ve güç dağılımı, adalet sistemi ve mali özerklik şeklinde dört ana başlık altında değerlendirilebilir.

Temel yasa metninin ilk kısmında Bangsamoro'nun kara ve deniz sınırları, halkının kimliği ve yönetiminin temel prensipleri belirtilmektedir. Bu kısımda Bangsamoro'nun kendi kendini yöneten, demokratik, sivil ve sosyal adaleti gözeten bir bölge olacağı vurgulanmakta ve buna ek olarak yönetimin iyiyi emretme ve kötülükten nehyetme prensibine bağlı kalacağının altı çizilmektedir. Yine bu kısımda, Filipinler merkezi hükümetinde başkanlık sistemi uygulanmasına rağmen, Bangsamoro'nun parlamenter sistemle yönetileceği belirtilmektedir.

Bu madde özellikle önemlidir çünkü parlamenter sistem, bölgede yaşayan Müslümanların yanı sıra, diğer etnik gruplara ve azınlıklara da parlamentoda temsil hakkı tanıyarak çoğulcu bir yönetimin önünü açacaktır.

İkinci kısımda, özerk bir yönetime sahip olacak olan Bangsamoro'nun yetkileri ve Bangsamoro ile Filipinler merkezi hükümeti arasında nasıl bir güç dengesi kurulacağı detaylandırılmaktadır. Dış politika, para politikaları, posta servisi, ulusal savunma gibi yetkiler Filipinler merkezi hükümetine hasredilirken içişlerinde Bangsamoro hükümetinin tek başına kullanabileceği yetkileri ve merkezi hükümetle ortaklaşa kullanacağı yetkiler belirtilmiştir. Bölgede yaşayan Müslümanların hac ve umre ziyaretleri gibi hakları da bu yasa ile tamamen yeni kurulacak olan hükümete devredilmiş ve yasal güvence altına alınmıştır.

Üçüncü üst başlıkta bölge halkının sahip olduğu temel hak ve hürriyetler tanımlanmış ve Bangsamoro adalet sistemi açıklanmıştır. Bu kısımda bölge Müslümanlarının en önemli kazanımlarından biri olan şer'i hukuk sistemi detaylandırılmıştır. Adalet sisteminde şeriatın ve Bangsamoro Temel Yasası'nın esas alınacağı bildirilmiş fakat şeriatın ve şer'i mahkemelerin sadece Müslümanlar için uygulanacağı vurgulanmıştır.

Son kısımda ise Bangsamoro'nun mali özerkliğinin şartları belirlenmiş ve ekonomik kaynakları, hangi kalemlerden gelir elde edileceği belirtilmiştir. Uzun yıllardır merkezi hükümetin doğal kaynak gelirlerinin tamamını aldığı ve bölgeyi doğal zenginliklerine rağmen fakirleştirdiği göz önünde bulundurulduğunda Bangsamoro'nun vergi gelirlerinin yanı sıra bölgenin doğal zenginliklerinden

(özellikle de doğalgazdan) de gelir elde edecek olması, bölge halkı açısından önemli bir kazanımdır (Söylemez, 2016: 120,121).

16 Haziran 2015'te MILF sembolik düzeyde silah bırakmıştır. Bangsamoro Temel Yasası Kongrede kabul edildikten ve referandumda olumlu oylanmasından sonra silahların % 30'unun bırakılacağı, üçüncü aşamada Bangsamoro polisi operasyonelleştirildiğinde silahların % 35'inin bırakılacağı, tarafların bütün aşamaları gerçekleştirmesinden sonra ve yapılacak bitirme anlaşmasından sonra da geri kalan % 35 silahların da bırakılacağı öngörülmektedir (Yokuş, 2016: 12).

Mindanao'ya kalıcı ve sürdürülebilir barış getirmesi öngörülen Bangsamoro Temel Yasası'nın nihai taslağı 2015 Eylül ayında Filipinler Kongresi'ne sunulmuş, dönem çalışmalarına 18 Ocak 2016'da başlayan Senato'nun 9 Mayıs 2016 tarihli genel seçimler ve devlet başkanlığı seçimleri nedeniyle şubat başında yeniden tatile girmesi ile yasanın Senato'da kabulü de seçim sonrasına kalmıştır. Halen konu ile ilgili bir gelişme kaydedilememiştir.

2.7.3 Abu Sayyaf Grubu

Abu Sayyaf Grubu (ASG) ya da diğer adıyla Al Harakatul el-İslamiye'nin kökenleri Afganistan'a kadar uzanmaktadır. 1980'lerin başında 300- 500 civarında Moro savaşçısı Sovyet işgali altındaki Afganistan'a destek vermek için Pakistan'ın Peşaver kentine gitti. Onlardan biri olan Abdurajak Janjalani, Basilan ulemalarından birinin oğlu idi. Suudi Arabistan'da üniversite ve Mekke'de UmmuI-Qura'da 3 yıl İslam hukuku okudu. 1984'de Basilan'a dönen Janjalani, 1987'de Libya'ya gitti ve Afganistan'da mücahid olarak savaştı. Janjalani Peşaver'de mücahitlerin destekçisi Suudi Usame bin Laden ile arkadaş oldu. Janjalani ve daha sonra onun küçük kardeşi Khaddafy Janjalani 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında İslam'ın katı Vahhabi kurallarına göre yorumlanmasına inanan İslam profesörü Abdur Rab Seyyaf tarafından yönetilen Khost, Afganistan'a yakın bir kampta eğitim aldı. Ayrıca Abdurajal Janjalani'nin El Kaide'nin çekirdeği olan Uluslararası İslam Tugayı'nın 48

kişilik Yürütme Konseyi'nin üyesi olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır (Abuza, 2005:2).

Abu Sayyaf Grubu (ASG) İslami eğitim alan ve aşırı radikal Abdurajak Janjalani tarafından 1991 yılında kurulmuştur. Örgütün kuruluşunda Pakistan, Afganistan, Mısır, Libya ve Cezayir silah ve maddi destekte bulunmuştur. Ayrıca örgütün kuruluşunda yer alan üyelerin bazıları 1980'lerde Afganistan'da MILF adına savaşmış askerler idi. Örgütün kurucusu Janjalani'nin Usame bin Ladin ve daha sonra Filipinler'de bir terörist hücre kuran Ramzi Yousef ile yakın arkadaş oldukları görülmüştür (Banlaoi 2007: 206). Kuruluşta El-Kaide'nin desteği de görülmektedir. El Kaide Lideri Usame bin Ladin'in kayınbiraderi Muhammed Jamal Khalifah, Rabitat (Dünya İslam Birliği) anlayışını Quetta, Pakistan'tan Filipinler'e taşıdı ve mücahitler arasında yardımı başlattı. Khalifah, 1991 yılından 1994'ün sonlarına kadar iki Suudi yardım kuruluşu, Müslüman Dünyası Birliği ve Uluslararası İslami Yardım Örgütü için Mindanao ve Sulu'da çalıştı. Bu kuruluşlar Filipin güvenlik güçleri tarafından çeşitli Moro ayrılıkçı gruplarına yardım kanalları olarak görüldü.

ASG," zulüm, adaletsizlik, kapris, hırs ve keyfi uygulamaları sona erdirmek için" Cihad Fi-Sabil-lillah "(İslami Savaş) yoluyla tamamen İslami bir yönetimin kurulması gerektiğini savundu (Tan, 2000, Aktaran Buendia 2005: 13-14). 1991-1995 yılları arasında örgüt Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF)'nden ayrılan Tausuglardan oluşuyordu. Abu Sayyaf, Sulu eyaletindeki kiliseler ve Hristiyan misyonerler ve gruplar dahil olmak üzere bazı hedeflere bombalama, suikast ve adam kaçırma girişimlerinde bulundu. 1991 yılında terör saldırılarına başlayan örgüt 1991'de Zamboanga'da iki Amerikalı rahibin öldürülmesi, 1991 Ağustos'unda Hıristiyan misyoner gemisinin bombalanması, 20 Mayıs 1992 tarihinde Zamboanga'da bir İtalyan rahibin öldürülmesi, 10 Ağustos 1992'de Zamboanga'da 2 kişinin öldüğü, 40 kişinin yaralandığı bina bombalanması, 17 Ocak 1993 tarihinde Sulu'da iki İspanyol rahibenin kaçırılması, 18 Mart 1993'te bir İspanyol rahibin kaçırılması, 14 Kasım 1993 tarihinde Sulu'da bir Amerikalı misyonerin kaçırılması, 6 Aralık 1993'te Davao'da 6 ölü ve 132 yaralının bulunduğu katedral bombalanması, 10 Haziran 1994'te Zamboanga'da bir dizi bombalama eylemi, 4 Nisan 1995

tarihinde Ipil'de 53 kişinin öldürülmesi ve 48 kişinin yaralanması, 17 ticari binanın yakılması, 1997 Şubat ayında Katolik bir piskoposa suikast olaylarından sorumludur. 1991-95 yılları arasında grup yarısından fazlasının bombalama olayı olduğu, 136 kişinin öldüğü, yüzlercesinin yaralandığı 67 terör faaliyeti gerçekleştirmiştir (Abuza, 2005:4).

1995 yılında El Kaide'nin desteğini çekmesi, Abdurajak Janjalani'nin 1998 yılında polisle girdiği bir çatışmada öldürülmesi ve ASG liderliğini kardeşi Khadaffy Janjalani'nin devralmasının ardından grup dejenere oldu. Mart 2000'de Basilan'da öğretmenler, öğrenciler ve rahiplerden oluşan 55 kişinin kaçırılması, Nisan 2010'da Malezya Sipidan Adası'ndaki dalış merkezinden yabancı ve Filipinli 20 kişinin kaçırılması ve Mayıs 2001'de Palawan adasında 30 turistin kaçırılması eylemleri nedeniyle örgütün adı adam kaçırma girişimleri ile anılır oldu. Bu saldırılar ile ele geçirilen 50 kadar yabancı, fidye için örgütün elinde tutuldu (Abuza, 2005:7-8).

2000 ve 2001 yılları arasında ASG, okul çocukları, öğretmenler, rahipler ve Batılı turistler de dahil olmak üzere yaklaşık 140 kişiyi rehin aldı ve 16 kişinin ölümünden sorumlu oldu. 2003 yılından itibaren ASG adam kaçırma faaliyetlerini durdurdu ve Endonezya merkezli Cemaati İslamiye örgütü üyeleri ile birlikte terörist saldırılar gerçekleştirdi. Şubat 2004'te Manila Körfezi'nde bir feribotu bombaladı ve bu olayda 116 kişi öldü. 2004-2007 yılları arasında grubun birkaç adam kaçırma olayı fidye ile değil, infaz ile sonuçlandı.

2005 yılının başlarında birçok üst düzey Cemaati İslamiye liderinin Jolo adasında ASG tarafından korunduğu bilinmektedir. Ağustos 2006'da ABD Özel Kuvvetleri tarafından eğitim ve istihbarat desteği sağlanan Filipinler Silahlı Kuvvetleri tarafından ASG'ye karşı başlatılan mücadele 2007 yılının ortalarına kadar devam etti. 2006 Eylül ve 2007 yılının Mart ayında iki üst düzey ASG lideri Khadaffy Janjalani ve Ebu Solaiman öldürüldü. ASG 2007 yılından 2010 yılına kadar adam kaçırma faaliyetlerine geri döndü. Bununla birlikte ASG mümkün olduğunda ABD güçlerini de hedef almış, Ekim 2009'daki bombalı saldırıda Jolo'da iki ABD Özel Kuvvetler askerini öldürmüştür.

2016 yılında Malezyalı ve Endonezyalı işçiler, Batılı turistler ve aralarında bir Filipinlinin bulunduğu bir grubu rehin alan ASG, Endonezyalı ve Malezyalı işçileri serbest bırakmış ancak Kanada hükümetinin talep edilen fidyeyi ödemeyi reddetmesinin ardından iki Kanadalı Robert Hall ve John Ridsdel'i öldürmüştür (BBC Haber, 15.04.2017).

Ayrıca grubun Güney Asya'daki diğer IŞİD bağlantılı terörist faaliyetleri destekleyebileceğinden korkulmaktadır. Kuala Lumpur merkezli Korsanlık Raporlama Merkezi, 2016 yılının Ocak ayında Endonezya'nın başkenti Cakarta'da IŞİD tarafından düzenlenen ve 7 kişinin öldüğü bombalı saldırılarda kullanılan silahların güney Filipinler'den geldiğini belirtmiştir. Abu Sayyaf'ın buna karıştığına dair bir kanıt bulunmamasına rağmen, grup uzun zamandan beri Endonezya Timur Mücahidleri ve Cemaati İslamiye (JI) gibi önde gelen Endonezya militan gruplarıyla ilişkide bulunmaktadır. 2002 Ekim ayında Endonezya'nın Bali adasında gerçekleşen ve 202 kişinin öldüğü bombalı saldırıya karışan birkaç JI üyesi, Endonezya'dan kaçtıktan sonra ASG'ye sığınmıştır. Ayrıca örgütün Ortadoğu'daki cihad gruplarıyla bağlantılı olduğuna dair kanıtlar da bulunmaktadır (BBC Haber, 15.04.2017). Nisan 2016'da Basilan'da öldürülen Fas asıllı Muhammed Hattab'ın uluslararası bir terör örgütü ile bağlantılı olduğu ve fidye amaçlı çalışan terörist grupların organize edilmesini sağlamak üzere Filipinler'de olduğu belirtilmiştir (Philstar Haber- Basilan Çatışması, 15.04.2017).

ASG'de mevcut liderlik biraz belirsizdir. Isnilon Totoni Hapilon, Basilan'daki grubun komutanı ve eski MNLF komutanı Radullan Sahiron Jolo'daki grubun komutanıdır. İkisi örgütün şu anda bilinen liderleridir. Esas olarak MNLF ve MILF'in genç ve hoşnutsuz savaşçılarından ve çoğunlukla Müslüman topluluğun Tausug ve Sama etnik gruplarından oluşan ASG askeri gücünün 300- 1000 silahlı gerilla olduğu tahmin edilmektedir. Zaman içinde amacından uzaklaşan örgütün, fidye için rehine alma, soygun, baş kaldırma ve Müslüman ve Hıristiyan sivilleri mağdur eden diğer korkunç fiiller işledikleri görülmektedir. MNLF, ASG'ye karşı Filipin askeri gücüne destek vermiştir. MILF, ASG'ye destek vermeyi bırakmış ve onları İslamiyete zarar veren bir haydut grubu olarak tanımlamıştır. ABD ve

Filipinler hükümetleri ASG'yi barış anlaşması yapmaya hiç eğilimi olmayan ve yok etme politikası izleyen bir terörist örgüt olarak tanımlamaktadırlar (Buendia 2005: 14).

2.7.4 İslami Örgütlerin ve Örgütlenmelerin Son Durumu

İslamiyet 14. yüzyılda başlarında Malay ve Endonezya takımadaları boyunca bu dini yaymaya çalışan Yemenli tüccarlar vasıtasıyla Filipinler'e geldi. İspanyol kolonizasyon döneminde Filipin Müslümanları yani Morolar ile büyük çatışmalar yaşandı. Filipinler Amerikan kolonisi haline geldiğinde Morolar yine bağımsızlık mücadelelerini sürdürdüler. Ve ABD askeri müdahalesi sonrası güney Filipinler pasifize oldu.

İkinci Dünya Savaşı sonunda ABD Filipinlerin bağımsızlığı için hazırlanırken Moro liderleri Amerika Birleşik Devletleri'nden onlara kendi bağımsızlıklarını vermesini istedi. Ancak ABD bu isteği asla kabul etmedi ve Müslüman bölge Filipinler Cumhuriyeti içine dahil edildi. Bu bölgeye Hıristiyan göçü etnik dengeyi ve bölgenin geniş toprak sahipliği yapısını değiştirdi ve Müslümanlar azınlık haline geldi. Bundan sonra bölgede insani gelişim için alınan tedbirlere rağmen Müslüman bölge ülkenin gerisinde kaldı.

Bu ihmaller radikal İslam inancı ile hareket eden grupların yapılanmasına sebep oldu. Filipinler'de mücadele eden MNLF, MILF ve Abu Sayyaf örgütleri farklı amaç, eylem ve yapılanmalara sahip olmakla birlikte Filipin toplumunun farklı kesimlerinden destek almaktadırlar. Her örgüt zamanla Müslüman nüfusun yabancılaşmış bölümünden oluşmuştur. Örneğin, Sulu adaları üzerinde ve özellikle Jolo Adasında, Abu Sayyaf için klan ve akrabalık ilişkisine dayanan bir destek sözkonusudur. ASG anti-Hıristiyan, devlet karşıtı ve anti-Amerikan bir kimliğe sahiptir. Mali kaynakları adam kaçırma ve fidye olaylarından gelmektedir. Hemen hemen tüm kaçırma olaylarının kurbanları Hıristiyanlar'dır. ASG bu yapısı nedeniyle hem Müslümanlar ve hem de Hıristiyanlar tarafından reddedilse de klan tabanlı sadakat ve akrabalık bağları nedeniyle örgüt varlığını sürdürmektedir.

Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) aynı şekilde daha marjinal hale gelmiş ve içten bölünmüştür. Artık Moro halkının çıkarlarına öncü olarak hizmet ettiği söylenemez. MNLF'nin tüm büyük Moro kabileleri ve etnik gruplar arasında geniş temsil durumu vardır ve ağırlıklı Tausug organizasyonu haline gelmiştir. Mindanao'daki birçok MNLF üye ve destekçileri sonradan MILF'e katılmıştır. MNLF siyaseten 2007 yılında ev hapsinden kurtulan Nur Misuari takipçileri ile Müslimin Semma liderliğindeki MNLF Yürütme Konseyi destekçileri arasında bölünmüştür. Bu bölünmeler 2007 yılında barış sürecine karşı çıkan bazı MNLF saha komutanlarının Abu Sayyaf Grubuna katılması ile de devam etti. Gerçi MNLF liderlerinde hükümete karşı yaygın bir hoşnutsuzluk ve yetkililerin anlaşmayı uygulamak konusunda başarısız olduğu inancı vardı. İlginçtir ki neredeyse tüm üyelerinin Müslüman olmasına rağmen MNLF zamanla laik bir örgüt oldu. Üyelerinin bireysel anlamda oldukça zengin olmasına rağmen MNLF geniş bir finansmana sahip görünmemektedir. MNLF 1970'ler ve 1980'lere nazaran temelde zayıf bir kuruluştur.

Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) ülkenin en büyük silahlı İslamcı örgütüdür. 1990'ların başlarında hükümet MNLF görüşmeleri ile uğraşırken MNLF'deki kitlesel ayrılmalar ile birlikte MILF saflarını iki katına çıkardı ve bölgenin cami ve dini liderlerini etkin biçimde kullanarak örgüte taraftar topladı. MILF Mindanao genelinde Müslüman din adamları ile çok yakın işbirliği içinde çalışmaktadır ve kendi kontrolü altındaki topraklarda gölge hükümet gibi hareket ederek birçok din adamını İslami yargıç gibi çalışmaları için atamıştır. MILF, Maranao ve Maguindanao kabilelerinin önde gelen sesidir, bunun yanı sıra Basilan Adası'ndaki Yakanlar gibi küçük kabilelerin de desteğini almıştır. MILF'in Sulu ve Tawi Tawi'deki Tausuglar arasından çok az desteği vardır. MILF Lanaao del Sur, Cotabato, Maguindanao, Sultan Kudarat, Şerif Kabungsan ve Sarangani illerinde önemli bölgeleri kontrol etmenin yanı sıra güney Filipinler'in diğer bölgelerindeki illerde de varlığını sürdürmektedir. Ancak örgüt hükümet eliyle yapılan operasyonlar ve ekonomik entegrasyon gibi sebeplerle 2000 yılından bu yana etkinliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

MILF'in barış sürecini asla kabul etmeyen bazı sabit fikirli üyeleri vardı ve bunlar MILF Başkanı Hacı Murad'ın liderliğini karalamak için harekete geçti. 2010 yılının Temmuz ayında, en muhafazakar dini komutanlarından biri olan Ustad Ameril Umbra Kato örgütten ayrıldı ve barış sürecinden memnun olmayan örgütün daha radikal gençlerini yanına çekti. Barış sürecinin gittikçe uzaması muhtemel sertlik yanlılarını haklı çıkarmaktadır. MILF 12.000 -15.000 üyesi olduğunu iddia etse de örgüt günümüzde önemli ölçüde daha küçük ve zayıftır. Uzayan barış süreci MILF'in savaşa hazırlıklı olma durumunu zayıflatmıştır.

Bahsedilen bu gruplar bir yana Filipinler'de İslam kökleşmiş düzeyde yayılmaktadır. Güney Filipinler'de sürekli yeni cami inşaatları vardır. Ancak bu yapıların çoğu bugün çok küçük ve köy düzeyinde inşa edilmiştir. 1990'larda yeni cami ve medrese inşaatlarının büyük bir kısmının Suudi ve Körfez hayır kurumları tarafından finanse edildiği biliniyordu. Bugün bu tür yeni inşaatlar için fonun nereden geldiğini ayırt etmek zordur.

11 Eylül saldırılarından sonra güneydeki Müslüman bölgelerine yabancı fonların akışı ile ilgili önemli ölçüde inceleme olmuştur. Geçmiş yıllarda terörizmi desteklediğinden ve finansman sağladığından şüphelenilen yabancı uyruklu bir dizi kişi hakkında tutuklamalar olmuştur. Önemli bir örnek; Filipin istihbarat yetkilileri Suudi uyruklu bir kişiyi tutuklamış ama kişi sorgulanmadan Suudi Arabistan Büyükelçiliği'nin Başkan Arroyo'yu araması üzerine serbest bırakılmıştır.

Filipinler'de en ilginç eğilimlerden biri "Balik İslam" yani "İslam'a dönüş" hareketidir. Balik İslam Hıristiyanlıktan İslamiyet'e geçiştir. Dönüşüm iki genel yöntem üzerinden gerçekleşir. İlki Ortadoğu ülkelerinde çalışan Filipin vatandaşlarının genellikle finansal nedenlerle (Müslüman olmanın daha iyi iş imkanlarına yol açması gibi) İslamiyet'e geçmesi. Diğeri ise Filipinler içinde Balık İslam ağının takımadaya dağılmış merkezleri aracılığıyla öncelikle kentlerin gecekondu bölgelerinde Hristiyan halkın İslamiyete geçmesinin sağlanması şeklindedir. Örneğin, Filipinler'de 1890 medresenin sadece 1000 kadarı Mindanao'da bulunmaktadır. Kalanı ülkenin diğer bölgelerine yayılmıştır. Balık İslam'ın merkezi Luzon adasında Baguio kentinin kuzeyidir. Balik İslam çalışmaları

için finansmanın çoğu Körfez ülkelerinden gelmektedir. Balik İslam, İslamiyetin kabulu konusunda telkin ve üyelerini benzer topluluklarda yaşamak için teşvik eder. Balık İslam hareketinin parçalarından olan Rajah Süleyman Hareketi, ASG ile yakından çalışmış ve bazı terörist eylemlerden sorumlu tutulmuştur.

Balik İslam hareketine önderlik eden iki büyük kuruluş vardır: İslam Araştırmaları Çağrı ve Rehberlik (ISCAG) ve İslam Bilgelik Dünya Misyonu (IWWM). Her ikisi de büyük ölçüde Orta Doğu ve Körfez kaynaklarından finanse edilmiştir. IWWM, Usame bin Ladin'in 2004 yılında Filipinler'den uzaklaştırılan kayınbiraderi Muhammed Jamal Khalifa tarafından fonları idare edilen bir kuruluştur. Organizasyon Remzi Yusuf ve amcası Halid Şeyh Muhammed tarafından planlanan terörist operasyonlar için kullanılmak üzere düşünülmüştür. ISCAG öncelikle 1990'lı yılların ortalarında Suudi Arabistan'da İslamiyete geçen bir grup tarafından kuruldu. ISCAG cami ve medreselerin inşaatlarına sponsorluk yaparak hızla büyüyen ve basında yer alan bir örgüt olmuştur. Organizasyon ve başkanı Humoud Muhammed Abdülaziz el-Lahim devlet yetkilileri tarafından incelemeye alınmış ve terörizme destek verdiği iddiasıyla Nisan 2002'de Filipinler dışına çıkmak zorunda kalmıştır.

SONUÇ

Filipinler'in toplam nüfusunun yaklaşık %10'unu oluşturan Moro halkı Filipinler'in güneyini çevreleyen adalar ve Mindanao çevresinde yoğunlaşan çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadırlar. Filipin Müslümanlarının çoğu Sünni Müslüman olmakla birlikte, Lanao del Sur ve Zamboanga del Sur illerinde yaşayan Şii Müslümanlar da bulunmaktadır. Bugün Mindanao'nun dışında iki milyondan fazla Müslüman'ın camileri olan topluluklarda yaşadığı, ülke geneline yayılmış daha geniş bir varlığı olduğu görülmektedir.

Mindanao'daki Müslümanlar Sulu'da Tausuglar, Tawi-Tawi'de Samalar, Lanao'da Maranaolar, Cotabato'da Maguindanaolar ve Basilan'da Yakanlar ve daha sekiz farklı küçük gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar Bangsamoro (veya Moro Ulusu) olarak adlandırılmaktadır. "Moro" terimi köken olarak Moritanya'daki "Moor"'lardan gelmekte olup, İspanyolların Müslümanlar için kullandıkları "alaycı" bir ifadedir. Terim ayrıca İspanyol fetih döneminde "kavgacı ve savaşçı" insanları tanımlamak için kullanılmıştır. 1970'li yıllarda Müslüman topluluklar ve Filipinler hükümeti arasındaki kavga yükselince bu terim yeniden kullanılmaya başlamış ve her iki tarafın ortak kullanımına girmiştir. Müslümanlar için "Bangsamoro" kelimesi, özgürlük ve adalet adına anti-sömürgeci mücadeleyi sembolize eder.

Filipinler'deki Müslüman nüfusun uzun süren sömürge döneminde ve sonrasında çalkantılı dönemler yaşadığı kolaylıkla söylenebilir. İspanyolların ve daha sonra Amerikan işgalcilerinin Mindanao ve Sulu'ya gelişi, sömürge güçlerinin bölgedeki özel ilgi alanlarını koruyan politikalar eşliğinde, gelişmiş Müslüman toplumu için felaket doğuran sonuçlara yol açmıştır. Filipinler'deki Müslümanlar istilacılar tarafından bastırılamamalarına rağmen, ülkelerindeki batı sömürgeciliğinin getirdiği değişikliklerden çeşitli şekillerde etkilendiler. Hem İspanyol hem de Amerikan sömürgele sistemleri Mindanao ve Sulu'daki Müslümanlar için ekonomilerini geliştirmek ve İslamiyeti diğer adalara etkin bir şekilde yaymak için engeller yaratmıştır. Ayrıca sömürge kuralları ve politikaları Müslüman toplumun sosyo-ekonomik ve politik dejenerasyonun tohumlarını ekmiş ve aynı zamanda

ülkedeki Müslüman- Hıristiyan yabancılaşmasının bölücü güçlerini serbest bırakmıştır.

Sömürgecilik geçmişinin ışığında Filipinlerdeki Müslüman toplumun durgunluğunun büyük ölçüde gayri-Müslim sömürgeci yöneticilerin başlattığı politikaların ve kalkınma çabalarının bir yansıması olduğunu ve bunun sonucunda mağdur bir Müslüman toplumun oluştuğunu söylemek doğru bir tespit olacaktır.

Filipinler'in tam bağımsızlığını ilan ettiği 1946 yılı ve sonrası, özellikle sıkıyönetim dönemi olan 1970'li yıllardan bu yana da ezici bir çoğunlukta olan Katolik Filipinliler ile Mindanao'nun Güney adalarında ve Sulu takımadalarında yaşayan Müslümanlar arasındaki mücadele devam etmektedir. Yaşanan süreçte hükümetteki yolsuzluklar, yoksulluk ve insani kalkınmanın düşük seviyelerde olması Müslümanlar arasında bağımsızlık taleplerini daha da arttırmıştır. Ayrılığa destek veren isyancı faaliyetler kendi aşiret ve ideolojik çizgileri bakımından birbirinden ayrı nitelik göstermekle birlikte Moro halkı adına bağımsızlık mücadeleleri uzun yıllar devam etmiştir.

Filipinler Hükümeti ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) arasında uzun yıllardır süren isyanın sona ermesini amaçlayan yakın tarihli bir anlaşma, Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'nin (ARMM) yerine Bangsamoro adlı büyük bir özerk bölge yaratacaktır.

Filipin vatandaşları olmalarından bu yana Bangsamoro halkı ağır ekonomik koşullar altında yaşamakta ve Mindanao bölgesinin diğer sakinleri ile sorunlu ilişkileri devam etmektedir. Sömürgeci ülkelerden bağımsızlıklarını kazanan Güneydoğu Asya'daki diğer Müslüman grupların aksine Filipin Müslümanlarının acıları artarak devam etmektedir.

ARMM nüfusunun % 63'ü yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Ülke çapındaki 10 yoksul il arasında bulunan 4 ARMM ili şunlardır: Sulu sıralamada ilk sırada, Tawi-Tawi üçüncü, Maguindanao altıncı ve Lanao del Sur yedinci sıradadır. Tawi-Tawi nüfusu en düşük yaşam süresine sahiptir. Erişkin yaş grubunda 40 yaş ve

ötesi neredeyse hayatta değildir. Dahası su kaynaklarına erişim eksikliği, işsizlik ve yetersiz ekonomik durumlar ARMM'deki yoksulluğu ağırlaştırmaktadır.

Filipinler'deki Müslümanları mesafe ve dil ayrılmıştır ve bu nedenle çok tutarlı bir topluluk değildir. Bu grupların çoğunun paylaştığı tek şey İslam'dır. Bu nedenle birçok Müslüman özellikle seçim süreci sırasında marjinalize edilmiş hissetmektedir. İslam toplumunun örgütlenmesi, geleneksel datu ve sultanların hâlâ fazla etkisi olan kırsal alanlarda feodal bir yapıdadır.

Filipinler'de İslamiyet pek çok yerli geleneği absorbe etmiştir; burada adalar arasında değişen bazı İslam öncesi doğum, düğün ve ölüm törenleri devam etmektedir. Ancak son 30 yılda İslami eğitim, İslami uygulamalara daha bilinçli bir şekilde ve daha sıkı bir uyum getirmiştir. Bununla birlikte nesiller arasındaki farklar gözlenmekte, Mindanao'daki genç Müslümanların modern İslam toplumunda geleneksel sosyal organizasyon ve gelenekleri ile pek alakalı olma eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Hükümet Müslümanlara karşı hoşgörülü olmasına rağmen, Müslümanlar hakkında kalıplaşmış düşüncelere sahip bazı işverenler ve ev sahipleri tarafından hala kültürel ayrımcılık yapılmaktadır. Dolayısıyla bazı Müslümanlar Batılı tarzda giyinmekte ve iş bulabilmek için batılı isimleri kullanmaktadırlar

İslami özgürlüğün, Güney Filipinler'de yoksulluğun çok yüksek oranda olduğu dikkate alındığında engellenmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Filipinler'de Müslüman toplumun yaşadığı sıkıntıları özetleyecek olursak;

1) Halkın yaşamında Müslümanlar hakkında kültürel farkındalık eksikliği;

2) Geniş Filipinler tarihinin Müslüman tarihini dışsallaştırdığı; özellikle sömürgecilik döneminden önce Müslüman egemenliği olduğu;

3) Yönetiminde eşsiz tarihi deneyimleri ile birden fazla etnik grubun bulunması konusunda Filipin hükümetinin merkezi yapısının yetersizliği;

4) Filipinler sosyo-politik ve ekonomik meselelerinde eşitsiz oyun alanlarının varlığı ve hükümet yönetiminde Müslümanların doğru temsilinin engellenmesi;

5) ARMM illerinde görüldüğü gibi “fakirin fakiri” olan Müslüman toplululuklar;

6) Müslümanların ata toprakları ile ilgili problemler;

7) Gayrimüslim Filipinli vatandaşların çoğunluğunun kafasında devam eden “Moro” imajı ve Müslümanlar ile ilgili olumsuz algı.

Güney Filipinler’deki çatışmalar ana akım medyada sıklıkla ekonomik ve / veya birleşme sorunu olarak aşırı basitleştirilmiştir. Oysa bütünsel ve pozitif olarak ele alınması gereken çok boyutlu bir bileşene sahiptir. Sorunun kökenini, "Filipinler'de Müslümanlar, Filipin uyruklu diğer kişilerden daha eski ve daha farklı bir milliyet oluşturmaktadır" şeklinde açıklamak doğru olacaktır.

Yapısal ve idari olarak Filipin hükümetinin üniter ya da son derece merkezi yapısı içinde Müslüman ve Hristiyan halklar gibi farklı tarihsel geçmişe sahip, farklı kültürlerin insanlarını yönetmek uygun olmamıştır. Filipinler hükümetinin üniter yapısı, Müslüman halkın siyasi olarak güçlendirilmesi, çok odaklı devlet işleyişi ve yönetiminde yeterli temsil edilebilmesi ihtiyaçlarına daha az duyarlı olmuştur.

Müslüman-Hıristiyan ilişkilerindeki sosyo-psikolojik problemler ve pek çok insanın zihninde oluşan olumsuz Moro imajı, özellikle kriz zamanlarında ortaya çıkmaya ve etki etmeye devam etmektedir.

Gerek Müslüman toplumunda gerekse Filipinler’de ülke genelinde farklı etnik grupların bulunması ülkenin “uluslaşma” sürecini etkilemekte ve engellemektedir. Halen kabile geleneklerine ve animist inançlara sahip grupların da bulunduğu ülkede devletin varlığını ve gücünü hissetmek pek mümkün olmamaktadır. Aşırı yoksullukla birleştiğinde özellikle güvenlik konusunda kişi ve

kuruluşların kendi güvenliklerini kendilerinin sağladığı görülmektedir. Özel güvenlik görevlilerinin adam vurma yetkisine sahip olmaları da bunun bir kanıtıdır.

Ülkedeki Hristiyan, Müslüman ve diğer dinlere mensup kişilerin birbirleriyle iletişim konusunda sıkıntılı oldukları da bir gerçektir. Çin kökenliler genelde işven düzeyinde olup, sadece Çinlilerle evlenmekte ve kendilerine ait mekanları, ibadethaneleri, yerleşimleri ve mezarlıkları bulunmaktadır. Öte yandan Hindistan kökenli kişilerin ülkede tefecilik faaliyetlerinde bulundukları bilinmektedir. Ülkede özellikle ABD'de orta veya alt gelir grubunda yer alan orta yaştaki erkeklerin ucuz bir ülke olmasından dolayı burayı seçtikleri ve Filipinli kadınlarla birlikte yaşadıkları görülmektedir.

Ülkede çok sayıda yasadışı faaliyet gözlemlenmektedir. Özellikle uyuşturucu satış ve kullanımının çok yüksek olduğu ülkede Başkan Duterte'nin göreve geldiği Haziran 2016'dan bu yana uyuşturucu baronları ve kullanıcılarına açtığı savaş uluslar arası düzeyde de takip edilen bir konudur. Duterte, uyuşturucu ticaretine karışan veya şüphelenilen kişilerin yargısız infaz edilmesini talep ederek cinayetin bazı sosyal sorunlarla mücadelede kabul edilebilir bir yöntem olduğuna dair bir işaret vermiştir. Bugüne kadar aralarında çocukların da bulunduğu 8.000 civarında Filipinli, polis güçleri ve bilinmeyen kişiler tarafından öldürülmüştür. Konu Filipinler'de insan hakları ihlalleri konusunda çok ciddi tartışmalar yaratmaktadır. Filipinler Silahlı Kuvvetlerinin (AFP) özellikle yerli halkların topraklarında uyuşturucuya karşı mücadeleleri ve yargısız infazları uyuşturucu sorununun çözümü veya on yıllardır süren çatışmayı çözmek için hiçbir gelişme sağlamamakta sadece ölü sayısını arttırmaktadır.

Öte yandan ülkede gazeteci, çevre, insan hakları, LGBT aktivist ve politikacı cinayetleri de sıkça görülmektedir. 2016 yılında öldürülen insan hakları savunucusu sayısı 31 olup, 2017'nin ilk iki ayında bu sayı 17 olarak gerçekleşmiştir. 2017 Şubat ayının başında Lumad topluluk liderlerinin öldürülmesiyle ilgili bir bildiri yayınlanmış ve 3 Şubat'ta iki lider ayrı olaylarda öldürülmüştür. Ölümlerin Filipinler asker ve yetkilileri tarafından gerçekleştirildiğine dair kanıtlar bulunmaktadır. Özellikle Luzon adasının dağlık kesiminde faaliyet gösteren

komünist kökenli Yeni Halk Ordusu (NPA) üyesi oldukları gerekçesiyle meşru olarak gösterilen bu cinayetler polise ayrım yapmaksızın öldürme hakkı verildiğinin bir göstergesidir (Phildev Haber- Filipinler'de Politik Cinayetler, 15.05.2017) .

Filipinler dünya tarihinin en büyük gazeteci katliamının yaşandığı ülkedir. Üç dönem boyunca ARMM valiliği yapan Andal Ampatuan Sr'nin oğlu Andal Jr. Ampatuan tarafından, rakibi İsmael Mangudadatu'nun valilik başvurusu ile ilgili evrakları götüren konvoya 23 Kasım 2009 tarihinde düzenlenen saldırıda 32'si gazeteci olmak üzere aralarında Mangudadatu'nun eşi ve kızkardeşlerinin de bulunduğu 58 kişi öldürülmüş ve önceden açılan bir çukura gömülmüştür. Bu olayda saldırının kurbanları için halen adalet sağlanamamıştır. Ampatuan aşiretinin reisi Andal Ampatuan Sr. 2015'te karaciğer kanserinden ölmüş, sanıklardan biri olan Sajid Islam Ampatuan ise 11 milyon pesoluk bir kefalet verdikten sonra serbest bırakılmıştır. Andal Jr Ampatuan ve kardeşi eski ARMM valisi Zaldy Ampatuan halen tutuklu olup, mahkeme sonuçlanmamıştır (Philstar Haber- Maguindanao Katliamı, 30.05.2017).

Ülkede güvenlik güçlerinin istismarı araştırmak ve kovuşturma yapmak konusunda siyasi irade eksikliği, yolsuzluk, siyasallaştırılmış bir adalet sistemi, yetkilileri ve güvenlik güçlerini koruyan geleneksel bir "patronaj politikası" bulunmaktadır. Cinayetlerin sayısı yalnızca ülkede yerleşik şiddetin bir ölçüsü değil, aynı zamanda Filipin hükümetlerinin yoksulluk, yolsuzluk ve ayrımcılık konularıyla başa çıkamamasının da bir göstergesidir. Şu anda dünyanın en tehlikeli ülkelerinden biri olan Filipinler'de başkan Duterte faillerle işbirliği yapmakla suçlanmaktadır.

Filipinler'de Katolik dininin doğum kontrolünü ve boşanmayı yasaklaması ve kanunen boşanma ile ilgili tazminatların yüksek olması toplumsal açıdan sıkıntıları da birlikte getirmektedir. Bu sebeple evlilik kurumu kurulamamakta, doğum oranları ve erken yaşta çocuk sahibi olma oranları yükselmektedir. Toplumda "bekar anne" durumu sıkça karşılaşılan bir olgudur.

Öte yandan yoksulluğun ve aile yapılarındaki parçalanmaların getirdiği seks işçiliği, çocuk pornosu, ensest ilişkiler, cinsiyet değiştirme, gay ve lezbiyen ilişkilere de sıkça rastlanmaktadır.

Siyasi alanda aile ve akrabalık bağlarının getirdiği yükselmeler ve politikacıların siyasi hayatta uzun süre varolma mücadeleleri politik değişimleri de engellemektedir. Örneğin başkan Duterte'nin kızı Sara Duterte 2016 seçimlerinde babasının yerine Davao ilinin valisi seçilmiş, yardımcılığını da kardeşi Paola Duterte yapmaktadır. Yine eski bir aktör olan eski devlet başkanı Joseph Estrada halen Manila valisidir ve eşi Guia Gomez San Juan şehrinin valisidir.

Ülkenin farklı kısımlarını ziyaret ettiğinizde coğrafi koşulların zorluğu, ekonomik anlamda tekelleşmeler, gelir dağılımındaki ciddi adaletsizlik, halkların birbiriyle kaynaşamaması ve bir millet oluşturamaması durumunu gördüğünüz ve devletin gücünü ve güvenliği hissedemediğiniz durumlar sözkonusudur. Genel anlamda bir bütünlük ve birliktelik durumu yoktur. Yukarıda belirttiğimiz sebeplerin de etkisiyle ülke gündeminde bir yer tutan devlet sisteminin Federalizme dönmesi bu anlamda politikacıların gündemi oyalayan söylemlerinden öteye gidememektedir.

Bugünlerde Mindanao'da çözüm sürecini etkileyecek önemli bir gelişme yaşanmaktadır. Marawi şehrinde Abu Sayyaf grubu ile de bağlantısı bulunan IŞİD'e bağlı Maute grubunun 23 Mayıs 2017 tarihinde Filipin güvenlik güçleri ile girdiği çatışmalarda 13 askerin ölümüyle başlayan kriz halen devam etmektedir. Başkan Duterte'nin Mindanao'da sıkıyönetim ilan etmesi üzerine bölge halkı tahliye edilmeye başlamıştır. Endonezya Savunma Bakanı Ryamizard Ryacudu'nun Filipinler'de yaklaşık 1.200 IŞİD militanının bulunduğunu ifade etmiştir (Philstar Haber- Filipinler'de Işid Faaliyetleri, 10.06.2017)

Kendi halklarına savaş açan diktatörlerin on yıllardır görüldüğü ülkede terörün, cinayetlerin, insan haklarına aykırı davranış ve uygulamaların devam etmesi, devletin halklarla ve halkların birbiriyle savaşı, kabilecilik, Mindanao halkına ve yerel halklara karşı yapılan tarihi hatalar, Mindanao sorununun tarihi kökleri hakkında saklanan gerçekler, yerli halkların Senato ve Kongre'de temsil

edilememesi, bugünlerde dünya genelinde olduğu gibi Filipinler'de de artan terörist faaliyetler Filipinlerde Moro sorununun çözümü konusunda uzun ve belirsiz bir sürecin olduğunun en önemli göstergeleridir.

Fotoğraf 1: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü Dekanlık Töreni

Fotoğraf 2: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü Dekanlık Töreni

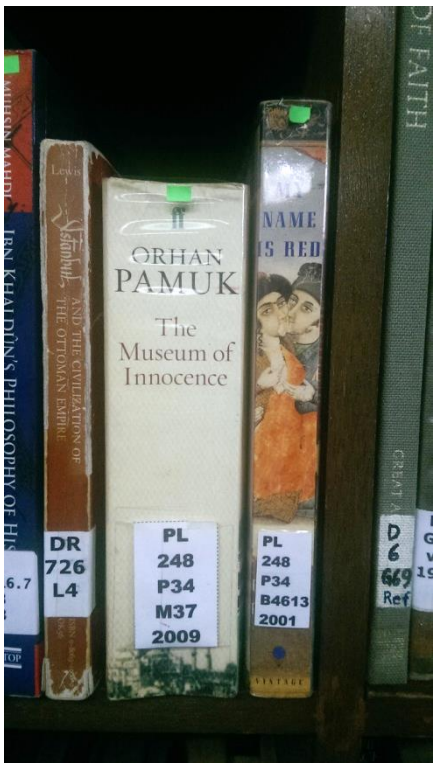
Fotoğraf 3: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesi

Fotoğraf 4: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan Prof.Dr. Cesar Adib MAJUL koleksiyonu

Fotoğraf 5: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan "Atatürk" adlı kitap

Fotoğraf 6: Filipinler Üniversitesi İslam Enstitüsü kütüphanesinde bulunan Orhan Pamuk kitapları

KAYNAKÇA

ABREU Lualhati M., *"Colonialism and Resistance: A Historical Perspective"*, s:17-27, The Moro Reader History and Contemporary Struggles of the Bangsamoro People", Bobby M. Tuazon,CenPEG Publications ,2008, http:// mindanaosj.org/wp-content/uploads/2014/05/Moro-Reader.pdf,(16.01.2017).

ABUZA Zachary, *"Balık- Terrorism: The Return of the Abu Sayyaf",* Strategic Studies Institute, September 2005.

ABUZA Zachary, *Militant Islam in Southeast Asia: Crucible of Terror*. Lynne Rienner Publishers, 2003. https://www. rienner. com/ uploads / 47d9901874b3e.pdf, (26.05.2017).

Bangsamoro Geçiş Komisyonu (BTC) & Bangsamoro Temel Kanunu (BBL) Üzerine Kılavuz Belge, Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute – DPI, 2014.

BANLOI Rommel C. "*Radical Muslim Terrorism' in the Philippines."* A Handbook Of Terrorism And Insurgency In Southeast Asia, ed. Andrew T.H. Tan. Sydney: University of New South Wales, 2007.

BARROWS David P., "*History of the Philippines*", American Book Company New York · Cincinnati · Chicago, 1905.

BAYAR Sevilay, "*Filipinler Ülke Raporu",* T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2011.

BUENDIA Rizal G., "*A Re-examination of Ethnicity and Secessionist Movements in the Philippines and Indonesia: The Moros and the Acehnese".* Philippine Political Science Journal 23 (46), 3-48, 2002.

BUENDIA Rizal G., *"The State-Moro Armed Conflict in the Philippines, Unresolved National Question or Question of Governance?",* 2005, https://eprints.soas.ac.uk/4362/1/AJPS13-state_moro_conflictinthephilippines. pdf.

CANOY R. R., *"Real Autonomy: The Answer to the Mindanao Problem",* in Philippine Sociological Review, Vol. 27, No. 4, 1979.

CHE MAN Wan Kadir bin, "*Muslim Separatism: The Moros in Southern Philippines ana the Malays in Southern Thailand*", Doktora Tezi, Australian National University, September 1987.

DURMUŞ Samet, *"Dini Motifli Ayrılıkçı Hareketler ve Terörizm: Filipinler Örneği"*, T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2016.

HARRISON Francis Burton, "The *Corner-stone of the Philippine Independence",* New York: Century Company, 1922, p. 36. https://archive.org/stream/cornerstonephil00harrgoog/cornerstonephil00harrgoog_djvu.txt, (30.10.2016).

HUI Peng, "*The 'Moro Problem' in the Philippines: Three Perspectives*" Southeast Asia Research Centre Working Paper Series No:132, 2012.

LINGGA Abhoud Syed M., "*Rethinking State Policies and Minority Rights: Getting the Mindanao Peace Process Moving"*, Institute of Bangsamoro StudiesOccasional Paper No. 2008-02, 2008, https://tr.scribd.com/ document/ 52297560/IBS-Occasional-Paper-2008-02-Lingga , (20.09.2016).

MACASALONG Marjanie Salic, *"The Liberation Movements In Mindanao: Islām As A Thrusting Force*", IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 4, Ver. V (Apr. 2014), PP 01-18 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845.

MAJUL Cesar Adib, *An Analysis of the "Genealogy of Sulu*"In: Archipel. Volume 22, 1981. pp. 167-182, http://www.persee. fr/web/revues /home/prescript /article/arch_0044-8613_1981_num_22_1_1677, (30.09.2016).

MAJUL Cesar Adib, *Muslims in the Philippines*, The University of the Philippines Press, 2009.

MAJUL Cesar Adib, *Filipinler'de Çağdaş İslami Hareket*, İstanbul: Şafak Yayınları, 1992.

MAJUL, Cesar Adib, *"An Historical Background on The Coming and Spread of Islam and Christianity in Southeast Asia",* Asian Studies, Volume 46, s: 34-47, 2010.

MAKOL-ABDUL Pute Rahimah, "*Colonialism and Change: The Case of Muslims in the Philippines"*, Journal of Muslim Minority Affairs, Vol.17, No.2, s: 311-323, 1997.

MC KENNA Thomas M., *Muslim Rulers and Rebels: Everybody Politics and Armed Separatism in the Southern Philippines*, Berkeley: University of California Press, 1998.

Memories of the Manili Massacre, 15 September 2007, http://raqs-special features.blogspot.com/2007/09/memories-of-manili-massacre.html, (03.02.2017).

MEDNICK Melvin, *'Some Problems of Moro History and Political Organization*', Philippine Sociological Review, January 1957, Vol 5, No 1, s: 39-52., http://116.50.242.171/PSSC/index.php/psr01/article/view/205/190, (06.04.2017).

MONTIEL Cristina J. Montiel, Rudy B. RODIL, Judith M. de GUZMAN, *"The Moro Struggle and the Challenge to Peace-building in Mindanao"*, Southern Philippines, 2012, http://rizal.lib.adm u.edu.ph /reserve /12012/RUNNING%20HEAD%20The%20Moro%20Struggle.pdf, (06.11.2016).

NOBLE Lela G., *"Muslim Separatism in the Philippines*", 1972-1981: The Making of a Stalemate, Asian Survey, Vol. 21, No. 11, s: 1097-1114, Kasım 1981.

SAKİLİ Abraham, *Space and Identity*, Asian Center, University of the Philippines Press, 2003.

SAKİLİ, Abraham, *"The Bangsamoro Framework Agreement and the Mindanao Problem: Foregrounding Historical and Cultural Facts and Concepts for Social Justice and Peace in the Southern Philippines*", Asian Studies, Volume 48 Numbers 1 & 2, s:1-18, 2012.

SALEEBY Najeeb M., *The History of Sulu*, Manila: Bureau of Printing, 1908.

SALEEBY Najeeb, *"The Moro Problem, An Academic Discussion of the History ana Solution of the Problem of the Government of the Moros of the Philippine Islands"*, 1913, https://archive.org/details/ afj2200. 0001. 001. Umich . edu , (20.09.2016).

SEVİNÇ Bilal; Samet DURMUŞ, A. Mohammad VAQAS, "Filipinler ve Moroların Mücadelesi: MNLF ve MILF", Bilal Sevinç ve İrfan Çiftçi (ed.), *Uzakdoğu'dan Güney Asya'ya Şiddet ve Terörizm*, Ankara: Karınca Yayınları, ss. 99-140, 2015.

SCHLEGEL Stuart A., "*Muslim- Christian Conflict in the Philippine South"*, Published Universitas Syiah Kuala, Darussalam, Aceh, Indonesi, 1974, https://www.academia.edu/15518025/MUSLIM-CHRISTIANCONFLICTIN THEPHILIPPINESOUTH?auto=download, (30.10.2016).

SHARMA C. L., *"Ethnicity and Education in the Philippines"*, PSR 27 (1979): 117 – 129, Twenty-Third Annual Conference of the Comparative and International Education Society at the University of Michigan, Ann Arbor. Michigan.

March 21-24. 1979, http://116.50.242.171 /PSSC/ index.php /psr01 /article/view/1614/1559, (25.09.2016).

HARBER John D., *"Conflict and Comprise in the Southern Philippines: The Case of Moro Identity",* Naval Postgraduate School, Thesis, Monterey, California, 1998.

SÖYLEMEZ Hatice, *MORO Uzakdoğu'da Bir Bağımsızlık Mücadelesi*, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul, 2016.

TAN Samuel K. Tan, *The Muslim South and Beyond*, Quezon City: University of the Philippines Press, 2010.

TUBAN Rita, *Genealogy of the Sulu Sultanate*, Philippine Studies vol. 42, no. 1, s: 20–38, 1994.

TUMINEZ Astrid S., *"This Land Is Our Land: Moro Ancestral Domain and Its Implications for Peace and Development in the Southern Philippines"*, SAIS Review, vol.XXVII no:2, s:77-91, 2007.

OLIVEROS Renato T., "*Islam in the Moro-American War (1899-1913) Implications on Mindanao"*, the Philippines, Temple University Thesis, Ağustos 2005.

OPAPP (Office of the Presidential Adviser on the Peace Process). Document on The Framework Agreement On The Bangsamoro, 2012. https://peace.gov.ph/2012/10/framework-agreement-bangsamoro, (20.05.2017).

ÖZERDEM Alpaslan, *"The Contribution of the Organisation of the Islamic Conference to the Peace Process in Mindanao*", Civil Wars, Vol. 14, No. 3, s: 393-413, 2012.

Philippines in Perspective, An Orientation Guide, Defense Language Institute Foreign Language Center California, February, 2011, http://fieldsupport.dliflc.edu/products/cip/Philippines/philippines.pdf, (01.08.2016).

RODELL Paul A. "*The Philippines and the Challenge of International Terrorism."* Terrorism and Violence in Southeast Asia: Transnational Challenges to States and Regional Stability, ed. Paul J. Smith. New Delhi: Pentagon Press, 2005.

WILSON G. Thomas, "*Extending the Autonomous Region in Muslim Mindanao to the Moro Islamic Liberation Front a Catalyst For Peace*", Kansas: School of Advanced Military Studies, 2009.

WURFEL David, "*Filipino Politics: Development and Decay*", Cornell University Press, 1988. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=R-oK4ZetPIAC&oi=fnd&pg=PR7&dq, (22.10.2016).

YOKUŞ Sevtap, *"Filipinler'de Çatışma Çözümü ve Temel Yasa Tartışmaları"*, Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute – DPI), 2016.

İNTERNET KAYNAKLARI

ABD Ülke Araştırmaları, http://countrystudies.us/philippines/31.htm, (20.12.2016).

BBC Haber, http://www.bbc.com/news/world-asia-36138554, (15.04.2017).

Britannica, https://www.britannica.com/place/Philippines, (03.11.2016).

CIA Dünya Gerçekleri Araştırması, https://www.cia.gov/library publications/resources/the-world-factbook/ geos/rp.html, (26.12.2016).

CNN Filipinler, http://cnnphilippines.com/regional/2015/02/26/Bangsamoro-cultures.html, (30.05.2017).

Dünyadaki Etnik Bölgeler, http://www.city-data.com/forum/world/ 1804833 - worlds-most-racially-ethnically-diverse-continent-4.html, (20.04.2017).

Filipinler'de Kişibaşı Milli Gelir, https://knoema.com/atlas /Philippines /topics / Economy/National-Accounts-Gross-National-Income/GNI-per-capita-based-on-PPP, (10.05.2017).

Filipinler İstatistik Otoritesi, https://www.psa.gov.ph/content/highlights-philippine-population-2015-census-population, (01.12.2016).

Filipinler İstatistik Otoritesi, http://psa.gov.ph/content/philippine-population-density-based-2015-census-population, (26.12.2016).

Filipinler Dini Yapı, http://www.studycountry.com/guide/PH-religion.htm, (02.01.2017).

Filipinler Turizm Bakanlığı, http://www.tourism.gov.ph/pages/default.aspx, (10.01.2017).

Filipinler Nüfusu, http://www.worldometers.info/world-population/philippinespopulation, (26.12.2016)

Güneydoğu Asya Haritası, Texas Üniversitesi Kütüphanesi, http://www.lib.utexas.edu/ maps/ middle _east _and _asia /southeast_ asiapol_2013.pd, (05.11.2016).

Infoplease Filipinler, http://www.infoplease.com/country/philippines.html, (03.11.2016) .

Phildev Haber- Filipinler'de Politik Cinayetler http://news.phildev.org /25262/2240885/STANDPOINT-Political-killings-in-the-Philippines-complicity-in-murder, (15.05.2017).

Philstar Haber- Maguindanao Katliamı, http://www.philstar.com/headlines /2015 /11 /23 / 1524946/6-years-later-still-no-justice-maguindanao-massacre, (30.05.2017).

Philstar Haber- Filipinler'de Işid Faaliyetleri, http://www.philstar.com / headlines/2017/06/05/1706977/1200-isis-operatives-philippines-govt-mum, (10.06.2017).

Philstar Haber- Basilan Çatışması, http://www.philstar.com/nation /2016 /04 /10/1571427/militant-moroccan-bomb-expert-among-killed-basilan-clash, (15.04.2017).

Resmi Gazete, http://www.officialgazette.gov.ph/about/gov, (23.04.2016).

TC Ekonomi Bakanlığı Filipinler Ülke Raporu, http:// www. ekonomi. gov.tr/portal /faces/ home/disIliskiler /ulkeler/ulke-detay/ Filipinler, (30.05.2017).

TC Dışişleri Bakanlığı Türkiye-Filipinler Siyasi İlişkileri Raporu, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-filipinler-siyasi-iliskileri.tr.mfa,(30.05.2017).

TİKA Filipinler, http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=filipinler, (30.05.2017).

Worldatlas Filipinler Dini Yapı, http://www.worldatlas.com/ articles/ religious-beliefs-in-the-philippines.html, (20.12.2016).